

Over Unentse families

Beschrijvingen, stambomen en verhalen
van families uit Udenhout en Biezenmortel,
die er omstreeks 1840 woonden en er nu nog altijd wonen.

Deel 1

ISBN 978-90-78933-20-5
Uitgever "Stichting Heemcentrum 't Schoor Udenhout – Biezenmortel"
Drukkerij ELKA Tilburg
16 oktober 2015
Oplage 500

© Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Voorwoord

25 Jaar Heemcentrum 't Schoor

Frans Goossens

Kees van den Bersselaar en zijn achterneef Harrie van den Bersselaar hadden veel belangstelling voor de geschiedenis van Udenhout en Biezenmortel. Kees had in de loop van jaren een uitgebreide verzameling foto's en voorwerpen opgebouwd. Op 16 oktober 1990 hebben ze samen met een paar anderen, die ook belangstelling hadden voor heemkunde, een stichting opgericht waar ze de collectie in onderbrachten. Na een paar jaren mochten ze de collectie uitstallen op de 1^e en 2^e verdieping van de woning van Rector Merckx van Huize Vincentius op het adres Schoorstraat 2. Maar die ruimtes moesten wel eerst worden opgeknapt en daar was nog geen geld voor. Daarom gingen ze onder de bevolking van Udenhout en Biezenmortel fondsen werven. Dankzij de bijdragen die Stutten en Steunen aan 't Schoor doneerden, konden de vrijwilligers aan de slag. Deze deskundige ploeg werkte hard en na een paar maanden konden ze beginnen met het inrichten van themaruimten. Later ontstonden de goeikamer, de slaapkamer, het schooltje, een kamer met voorwerpen over de geschiedenis van de parochie en werden gereedschappen en van alles over oude ambachten op de zolderverdieping ondergebracht. Onderhoud bleef nodig zowel voor het gebouw als de collectie. Heel veel uren kost het schoonhouden van alles. Dankzij de dames, die deze taak op zich hebben genomen, ziet alles er steeds keurig uit.

Geleidelijk aan kreeg 't Schoor meer bekendheid omdat het pand werd opengesteld voor bezoekers, maar vooral door de boeken die het Schrijversteam uitbracht. Voor de oprichting van 't Schoor bestond er alleen een boek "De geschiedenis van Udenhout", geschreven door W.A. Fasel met aanvullingen van P.J.M. Wuisman, uitgegeven in 1975. Nu zijn er 36 boeken en boekjes geschreven en als laatste ter gelegenheid van het 25-jarig jubileum deze twee boeken over Udenhoutse families. Deze bekendheid leidde ertoe dat de plaatselijke bevolking boeken en voorwerpen uit bijvoorbeeld erfenissen toevertrouwde aan 't Schoor zodat de collectie bleef groeien.

Ongeveer zeven jaar geleden zag het er naar uit dat 't Schoor het pand Schoorstraat 2 zou moeten verlaten. Waar kon die hele collectie naar toe? Het bestuur zat met de handen in het haar. Gelukkig keerde de situatie ten goede want Stichting Familie Ommering, eigenaar van het pand, besloot de rectorwoning op te knappen en er een werkgelegenheidsproject voor cliënten van Vincentius van te maken en de bovenverdieping te verhuren aan 't Schoor.

Als ik door de ruimten van 't Schoor loop, ben ik trots op alle vrijwilligers die in de loop van de jaren zorg gedragen hebben voor dit heemcentrum en op hen die nu nog steeds actief zijn. Trots dat ieder zijn eigen talent hiervoor inzet: voor het onderhoud, inrichten van de toonkamers, rondleidingen geven, archiveren, digitaliseren, website bijhouden, bekendheid geven aan 't Schoor, beleid maken voor de toekomst, boeken schrijven, artikelen bij elkaar sprokkelen en open monumentdagen organiseren. Ik ben er trots op dat 't Schoor dankzij alle vrijwilligers draait als een geoliede machine.

Ik hoop van harte dat dit ook in de toekomst zo zal blijven en dat 't Schoor nieuwe enthousiaste mensen kan vinden om goed te blijven functioneren. We hebben ons namelijk niet alleen ten doel gesteld om voorwerpen en geschriften, die direct of indirect verband houden met de heemkunde van Udenhout, te verzamelen, te bewaren en in stand te houden. Ons hoofddoel is al het mogelijke te doen wat kan bijdragen aan de kennis over de geschiedenis van Udenhout en Biezenmortel.

Vooruitkijkend naar het 25-jarig jubileum heeft 't Schoor vijf jaar geleden het plan opgevat om een boek te gaan schrijven over Udenhoutse families. Het zou dan gaan over families die net na de invoering van het kadaster, bijna 200 jaar geleden, in Udenhout en Biezenmortel woonden en waarvan nu nog steeds mannelijke afstammelingen hier wonen. Al snel werd duidelijk dat het een omvangrijk project was. Het Schrijversteam werd uitgebreid met enkele gastschrijvers, want er bleken twee boeken nodig om de betreffende 38 families te beschrijven. Van één familie nagaan wie de voorouders zijn, is al veel werk en dat dan zoveel keer. Bovendien hebben de medewerkers aan dit project geprobeerd te achterhalen waar de families hebben gewoond en op welke manier ze actief waren in de dorpsgemeenschap.

Ik wil mijn dank uitspreken aan de leden van het Schrijversteam, leden van de Werkgroep Genealogie en gastschrijvers, van wie de namen staan vermeld in de colofon. In het bijzonder dank aan Hans Pickhard, die verantwoordelijk is voor de lay out van beide boeken. Ook dank aan Bert van Asten en Riet Heessels – Felen. Beiden gingen jarenlang elke woensdag naar het archief in Den Bosch om gegevens te verzamelen voor de kwartierstaten. Dank aan alle mensen, die zich lieten interviewen en die foto's beschikbaar hebben gesteld. Hun namen zijn opgenomen in de bronnen- en literatuuroverzichten in beide boeken. Ik ben dankbaar te kunnen constateren dat bij zo'n grote productie het Schrijversteam gebruik kan maken van de collectie van 't Schoor, die onder de verantwoording van Kees van den Bersselaar tot stand is gekomen. Dankzij de bijdrage van u allen, kunnen vele dorpsgenoten genieten van deze boeken.

Eén naam wil ik in het bijzonder noemen: Frank Scheffers. Hij heeft al vele jaren voordat het Schrijversteam aan deze klus begon gegevens verzameld over families, hun naam, hun boerderijen en bijzonderheden uit het archief en hun prominente familieleden. Daarmee heeft Frank een stevige basis gelegd voor het Schrijversteam. Eigenlijk zou bij elk hoofdstuk ook de naam van Frank als medeauteur moeten staan. Mijn grote waardering hiervoor.

Veel kijk- en leesplezier
Frans Goossens
Voorzitter Heemcentrum 't Schoor
Udenhout-Biezenmortel

Ter inleiding

Verantwoording

Unentse families

Wat is een Unentse familie? Er zijn vele families die zich op en top een Unentse familie vinden, in Udenhout of Biezenmortel zijn opgegroeid, er werken, er wonen, er heel veel vanaf weten. Voor de keuze van de families in het boek "Over Unentse families" deel 1 en deel 2, is gekozen voor families die omstreeks 1840 in Udenhout of Biezenmortel woonden, die er nog steeds in wonen en waarvan de familie van toen en die van nu in de mannelijke lijn familie van elkaar zijn. Volgens deze definitie zijn er circa 60 Unentse families, waarvan er 38 zijn opgenomen in de voorliggende dubbel-publicatie, deel 1 en deel 2. De keuze voor die 38 is ingegeven door beschikbaarheid van gegevens en door reacties na oproepen in de Wegwijzer.

Indeling van de boeken

Deel 1		Deel 2	
	Voorwoord	1	Bertens – Vercammen
	Familienamen	2	Burgmans – Robben
1	Van Asten – Kolsteren	3	Van Gorkum – van Noije
2	Bergmans – Kuijpers	4	Hamers – Brekelmans
3	Bertens – van de Pas	5	Heessels – Trompen
4	Boers – van Kempen	6	Heijmans – Bertens
5	Brekelmans – de Bakker	7	De Jong – van Sluisveld
6	Denissen – van Doormale	8	Keuninx – de Bakker
7	Van Iersel – Kastelijns	9	Kuijpers – Habraken
8	Mallens – Schellekens	10	Lommers – Hendriks
9	Van Riel – van Berkel	11	Martens – Dankers
10	Robben – Leijten	12	Moonen – van Iersel
11	Schapendonk – Bertens	13	Van de Pas – Mathijssen
12	Teurlings – Burgmans	14	Pijnenburg – Smetsers
13	Vercammen – de Beer	15	Van de Plas – Beekmans
14	Verhoeven – Robben	16	Van Roessel – Verhoeven
15	Van de Voort – Kruissen	17	Scholtze – Vermeulen
16	Van Wagenberg – de Jong	18	Van Strijdhoven – van Iersel
17	Weijters – van Esch	19	Weijtmans – Schapendonk
18	Witlox – van de Wouw	20	Van Zon – Bogaers

Deel 3

Het boek "Over Unentse families" is expres uitgebracht in twee delen, deel 1 en deel 2. Dat impliceert een belofte dat er een deel 3 komt. Mochten er families zijn, die geïnspireerd door de eerste twee delen graag hun familiegeschiedenis willen opnemen in deel 3, dan kunnen zij contact opnemen met het Schrijversteam. Vanaf deel 3 zullen we de scherpe definitie loslaten en is er ook ruimte voor families die bijvoorbeeld omstreeks 1880 of zo in Udenhout of Biezenmortel zijn komen wonen.

Dagelijks leven

Het team heeft ervoor gekozen bij elke familie iets te vertellen over het dagelijkse leven uit de eerste helft van de vorige eeuw, zoals over het boerenbedrijf, de kleding, het geloof en de taal. Dat zal het boek zeer toegankelijk maken voor eenieder die de sfeer wil proeven van een heel gewoon Brabants dorp van vroeger.

Gebruik voorzetsels en lidwoorden bij straatnamen

In het voorliggende meerdelige boek is het gebruik van voorzetsels en lidwoorden bij straatnamen gebaseerd op de sprokkel "Taalgebruik bij de plaats waar je woont" van Kees

van den Bersselaar, Unentse Sprokkels 8, 2011, pagina 36-38. Je woont in de Groenstraat en op de Schoorstraat. Het is in het dagelijks Udenhoutse woordgebruik ook den Brand en den Berkhoek.

In alle andere gevallen is het Groene boekje van de Nederlandse taal gevolgd, ook al druist dat in tegen het gevoel vanuit het dagelijks Udenhouts woordgebruik. Een mooi voorbeeld is het buurtschap, waar het in Udenhout heel gewoon is te spreken over de buurtschap.

Geen verklarende woordenlijst

In het boek komen soms woorden voor die we anno 2015 niet meer gebruiken, maar die in de context van een verhaal functioneel zijn. Vaak blijkt de betekenis wel uit de context. De lezer, die de betekenis van een woord graag precies wil kennen, weet anno 2015 ongetwijfeld de bronnen daartoe te vinden.

Geen namenlijst

Zo snel mogelijk na publicatie van het boek zal de platte tekst ervan op de site van Heemcentrum 't Schoor worden gezet. Daar is de mogelijkheid om via de zoekfunctie concreet op te zoeken of een familielid in het boek staat vermeld. Om die praktische reden is in het boek geen namenlijst opgenomen.

Schrijfstijl

Het Schrijversteam van Heemcentrum 't Schoor Udenhout – Biezenmortel is uiteraard blij dat voor dit boek het team kon worden uitgebreid met liefhebbers van genealogie, maar ook met familieleden die enthousiast waren om bij te dragen aan het hoofdstuk over hun familie. Het heeft wel geleid tot verschillende schrijfstijlen in de hoofdstukken. De redactie heeft bewust de keuze gemaakt om enkele hoofdstukken, geschreven door familieleden, te laten staan in de "ik-vorm", waar het gaat om persoonlijke herinneringen.

Tabellen

In alle hoofdstukken zijn tabellen opgenomen met de gezinssamenstelling van de families die hun naam hebben gegeven aan het hoofdstuk. Daarin zijn in de kolom "huwelijk" de vakjes grijs gemaakt indien de persoon al op jonge leeftijd is overleden en zijn in de kolom "overleden" de vakjes grijs gemaakt als de persoon ten tijde van het ter perse gaan van dit boek nog in leven was. Indien de vakjes blanco zijn, ontbreken de gegevens bij de samenstellers.

Kwartierstaat

De betekenis van de gebruikte symbolen in de kwartierstaten:

*	Geboortedatum
~	Doopdatum
X	Huwelijksdatum
†	Overlijdensdatum
[ ]	Begrafnisdatum

Aanvullingen en correcties

Het Schrijversteam is zich ervan bewust dat het publiceren van een dubbel-publicatie met allemaal familienamen, geboorte– huwelijks– en overlijdensdata foutgevoelig is. Hoe alert we ook zijn geweest, hoe vaak we ook controles en checks hebben uitgevoerd, toch zullen er nog wel fouten voorkomen. Lezers doen ons heus een plezier door deze aan ons door te geven. We zijn bereikbaar via schoorudenhout@gmail.com of via de leden van ons team.

Hartenwens

Het is onze hartenwens dat u volop geniet van de herkenbare verhalen, mensen en gebeurtenissen.

Schrijversteam
Werkgroep Genealogie
Heemcentrum 't Schoor Udenhout – Biezenmortel

Inhoudsopgave

- Inleiding
Familienamen in Udenhout en Biezenmortel
Luud de Brouwer
- 1 Familie Van Asten – Kolsteren
Leven in den Brand
Bert van Asten
- 2 Familie Bergmans – Kuijpers
Het Pakhuis van den Boerenbond
Bjorn Witlox
- 3 Familie Bertens – van de Pas
Schoolvakantie is geen kerkvakantie
Annelies van den Assem – van Uden en Lia Clement – Verhoeven
- 4 Familie Boers – van Kempen
Duiven
Hans Pickhard en Kees van Kempen
- 5 Familie Brekelmans – de Bakker
Heerom
Frank Scheffers
- 6 Familie Denissen – van Doormale
De school
Henk Denissen, Jan Denissen, Petra Kooijman – Denissen, Lia Clement – Verhoeven en Frank Scheffers
- 7 Familie Van Iersel – Kastelijns
Nieuw boerenland
Frank Scheffers en Bert van Asten
- 8 Familie Mallens – Schellekens
Toekomst voor acht boerenzonen
Lia Clement – Verhoeven en Frank Scheffers
- 9 Familie Van Riel – van Berkel
Slachten
Annelies van den Assem – van Uden
- 10 Familie Robben – Leijten
Oefening en vermaak
Kees van den Bersselaar
- 11 Familie Schapendonk – Bertens
De buurt

Kees van Kempen en Hans Pickhard

- 12 Familie Teurlings – Burgmans
Brood bakken
Adri van de Pas en Frank Scheffers
- 13 Familie Vercammen – de Beer
Betonfabriek “De Leeuw”
Bert van Asten, Jan de Beer en Kees van Kempen
- 14 Familie Verhoeven – Robben
Piet van Graard Kee Graarte
Kees van Kempen en Frank Scheffers
- 15 Familie Van de Voort – Kruissen
In en om de houtzagerij
Jan van de Voort
- 16 Familie Van Wagenberg – de Jong
Rômkannen
Hans Pickhard en Kees van Kempen
- 17 Familie Weijters – van Esch
De Hemeltjes
Kees van Kempen en Kees Weijters
- 18 Familie Witlox – van de Wouw
Huize Assisië
Bjorn Witlox

Literatuur, bronnen, webtips

Colofon

Kaart van Udenhout en Biezenmortel met daarop de locaties van de stamhuizen van de families die in dit boek "Over Unentse families, deel 1" aan de orde zijn

Inleiding

Familienamen in Udenhout en Biezenmortel

Luud de Brouwer

Hoe is genealogie ontstaan?

Genealogie, stamboomonderzoek of voorouderonderzoek is de laatste decennia in toenemende mate populair geworden. Een groeiende groep mensen heeft zich geworpen op het achterhalen van hun eigen stamboom. Dat is wel eens anders geweest.

De allereerste vorm van genealogie komen we al tegen in de bijbel. Daar staan series van afstammelingen, in wat we nu een patrilineaire stamreeks zouden noemen. Patrilineair betekent van vader naar vader naar vader etc., in rechte mannelijk lijn opgesomd. In sommige culturen is dat nog steeds de enige manier waardoor ze van hun voorouders weet hebben, het opnoemen van de achtereenvolgende voorvaderen.

1 Kronieken 9: 35-44

Stamboom van Saul

In Gibeon woonde de stichter van Gibeon, Jeïel, met zijn vrouw, die Maächa heette, en zijn zonen: Abdon, de oudste, en Sur, Kis, Baäl, Ner en Nadab, Gedor, Achio, Zecharja en Miklot. Miklot verwekte Simam. Zij volgden het voorbeeld van hun verwanten en vestigden zich bij hen in Jeruzalem. Ner verwekte Kis, Kis verwekte Saul, Saul verwekte Jonatan, Malkisua, Abinadab en Esbaäl. De zoon van Jonatan was Meribbaäl. Meribbaäl verwekte Micha. Zonen van Micha: Piton, Melech en Tachrea. Achaz verwekte Jara, Jara verwekte Alemet, Azmawet en Zimri. Zimri verwekte Mosa en Mosa verwekte Bina. Bina was de vader van Refaja, de vader van Elasa, de vader van Asel. Asel had zes zonen. Zij heetten Azrikam, Bocheru, Jismaël, Searja, Obadja en Chanan; allemaal zonen van Asel.

Genealogie, je afkomst, was van oudsher van belang voor adellijke families. Om rechten te kunnen verkrijgen of te behouden was het voor hen bittere noodzaak om te weten hoe de bloedlijn verliep. Documenten die de oude rechten konden aantonen waren er niet altijd in de vroege middeleeuwen, maar ook die waren belangrijk. We kennen allemaal de verhalen van koningen en andere heren die zonder wettige nakomelingen overleden waarna de familieleden zich opwierpen als de rechtmatige opvolgers. Daar zijn vele conflicten en oorlogen om begonnen. Afstamming was van belang om de rechten van een invloedrijke familie te bewijzen en te behouden.

Die situatie is eeuwenlang onveranderd gebleven. Pas in de 19de eeuw ontstaat er een kleine verbreding van het stamboomonderzoek. De toegenomen welvaart en vrije tijd voor de welgestelden stelden hen in staat om zich met geschiedenis in het algemeen en genealogie in het bijzonder bezig te houden. Er komen tijdschriften op de markt waar de onderzoeken een plaats in krijgen zoals *De Navorscher* (1851-1960) en het *Algemeen Nederlandsch Familieblad* (1883-1895 en 1900-1905).

In de loop van de 20ste eeuw neemt het aantal beoefenaren van het stamboomonderzoek verder toe. Vooral na 1960 groeit de groep van de hobbygenealogen snel. De werkdagen worden korter, de vakanties langer en de invoering van de AOW geeft een toenemend aantal oudere mensen de gelegenheid om zich met andere dingen bezig te houden dan het dagelijks bestaan. Het sterk verbeterde onderwijs lag mede aan de basis van de toegenomen vaardigheden van mensen op het gebied van lezen en schrijven, maar ook in de kennis van en interesse in geschiedenis. De hogere gemiddelde opleiding, kortere werktijden en vervroegde pensionering via regelingen als de VUT (Vervroegde Uittreding en Prepensioen) en FPU (Flexibel Pensioen en Uittreden) brachten ruimte om zich met allerlei

andere zaken bezig te houden waaronder de eigen persoonlijke geschiedenis. Je zou kunnen spreken van een democratisering van het stamboomonderzoek.

De belangrijkste bronnen voor stamboomonderzoek zijn de registers van de burgerlijke stand (geboorte, huwelijk en overlijden) die sinds 1811 in Nederland zijn ontstaan. Een tweede belangrijke bron zijn de bevolkingsregisters die sinds het midden van de 19de eeuw ingevoerd worden en waarin de bevolking van steden en dorpen voortdurend worden geregistreerd. In de periode voor 1811 zijn de zogenaamde doop-, trouw- en begraafboeken een belangrijke bron, de kerkelijke administratie waarin werd vastgelegd wie tot de geloofsgroep behoorde. Deze registers lopen in sommige plaatsen terug tot het eind van de 16de eeuw zoals die van Oisterwijk uit 1597.

De Nederlandse archiefdiensten maken vanaf de jaren 70 van de 20ste eeuw steeds meer bronnen toegankelijk voor het doen van stamboomonderzoek. In de studiezalen verschijnen kaartenbakken met daarin alfabetische kaartsystemen. Dit vergemakkelijkt het zoeken aanmerkelijk en steeds meer stamboomonderzoekers maken daar dankbaar gebruik van. Vanaf 2000 groeit het aantal databases met persoonsnamen die via internet beschikbaar komen. Op dit moment zijn heel veel bronnen vanuit de huiskamer te raadplegen, niet alleen de naamindex maar in veel gevallen ook een gedigitaliseerde versie van de akte.

Herkomst van voornamen en familienamen

Voornamen

In de periode, die dit boek behandelt, zijn de voornamen in onze streek bijna uitsluitend terug te voeren op heiligen uit de katholieke kerk. In het dagelijks leven werden die voornamen verbasterd tot roepnamen. Zo heet Henricus Henk en Cornelis Kees (of Cees), Gerardus noemde men wel Gradus of Gert en Joannes Jan. We kennen dergelijke voorbeelden allemaal in onze familie. In de katholieke delen van ons land kregen de kinderen geleidelijk aan meerdere doopnamen waarvan meestal de eerste tot een roepnaam werd verbasterd, maar bij sommigen was dat de tweede doopnaam.

Traditioneel waren er ongeschreven wetten die de toekenning van namen regelde. Zo was het eeuwenlang gebruikelijk dat je je eerste kind vernoemde naar je vader of moeder van vaderszijde daarna van moederszijde en vervolgens ooms of grootouders. Zo ontstonden er namen die generaties lang in een familie voorkomen. Die zien we ook terug in dit boek:

1e zoon grootvader: vaders vader
 2e zoon grootvader: moeders vader
 3e zoon oom: vaders oudste broer
 4e zoon oom: moeders oudste broer
 5e zoon oom: vaders 2e broer
 6e zoon oom: moeders 2e broer
 enz. enz.

1e dochter grootmoeder: moeders moeder
 2e dochter grootmoeder: vaders moeder
 3e dochter tante: moeders oudste zus
 4e dochter tante: vaders oudste zus
 5e dochter tante: moeders 2e zus
 6e dochter tante: vaders 2e zus
 enz. enz.

Ook voor de uitzonderingen zijn er patronen te ontdekken: Overleden familieleden kregen vaak voorrang bij het vernoemen. Als moeders vader al was overleden en vaders vader nog niet, werd moeders vader vaak eerst vernoemd. Ook overleden jongere broers en zussen gingen vaak voor oudere nog levende broers en zussen. Als de eerste 3 of meer kinderen zonen waren, werd er wel eens een zoon genoemd naar een grootmoeder. En andersom: als de eerste 3 of meer kinderen dochters waren, werd er wel eens een dochter genoemd naar

een grootvader. Kinderen die geboren werden na het overlijden van de vader werden vaak naar de vader genoemd (soms ook als het een meisje was). En als de moeder overleed in het kraambed, werd het kind vaak naar haar genoemd (soms ook als het een jongen was).

Vaak hadden 2 of meer kinderen in een gezin dezelfde voornaam. Meestal omdat het oudere kind inmiddels al was overleden en het ontstane gat in de vernoemingsrij weer moest worden opgevuld. (Zij werden dus NIET genoemd naar het overleden kind, maar naar het familielid waarnaar ook het overleden kind genoemd was.) Maar soms werd een naam ook vaker gebruikt omdat een naam zowel in vaders als in moeders familie voorkwam en dus meer dan 1 keer aan de beurt kwam. In dat geval kreeg het kind soms het patroniem of de familienaam van het betreffende familielid erbij als tweede voornaam, werd er onderscheid gemaakt door middel van een aanduiding als 'de oudere' en 'de jongere' of werd er een variant van dezelfde naam gebruikt (Kaatje en Trijntje komen bijvoorbeeld beide van Catharina). Buitenechtelijke kinderen werden meestal naar de grootouders van moeders kant genoemd en soms naar de vader, bijvoorbeeld als een drukmiddel om hem het vaderschap te laten erkennen. Echter, wanneer een huwelijk bij de geboorte vrijwel zeker was, werden gewoon de normale vernoemingsregels gevolgd. Een zoon werd dan dus naar vaders vader genoemd. Wanneer een ongehuwde moeder later alsnog trouwde kan de naam van een eerder geboren zoon dus een aanwijzing vormen om vast te stellen of de bruidegom al dan niet zijn natuurlijke vader was. Bij een eerder geboren dochter is dat veel moeilijker, tenzij ze bij wijze van uitzondering naar haar vaders moeder is genoemd in plaats van naar haar moeders moeder.

De Naamwet van 1970 vergrootte de opties van ouders bij het kiezen van een naam voor hun kind. Het principe dat gold vanaf die tijd was: "alles mag, behalve". Er stonden twee uitzonderingen in de wet. Ten eerste mag een voornaam niet ongepast zijn (aanstootgevend). Ten tweede mag de voornaam geen overeenkomst hebben met een bestaande achternaam als die niet ook als voornaam gebruikelijk is.

De toenemende ontkerkelijking was er mede oorzaak van dat er steeds meer ouders andere voornamen aan hun kinderen gaven. Ouders vinden die namen over de hele wereld, zoals het Scandinavische Ole of de boomnamen Linde of Magnolia en de kruidennaam Marjolein. De toenemende migratie van Nederlanders naar het buitenland en andersom, de televisie die de wereld in de huiskamer brengt, zij brengen ons allemaal in contact met hele andere voornamen. Er is tegenwoordig een lijst van de populairste namen. Zo staan voor 2013 in de lijst van 20 populairste namen voor jongens onder andere Finn, Milan, Jayden, Liam en voor meisjes onder andere Lynn, Lieke, Zoë en Tess. In het laatste kwart van de 20ste eeuw kregen kinderen steeds vaker doopnamen met een roepnaam die daar niet aan gerelateerd was. Binnen Nederland zijn er provincies en streken die veel streekgebonden voornamen hebben zoals bijvoorbeeld in Friesland.

Familienamen

Het gebruik van familienamen is vele eeuwen ouder dan veel mensen weten. Die geven Napoleon en de invoering van de burgerlijke stand in 1811 de schuld van het feit dat we familienamen hebben. Dat is onjuist. Het is wel zo dat de Franse wetgeving heeft bepaald dat mensen die nog geen vaste familienaam hadden binnen een jaar een familienaam moesten kiezen. Vervolgens lag die naam vast voor altijd, behalve als er hele goede redenen voor waren om die te wijzigen. Er waren streken in Nederland waar families geen vaste familienaam hadden omdat je familienaam bv werd bepaald door de boerderij waar je woonde. Veel mensen zijn ook vernoemd naar de plaats waar ze vandaan kwamen. Dus iemand kon *Janssen* hetten, wonen in Vught en dan verhuizen naar Breda en daar vervolgens door het leven gaan als *van Vught*. De Franse wetgeving maakte dat soort praktijken onmogelijk.

Familienamen kunnen we grofweg in een aantal groepen verdelen.

Herkomstnamen - dat kunnen plaatsen (gemeenten) zijn zoals van Diessen, Van Rijswijk, van Goirle, Van Oirschot etc. Ook van grotere gebieden zoals Van Brabant (Brabants), van Kempen, of De Vries (Fries), Van Engeland. Veldnamen zoals bijvoorbeeld Van Amelsvoort, Van Spaendonck en Van der Loo.

Beroepsnamen - De Bakker, De Brouwer, Dekkers, Touwslager, Schoenmaker etc.

Afstammingsnamen (patroniemen) - patroniemen zijn vadersnamen, dat wil zeggen dat de naam van de vader is vervormd tot een familienaam. Voorbeelden bv, Janssen, Pieterse, maar ook Coolen (van Nicolaas), Denissen (Van Dionisius). Dat betekende dan meestal dat de familienaam in de loop der tijd zich wijzigde naar de nieuwe situatie. In sommige gevallen was de naam van de moeder bepalend, bijvoorbeeld Smarius (afkomstig van Smarien, zoon van Marie (Maria). Enkele Udenhoutse patroniemen zijn Bertens, Denissen, Martens, Robben en Simons.

Eigenschapsnamen (vaak op basis van uiterlijke kenmerken) - Korthals, Bruinenbaard, De Kort, De Lange, etc. Maar ook bijvoorbeeld De Rijke.

Naamwet 1998

Van oudsher kreeg een kind altijd de familienaam van de wettige vader, als de ouders getrouwd waren of wanneer de vader het kind voor de wet erkende. Voor het doen van stamboomonderzoek is dat heel makkelijk omdat je op die manier sneller je voorouders terug kunt vinden, zeker in de periode dat de burgerlijke stand er was.

Vanaf de invoering van de nieuwe Naamwet in 1998 mogen ouders kiezen of ze de achternaam van de vader of de achternaam van de moeder aan het kind willen meegeven. Dat kwam in het verleden ook wel voor als een familienaam bijvoorbeeld dreigde uit te sterven. Daarvoor moest men dan wel een hele procedure doorlopen die werd bekrachtigd door een Koninklijk Besluit. Nu is het bij de aangifte mogelijk om meteen de familienaam van de moeder te kiezen. Het is ook nu nog mogelijk om de familienaam te wijzigen. Daarvoor is een Koninklijk Besluit noodzakelijk. De staatssecretaris van Veiligheid en Justitie moet een naamswijziging van de familienaam goedkeuren. Het wijzigen van de voornaam is eveneens mogelijk. Dat kan alleen via een verzoek aan de rechter.

Familienamen in Udenhout en Biezenmortel in de 19^e eeuw

Aan de hand van de huwelijken, die in de periode 1811-1890 in Udenhout zijn gesloten, is een overzicht opgesteld van de meest voorkomende namen:

Verhoeven	93	Vermeer	25	Van Riel	15
Brekelmans	76	Van Broekhoven	24	Bergmans	14
Van Iersel	62	Van de Pas	24	Maas	14
De Jong	56	Van Gorkum/kom	23	Heijmans	13
Van/de Rooij(y)	42	Boers	19	(K)Coolen	13
Van de Ven	42	Van Laarhoven	19	Kuijpers	13
Hamers	37	Van Zon (Son)	19	Smulders	13
Witlox	32	Robben	17	Van Strijdhoven	13
Bertens	29	Van der Loo	16	Van Drunen	12
Peijnenburg	29	Van Rijs(e)wijk	16	Van Esch	12
Schapendonk	26	Van de (Z)Sande	16	Merks(x)	12
Heerkens	25	Van Beurden	15	Van Vug(h)t	12
		Van den Bosch	15	Willems	12

Hoofdstuk 1

Familie VAN ASTEN – KOLSTEREN

Leven in den Brand*Bert van Asten*

Francis van Asten werd geboren in 1792 te Cromvoirt en vestigde zich in 1830 als landbouwer te Udenhout op de Oude Bosschebaan B 17. Het was in de tijd dat Brabant te kampen had met veel wateroverlast. Op diverse plaatsen werden dijken aangelegd. Het waren magere jaren voor de Brabanders en zeker voor de landbouwers in den Brand. Tijdens de Belgische Opstand waren ook in Udenhout en omgeving soldaten gelegerd. Het waren jaren van armoede. De lonen waren laag en het gehele gezin moest hard werken om het hoofd boven water te houden. Zo ook in den Brand. Alles moest uit de kast worden gehaald om te overleven. Vader Frans van Asten en zijn zoon Mathijs hadden een landbouwbedrijfje en verdienden daarnaast ook de kost met vissen en riet snijden in de moerassen van den Brand.

Leven in den Brand**Vissen**

Mathijs had een vergunning om in den Brand te mogen vissen. In het gerechtelijke archief is een mooi verhaal opgetekend over een voorval bij dat vissen. Op 17 juni 1853 's morgens om 4 uur gingen Pieter van Strijdhoven en Mathijs van Asten hun uitgezette trommelnetten in het viswater van den Brand controleren op vis. Helaas, hun netten waren gestolen. Zij betrapten een stroper en er werd aangifte gedaan van diefstal van vis. De burgemeester maakte het volgende verslag van het relaas:

Op 17 juni 1853 verscheen voor mij Andries Kuijpers, burgemeester der gemeente Udenhout, de persoon van Pieter van Strijdhoven, oud 24 jaren, houder eener kosteloze vergunning voor met trommelnetten te mogen vissen, mij verklarende dat hij hedenmorgen ongeveer 4 uren, zich wilde begeven naar het viswater om zijn trommelnetten op te halen, dat hij ontwaarde dat zijn schuit op de gewone plaats weg was, dat hij daarop vergezeld van Mathijs van Asten, oud 20 jaren, mede houder eener kosteloze vergunning om met trommelnetten te vissen, rond zocht, om zijne schuit terug te vinden, dat korte tijd daarna zij ontwaardden dat Hubertus van Gorkum, oud 69 jaren mede houder van een kosteloze vergunning om met trommelnetten te mogen vissen, met de schuit aan het varen was op het viswater van Michiel van Loon, olieslager te Loon op Zand, waarop Van Gorkum geene permissie had om te vissen. Dat zij daarna in de schuit sprongen en daarin bevonden zes trommelnetten toebehorende den eerstgenoemden Pieter van Strijdhoven, de welke zij beide zeer goed herkenden, als zijn eigendom te zijn, dat die netten waren gevuld met ongeveer tien Nederlandse ponden vis, meestal louw, met weinig voorn en baars. Dadelijk heb ik mij ter plaatse van het voorval (genaamd den Brand) begeven en aldaar zes trommelnetten gezien, deswelke zo door Peter van Strijdhoven als door Mathijs van Asten in mijn tegenwoordigheid zijn erkend als eigendom van Peter van Strijdhoven. Verder is aan mij vertoond eene hoeveelheid van ongeveer tien Nederlandse ponden vis, bestaande meestal in louw met een weinig voorn en baars. Deze trommelnetten zijn geschat op een gezamenlijke waarde van f2,25 en de vis op eene waarde van f2,-, zodat het totaal f4,25 bedraagt. Vervolgens heb ik den beschuldigde Hubertus van Gorkum, die nog aldaar werkzaam was, gehoord en hem de afkomst dier trommelnetten gevraagd. Deze verklaarde mij dat hij die netten op maandag den 13^e dezer des morgens omtrent 10 uren had gekocht van twee hem onbekend rijksjachtopeniers, voor 5 centen het stuk, ter plaatse genaamd

Keeskensvelden. Alle de in deze vermelde personen zijn woonachtig te Udenhout. Voor al hetwelk door mij het tegenwoordig proces verbaal op dato als boven is opgemaakt, op den eed bij den aanvang mijner bediening gedaan, hebbende comparanten verklaard de schrijfkunst niet te kennen. Getekend A. Kuijpers.

Uit het voorval blijkt dat het water in den Brand toen van goede kwaliteit was. Ook uit andere bronnen kunnen we opmaken dat er flink gevist werd in den Brand. Een citaat uit een interview met Graard Kruijssen en Janus Keuninx die het volgende vertelden, “Er waren zelfs boeren, zoals Janus Driekske Stiene van de Plas en Bert van Asten, die van de visvangst konden leven.”

Voor het huis te droog en achter het huis te nat

Het was moeilijk de kost te verdienen rond de duinen en in den Brand. De grond vertoonde grote tegenstellingen. Tegen de duinen vóór het huis was het zand met houtwallen en achter het huis, richting Udenhout, was het veel te nat. Dus veel te natte weilanden, schaarbossen en hout. Voorwaar geen grond om rijk van te worden. Maar de bewoners aan de Oude Bosschebaan waren noeste werkers die hun krachten bundelden.

De schrale grond had veel mest nodig. De beste oplossing in die tijd was de potstal. Het vee bleef daar gedurende de winter staan en werd er gevoerd. Door heiplaggen en buntgras uit de duinen te halen en in de potstal te strooien probeerde men de mest aan te vullen. Ook strooisel uit de sloten leende zich daar goed voor. Door deze procedure ontstond er flink wat mest om hiermee de schrale grond enigszins vruchtbaar te maken.

Het achterliggende landschap, den Brand, was een typisch Brabants broeklandschap in een oud stroomdal waar onze voorouders vroeger turf staken. Het gebied was drassig en de Zandleij doorkruiste den Brand. Het water nam takken en bladeren mee en de sloten slibden dicht. De waterafvoer was slecht geregeld. Toen later de houtproductie toenam, plantte men ook bomen in den Brand. Bij de aanleg van de bossen legde men rabatten of dammen aan van ongeveer vier meter breed met sloten ertussen. Met de uitgegraven grond verhoogde men de dammen zodat de geplante bomen niet te veel last hadden van de natte bodem. Al was het uurloon laag, toch verdiende men weer iets met ontginnen en planten.

Zo zien we dat de materialen uit de duinen, zoals hei, hout, zand, heiplaggen en loofhout, strooisel, turf, riet en vis uit den Brand in combinatie met een landbouwbedrijfje toch een minimaal inkomen opleverden, al was het geen vetpot. Wel moeten we weten dat onze voorvaders met alleen handkracht, bloed, zweet en tranen er alles aan deden om te overleven in de woeste natuur. Nu mogen we constateren dat zij er een prachtig natuurgebied hebben achtergelaten. Een pluim voor deze keuterboertjes waartoe ook de familie Van Asten behoorde.

Riet snijden

Riet snijden kan ik me nog als de dag van gisteren herinneren. Vader nam ons mee den Brand in als hij musterd ging binden (gebonden takkenbos) of riet snijden. Moeder was dan even van 'n paar jongens verlost en voor ons was het een uitstapje. Te voet, op klompen, dikke kleding aan, een bivak muts op en den Brand in. De musterd werd op maat gehakt, gebonden en in “tientjes” gestapeld. Dat was eenvoudig tellen. Later werden deze takkenbossen op de kar geladen en verkocht aan bakkers, meestal in Dongen of Waalwijk. Als vader riet ging snijden was het altijd koud. Het moest immers behoorlijk gevoren hebben, want het riet moest gesneden worden op het ijs. Dat was verreweg de gemakkelijkste manier. Vader hield ons wel bezig. Hij sneed het riet, maakte er een bussel van en met vereende krachten werd het riet naar hoger gelegen grond gebracht. Daar pakte hij het riet bij de kop, schudde er flink mee zodat alleen de lange stengels over bleven. Dit mooie gezuiverde riet verzamelde hij vakkundig, bond er een houten band om en dan werd het apart gestapeld. De afval werd na een paar uur snijden ter plaatse verbrand. Door het vuur kregen we het weer warm en tegelijkertijd was dat het moment om de meegebrachte boterhammen te verorberen. Na enkele uren hard werken keerden we huiswaarts.

De familienaam Van Asten

De naam Van Asten is ontleend aan het dorp Asten in de Peel. De naam Asten zou zijn ontstaan uit de woorden Aa en Stein. De Aa is een riviertje en stein is een oud woord voor kasteel of slot. Asten betekent dus: een kasteel aan de Aa. De naam Van Asten komt ook voor als Van Aasten en Van Aaste.

Stamvader van deze familie Van Asten is Antonius Fransse van Asten die in 1729 in Cromvoirt trouwde met Lysbet van de Sande uit diezelfde plaats. Antonius werd in Cromvoirt aangeduid als afkomstig uit Asten. Waarschijnlijk is Antonius afkomstig van het buurtschap de Vorst nabij Asten. De familie stond daar ook bekend als de familie Van de Vorst. In dat buurtschap is nog steeds hoeve De Vorst te vinden. Die hoeve wordt voor het eerst vermeld in 1381 in de cijsregisters van de heren van Helmond en behoorde toen tot de bezittingen van het klooster Binderen.

Bij de volkstelling van 1947 bleken er in Nederland 999 dragers met de naam Van Asten te zijn. Het overgrote deel, 642, woonde in Noord-Brabant. In Udenhout werden toen 21 naamdragers geteld. Verder was in Leende verhoudingsgewijs een hoge concentratie waar te nemen. In 2007 bleken er 1.566 dragers van de naam te zijn.

De stamhuizen

De eerste Van Asten die zich in Udenhout vestigde was Franciscus Michiel van Asten. Hij werd geboren in Cromvoirt en trouwde in 1814 met Francijna Jonkers. Na haar overlijden in 1827 hertrouwde Franciscus met kleermakersdochter Johanna Maria Quaadvlied. Hij vestigde zich met zijn tweede vrouw in Udenhout in den Brand. Hij bouwde daar een huis annex stal met schuur op een perceel van Joost Embert van der Schoor. We moeten dat huis zoeken ter plaatse van de woning tegenwoordig bekend als Oude Bosschebaan 9B. In 1867 verkochten de nieuwe eigenaar van de grond en Franciscus van Asten gezamenlijk de grond en opstallen. Na deze verkoop verhuisde Franciscus met zijn kinderen naar een naburig huis aan de Oude Bosschebaan.

De zoon van Frans, Mathijs van Asten, heeft op verschillende plaatsen in Udenhout gewoond, onder andere in een arbeiderswoning bij het kasteel op de Schoorstraat en aan de Oude Bosschebaan (de Knijperij). In 1876 bouwde hij een nieuwe woning in den Brand. Die woning stond aan de Oude Bosschebaan tussen de Rustende Jager en de huidige Oude Bosschebaan nummer 8. Deze woning werd bij de verdeling van de nalatenschap van Maria de Jong, weduwe van Mathijs van Asten, in 1900 toebedeeld aan zoon Bart. In 1910 verhuisde het gezin van Bart van Asten en Jans Kolsteren tijdelijk naar een pachtboerderij aan de Berkelse Heikant, thans Heikantsebaan 16 (afgebrand op donderdagavond 20 februari 2014). In 1915 verhuisden Bart en Jans naar een pachtboerderij in de Groenstraat 131 op 't Endeke. De oude burgerwoning in den Brand hield Bart nog enkele jaren aan. Toen het pand in 1920 afbrandde, bouwde hij het niet meer op en verkocht de grond aan de familie Van de Plas.

Kees, de zoon van Bart en Jans van Asten betrok na zijn huwelijk met Kee van Kempen een huurwoning van Sjef en Marie Burgmans in de Groenstraat 103. In 1955 verhuisde de familie naar een klein boerderijtje op de Schoorstraat 55, eigendom van de familie Van Dongen – van de Voort. Na de pensionering woonde het echtpaar Van Asten – van Kempen in de Kreitenmolenstraat op nummer 30.

Verhalen

Handtekening

Op 21 augustus 1862 traden Mathijs van Asten en Maria de Jong in het huwelijk. Aanwezig bij het huwelijk waren de vader van de bruidegom, Francis van Asten, en de ouders van de bruid. Als getuigen traden op veldwachter Wouter Leijsten, smid Johannes van den Heuvel en de schoenmakers Peter Verschuuren en Adriaan van Biljouw. De getuigen en de bruid ondertekenden de huwelijksakte. De bruidegom, zijn vader en de ouders van het bruidspaar verklaarden de schrijfkunst niet machtig te zijn. Vreemd is echter dat bij het huwelijk van Mathijs' halfbroer Christiaan met Johanna van Gorcum in 1842 wel degelijk een handtekening van F. van Asten onder de akte staat, terwijl bij de huwelijken van zijn andere kinderen telkens opgemerkt wordt dat hij de schrijfkunst niet machtig is. Ook de geboorteakten van zijn kinderen zijn door Frans van Asten ondertekend met zijn naam.

De Rustende Jager

Mathijs van Asten (1834-1877) had twee kinderen, Bart en Frans. Frans, geboren op 31 maart 1870, trouwde op 1 mei 1894 te Udenhout met Cornelia (Kee) Boogers, geboren te Udenhout op 9 maart 1868 en overleden te Drunen op 13 april 1962 op 94-jarige leeftijd. Frans en Kee gingen wonen in wijk B nummer 27, in café De Rustende Jager. Wanneer en door wie het café zo werd genoemd, is onbekend. Wel is duidelijk dat het cafeetje een thuishaven was voor jagers. Zij moesten even uitrusten en wat drinken na vaak vermoeiende jachtpartijen in de duinen of in den Brand. Frans van Asten was landbouwer en caféhouder. Op 29 september 1894 verleende de gemeente een drankvergunning aan Cornelia Boogers voor het pand wijk B 27, toen aangeduid als Gommelsestraat. De vergunning betrof het voorhuis, 4,76 bij 4 meter, en de zitkamer, 3 bij 2,9 meter. In de vergadering van Burgemeester & Wethouders van Udenhout d.d. 28 april 1899 staat de drankvergunning op naam van Frans van Asten. Er staat geschreven dat de gemeente de vergunning verleende voor *verkoop van sterke drank in het klein* aan Fr. Van Asten voor *de lokaliteiten in zijne woning alhier*.

Frans van Asten overleed, 31 jaar oud, op 12 november 1901 ten gevolge van een noodlottig ongeval in de duinen. Tijdens het ophalen van buntgras viel hij tussen paard en kar. Cornelia Boogers bleef achter met twee kleine kinderen: Maria, geboren op 17 juni 1896, en Wilhelmina Elisabeth, geboren op 11 april 1900. In verband met het overlijden van Frans kwam de drankvergunning per 1 mei 1902 te vervallen. De weduwe verzocht de gemeente op 2 mei 1902 wegens overlijden van haar man de vergunning op haar naam te stellen. De gemeente heeft dat voorgelegd aan de provincie. Bij besluit van 22 mei 1902 verleende Gedeputeerde Staten machtiging voor afgifte van de aangevraagde vergunning. Op 4 oktober 1902 hertrouwde Cornelia met Johannes Lommers, geboren te Helvoirt op 31 juli 1872. Korte tijd hebben Cornelia en Johannes samen het café geëxploiteerd, maar de gemeente trok de vergunning in op 24 februari 1906 en droeg deze over aan A. Robben. Johannes Lommers en Cornelia Boogers verhuisden op 30 september 1905 naar Drunen.

De eerste drankvergunning voor café De Rustende Jager dateert van 14 januari 1882 en was gegeven aan Wilhelmus Denissen. Na het overlijden van Wilhelmus ging op 7 maart 1885 de vergunning over op Johannes Schoenmakers en op 7 mei 1892 op Arnoldus Schoenmakers.

De stamboom

- I. Antonis van de Vorst (Asten, circa 1650) x Johanna Adriaens
- II. Francis van de Vorst (Asten, circa 1680) x Jenneke Adriaens
- III. Antony van Asten alias Van de Vorst (Asten/Cromvoirt, circa 1705) x Lysbet van de Sande

- IV. Franciscus van Asten (Cromvoirt, 1730) x Maria van Liemt
- V. Michael van Asten (Cromvoirt, 1764) x Johanna Versteren
- VI. Franciscus van Asten (Cromvoirt/Udenhout, 1792) x Johanna Maria Quaadvlied
- VII. Matheas van Asten (Udenhout, 1834) x Maria de Jong
- VIII. Lambertus van Asten (Udenhout, 1866) x Adriana Kolsteren

Het gezin van Bart van Asten en Jans Kolsteren

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Mari (Marie)	6 januari 1899 Udenhout	1 Lambertus Vriens 2 Johannes van Geel	20 februari 1985 Hilvarenbeek
2	Hubertus	18 september 1900 Udenhout		15 maart 1901 Udenhout
3	Huberta	27 januari 1902 Udenhout	Zuster Lambertino	1 maart 1978 Schijndel
4	Martinus (Tinus)	27 februari 1904 Udenhout	Adriana Oerlemans	15 augustus 1985 Tilburg
5	Petronella (Piet)	4 februari 1906 Udenhout	Harrie Oerlemans	7 mei 1992 Helvoirt
6	Cornelis (Kees)	15 december 1907 Udenhout	Cornelia van Kempen	8 augustus 1990 Udenhout
7	Adriana (Jenna)	15 februari 1909 Udenhout	Gerardus Brabers	30 januari 1986 Tilburg
8	Franciscus (Frans)	15 februari 1909 Udenhout	Broeder Chrysostomus	27 augustus 1979 Tilburg
9	Adrianus	21 januari 1912 Berkel		6 februari 1912 Berkel
10	Adrianus	14 mei 1913 Berkel		19 januari 1933 Tilburg
11	Josephina (Fien)	4 maart 1917 Udenhout	Kees van den Oetelaar	22 januari 2001 Oisterwijk

Kwartierstaat Van Asten-Kolsteren

- 1 **Martinus van Asten** * 27 februari 1904 Udenhout + 15 augustus 1985 Tilburg
- 2 **Lambertus van Asten** * 23 januari 1866 Udenhout + 12 juni 1925 Udenhout
x 22 juli 1897 Udenhout
- 3 **Adriana Kolsteren** * 4 februari 1872 Udenhout + 12 januari 1944 Udenhout
- 4 **Martinus van Asten** * 2 februari 1834 Udenhout + 30 oktober 1877 Udenhout
x 21 augustus 1862 Udenhout
- 5 **Maria de Jong** * 3 februari 1826 Udenhout + 2 januari 1900 Udenhout
- 6 **Huibert Kolsteren** * 22 juli 1831 Loon op Zand + 1 mei 1883 Berkel
x 17 april 1871 Udenhout
- 7 **Petronella Lommers** * 13 januari 1844 Tilburg + 13 februari 1908 Berkel
- 8 **Franciscus van Asten** ~ 2 juli 1792 Cromvoirt + 17 januari 1881 Udenhout
x 2 juli 1830 Cromvoirt
- 9 **Maria Johanna Quaadvlied** ~ 14 juni 1798 Cromvoirt + 13 november 1853 Udenhout
- 10 **Cornelis de Jong** ~ 23 november 1787 Udenhout + 1 december 1866 Udenhout
x 24 april 1820 Udenhout
- 11 **Barbera Keuninx** ~ 13 augustus 1794 Udenhout + 16 augustus 1877 Udenhout

- 12 **Johannes Kolsteren** ~ 18 juni 1784 Loon op Zand + 26 september 1844 Loon op Zand
x 31 januari 1829 Loon op Zand
- 13 **Adriana Leemans** ~ 2 oktober 1798 Loon op Zand + 26 april 1855 Udenhout
- 14 **Hendrik Lommers** * 4 augustus 1811 Udenhout + 16 november 1872 Udenhout
x 4 mei 1843 Tilburg
- 15 **Adriana van Gorkom** * 30 november 1813 Tilburg + 26 februari 1881 Udenhout
- 16 **Michiel van Asten** ~ 22 december 1764 Cromvoirt + 6 september 1833 Cromvoirt
x 10 oktober 1790 Helvoirt
- 17 **Johanna Versterren** ~ 15 juli 1758 Haaren + 26 augustus 1830 Cromvoirt
- 18 **Matheus Quaadvlied** ~ 17 november 1750 Schaasbergen + 19 december 1830 Cromvoirt
x 24 april 1784 Vught
- 19 **Adriana Vos** ~ 13 december 1758 Middelbeers + 6 juni 1829 Cromvoirt
- 20 **Adriaan de Jong** ~ 6 augustus 1746 Loon op Zand [] 2 juli 1789 Udenhout
x 4 mei 1780 Loon op Zand
- 21 **Maria van Rooij** ~ 27 november 1750 Loon op Zand + 16 mei 1824 Udenhout
- 22 **Wilhelmus Keuninx** ~ 30 november 1763 Helvoirt + 24 december 1838 Udenhout
x 8 mei 1791 Udenhout
- 23 **Maria van Dijk** ~ 4 juli 1765 Tilburg + 6 december 1831 Udenhout
- 24 **Jan Kolsteren** ~ 5 juni 1757 Loon op Zand [] 24 augustus 1804 Loon op Zand
x 21 juni 1783 Loon op Zand
- 25 **Geertruij Klijn** * 3 februari 1749 Loon op Zand + 18 januari 1826 Loon op Zand
- 26 **Johannes Leermans** ~ 26 februari 1764 Loon op Zand + 7 juli 1834 Loon op Zand
x 3 juni 1787 Loon op Zand
- 27 **Adriana Robben** ~ 5 mei 1766 Loon op Zand [] 27 oktober 1806 Loon op Zand
- 28 **Nicolaas Lommers** ~ 25 juni 1773 Udenhout + 5 april 1820 Berkel-Enschot
x 4 mei 1800 Oisterwijk
- 29 **Hendrina van der Plas** ~ 19 januari 1768 Udenhout + 10 april 1820 Berkel-Enschot
- 30 **Adriaan van Gorkum** ~ 9 juli 1787 Udenhout + 10 januari 1869 Udenhout
x 17 februari 1813 Tilburg
- 31 **Helena Bouwens** ~ 8 juli 1785 Tilburg + 20 december 1860 Udenhout

Familieleden

Martinus Johannes van Asten, gemeenteraadslid

Tinus van Asten werd geboren in Udenhout op 17 januari 1883 en overleed in Udenhout op 29 september 1955. Tinus is een kleinzoon van een halfbroer (Christiaan) van Matheas van Asten uit de stamboom. Hij bewoonde en bewerkte samen met zijn zus Cisca een boerderij op de Schoorstraat A 139 (nu nummer 59). Cisca was vier jaar ouder, geboren op 16 april 1879 en is overleden op 23 oktober 1967. Tinus was gemeenteraadslid in Udenhout van 1935 tot 1941. Hij maakte deel uit van Lijst 1. Bij de verkiezingen waren er in totaal 1574 geldige stemmen. Lijst 1 kreeg 565 stemmen. Daarvan kreeg Martinus er 114, 20% van alle stemmen op Lijst 1. In de gemeenteraadsvergadering van 3 september 1935 werd hij welkom geheten door burgemeester De Goeij, beëdigd en geïnstalleerd. Hij beijverde zich bij voorkeur voor de Udenhoutse fietspaden, van kolengruis, grind en slakkenzand. In 1941

werden de vergaderingen geschorst als gevolg van maatregelen door de bezettende macht. Tinus was van 1928 tot 1952 ook lid van het gilde Sint Antonius – Sint Sebastiaan.

Zuster Lambertino, naaldkunstenares

Huberta van Asten (1902-1978), dochter van Lambertus van Asten en Adriana Kolsteren, trad in bij de zusters van Schijndel. Haar kloosternaam was zuster Lambertino. De zorg voor de medemens stond bij haar centraal. Zij was bejaardenverzorgster in Raamsdonksveer en narcosezuster op de kinderafdeling van het ziekenhuis in Geldrop. In Son nam zij de zorg op zich van de rector en de pensioengasten. In 1971 verhuisde zij noodgedwongen, vanwege haar ziekte, naar het moederhuis in Schijndel-Wijbosch, waar zij veel van haar vrije tijd doorbracht met borduren. Zij was een naaldkunstenares van grote klasse. Een mooi kunstwerk uit 1977 van haar is bewaard gebleven. Het is een meisje, liggend in een bloementuin. Het ontwerp is van textielkunstenaar Willi Martinali (1914-1983) uit Deurne. De kleurkeuze en de uitvoering zijn van zuster Lambertino. Zij overleed te Schijndel op 1 maart 1978 en werd ondanks haar ziekte toch nog 76 jaar oud.

Broeder Chrysostomus, overste van Huize Assisië

Franciscus van Asten (1909-1979), zoon van Lambertus van Asten en Adriana Kolsteren, trad in bij de broeders Penitenten. Hij is in diverse huizen van de broeders als hoofdverpleegkundige werkzaam geweest. Zijn kloosternaam was Chrysostomus. Hij was overste van het klooster in Boekel en van 1961 tot 1964 overste van Huize Assisië.

De familiefoto

Het Pakhuis van de Boerenbond

Bjorn Witlox

De twee zonen van Peer Bergmans, Jan en Graard, hebben vele bestuurlijke functies gehad in Udenhout, vooral voor de boerenstand. Jan was ook bestuurslid van Udenhouts Belang. Graard Bergmans was van 1916 tot 1946 zaakvoerder van de Boerenbond, in feite operationeel directeur van het pakhuis.

De Boerenbond

9 december 1902

Op 9 december 1902 kwam een kleine groep boeren bijeen bij Kobus van Roessel in den Berkhoek om samen met de boerenapostel Pater Van den Elsen en burgemeester Van Heeswijk een Udenhoutse afdeling van de Boerenbond op te richten. Een belangrijke reden daarvoor was het feit dat “het platteland met zijn bevolking van de regering geen enkele medewerking kreeg, integendeel, het liberale stelsel was zo in de maatschappij ingevreten, dat alleen het recht van de kapitaalkrachten en grootgrondbezitters gold, terwijl de boer gebukt ging onder hoge pachten en lasten.”

Vóór 1902 waren de Udenhoutse boeren op grote schaal lid van de Berkelse afdeling van de Boerenbond. Hun voorman, burgemeester Brenders, was ook agent van een maatschappij voor brandverzekeringen en in die hoedanigheid telde hij 267 Udenhoutse klanten, waaronder veel boeren. In Udenhout was er ook al wel enige vorm van samenwerking, bijvoorbeeld bij de aankoop van Amerikaanse lijnkoek. Deze werd van het spoor gereden naar de Kuil, waar bij Hannes Willems een koekbreker was opgesteld die door een paard werd getrokken. Zo ontstonden dan de lijnkoekjes of klötjes.

Het eerste bestuur van de Boerenbond bestond uit voorzitter burgemeester Van Heeswijk, ondervoorzitter Kobus van Roessel en de bestuursleden: Martien van Rooij, Janus Schapendonk, Jan van Gorkum, Joost Bertens, Peer Verhoeven, Bart van Vught, Frans Kuijpers, Jaon Vermeer, Willem Verhoeven en Jan den Ouden.

Pakhuis

In 1906 verrees in de Kreitenmolenstraat (toen Stationsstraat) nabij het spoor een pakhuis “alwaar op gestelde tijden en tegen contante betaling het verlangde te krijgen zal zijn”. Er werden bestellingen opgenomen van veevoer en kunstmest en het assortiment werd alras uitgebreid. In het kantoor kon men terecht voor het afsluiten van brand-, vee- en hagelverzekeringen. Jan Kroot en Hannes Kuijpers bedienden op de halve dagen dat het pakhuis open was, de klanten. In de avond gingen de pakhuis knechts de boer op om boeken over veevoeding en kunstmest te verkopen. De zaakvoerder verdiende in die tijd f3,50 per week, de boekhouder f3,- per week, een arbeider f1,10 per week en de secretaris ontving f15,- per jaar.

Belangen

De Boerenbond werd opgericht als standsorganisatie. Er waren boeren die lid waren van de Boerenbond van Udenhout én klant waren bij het pakhuis van de Boerenbond, maar er waren ook boeren die wel lid waren van de Boerenbond, maar hun veevoer elders inkochten, zoals bij Coppens in Biezenmortel. In het pakhuis gingen de zaken gestaag door, waardoor noodzakelijke uitbreidingen aan het gebouw plaats vonden. Men kon bij het pakhuis terecht voor pootaardappelen, veevoer, kunstmest, steenkool of het huren van een

handzaaimachine. Samen met Helvoirt en Haaren werd een stomer voor aardappelen aangeschaft.

In de Eerste Wereldoorlog werd het pakhuis gevorderd voor opslag van distributiegoederen en inkwartiering van militairen.

In 1920 werd de 8-urige werkdag van kracht en het pakhuis ging hele dagen open, 's zaterdags alleen 's morgens. En natuurlijk was het pakhuis gesloten op Gods rustdag.

In 1928 bouwde niemand minder dan Hub. van Doorne, de grondlegger van DAF, een kolenloods bij het pakhuis. Vanaf 1928 werd kunstmest meer gangbaar in de landbouw. De Udenhoutse Boerenbond sprong hier op in en boeren konden de kunstmest 'kalkammon' (salpeter) afhalen op de losplaats van het station.

Iedere boer was lid van de Boerenbond

Kort na het trouwen kwam elke boer langs bij het kantoor van het pakhuis om lid te worden van de Boerenbond, de eivereniging, de Boerenleenbank en om de nodige verzekeringen af te sluiten. Daarna ging hij door naar de burens om lid te worden van de Zuivelfabriek. Boeren of particulieren met kippen kwamen met eierkisten naar het pakhuis. De eieren werden er geschouwd en geleverd aan de Coöperatieve Roermondse Eiermijn C.R.E. Waar tegenwoordig grote tankwagens de melk komen ophalen op de boerderij, reden er vroeger zogenaamde rômboeren door Udenhout. Deze rômboeren haalden aan de straat bij de boerderijen de rômkannen op en brachten deze leeg weer terug. Vaak had de boer of boerin er een briefje bijgeplakt met het verzoek spullen mee te brengen van het pakhuis. In Udenhout waren er meerdere rômboeren tegelijk actief. Het ophalen van kannen was een bijverdienste. In menig boereninterieur stonden twee sigarenkistjes: één met de goei sigaren voor de pastoor en één kistje met sigaren voor de rômboer, het rômboerenkistje.

Graard Bergmans

Graard (later Gerard genoemd) Bergmans kan tot de notabelen van Udenhout gerekend worden. Ook al was hij geen dokter of notaris, door zijn persoon en prestaties werd hij als notabele benaderd. Het feit dat hij mank liep, heeft ervoor gezorgd dat hij niet ging boeren, maar een administratieve functie aanvaardde. Met alle carrière-gevolgen van dien. In 1914 werd hij aangesteld als hulp voor de administrateur-magazijnmeester in het pakhuis van de Boerenbond. Hij ging toen al regelmatig met zaakvoerder Willems naar de beurs te Rotterdam. In mei 1916 haalde hij op de Landbouwschool te Boxtel het diploma zaakvoerder. De vakken waren destijds technische vakken, boekhouden en proefstation-zaken. In 1916 legde Jan Martens zijn functie van secretaris-penningmeester bij de Boerenbond neer en Graard volgde hem op.

Toen Nederland eind jaren '20 in een economische crisis geraakte, werd Graard in 1931 secretaris van het Udenhoutse Crisiscomité. In 1933 nam hij ook plaats in de Commissie van Samenwerking, waarvoor hij in 1936 een bronzen legpenning ontving van het Nationaal Crisiscomité. In 1933 werd hij secretaris van de Commissie van Toezicht van de Lagere Landbouwschool. In mei 1941 vierde Udenhout zijn 25-jarig dienstverband groots. Er was thuis op de Schoorstraat een receptie.

Gaandeweg kwam hij naast het pakhuis in Udenhout ook op het bijkantoor van de CHV Veghel aan het kanaal in Tilburg te werken. Een tijd lang had hij twee werklocaties. Uiteindelijk koos hij voor Tilburg en verhuisde in 1946 naar Goirle. De verhuizing had niet zozeer met zijn werk in Tilburg te maken als wel met het feit dat hij wat grond bij zijn huis wilde hebben. Op de Schoorstraat had hij een prachtige villa, die door zijn schoonvader was gebouwd, maar daar lag weinig grond bij. De tuin van Slimstraat 6, destijds van bakker Pieter van Dam, liep er vlak achter. Graard had geprobeerd van Pieter van Dam wat grond te kopen, aangrenzend aan zijn huis, maar tevergeefs. Graard bouwde in Goirle een huis naar zijn wensen. Zijn echtgenote Jo Brekelmans was allesbehalve gelukkig dat ze Udenhout en het huis dat haar vader er had gebouwd moest verlaten.

Graad Bergmans is geboren op 17 april 1893 te Cromvoirt en overleed te Tilburg op 6 januari 1964. Hij trouwde met Jo Brekelmans, die 100 jaar mocht worden. Zij kregen een gezin met zeven kinderen: Piet, Ad, Mieke, Jan, Eil, Frans en Huub.

De familienaam Bergmans

De achternaam Bergmans is een typische herkomstnaam. De eerste naamdrager zal op of bij een heuvel of bergje hebben gewoond. Net zoals de namen Van den Berg en Heuvelmans. Een zeer vroege vermelding uit onze omgeving is van 21 oktober 1437: *huis, erf en hof in Haaren in Ruydonc grenzend aan Jan Bergman natuurlijke zoon van wijlen Elooi van den Akker, priester, en aan de gemene straat/plaats.* In Udenhout duikt de naam begin 1700 voor het eerst op.

De volkstellingen van het Meertens Instituut geven aan dat er in 1947 in Nederland 1.475 mensen met de achternaam Bergmans woonden. Daarvan woonden er 15 in Udenhout. In 2007 waren er in Nederland 2.197 naamgenoten Bergmans.

Stamhuizen

De familie Bergmans had vanouds veel bezittingen op de Schoorstraat. Cornelis Aart Bergmans liet bij zijn overlijden in 1833 een omvangrijke erfenis na. De zes kinderen hadden vier boerderijen te verdelen.

1. Een boerderij aan de oostkant van de Schoorstraat net voorbij de scherpe bocht bij Moffenhoef, ongeveer ter plaatse van de boerderij huisnummer 22.
2. De naastgelegen boerderij op huisnummer 24 had Bergmans niet lang voor zijn dood gekocht van de familie Van den Bosch.
3. Ook op 't Winkel had de familie een boerderij, tegenwoordig Capucijnenstraat 93.
4. De vierde boerderij stond in Berkel in den Brem, nu huisnummer 5.

In de successieaangifte werd nog een vijfde boerderij genoemd. Die stond op de Houtsestraat, tegenwoordig Loonse Molenstraat, net voorbij de Grote Steeg die naar de Schoorstraat loopt. Van deze boerderij had Cornelis Bergmans echter alleen het vruchtgebruik. De hoeve was namelijk afkomstig van zijn eerste vrouw Jennemie de Ridder, die in 1791 kinderloos overleed. Na het overlijden van Cornelis Bergmans ging het volle eigendom over naar haar familie. Dat was de familie Canters – de Ridder. Uit een akte van 1820 blijkt, dat Cornelis op de Houtsestraat woonde. In de akte van 1820 benoemde hij zijn oudste (meerderjarige) zoon Johannes als voogd over zijn nog minderjarige kinderen bij wijlen Cornelia van Iersel. Blijkbaar had de familie Bergmans deze boerderij toch over kunnen nemen van de familie Canters, want deze is later in bezit van de oudste zoon Johannes. Die verkocht in 1877, hij is dan 80 jaar, de boerderij aan Willem Verhoeven. Bij zijn overlijden in 1879 was er wel boerengereedschap, maar geen boerderij in de nalatenschap aanwezig. Zijn weduwe, Antonia van den Bijgaart, huurde dan een huis van Cornelis Castelijns. Zij overleed in 1893. Tot haar nalatenschap behoorde nog circa 10 hectare mast en heide in Loon op Zand en een perceeltje hooiland in Berkel. Opvallend is ook een flinke vordering van 2.000 gulden op Cornelis Beunis in Loon op Zand. Die vordering is later overgegaan op Cornelis Bergmans. Dat blijkt uit de nalatenschap van zowel Cornelis Bergmans in 1900 als die van zijn vrouw Johanna Laurijssen in 1896. Dit echtpaar huurde een boerderij van Cornelis Antonius van Iersel, den Franssen boer.

Petrus (Peer) Bergmans vestigde zich na zijn huwelijk met Maria (Mie) Kuijpers in 1891 in Cromvoirt aan het Pepereind 5. Daar werden vijf van hun kinderen geboren, het laatste in 1896. In 1896 kwam het gezin naar Udenhout en van 1896 tot 1901 woonde het in een boerderij tussen Klein Duitsland en de Haarensbaan. Van daaruit verhuisde het naar de

langgevelboerderij in de Groenstraat C 37. Later is deze boerderij gesplitst in twee woningen, de huidige nummers 90 en 92. Peer Bergmans pachtte deze boerderij van gouden Willem van Iersel.

Verhalen

Weense kinderen

In 1919 ging met name het bestuur van de Boerenbond zich in Udenhout inzetten voor de Weense kinderactie, die ten doel had geld en goederen in te zamelen voor het noodlijdende Oostenrijk. Voorts werd getracht zoveel mogelijk kinderen, die ondervoed waren, in Udenhout een goed onderdak te geven. De leden werkten spontaan mee en vele kinderen zijn hier bij pleegouders op krachten gekomen. De Boerenbond stelde ondermeer een deel van de winst beschikbaar voor de kleding van de Oostenrijkse kinderen. Vooral Graard Bergmans, zaakvoerder en secretaris van de Boerenbond, heeft zich voor deze zaak ingezet. Hij mocht zijn werkzaamheden beloond zien met de zilveren eremedaille van het Oostenrijkse Rode Kruis.

Signalement

Uit de documenten, die in de burgerlijke stand bewaard zijn gebleven van het huwelijk van Johannes Bergmans en Antonia van den Bijgaart, blijkt dat Johannes weliswaar niet in militaire dienst is geweest, maar dat toch zijn signalement is opgetekend. Lengte: 1.68 m; aangezicht: langwerpig; voorhoofd: ordinair (= gewoon); ogen: blauw; neus: spits; mond: gewoon; kin: spits en haar/wenkbrauwen: bruin.

De stamboom

- I. Matheus Bergmans
- II. Willem Matheus Bergmans x Maria van Broekhoven
- III. Jan Bergmans x Elisabeth Schapendonk
- IV. Adriaan Bergmans x Maria van Broekhoven
- V. Aart Bergmans (Udenhout, 1717) x Maria van Laarhoven
- VI. Cornelis Bergmans (Udenhout, 1746) x Cornelia van Iersel
- VII. Johannes Bergmans (Udenhout, 1797) x Antonia van den Bijgaart
- VIII. Cornelis Bergmans (Udenhout, 1826) x Johanna Lourijsse
- IX. Petrus Bergmans (Loon op Zand, 1858) x Maria Kuijpers

Een broer van III was Matheus Bergmans, vernoemd naar zijn opa. Deze Matheus trouwde Maria Sterts Rijken en had een zoon Willem, ook vernoemd naar zijn opa. Deze Willem huwde met Sijcken Schapendonk. Hun dochter Jenneke huwde in tweede huwelijk Jan Robben, een broer van de eerste pastoor Elias Robben. Jenneke erfde van haar ouders goederen op het kruispunt, hoek Slimstraat – Kreitenmolenstraat, uit de erfenis van de familie Sterts Rijken.

Het gezin van Peer Bergmans en Mie Kuijpers

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Johannes	25 april 1892 Cromvoirt		2 mei 1892 Cromvoirt
2	Gerardus (Graard)	17 april 1893 Cromvoirt	J.A. (Jo) Brekelmans	6 januari 1964 Tilburg
3	Johanna (Jans)	6 mei 1894 Cromvoirt	G.J. (Graard) Berkelmans	26 mei 1968 's-Hertogenbosch
4	Cornelis (Kees)	6 juli 1895 Cromvoirt	A.M. (Adriana) van Gemert	23 augustus 1941 Vught
5	Elisabeth	9 augustus 1896		31-5-1897

		Cromvoirt		Udenhout
6	Elisabeth Maria	19 maart 1898 Udenhout		2 februari 1900 Udenhout
7	Johannes	19 juli 1899 Udenhout		24 augustus 1899 Udenhout
8	Elisabeth (Bet)	10 juli 1900 Udenhout	J. (Jan) Mathijssen	9 mei 1971 Udenhout
9	Johannes (Jan)	29 augustus 1901 Udenhout	J.P.A. (Jo) van Pelt	5 oktober 1964 Udenhout
10	Doodgeboren	20 januari 1904 Udenhout		20 januari 1904 Udenhout

Vader Peer Bergmans woonde als bejaarde in Huize Felix. Op 9 april 1948 ging hij kaarten bij Van den Bijgaart op het Endeke. Op de terugweg over de Groenstraat, te voet, ging hij nog even bij zijn zoon Jan langs in de Groenstraat 95. Rond 22.00 uur kwam hij aan de deur en zakte direct in elkaar. Om 24.00 uur is hij aldaar gestorven.

Kwartierstaat Bergmans-Kuijpers

- 1 **Gerardus Bergmans** * 17 april 1893 Cromvoirt + 6 januari 1964 Tilburg
- 2 **Petrus Bergmans** * 24 juni 1858 Loon op Zand + 9 april 1948 Udenhout
x 27 april 1891 Udenhout
- 3 **Maria Kuijpers** * 2 november 1859 Udenhout + 26 augustus 1927 Udenhout
- 4 **Cornelis Bergmans** * 9 februari 1826 Udenhout + 13 maart 1900 Udenhout
x 23 april 1857 Loon op Zand
- 5 **Johanna Lourijsse** * 4 september 1830 Loon op Zand + 9 mei 1896 Udenhout
- 6 **Gerardus Kuijpers** * 28 april 1817 Udenhout + 2 juni 1891 Udenhout
x 30 april 1851 Drunen
- 7 **Elisabeth van der Zande** * 27 april 1818 Haaren + 30 augustus 1889 Udenhout
- 8 **Joannes Bergmans** ~ 30 mei 1797 Udenhout + 12 juni 1879 Udenhout
x 1 mei 1825 Udenhout
- 9 **Antonia van den Bijgaart** ~ 16 december 1798 Oisterwijk + 12 mei 1893 Udenhout
- 10 **Hendrik Laurijssen** ~ 4 juni 1800 Loon op Zand + 23 juli 1868 Loon op Zand
x 14 mei 1828 Loon op Zand
- 11 **Pieterella Elias** ~ 6 april 1799 Loon op Zand + 26 november 1833 Tilburg
- 12 **Hendrik Kuijpers** ~ 23 juli 1773 Cromvoirt + 5 september 1846 Udenhout
x 29 april 1813 Udenhout
- 13 **Wilhelmina van Helvoirt** ~ 29 januari 1786 Udenhout + 22 januari 1867 Udenhout
- 14 **Francis van der Sanden** ~ 8 januari 1787 Boxtel + 22 mei 1854 Drunen
x 2 mei 1813 Vught
- 15 **Petronella van der Bruggen** ~ 15 februari 1786 St Michielsgestel + 8 september 1830 Vught
- 16 **Cornelis Bergmans** ~ 14 november 1746 Udenhout + 5 juni 1833 Udenhout
x 18 oktober 1795 Udenhout
- 17 **Cornelia van Iersel** is geboren Berkel gedoopt op 1 maart 1764 Udenhout [] 1 juli 1807 Udenhout
- 18 **Adriaan van den Bijgaart** ~ 19 maart 1765 Oisterwijk + 6 november 1829 Berkel-Enschot
x 12 mei 1793 Oisterwijk

- 19 **Adriana van Doesburg** ~ 13 april 1763 Oisterwijk + 2 mei 1833 Udenhout
- 20 **Adriaan Laurijssen** ~ 27 november 1770 Loon op Zand + 8 september 1830 Loon op Zand
x 27 januari 1799 Loon op Zand
- 21 **Johanna Maria Berthout** ~ 12 augustus 1777 Tilburg + 16 maart 1832 Loon op Zand
- 22 **Willem Elias** ~ 3 oktober 1758 Loon op Zand + 12 januari 1842 Loon op Zand
x 20 mei 1798 Loon op Zand
- 23 **Johanna van Iersel** ~ 12 juli 1772 Loon op Zand + 29 september 1818 Loon op Zand
- 24 **Gerardus Kuijpers** ~ 15 oktober 1735 Cromvoirt [] 24 april 1782 Cromvoirt
x 17 april 1768 Vught
- 25 **Maria Hendrixx** ~ 26 december 1737 Oisterwijk [] 21 maart 1799 Cromvoirt
- 26 **Adriaan van Helvoirt** is geboren Drunen [] 17 maart 1810 Udenhout
x 17 april 1774 Oisterwijk
- 27 **Petronella van der Schoot** ~ 22 december 1745 Udenhout + 10 november 1817 Udenhout
- 28 **Cornelis van der Sanden**
x 29 januari 1786 Boxtel
- 29 **(Maria) Catharina Karssemakers** is + 22 december 1835 Boxtel
- 30 **Johannes van der Bruggen** ~ 26 juli 1741 Vught [] 15 april 1793 Cromvoirt
x 5 juni 1768 Vught
- 31 **Elisabeth van der Bruggen** ~ 3 maart 1744 Vught + 16 augustus 1808 Cromvoirt

Familieleden

Jan Bergmans, medeoprichter bejaardenbond

Jan, zoon van Peer Bergmans en Mie Kuijpers, is geboren in Udenhout op 29 augustus 1901 en overleden te Udenhout op 5 oktober 1964. Hij trouwde Jo van Pelt en samen kregen ze vijf kinderen: Piet, Jan, Riet, Corry en Anny. Corry trouwde Jos van den Bersselaar, grondlegger van het gelijknamige constructiebedrijf.

Jan was boer in de Groenstraat op nummer 95. Hij pachtte samen met Peer van Balkom grond tegenover het kasteel. De oprit naar het kasteel was verhard, maar alleen bestemd voor de kasteelheer. Er liep een karspoor naast, waarvan de boeren gebruik moesten maken.

Jan was secretaris van de potercombinatie met de poterbewaarpplaats, alsmede van de diepvriescoöperatie. De potercombinatie was opgericht om de boeren te voorzien van pootaardappelen zonder ziektes. Voor die tijd pootten de boeren hun eigen aardappelen met als gevolg dat ziektes moeilijk te voorkomen en te elimineren waren.

Jan Bergmans was erg actief op sociaal gebied in Udenhout. Na de oorlog begon hij met andere Udenhouters (onder andere Marinus Witlox van Klein-Duitsland en gemeenteontvanger Frans de Bakker) initiatieven te ontplooiën om ouden-van-dagen te laten recreëren. Zo werden er uitjes georganiseerd met de bus. In 1963 nam dit officiële vorm aan met de oprichting van een bejaardenbond met als eerste bestuur: J. Bergmans (penningmeester), mevrouw Van den Bersselaar, J. de Bruin (secretaris), mevrouw Van de Burg en M. Witlox (voorzitter). Jan Bergmans was een drijvende kracht achter de boerenorganisatie en Udenhouts Belang. Samen met Marinuske Robben organiseerde hij diverse grote feesten voor de boerenstand, waaronder het gouden feest van de Boerenbond in 1952 en de boerenovertrek van de Boerenleenbank in 1961.

Tinuske Kwingkwang

Frater Daniël (Martinus) Bergmans (1869-1961) is een zoon van Cornelis Bergmans en Joanna Lourijse. Hij ging in het klooster bij de fraters van Tilburg in 1886 en legde de

eeuwige geloften af in 1890. Frater Daniël werkte van 1889 tot 1933 op vele scholen in Brabant, vanaf 1902 als hoofd van basisscholen, soms gecombineerd met de functie van directeur van een fraterhuis. In 1933 mocht frater Daniël na 44 jaar onderwijs met pensioen. Hij was toen 64 jaar en ging wonen in Huize Steenwijk te Vught. Daar overleed hij 28 jaar later, op 1 maart 1961 op 91-jarige leeftijd. Het is onduidelijk wat de herkomst is van zijn bijnaam Tinuske Kwingkwang (een Brabants dialectwoord voor het speeltuig de wip).

Familiefoto

Schoolvakantie is geen kerkvakantie

Annelies van den Assem – van Uden en Lia Clement – Verhoeven

Anna van de Ven – Bertens is de kerk trouw gebleven. “Zo bende immers grootgebracht”. Samen met haar man Jos (overleden in 2004) ging ze elke dag ‘s morgens naar de H. Mis en op dinsdagmiddag liepen ze naar de kapel van Peerke Donders in Tilburg. Moeiteloos komt er een rijm: *Alles gezond op den herd, is een rit naar Peerke (Donders) werd*. Nu ze wat minder mobiel is, sluit ze thuis op haar kamer in de Eikelaar elke dag af met haar avondgebed.

Zondag

Op zondag twee - of driemaal naar de kerk

Op zondag ging bijna iedereen meerdere keren naar de kerk. Of naar twee missen óf naar één mis en naar het lof (een middagdienst zonder eucharistie maar met uitstelling van het Allerheiligste, de geconsacreerde hostie, in de monstrans). Maar veel mensen gingen ook naar twee missen én het lof. Na de hoogmis waren de winkels open zoals de slager en de kruidenier. De klanten kregen een kopje thee met beschuit in de huiskamer. Die hadden immers nog niet gegeten. Om twaalf uur ging de winkel dicht en begon ook voor de winkeliers de zondag. Op de ene zondagmiddag was het H.Familie voor de mannen en de andere week de Mariacongregatie voor de ongehuwde vrouwen. De getrouwde vrouwen hoorden thuis te zijn en hadden de zorg voor de kinderen. De Mariacongregatie was vóór het lof en de H.Familie na het lof. Een groot gedeelte van de tijd op de zondag was dus gevuld met naar de kerk en de congregatie gaan. Op de bijeenkomsten van de H.Familie en de Congregatie baden en zongen de leden geestelijke liederen en de pastoor of kapelaan hield daar een toepasselijke preek.

Regels “waar je mee opgroeide”

“Schoolvakantie is geen kerkvakantie” is een gezegde van de Rijke-Roomse-Leven-pastoor Van Eijl (pastoor van Udenhout van 1903 tot 1939). De toen 98-jarige mevrouw Van de Ven – Bertens kende bij een interview in augustus 2012 nog veel meer uitspraken van Van Eijl. Ze kende ook nog de negen gouden regels van Pastoor Van Eijl, die hij heeft opgetekend in zijn memoriaal. De moraal van de gouden regels was de schooljeugd op het rechte pad van het geloof te houden. “De jeugd behoort aan kerk en school”, zelfs bij ontspanning, in verenigingsverband en bij feesten. De pastoor was er op tegen dat de jeugd naar de kermis ging of betrokken raakte bij publieke volksspelen of optochten. Dat bracht hen alleen maar op grotere afstand van de kerk. “Schoolvakantie is geen kerkvakantie”. Het door de jeugd bijwonen van de H.Mis op werkdagen, het catechismus-onderricht en het patronaatsbezoek gingen tijdens vakanties gewoon door. De pastoor wilde de jeugd ook na de lagere school blijven binden, liefst tot hun 21^e jaar. “Een Congreganist, een paternoster (rozenkrans) en een scapulier behoren bijeen”. In de volksmond voegden de mensen daar aan toe: “en een spaarboekje”. “Niemand komt aan de goede gebruiken”. Pastoor Van Eijl bedoelde dan dat er geen gemengd publiek mocht zijn bij toneel- of muziekkuitvoeringen maar ook niet bij vergaderingen. Vrouwen mochten niet naar het café. Bijeenkomsten moesten op een ‘christelijk uur’ eindigen en cafés moesten op tijd sluiten. Er mochten geen toneel- en muziekkuitvoeringen zijn in de Vasten en het hele jaar niet tijdens kerkelijke diensten. “Alle terreinen bij kerk en scholen en patronaat moeten open liggen”. De pastoor wilde geen schuilhoeken, geen heggen, geen muurtjes, hoogstens vlechtwerk, gaaswerk. “Eerst bidden

en dan werken". Er gold het gezegde: "Wie de dag begint zonder God, beleeft hem met de duivel". Voor heel veel mensen gold dat ook op werkdagen. Eerst naar de mis van half zeven en dan naar het werk. "In ieder huis het Roomse kruis; in elke hand een Roomse krant". De pastoor stond er ook op dat iedereen bij verkiezingen op de katholieke staatspartij zou stemmen, dat werknemers een katholieke vereniging hadden, vrouwen een katholieke bond, etc. "De schooljeugd vooraan in de kerk". De pastoor had er speciale losse banken voor laten plaatsen tussen de communiebanken en de eerste vaste banken van de kerk. Anna herinnert zich nog heel goed dat Pastoor Van Eijl een mondain geklede vrouw oversloeg bij het te communie gaan. In zijn donderpreek gaf hij de parochianen de boodschap mee om naar dergelijke vrouwen modder te gooien vanwege hun onzedelijke gedrag. Dergelijk gedrag werd door de katholieke kerk in die tijd niet getolereerd. Dat nam een van de kerkgangers letterlijk op. Hij gooide op een bepaald moment echt met modder naar genoemde vrouw. Het verhaal gaat dat de boete, die deze man kreeg, door pastoor Van Eijl betaald is.

Vermaak

Er waren gebruiken waar iedereen zich in zekere mate aan hield. "Zo bende immers grootgebracht", zei Anna van de Ven – Bertens. Er waren wel veel spelregels in de dorpsgemeenschap, vooral vanuit de kerk, maar het betekende zeker niet onvrijheid.

De jeugd wist zich tussen de kerkelijke verplichtingen door nog best te vermaken. Bert van Asten kan het zich nog goed herinneren. We gingen 's zondags naar twee missen of naar één mis en het lof. Een andere keuze was er niet. Let wel, de eerste mis was om half zeven in de morgen. Zodra we thuis waren en gegeten hadden, we moesten immers nuchter naar de kerk, dan trokken wij onze overall en laarzen aan en we gingen met vader den Brand in. In de bossen van den Brand hadden wij een natuurlijke hobby. Onder het ontbijt had vader ons al uitgelegd welke route we zouden lopen, rekening houdend met de wind. Tegen de wind in, want anders was het wild te snel op de hoogte van onze komst. We gaan hier achteruit, achter Sjeff van den Aker en Driek van Wijk door. Dan door de "Achterste Stigt". Vervolgens over de weikes van Buijs, door de beemd van Jaonus van Esch. Dan naar het aards paradijs, door de wei van Peer van Balkom en zo naar de Velden. Dan dwars door 't buske van Willeke Peetere en via de Brandse Steeg (Stigt) door de bossen van de dames Vermeer weer naar huis. Daar waren we weer mooi drie uren zoet mee geweest met als resultaat een aantal eieren van eksters, kraaien en eenden. De eieren zaten verstopt in vaders pet en in mijn alpinopetje. Mijn petje had ik nodig gehad om de eieren boven uit de boom onbeschadigd naar beneden te brengen. De eieren werden uitgeblazen en als buit aan een draad van ijzergaren tegen de muur gehangen. Intussen maakte vader zich klaar voor de gebedsdienst van de H. Familie om vier uur in de kerk. Wij gingen voetballen in een meestal kale wei waarin vier molshopen tot goals gekozen werden. Na het eten werd gezamenlijk het rozenhoedje gebeden. Soms speelden we nog een spelletje kaart en dan zat de zondag erop. Zo was het vroeger bij ons thuis, maar ongetwijfeld hadden buurjongens een andere dagindeling, een ander huis en andere ouders. Wij waren blij, hadden een leuke dag gehad, geen rompslomp aan ons hoofd, gingen lekker slapen en we waren er tevreden mee.

De familienaam Bertens

De familienaam Bertens is een patroniem. Een patroniem of vadersnaam is een naam, al of niet officieel, die aangeeft hoe de vader van de naamdrager heet. In het geval van de familie Bertens is de voornaam van de stamvader Bert, afgeleid van bijvoorbeeld Lambertus, Embertus of Gijsbertus.

Bij de volkstelling van 1947 waren er 806 dragers van de familienaam Bertens in Nederland. Het overgrote deel kwam uit Noord-Brabant, maar liefst 743 personen. In Udenhout kwam de

naam toen 66 keer voor. Ook in Berkel-Enschot woonden relatief veel personen met de naam Bertens, de naam kwam daar 29 keer voor. De oorsprong van de familie Bertens moeten we dan ook in de omgeving Udenhout/Berkel zoeken. In 2007 woonden er in heel Nederland 1.295 personen met deze naam.

De stamhuizen

In Udenhout en Berkel zijn meerdere takken van de familie Bertens te onderscheiden. De tak, die in dit hoofdstuk aan de orde is, vindt zijn oorsprong op de grens van Udenhout en Berkel in den Berkhoek en den Brem.

Het stamhuis van de familie staat in den Berkhoek. Toen in 1897 Christiaan Bertens aangifte deed voor het recht van successie wegens het overlijden van zijn vrouw Wilhelmina van Iersel, maakte een boerderij in den Berkhoek van ruim 12 hectare deel uit van de nalatenschap. De boerderij werd toen geschat op 8.750 gulden. Tot de bezittingen behoorden ook nog grond in Berkel en een paar perceeltjes in Tilburg en Loon op Zand. Samen met de veestapel, de roerende goederen en twintig gulden aan contant geld kwamen de bezittingen van het echtpaar Bertens – van Iersel op 12.920 gulden. Na aftrek van de schulden resteerde een vermogen van 7.860 gulden waarvan de helft was toe te rekenen aan de nalatenschap van Wilhelmina Bertens – van Iersel.

De boerderij in den Berkhoek komt ook al voor in de boedelscheiding van de grootouders van Christiaan Bertens, Jan Bertens en Adriana van Iersel. Die erfenis werd na het overlijden van Adriana in 1829 verdeeld. Zoon Martinus kreeg de boerderij in den Berkhoek die dan omschreven werd als een bouwmanhuis met schuur, schop en aangelegen erf, zowel hof als weiland en teulland omtrent 1 ½ bunder. Hij kreeg ook nog enkele andere percelen, waaronder het naast de boerderij gelegen perceel weiland genaamd de Peesweide of het Pezeweike. Martinus zal er pas na zijn huwelijk in 1831 zelf zijn gaan wonen, want op zijn trouwdag woonde hij nog in Berkel. Zijn zuster Josijna kreeg een bouwmanhuis in het nabijgelegen buurtschap den Brem onder Berkel toebedeeld.

In 1927 vroeg Martinus Bertens een vergunning aan voor de bouw van een nieuwe woning (oorspronkelijk adres D 115). Geheel naar de mode van die tijd is het een woning met een mansardekap ofwel Franse kap met daaraan aan de achterzijde vastgebouwd het stalgedeelte. Later werd deze woning in twee woongedeelten gesplitst voor twee zonen van Tinus: Jos en Nelis (of Nillis). Tegenwoordig zijn dat de adressen Berkhoek 7 en 8.

Anna van de Ven – Bertens over haar herinneringen aan den Berkhoek:

Vader en moeder Bertens kwamen beiden uit een klein gezin, wat heel opmerkelijk was voor die tijd. Er waren immers veel grote gezinnen in het katholieke Udenhout. Zij kregen samen wel een groot gezin met 8 kinderen. Het motto thuis was heel basaal: je bent goed gezond en je hebt een stel goede hersens. Dus ben er tevreden mee en maak er gebruik van. Doe je werk en help anderen waar nodig. Het feit dat moeder Bertens, na herhaalde verzoeken, haar kinderen niet uit wilde lenen aan een kinderloze familie, is ook naar haar kinderen toe een groots gebaar geweest. De kinderen laten studeren in plaats van te laten dienen bij een boer getuigde in die periode van durf. Ook haar kinderen en kleinkinderen leerde ze: 'Sparen en bewaren en niet zoals het tegenwoordig is consumeren en profiteren'. Heel opmerkelijk was dat juist een aantal zonen geen belangstelling had om boer te worden maar dat Anna zich wel van jongs af aan met hart en ziel aangetrokken voelde tot het boerenleven. Haar broers gingen na het doorlopen van de kostschool in Reusel naar de landbouwschool in Boxtel. Jan werd landbouwvoorlichter en Nillis werd inseminator. Een aantal vooruitstrevende keuzes voor die tijd.

Toen haar vader in 1927 de nieuwe woning met Franse kap bouwde, hielp Anna ook mee om de kalk te laten blussen om zo het huis te kunnen bouwen. Kalk werd en wordt nog

steeds gebruikt als toevoeging bij specie. Vroeger werd dat in blokken aangevoerd en moest dat voor verwerking eerst klein gemaakt worden.

Vol vertedering vertelt Anna over dienstmeid Bets van de Velden. Ruim 16 jaar woonde zij bij hen in. Toen ze ging trouwen, hilde niet alleen Anna, maar ook de kinderen Bertens. Zij en hun moeder Adriana hadden het er heel moeilijk mee. Er is op die huwelijksdag in 1921 veel gehuild. Zelfs enkele maanden later hilde moeder nog regelmatig om het gemis van haar trouwe hulp. Na een doktersbezoek werden de heftige emoties verklaard. Moeder was op 41-jarige leeftijd zwanger van dochter Maria. Ook hun trouwe hulp Bets beviel in dezelfde week als haar oud-werkgeefster. Liefdevol werd nakomer Maria in het gezin Bertens ontvangen.

Verhalen

Verzakende pastoor

Jan Adriaen Bertens is de overgrootvader van de in de kwartierstaat genoemde Jan Bertens (1760-1812). Hij was getrouwd met Adriana Witlox. De dan vijftigjarige Jan Adriaen legde op 10 maart 1710 ten behoeve van de Udenhoutse regenten voor de Oisterwijkse notaris samen met Jan Geverse de Cort een verklaring af. Die was gericht tegen de Oisterwijkse pastoor Johan de Winter die ook dienst deed in Udenhout, maar zijn taak daar ernstig verwaarloosde. Jan Bertens verklaarde onder meer dat hij vijf jaar daarvoor de pastoor had ontboden bij de arme zieke vrouw Cornelia Janssen Stevensen. Alvorens aanstalten te maken, vroeg de pastoor aan Bertens "hoedanig het met de vrouw was", waarop Bertens antwoordde "heel qualijck". De pastoor reageerde daarop met de woorden "dan weet ik niet of ik er wel heen zal gaan, want ick sal daar geen gelt beuren".

Kindersterfte

Op 10 mei 1867 trouwde Christiaan Bertens in Udenhout met de 32-jarige Johanna van Rooij uit Udenhout. Amper een jaar later, op 29 mei, werd hun eerste kind geboren, dochter Maria. Een jaar later op 30 april 1869 volgde een zoon, Martinus. Het kind leefde slechts twee dagen en overleed op 2 mei 1869. Zes dagen later overleed ook de moeder in het kraambed. Christiaan Bertens bleef met zijn dochtertje achter als jonge weduwnaar. Op 11 mei 1870 werd ten behoeve van de minderjarige Maria Bertens een uitgebreide boedelbeschrijving gemaakt. Christiaan huurde in 1869 nog een boerderij in den Berkhoek (waarschijnlijk van zijn moeder), zodat geen onroerend goed tot de boedel behoorde. Uit de beschrijving van de roerende zaken blijkt dat Christiaan een welvarende boer was. Opvallende zaken waren een "Vriesche huisklok" met een waarde van 9 gulden, een eikenhouten kast in de keuken (herd) van 16 gulden, een voorraad spek en vet (150 gulden), vrouwenkleren (120 gulden), een gouden halssieraad, dito koralen met slot, een paar oorbellen en drie ringen (samen 30 gulden), een zilveren zakhorloge en ketting (7 gulden), een paard (280 gulden), vijf koeien (580 gulden), drie kalveren (117 gulden), een schaap (8 gulden), een karnhond (6 gulden), tien kippen (4,50 gulden) en twee varkens in de schuur (30 gulden). Christiaan Bertens bleef niet lang alleen en hertrouwde op 1 juni 1870 met de 36-jarige Wilhelmina van Iersel. Ook tijdens zijn nieuwe huwelijk zat het Christiaan Bertens niet mee. Op 5 augustus 1871 overleed zijn dochtertje uit zijn eerste huwelijk op driejarige leeftijd. Zijn tweede vrouw is dan al zwanger en als op 17 oktober 1871 een dochtertje wordt geboren, noemen ze het kind Maria Johanna Bertens, waarschijnlijk naar Christiaans eerste dochtertje en zijn eerste vrouw. Op 15 januari 1873 werd een tweede kind geboren, dat ook de naam Maria kreeg. Op 5 maart 1874 volgde een zoon, die de namen Martinus Josephus meekreeg. Als deze Martinus Josephus aan het begin van de twintigste eeuw zijn kinderen bij de burgerlijke stand aangaf, werd hij steevast als Martinus Johannes Bertens in de registers opgenomen, een vergissing van de ambtenaar en wellicht een verwarring met molenaar Martinus Bertens die wel als tweede doopnaam Johannes had, in de buurt woonde en in die periode ook zijn kinderen aangaf bij de burgerlijke stand. Na de geboorte van Martinus Josephus werden in 1875 en 1878 nog twee dochtertjes geboren, die beiden slechts een maand oud werden.

Prinsenhoeve

In 1942 ontmoette Anna Bertens haar man Jos van de Ven. Die had al veel positiefs gehoord over deze actieve Udenhoutse boerendochter die zelfs in Hedel ging hooien. Samen met haar broer ging ze op de fiets naar Haaren om kennis te maken met Jos. Na een verkeringstijd van 3 jaar huwden zij op 1 mei 1945 en gingen op "Prinsenhoeve" (C 79) in Biezenmortel wonen. Deze boerderij bevindt zich op het adres Hooghoutseweg 21. De boerderij dankt haar naam aan prins Willem V van Oranje, die in de achttiende eeuw hier eigenaar van was. De prins verkocht de boerderij in 1767 aan baron Von Dopff, de eigenaar van kasteel de Strijdhoeve. De baron was adjudant-generaal derde klasse van de prins. De Prinsenhoeve is recent volledig gesloopt en herbouwd. Bij de sloop kwam uit het oudste gedeelte een oude ankerbalk tevoorschijn. Via dendrologisch (jaarringen) onderzoek kwam aan het licht dat de boom, waaruit de balk was gezaagd, geplant was rond 1586. Het huis is nu niet meer in het bezit van de familie.

Anna was graag thuis. Haar eigen haard was immers goud waard. Zij zorgde vooral voor het bedrijf. Zij was de boerin. Haar man Jos werd gekscherend makelaar genoemd. Groot was dan ook de schok toen Jos op 64-jarige leeftijd naar törp wilde verhuizen. Hij was reëel, er waren geen opvolgers op de boerderij en de jaren begonnen te tellen. Ze kochten een huis in de Lindenlaan waar Anna tot op 95-jarige leeftijd zelfstandig gewoond heeft. Toen zij zelf de tuin niet meer kon bijhouden was voor haar de tijd rijp om zich bij de oudjes van De Eikelaar te voegen.

Zuster Nolda had het bij het verkeerde eind

Zuster Nolda van de lagere school vond dat vier van de meisjes in haar klas toch wel heel *min* waren. Zij sprak dan ook haar bezorgdheid uit dat, als Anna zo klein en mager bleef, ze niet oud zou worden. Het tegendeel is bewezen. Een energieke stralende 98-jarige vertelt anno 2012 vol enthousiasme haar levensverhaal. Zuster Nolda moest het eens weten. Omdat Anna niet zo'n ster was in handwerken mocht zij vaak voorlezen. Het uit honderd regels bestaande gedicht met de eerste regels "*Wie heeft, zegt Jan, deze beurs verloren*" kan zij anno 2012 grotendeels nog zo opzeggen.

Met een naaimachine op de kruiwagen naar zuster Veronica

Een mooie anekdote van Anna: zij hield niet van handwerken, maar moeder vond toch dat een meisje van 14 jaar wat naailes moest gaan nemen. Omdat men bij de familie al vroeg twee naaimachines had, werd er een van op de kruiwagen geladen. Anna liep met kruiwagen en al door de akker en kwam ter hoogte van de brandweerkazerne op törp uit. Zij kreeg maar één naailes van zuster Veronica op de Felixschool. Moeder was er nu van overtuigd: "Dat is aan ons Anna niet besteed, ons Anna wordt boerin!". De zusters vonden dat wel jammer, want ze was een goede leerling. Anna heeft nooit spijt van de keuze gehad. Het boerenleven zat van jongs af aan in haar bloed.

Overigens was moeder Bertens zelf ook een pittige dame. In 1929 maakt zij samen met mevrouw Le Mire van kasteel De Strijdhoeve al deel uit van het eerste bestuur van de Boerinnenbond in Udenhout.

De stamboom

- I. Adriaan Bertens (circa 1630)
- II. Jan Bertens (circa 1660) x Adriana Witlocx
- III. Hendrik Bertens (gedoopt te Oisterwijk, circa 1692) x Josijna van Iersel
- IV. Johannes Bertens (Udenhout, 1725) x Johanna Maria van der Gouw
- V. Jan Bertens (Berkel, gedoopt te Udenhout, 1760) x Adriana van Iersel
- VI. Martinus Bertens (Berkel, gedoopt in Udenhout, 1796) x Johanna van den Bijgaart
- VII. Christiaan Bertens (Udenhout, 1838) x Wilhelmina van Iersel

VIII. Martinus Josephus Bertens (Udenhout, 1874) x Adriana van de Pas

Het gezin van Martinus Bertens en Adriana van de Pas

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Wilhelmus (Willem)	16 juli 1905 Udenhout	A. Scheffers	28 augustus 1988 Udenhout
2	Johannes (Jan)	31 augustus 1906 Udenhout	M. Kemps	5 februari 1996 Udenhout
3	Christina Maria (Tina)	23 oktober 1909 Udenhout	P.B. van de Wouw	17 juni 1979 Loon op Zand
4	Cornelis Johannes (Nillis)	17 maart 1911 Udenhout	A.M. Heijmans	17 september 1999 Tilburg
5	Wilhelmina Maria (Mina, Mien)	27 mei 1913 Udenhout	H.W. Piggen	5 december 1994 Udenhout
6	Anna Maria (Anna)	9 juli 1914 Udenhout	A. van de Ven	
7	Adrianus Johannes (Jos)	25 maart 1916 Udenhout	G. de Kort	10 maart 1973 Tilburg
8	Maria (Maria)	27 mei 1921 Udenhout	J. de Kort	19 december 2006 Udenhout

Kwartierstaat Bertens-van de Pas

- 1 **Wilhelmus Bertens** * 16 juli 1905 Udenhout + 28 augustus 1988 Udenhout
- 2 **Martinus Josephus Bertens** * 5 maart 1874 Udenhout + 27 december 1947 Udenhout
x 3 mei 1904 Udenhout
- 3 **Adriana van de Pas** * 20 juli 1880 Udenhout (Winkelse Hoek) + 1 juni 1943 Udenhout
- 4 **Christiaan Bertens** * 11 januari 1838 Udenhout + 20 februari 1923 Udenhout
x 1 juni 1870 Udenhout
- 5 **Wilhelmina van Iersel** * 14 december 1833 Udenhout + 22 augustus 1897 Udenhout
- 6 **Johannes van de Pas** * 20 januari 1843 Udenhout + 1 november 1920 Haaren
x 22 juni 1876 Udenhout
- 7 **Wilhelmina van Baast** * 19 augustus 1842 Berkel + 10 juni 1925 Haaren
- 8 **Martinus Bertens** ~ 28 januari 1796 Udenhout + 27 december 1845 Udenhout
x 5 juni 1831 Berkel
- 9 **Johanna van den Bijgaart** ~ 15 september 1797 Oisterwijk + 14 december 1885 Udenhout
- 10 **Gerard van Iersel** ~ 9 maart 1795 Udenhout + 28 mei 1859 Udenhout
x
- 11 **Maria Burgmans** ~ 30 juni 1803 Udenhout + 1 november 1861 Loon op Zand
- 12 **Martinus van de Pas** ~ 21 januari 1801 Haaren + 15 augustus 1869 Oisterwijk
x 30 april 1835 Udenhout
- 13 **Adriana Verhoeven** ~ 29 januari 1802 Udenhout + 27 januari 1854 Udenhout
- 14 **Cornelis van Baast** ~ 9 september 1798 Enschtot + 27 december 1867 Berkel-Enschtot
x 9 augustus 1840 Berkel
- 15 **Johanna de Jong** * 19 november 1819 Tilburg + 28 januari 1875 Berkel
- 16 **Jan Bertens** is geboren Berkel gedoopt op 30 januari 1760 Udenhout + 21 februari 1812 Berkel-Enschtot
x 29 april 1787 Oisterwijk

- 17 **Adriana van Iersel** ~ 20 december 1757 Udenhout + 5 januari 1829 Berkel-Enschot
- 18 **Adriaan van den Bijgaart** is geboren Berkel gedoopt op 19 maart 1765 Oisterwijk + 6 november 1829 Berkel-Enschot
x12 mei 1793 Oisterwijk
- 19 **Adriana van Doesburg** ~ 13 april 1763 Oisterwijk + 2 mei 1833 Udenhout
- 20 **Cornelis van Iersel** ~ 12 oktober 1756 Udenhout [] 15 mei 1807 Udenhout
x 27 januari 1788 Udenhout
- 21 **Cornelia Brekelmans** ~ 22 juni 1761 Udenhout + 7 februari 1841 Udenhout
- 22 **Jan Burgmans** ~ 27 maart 1775 Udenhout + 13 maart 1854 Udenhout
x 30 juni 1799 Oisterwijk
- 23 **Cornelia van Iersel** ~ 28 oktober 1772 Udenhout + 26 maart 1849 Udenhout
- 24 **Franciscus van der Pas** ~ 31 mei 1766 Haaren + 30 juli 1833 Haaren
x
- 25 **Anna Barbara den Ouden** ~ 27 oktober 1765 Haaren + 28 december 1844 Helvoirt
- 26 **Lambert Verhoeven** ~ 18 september 1747 Udenhout + 2 december 1816 Udenhout
x 7 februari 1790 Udenhout
- 27 **Elisabeth van der Sterre** ~ 7 mei 1764 Udenhout + 23 maart 1843 Udenhout
- 28 **Johannes van Baast** ~ 18 september 1760 Oisterwijk + 27 december 1830 Berkel
x 29 april 1792 Berkel-Enschot
- 29 **Adriana Schoenmakers** is geboren Berkel gedoopt op 21 juli 1762 Udenhout + 16 juni 1846 Berkel
- 30 **Antonius de Jong** ~ 1 augustus 1775 Udenhout + 24 februari 1844 Tilburg
x 10 februari 1816 Haaren
- 31 **Cornelia van de Loo** ~ 9 november 1788 Moergestel + 24 maart 1856 Tilburg

Familieleden

Joannes Bertens, pastoor

Pastoor Joannes Bertens (1835-1900) was een zoon van Jan Bertens en Anna Maria van Riel en kleinzoon van Jan Bertens en Adriana van Iersel. Priester gewijd in Den Bosch in 1861. Benoemd tot kapelaan te Eersel (1861) en daarna te Bladel (1863). Hij koos er voor om als missionaris te gaan werken en hij vertrok in november 1866 naar St.-Louis in Noord-Amerika. Hij werd pastoor van Dutzow, Warren County in de staat Missouri, waar hij in 1900 overleed. Uit zijn nalatenschap schonk zijn familie een donatie voor de stichting van het fraterhuis. Pastoor Jan Bertens is in 1835 geboren in de Udenhoutse Slimstraat in een huis met een gebrandschilderd raampje met de tekst "Floris Daniëls schout van Nieuwkuik en Maria Wouters zijn huisvrouw". Ook was er in dit huis een steen waarop met cement een bisschopswaapen was aangebracht met een zwaan en een kruis en het jaartal 1685.

Jan Bertens, wethouder

Jan Bertens, tweede zoon van Martinus Bertens en Adriana van de Pas, woonde in de Kreitenmolenstraat, de tweede woning voorbij de Zeshoevenstraat naast aannemer Jan Brekelmans. Jan was een bestuurder die de Boerenstand mede vertegenwoordigde. Hij was bestuurslid van de Boerenbond van 1946 tot 1959. In 1952 was hij voorzitter; dat was het jaar dat de Boerenbond haar 50-jarig jubileum groots vierde. Jan was ook gemeenteraadslid van 1946 tot 1970 en maar liefst 13 jaar wethouder van 1953 tot 1966, echt de wethouder namens de boeren, zoals daarvoor Peer Heijmans dat was. Al die jaren was hij wethouder in een college met burgemeester Verhoeven en wethouder Harrie Oerlemans en samen waren ze verantwoordelijk voor onder andere de bouw van de wijk Zeshoeven en nieuwe

gebouwen voor de wijkzorg, de brandweer, het postkantoor, het gemeenschapshuis van Biezenmortel en de landbouwschool. Voor de boeren waren het bloei-jaren waarin de mechanisatie gestalte kreeg en de eerste stappen naar schaalvergroting werden gezet. Jan en zijn vrouw konden het goed vinden bij de overburen Van de Voort. Ze legden vaak een kaartje, rikken.

Familiefoto

Hoofdstuk 4

Familie BOERS – VAN KEMPEN

Duiven*Hans Pickhard en Kees van Kempen*

Voetbal en duiven waren de enige sporten op grotere schaal, vertelt Mari Boers. Mari raakte geboeid door de duivensport bij zijn neef in Loon op Zand toen hij 14 jaar oud was. Al snel had Mari zelf enkele duiven, sloot zich aan bij de duivenclub en behoorde al vroeg tot de winnaars. In Udenhout hadden zeker meer dan vijftig families duiven met de bedoeling mee te doen aan wedstrijden.

Duivensport was heel gewoon***Duivensport***

De duivenhouders brengen voor een wedstrijd de duiven naar een afgesproken punt. Van daar gaan ze met een vrachtwagen naar een plaats op afstand. Daar worden de duiven losgelaten. De duiven vliegen naar huis en de duif die het eerste thuis is, heeft gewonnen. Het klinkt eenvoudig, maar het is de kunst om een duivensoort te kweken met een lichaamsbouw waarmee zulke vluchten kunnen worden gemaakt. Sommige duivensoorten zijn beter in korte afstanden, andere soorten zijn beter in lange afstanden.

De duivensport heeft zo haar eigen jargon. Een duivenhouder is een duivenmelker. En je mag tegen een duivenmelker ook niet spreken van een duivenhok of een duivenkooi. Het is een duiventil. Een duivenplatje is een plat stuk op het dak van de duiventil als een soort landingsplaats voor de duiven.

Een duivenmelker bouwt het wedstrijdritme van zijn duiven langzaam op. Eerst enkele kortere afstanden, bijvoorbeeld vanuit België, later langere vluchten vanuit eerst Noord- en later Zuid-Frankrijk of zelfs Spanje. Normaal gesproken vindt een duif zijn weg naar huis. Vergelijk het maar met de wintertrek van vogels of met vissen die steeds weer teruggaan naar de plaats waar ze zelf ter wereld zijn gekomen. Het kwam een enkele keer voor dat een duif verdwaalde, ver weg of dichtbij. Als de duif dichtbij was verdwaald en bij een andere duivenmelker de duiventil in vloog, dan was het een erecode om die duif te melden bij de Bond, acht dagen te houden en te voeren tot de eigenaar zijn duif kwam ophalen. Het verdwalen van duiven kwam niet zo vaak voor bij vluchten vanuit het zuiden, vanuit Frankrijk bijvoorbeeld. Maar als vanwege verwacht onweer een wedstrijdvlucht werd verlegd naar Duitsland, dan waren er meer duiven die verdwaalden. De laatste jaren komt het meer voor door de vele stralingsgolven in de lucht.

Bij het kweken van een goed duivenras is het belangrijk zorgvuldig te werk te gaan, vooral om te voorkomen dat er inteelt ontstaat. Je moet niet zomaar met jan en alleman duiven ruilen om mee te kweken, maar met slechts enkele collega duivensporters met een vergelijkbaar sterk ras. Mari Boers trok er regelmatig voor naar Eindhoven en naar België. En hij kende zijn duiven al op grote afstand uit honderden, en niet alleen zijn eigen duiven. Eens was zijn maatje uit Eindhoven een duif kwijt en die bleek te zijn neergestreken bij een duivenhouder in Tilburg. Mari ging er naar toe en vond die ene duif van zijn vriend letterlijk tussen tientallen andere duiven, zonder dat hij de duif ooit gezien had. Hij herkende het ras.

Mari Boers heeft in de loop der jaren heel veel wedstrijden gewonnen. Individuele wedstrijden op korte en lange afstanden, maar hij was ook seizoenswinnaar van de vereniging. In zijn woonkamer staat een pronkkast, die uitpuilt van de prijzen. Mari had nog wel een geheimpje te vertellen. Hij hield bij welke duiven vlak voor een wedstrijd koppeltjes waren. Dat koesterde hij dan. Daarna liet hij één van beide duiven vliegen en hield hij de andere duif doelbewust thuis in de overtuiging dat die wedstrijdduif zo snel mogelijk weer bij het liefje thuis wilde zijn.

“De Luchtpost”

Direct na de Eerste Wereldoorlog in 1918 werd onder de naam “De Vredesbode” in Udenhout een postduivenvereniging opgericht. Opvallend genoeg volgde al op 10 augustus 1920 in café Van Rooij, nu 't Centrum, de oprichting van de Udenhoutse Postduivenvereniging “De Luchtpost”. De vereniging telde toen 23 leden, vooral middenstanders. Al na enkele jaren vielen de activiteiten stil, totdat in 1928 de vereniging werd heropgericht en die mocht in 1953 haar zilveren jubileum vieren in café De Weijer bij de overweg van de Kreitenmolenstraat. Het zat de vereniging blijkbaar niet mee. Op 5 januari 1967 is Postduivenvereniging ‘De Luchtpost’ voor de derde maal opgericht, nu bij café “Het Dorstige Paard” met als bestuur Jan Elands, Kees van de Ven, Dries Beerendonk, Gerrit Hamers en Jo Vugts.

Anno 2014 is er één club voor Udenhout, Oisterwijk, Haaren en Berkel-Enschot. Udenhout telt nog 8 duivenmelkers. Dat was vroeger anders toen het heel gewoon was dat op zondagmorgen de nieuwsdienst op de radio werd afgesloten met de duivenberichten, of de duiven waren gelost en zo ja, waar en hoe laat. De duivenmelkers zaten aan de radio gekluisterd en konden na de berichten uitrekenen hoe laat ze hun duiven konden terug verwachten. Ze stonden op tijd naar de lucht te staren en hun duiven te roepen.

De familienaam Boers

De herkomst van de familienaam Boers is vrij duidelijk: het is een zogenaamde beroepsnaam. De voorvader, die deze achternaam ging voeren, was boer van beroep. De naam komt in heel Nederland voor. Bij de volkstelling van 1947 kwam de naam 3.465 keer voor, het meeste in Zuid-Holland, namelijk 1258 keer. In Brabant werd de naam 254 keer geteld. In Udenhout woonden in 1947 twaalf personen met de naam Boers. Ook in de gemeente Hilvarenbeek en Vught woonden relatief veel personen met de naam Boers. In 2007 wonen in Nederland 5.378 personen met de achternaam Boers.

De stamhuizen

Peter Boers en Johanna Hamers waren landbouwers. Ze huurden in 1787 voor zes jaar een boerderij op 't Winkel van Adriaan Vugts. In een opgave uit 1791 van alle tappers in Udenhout komt ook de naam Peter Boers voor. Naast zijn landbouwbedrijf zal Peter ook een herberg hebben gehad. De herberg/boerderij moeten we zoeken op 't Voorste Winkel; op de hoek van de Winkelsestraat en de Gommelsestraat waar nu de familie Van Rooij woont. De boerderij komt later in handen van Aart van Zon, die getrouwd was met een dochter van Adriaan Vugts.

Later woonde Peter Boers op de Schoorstraat in de omgeving van de Moffenhoeve. Toen Peter in 1818 overleed, gaven de kinderen enkel een vierde deel in een stukje heide op de Hoge Heide in Helvoirt op als onroerend goed dat hij in eigendom had.

De zoon van Peter, de dagloner Adriaan Boers, deed in 1854 samen met zijn zes kinderen aangifte voor het recht van successie wegens het overlijden van zijn vrouw Adriana Beekmans. Tot de nalatenschap behoorde geen onroerend goed.

Een andere zoon, Arnoldus Boers, huurde met zijn eerste vrouw Joanna Maria van Iersel een boerderij van Willem van Iersel in de Mortel. Hij bezat daarnaast nog een burgerhuis in eigendom bestaande uit twee woningen in de Slimstraat. De zoon van Arnoldus Boers en zijn tweede vrouw Johanna de Jong, Jan Cornelis Boers, vertrok later naar Tilburg en richtte daar wollenstoffenfabriek J.C. Boers op, die gevestigd was in de Goirkestraat.

Peter Boers (geboren in 1818) trouwde in 1845 met Deliana van den Bosch. Uit de huwelijksbijlagen, die bewaard zijn gebleven in de burgerlijke stand, blijkt dat Peter niet in dienst is geweest. Hij was *wegens bijzigtheid finaal vrijgesteld*. Het echtpaar ging in Helvoirt wonen, waar onder andere zoon Peter is geboren. Later verhuisde het echtpaar naar Udenhout. In 1854 verkochten Deliana van den Bosch en haar man Peter Boers, dagloner te Udenhout, een vierde deel van bouwlanden en een huis in Biezenmortel. Het huis was afkomstig uit de nalatenschap van Peters schoonouders, klompenmaker Peter van den Bosch en Antonetta van Gorkum. Het huisje stond in de Winkelsestraat tegenover de boerderij waar nu Henk Vermeer woont op nummer 19. De kopers waren de broer en twee zusters van Deliana. Het zal een eenvoudig huisje zijn geweest want de koopsom was maar 50 gulden.

Antonie Boers en zijn vrouw Cornelia de Bakker zijn erg vaak verhuisd. Kort na hun huwelijk, in 1886, verhuisden ze naar Berkel. In 1895 kwamen ze terug naar Udenhout, naar de Slimstraat. In 1912 verhuisden ze naar een woning in het buurtschap Vijfhuizen onder Tilburg om in 1919 weer terug te komen naar Udenhout waar ze tot de dood van Antonie in 1936 nog hebben gewoond op A 74, A 80, C 37 en B 95, dus in verschillende wijken van het dorp.

Het gezin van Sjef Boers en Marie van Kempen woonde midden in de akkers halverwege het Boerenverdriet en de Waalwijkseweg. Er lag een pad vanaf het Boerenverdriet links van het huis van Jos Dekkers de akkers in. Het eerste pad rechts ging naar Jan (van Betjes) Verhoeven. Dan volgde een pad links dat uitkwam in de Molenhoefstraat. Even verderop was er nog een karrespoor naar links, dat uitkwam tussen Burgmans en van Roessel aan de Molenhoefstraat. Daar waar het eerstgenoemde pad en het laatstgenoemde karrespoor een kruispunt vormden, stond de woning van Boers. In het dorp had het pad een naam: het Weverspad. Sjef Boers was een landbouwer, maar de woning zag er uit als drie burgerwoningen onder één dak. Het gezin van vader, moeder en vier zonen woonde in een van de drie woningen, sliepen in de tweede en gebruikten de derde als stal en schuur. Het huis was eigendom van Mieke Hamers (den Haomer) uit Biezenmortel (hoeve De Mertel), maar de huur moest worden betaald bij haar achterneef bureauhouder Marinus van Rijswijk in den Berkelse Heikant. Later werd Kees van Laarhoven van de Geel Hoef eigenaar en weer later Frans Mathijssen (– van Laarhoven). Vóór de familie Boers alle drie de woningen in gebruik had, werden de drie woningen afzonderlijk bewoond. Mevrouw Van Roermund – Weijters vertelde dat zij is geboren in middelste van de drie. Verder woonden er in haar jeugd op enig moment Janus Korthout, Kees Schoondervoort en Kiske Berk. Toon van den Bersselaar noteerde rond 1920 de volgende namen: A 75 Antoon Boers, A 76 C. van den Berk, A 77 Weduwe M. van de Ven en A 78 Adr. Korthout.

Verhalen

Op avontuur in Nieuw-Zeeland

Mari Boers, zoon van Sjef Boers en Marie van Kempen, raakte in 1951 werkloos en moest zich met nog twee lotgenoten melden in Tilburg. Op weg er naar toe, kwamen ze langs reisbureau Wassing, dat reizen aanbood naar Nieuw-Zeeland. Gedrieën besloten ze spontaan zo'n reis te boeken. Uiteindelijk haakten de anderen toch af en Mari besloot alleen

te gaan. Thuis wisten ze van niets. Hij sprak geen woord Engels en een bestemming had hij niet. Hij vertrok per vliegtuig en na negen dagen bereikte hij Nieuw-Zeeland. Na aankomst ging hij met een bus mee, waarvan hij niet wist waar die naar toe ging. Hij belandde in een kamp. Van daaruit ging het met een treintje naar een stadje met een arbeidsbureau. Binnen een halve dag had hij werk. Wellen slaan voor een waterleidingbedrijf. Daarna is hij buschauffeur geworden. Hoewel Mari in Nederland wel wat getraind had op de fiets en altijd meedeed aan de dikke banden race in Udenhout, had hij nooit wedstrijden gereden. In Nieuw-Zeeland is hij daar mee begonnen. Zowel op de weg als op de baan. Soms was hij dagen onderweg om een wedstrijd te rijden. 300 kilometer heen, een wedstrijdje rijden en weer 300 kilometer terug vormde geen uitzondering. Avondwedstrijden op de baan werden gereden in het schijnsel van de koplampen van auto's die rond de baan stonden. Hij heeft drie keer een zesdaagse wegwedstrijd gereden. Hij reed achtervolgingswedstrijden, kon sprinten en werd steeds bekender. Veel van de prijzen bestonden uit wisselbekers. In Nieuw-Zeeland moeten dan ook altijd nog diverse bekens staan, waarop de naam van Mari Boers prijkt. Na vijf jaar ging hij op vakantie naar Nederland, waar hij na een bootreis van zeven weken aankwam. Hij leerde Nellie Heerkens kennen en ging niet meer terug. Al zijn spullen lagen nog in Nieuw-Zeeland. Met zijn vrouw nam hij de zaak van haar ouders in de Berkelseweg over en begon een cafetaria aan de Berkelseweg. Daarnaast werkte hij nog in de bouw. Voor wielrennen had hij geen tijd meer.

De stamboom

- I. Adriaan Boers x Adriaantje Jan Hendriks
- II. Peter Boers (Udenhout, 1757) x Johanna Hamers
- III. Adriaan Boers (Udenhout, 1790) x Adriana Beekmans
- IV. Petrus Boers (Udenhout, 1818), Deliana van den Bosch
- V. Antonie Boers (Udenhout, 1858) x Cornelia de Bakker
- VI. Cornelis Josephus Boers (Udenhout, 1900) x Anna Maria van Kempen

Het gezin van Sjef Boers en Marie van Kempen

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Antonius Cornelis (Toon)	21 juni 1929 Udenhout	Tiny van de Zanden	
2	Marinus Gerardus (Mari)	20 oktober 1930 Udenhout	Nellie Heerkens	
3	Cornelis Petrus (Kees)	9 oktober 1932 Udenhout	Jo Schapendonk	
4	Gerardus Adrianus (Gerard)	7 november 1933 Udenhout	Corry Verhallen	

Kwartierstaat Boers-Van Kempen

- 1 **Antonius Cornelis Boers** * 21 juni 1929 Udenhout
- 2 **Cornelis Josephus Boers** * 28 februari 1900 Udenhout + 11 januari 1961 Udenhout
x 13 september 1928 Udenhout
- 3 **Anna Maria van Kempen** * 4 mei 1902 Udenhout + 8 oktober 1957 Udenhout
- 4 **Antonie Boers** * 11 juni 1855 Udenhout + 30 november 1936 Udenhout
x 20 april 1885 Udenhout
- 5 **Cornelia de Bakker** * 28 februari 1856 Oisterwijk + 29 juni 1932 Udenhout
- 6 **Marinus van Kempen** * 1 april 1871 Boxtel + 29 december 1963 Loon op Zand
X 23 mei 1901 Loon op Zand
- 7 **Gerdina van Beers** * 21 januari 1875 Loon op Zand + 8 november 1949 aldaar

- 8 **Petrus Boers** * 6 oktober 1818 Udenhout + 28 mei 1871 Udenhout
x 23 april 1845 Udenhout
- 9 **Deliana van den Bosch** * 30 september 1815 Udenhout + 25 augustus 1877 Udenhout
- 10 **Willem de Bakker** * 25 februari 1815 Oisterwijk + 11 april 1898 Udenhout
x 30 april 1840 Oisterwijk
- 11 **Wilhelmina van den Boer** * 11 september 1816 Oisterwijk + 24 mei 1872 Udenhout
- 12 **Adrianus van Kempen** * 10 november 1836 Boxtel + 15 april 1904 Udenhout
x 14 mei 1870 Boxtel
- 13 **Anna Maria Vorstenbosch** * 17 maart 1846 Esch + 19 juli 1890 Loon op Zand
- 14 **Wouter van Beers** * 3 april 1845 Loon op Zand + 17 februari 1928 Loon op Zand
x 27 april 1874 Loon op Zand
- 15 **Adriana Spapens** * 5 februari 1850 Loon op Zand + 13 mei 1914 Loon op Zand
- 16 **Adriaan Boers** ~ 7 augustus 1790 Udenhout + 26 oktober 1857 Udenhout
x 17 september 1818 Udenhout
- 17 **Adriana Beekmans** ~ 17 oktober 1791 Helvoirt + 27 mei 1854 Berkel-Enschot
- 18 **Petrus van den Bosch** ~ 10 september 1784 Boxtel + 28 december 1836 Udenhout
x 29 april 1813 Udenhout
- 19 **Antonetta van Gorkum** ~ 27 oktober 1780 Vught + 20 december 1853 Udenhout
- 20 **Cornelis de Bakker** ~ 3 mei 1761 Moergestel + 18 januari 1823 Oisterwijk
x 27 mei 1810 Oisterwijk
- 21 **Johanna Maria de Kort** ~ 25 januari 1779 Moergestel + 27 juni 1848 Oisterwijk
- 22 **Cornelis van den Boer** ~ 9 augustus 1774 Haaren + 17 maart 1847 Haaren
x 26 juni 1796 Haaren
- 23 **Catharina Ansems** ~ 26 februari 1775 Esch + 14 mei 1861 Haaren
- 24 **Petrus van Kempen** ~ 31 oktober 1807 Vught + 17 oktober 1890 Boxtel
x 26 oktober 1833 Boxtel
- 25 **Adriana van den Berck** ~ 8 november 1802 Best + 20 februari 1885 Boxtel
- 26 **Maritnus Vorstenbosch** ~ 21 mei 1797 Haaren + 27 juli 1846 Esch
x 11 juni 1845 Esch
- 27 **Petronella van de Ven** * 3 april 1819 Vught + 28 januari 1890 Oirschot
- 28 **Willem van Beers** ~ 21 december 1791 Loon op Zand + 4 oktober 1862 Loon op Zand
x 27 april 1826 Loon op Zand
- 29 **Nicolazina van Onzenoord** ~ 2 november 1802 Loon op Zand + 16 maart 1866 Loon op Zand
- 30 **Leonardus Spapens** * 5 april 1817 Goirle + 15 september 1894 Loon op Zand
x 30 april 1846 Udenhout
- 31 **Maria Hessels** * 2 oktober 1818 Loon op Zand + 1 april 1897 aldaar

Familieleden

Antoon Boers, eerste postbode

Eind 19e eeuw leidden Jean Scholtze en Petronella Copal de postdienst in Udenhout. Het briefverkeer werd alsmaar drukker en het aanstellen van een postbesteller werd noodzakelijk. Het was Antoon Boers, wonende in de Kreitenmolenstraat, die in 1900 als eerste bode in Udenhout voor plaatselijke dienst zijn aanstelling kreeg, en daarvoor een

salaris genoot van f3,- per week. Antoon, geboren in 1861 en overleden in 1928, was een zoon van Jan Boers en Petronella Boelen en een kleinzoon van het echtpaar Boers – Beekmans uit de stamreeks. In die jaren was het postkantoor nog gevestigd op het adres Kreitenmolenstraat 4. In 1906 kwam de woning van de bovenmeester vrij (het middengedeelte van het gemeentehuis aan de Schoorstraat) en deze werd verbouwd tot postkantoor met ruime vestibule en loket. Hier kreeg de post meer armslag. Er kwamen in de loop der jaren meer postbodes, Jan en Willem Verschuuren en Marinus de Bont. Soms kwam er assistentie uit Tilburg, zoals van Petrus Bevers, oorspronkelijk afkomstig uit Lieshout. Een van de postbodes was Janus Copal, die behalve postbode ook amateurfotograaf was. Hij maakte vele foto's van Udenhout en Biezenmortel, die ook als prentbriefkaart beschikbaar waren.

De familiefoto

Hoofdstuk 5

Familie BREKELMANS – DE BAKKER

Heerroom*Frank Scheffers*

In de tijd van het Rijke Roomse Leven meende een boer tevreden te kunnen zijn, als hij zich verzekerd wist van 'een pronte vrouw, een mager paard en een zoon op het seminarie'. In het gezin van Peer Brekelmans en Pietje de Bakker was in ieder geval aan dat laatste voldaan. Zoon Toon ging naar het seminarie en werd priester. Maar liefst 290 dorpsgenoten uit Udenhout en Biezenmortel hebben in de voorbije twee eeuwen gekozen voor een leven als priester of religieus.

Een priester uit de eigen parochie***Roepingen tot een religieus leven***

In Udenhout zal de aanwezigheid van de zusters van Liefde en de fraters van Tilburg zeker hebben bijgedragen aan het aantal 'roepingen' voor een religieus leven. De zusters en fraters verzorgden het basisonderwijs; de zusters al vanaf 1862 de lagere school voor meisjes, de St.-Felixschool, de fraters vanaf 1901 de lagere school voor jongens, de St.-Petruisschool. In Biezenmortel waren de broeders Penitenten, sinds 1903, en de paters Kapucijnen, sinds 1920, een voorbeeld voor veel jongelui. En in 1925 begonnen de zusters van de Choorstraat uit Den Bosch met hun voorbeeldige werk op Huize St.-Vincentius in Udenhout.

Bij de familie Brekelmans waren het de broeders uit Kaatsheuvel die Toon Brekelmans vertelden over hun leven als religieus. De broeders kwamen bij de familie Brekelmans en andere boeren op de Schoorstraat over de vloer om aardappels te kopen. Ze vertelden Toon over hun congregatie en over de missie. Later trad Toons vriend en buurjongen Adriaan Keuninx in bij de broeders van Dongen. Ook van hem hoorde hij over het leven als kloosterling. Toon vroeg zich daarop af of het kloosterleven ook niet iets voor hem was.

Misje spelen

Volgens eigen zeggen was Toon in zijn jonge jaren niet bijzonder vroom aangelegd en kwam hij weliswaar uit een ouderwets katholiek gezin, maar waren zijn ouders ook niet bovengemiddelde godsvruchtige katholieken. Toon en zijn broer Jo waren op de lagere school niet eens misdienaar geweest. Toch sprak het priesterleven ook bij de jeugd van toen wel tot de verbeelding. Met Sinterklaas kregen sommige jongens een kinderaltaartje om 'misje te spelen'. Een mooi luxe altaartje, zoals dat van Rector Merckx op 't Schoor bewaard is gebleven, heeft Toon nooit gehad. De 'mis' werd door Toon en zijn buurjongen Adriaan Keuninx opgedragen in de voorkamer vanachter een gewone tafel. Zus Brekelmans, Toons jongere zus, kreeg steevast de rol van 'kerkvolk' toegewezen. Ook bij de familie Witlox – van den Broek in Klein-Duitsland werd door de kinderen op zolder 'de mis opgedragen'. Tot een heerroom in de familie heeft het niet geleid, maar dochter Tine Witlox werd wel religieuze. Ze trad als zuster Guiseppa in bij de zusters Augustinessen van St.-Monica in Utrecht. André Witlox wist te vertellen dat eens 'de mis' voor de "beminde gelovigen" minder geslaagd verliep toen bij gebrek aan voldoende pepermuntjes (die voor hostie moesten doorgaan) een aantal mottenballen bij het te communie gaan werden uitgereikt.

Bidden om Gods hulp in nood was ook bij de kinderen uit katholieke gezinnen bekend, zo blijkt uit een anekdote die Toon Brekelmans vertelde. Het uithalen van vogelnestjes was een geliefde bezigheid van de jeugd. Ook Toon en zijn broer Jo klommen regelmatig in bomen om eieren te zoeken in vogelnestjes. Zo was Toon eens hoog in een boom geklommen, had een vogelnestje leeggehaald en de eieren onder zijn pet gestopt. Maar toen bleek de afdaling lastiger dan voorzien. Hij durfde niet meer naar beneden. Daarop riep hij zijn broer Jo, die beneden stond te wachten, toe om maar op z'n knieën om Gods hulp te bidden, zodat Toon toch veilig naar beneden zou komen.

Beroepskeuze

Toon zag zijn intrede bij de missionarissen van de H.Familie vooral als een beroepskeuze, naar eigen zeggen voor hem een aantrekkelijk alternatief voor het zware werk op de boerderij, waar Toon anders in terecht zou zijn gekomen. Na zijn studie op het seminarie had Toon de hoop naar de missie gestuurd te worden. De congregatie besliste anders. Toon werd "onder gezag van gehoorzaamheid" aangewezen om verder te studeren in de kerkgeschiedenis. Aanvankelijk vond hij dat geen aantrekkelijk vooruitzicht. Desondanks promoveerde hij in 1965 toch tot doctor in de kerkgeschiedenis.

Voor Toon Brekelmans was de keuze voor het religieuze leven vooral van pragmatische aard. Niettemin zal de opvoeding thuis en op school voor menige jongen of meisje aanleiding hebben gegeven om te kiezen voor een leven als broeder, frater, zuster of priester. Het godsdienstonderwijs met de bekende catechismus, de dagelijkse schoolmis en de godsdienstige sfeer thuis zullen ertoe hebben bijgedragen, dat een 'leven in dienst van God' een keuze kon worden. De keuze voor een religieuze levensstaat werd ook aangemoedigd door lectuur, propaganda van kloosterorden en congregaties. Ook de pastoor speelde een grote rol. Niet zelden ging hij op huisbezoek bij ouders van een jongen die in zijn ogen geschikt zou zijn om naar het seminarie te gaan. De ouders van Cees van Roessel werden in de jaren vijftig gepolst of hun zoon geen interesse zou hebben voor een priesteropleiding. Na de jaren zestig werd de invloed van de pastoor een stuk minder. Dat het later toch nog sporadisch voorkwam, bewijst het relaas van de in Udenhout opgegroeide frater Caspar (Tijn) Geertman, die in 1983 is ingetreden in de congregatie van de fraters van Tilburg: *"Pas nadat ik al was ingetreden, vertelde mijn moeder mij, dat ze eens op een morgen bezoek had gekregen van de pastoor van de parochie. Ik zat in de zesde klas van de lagere school en was niet thuis. Hij stelde mijn moeder voor, dat zij en mijn vader mij naar het kleinseminarie zouden sturen. Dan zou ik voor priester kunnen gaan studeren. Mijn moeder heeft toen tegen de pastoor gezegd, dat ze daar niets voor voelde en dat mijn ouders mij eerst de middelbare school wilden laten doorlopen. Daarna konden we wel verder zien. Misschien had de Heer toen al plannen met mij. De fraters kende ik al van kleins af aan. Ik had bij ze op de lagere school gezeten, er stond een fraterhuis in het dorp en in de parochie was ik lid van een jongerenliturgiegroep waarin ook een frater zat. Die vertrouwde ik wel. Het leek me een goede man. Ook de plaats die de fraters innamen – ze stonden midden tussen de mensen – sprak mij aan. Ik besloot contact met deze frater op te nemen. Op een avond ben ik bij hem geweest en heb toen voorzichtig en met enige aarzeling de gedachten, die ik koesterde om misschien frater te worden, met hem besproken. Zijn reactie: "Daar sta ik niet van te kijken". Die reactie ben ik nooit vergeten. Het was voor mij op dat moment een bevestiging, dat ik blijikbaar op de goede weg zat".* Kortom, van alle kanten werd de keuze voor een leven als religieus als een zeer goede keuze beschouwd.

Docent kerkgeschiedenis

Toon Brekelmans is op 16 december 1930 geboren op de Schoorstraat als zoon van Petrus Brekelmans en Petronella de Bakker. Hij ging in 1946 naar het kleinseminarie van de Missionarissen van de H.Familie, het missiehuis Sint-Antonius in Kaatsheuvel. In 1953 volgde het grootseminarie in Oudenbosch. Hij is ingetreden op 8 september 1954. De priesterwijding volgde op 27 juli 1958 waarna hij zijn eerste H.Mis deed in de rectoraatskerk van Biezenmortel. Daarna ging hij studeren aan de Pauselijke Universiteit Gregoriana in

Rome. Hij promoveerde in 1965 tot doctor in de kerkgeschiedenis met het proefschrift *Martyrerkrank, ein symbolgeschichtliche Untersuchung im frühchristlichen Schrifttum*. Terug in Nederland werd hij docent kerkgeschiedenis aan het Gemeenschappelijk Instituut voor Theologie te Tilburg, de Katholieke Leergangen en de priesteropleiding Bovendonk te Hoeven. Ook was hij docent catechese aan de Pedagogische Academie in Breda. Hij heeft verschillende wetenschappelijke en populaire publicaties op zijn naam staan op het gebied van kerk- en parochiegeschiedenis. Toon Brekelmans heeft als hobby bijen houden. Hij schreef in 1979 een bijzonder boekje met de titel "Korfvlechten". Het is later vertaald in het Engels. Hij schreef ook een herinnering aan de catechismusles in het boek "Over de School" van Heemcentrum 't Schoor.

De familienaam Brekelmans

De familienaam Brekelmans is een herkomstnaam en vindt zijn oorsprong in een veldnaam of toponiem. De geslachtsnamen Brekels en Brekelmans waren in de vijftiende eeuw nog synoniem met de naam Van den Brekel. Mogelijk is er een verband met de veldnaam de Brekel onder Haaren. In de vijftiende eeuw komt in de Bossche schepenprotocollen een stuk land voor "geheyten dat Brekelen, gelegen te Haren aen een stede gheheyten die Brekelen". Het stuk land lag in de Raam ter plaatse van het voormalige seminarie. Maar ook tussen St-Michielsgestel en Gemonde lag een goed ten Brekelen.

Bij de volkstelling van 1947 waren er 1203 naamdragers met de familienaam Brekelmans. De provincie Noord-Brabant stond aan kop met 894 naamdragers. In Udenhout leefden toen 97 personen met de naam Brekelmans. Ook in Berkel-Enschot en Vught woonden verhoudingsgewijs veel inwoners met de naam Brekelmans. In 2007 was het aantal dragers met de naam Brekelmans 1989.

De stamhuizen

De familie Brekelmans heeft generaties lang in Biezenmortel op 't Hooghout gewoond. De familie pachtte daar een hoeve van het Agnes van den Broeckgasthuis in Den Bosch. Dit gasthuis was in de vijftiende eeuw gesticht door de Bossche Agnes van den Broeck. In het gasthuis in de stad konden negen vrouwen onderhouden worden van de opbrengsten van de hoeve in Biezenmortel. Oorspronkelijk was sprake van één hoeve. Later is een tweede hoeve gebouwd. De hoeven werden aangeduid als de Oostelijke - en de Westelijke Gasthuishoeve. De twee hoeven stonden op het terrein waar later Huize Assisië (tegenwoordig Prisma) gebouwd werd. De hoeven stonden gezien vanaf de spoorlijn achter het oude hoofdgebouw.

De boerderijen, die in handen waren van Bossche instellingen en poorters, hadden meestal een behoorlijke omvang, zodat er redelijk de kost op te verdienen was. De pachters probeerden de hoeve in de familie te houden. Rond 1762 was een Adriaan Brekelmans pachter van de oude Gasthuishoeve. Jan Brekelmans, stamvader van deze familie Brekelmans, zal waarschijnlijk zijn zoon geweest zijn. Hij pachtte de nieuwe hoeve van het Agnes van den Broeckgasthuis. Toen hij in 1810 overleed, volgde zijn weduwe Anna Maria Teurlinx hem op. De weduwe Brekelmans – Teurlinx woonde bij haar overlijden in 1836 nog steeds op het Hooghout. De kinderen erfden van haar twee perceeltjes grond aan de Gommelsestraat.

In 1854 nam het College van Heeren Regenten over de Godshuizen en den Algemeenen Arme van 's-Hertogenbosch het besluit een groot aantal landerijen onder Udenhout en Helvoirt te gelde te maken. De Bossche notaris Bijvoet organiseerde een openbare veiling. De Oostelijke - en de Westelijke Gasthuishoeven maakten onderdeel uit van de veiling. De oostelijke hoeve werd toen gepacht door Wouter Brekelmans en de naastgelegen westelijke door zijn broer Johannes, beiden zonen van Jan Brekelmans en Anna Maria Teurlings. De

oostelijke hoeve was ruim 18 bunder groot, terwijl de westelijke ruim 19 bunder telde. Iedere hoeve bestond uit een woning met stal en een losse schuur en schop. Het bakhuis was voor gezamenlijk gebruik. Op de veiling probeerde Johannes Brekelmans, die dan de westelijke hoeve pacht, de andere hoeve te verwerven. Hij biedt f7.825,-. Echter nog voor de finale verkoop, op 1 september 1854, kwam de Bossche koopman P.F. van Beugen bij de notaris om de koop met honderd slagen te verhogen tot f8.325,-. Daarmee werden de andere gegadigden afgetroefd en namen de verkopers genoegen met de prijs. Van Beugen kon ook de andere hoeve verwerven en hield zodoende het complex in stand. Het is de dochter van Van Beugen die in het begin van de twintigste eeuw de broeders Penitenten uit Boekel de mogelijkheid bood Huize Assisië op het terrein te stichten. Van Beugen wist het complex in 1873 te vergroten met de boerderij van de Udenhoutse grutter Jan Vermeer en zijn vrouw Arnolda Bergmans. Die lag ten noorden van de spoorlijn op 't Winkel, thans Capucijnenstraat 93. Deze boerderij was in de periode van 1874 tot 1878 verpacht aan Willem de Bakker wiens kleindochter Petronella trouwde met Petrus Brekelmans.

Antonie Brekelmans en Johanna de Jong woonden in de eerste jaren van hun huwelijk in Biezenmortel op 't Winkel. In 1890 woonden ze op het Hooghout. Hun zoon Peer Brekelmans en zijn vrouw Pietje de Bakker trokken naar Udenhout, waar ze op de Schoorstraat een boerderij huurden waar later de familie Moonen – van Iersel ging wonen. Na een tijdje verhuisden ze naar de overzijde van de straat naar een pachtboerderij van de familie Van de Ven. Tegenwoordig woont er de familie Schepens. Door financiële tegenslag rond het overlijden van zijn vrouw (de hoge rekening van het ziekenhuis) stopte Peer met boeren en keerde terug naar Biezenmortel. Hij kon daar een woning van de familie Van Iersel in de Biezenmortelsestraat (tegenwoordig nummer 55) huren. Peer heeft ook nog in de Capucijnenstraat op nummer 69 en 75 ingewoond bij zijn dochter Janske van den Brand – Brekelmans. In 1969 is hij overleden in Huize Joannes de Deo op het Laar in Helvoirt.

Verhalen

Oostenrijkse obligaties

In 1880 deden de negen nog in leven zijnde voor- en nakinderen van Johannes Jan Brekelmans aangifte voor het recht van successie van hun vader. Hun ouders pachtten een hoeve op 't Hooghout. Het enige onroerend goed bestond uit een perceel schaarbos van circa 60 are aan de westzijde van de Gommelsestraat. Opmerkelijk is dat Johannes Brekelmans belegd had in zes obligaties ten laste van Oostenrijk die jaarlijks 5% rente opbrachten. Verder bestond de nalatenschap uit schuldvorderingen, landbouwgereedschappen en ongeveer 650 gulden aan contanten. De schulden aan de voorkinderen (f856,-) en nakinderen (f1.129,-) konden net als de begrafenis kosten van f150,- en het aandeel van de overleden moeder op de erfenis in mindering worden gebracht. Per saldo resteerde toen een nalatenschap van f3.354,-.

Hoe een klomp een haas vangt

Peer Brekelmans liep eens in het bos toen hij op een afstandje een haas in zijn leger zag liggen. Hij aarzelde geen moment, trok zijn klomp uit en gooide met een welgemikte worp de haas met de klomp bewusteloos, zodat de haas mee naar huis genomen kon worden om te slachten.

Voor de rechter

Toon Brekelmans hield voor de afwisseling wel van een lekker stukje konijn op tafel. In de Udenhoutse bossen en nabij den Brand waren voldoende konijnen aanwezig. Ook toen hij pater was, is de passie gebleven. Eens, toen hij op het missiehuis van Goirle woonde, was hij 's morgens vroeg aan het wandelen in de kloostertuin. Daar waren strikken gezet, niet door Toon, maar die stonden er. Ze waren allemaal leeg. Toen stond de veldpolitie plots met een grote hond naast hem, die hem een bekeuring gaf voor stropen. Toon bracht het voor de

rechter in Tilburg en won zijn rechtszaak. Als je immers 's morgens vroeg in de natuur wandelt, mag je ervan genieten, mag je naar de bloemen kijken, naar de dieren en ook naar strikken. "En naar strikken kijken is iets anders dan strikken nakijken". Daar was de rechter het mee eens.

De stamreeks

- I. Arien Brekelmans x Maria Cruijssen
- II. Adriaan Brekelmans x Maria Anna van Heeswijk
- III. Jan Brekelmans (Udenhout, 1753) x Anna Maria Teurlinx (zo geschreven bij haar doop en haar overlijden, bij haar trouwen wordt er Teurlings geschreven)
- IV. Johannes Brekelmans (Udenhout, 1806) x Lucia Timmers
- V. Antoni Brekelmans (Udenhout, 1852) x Johanna de Jong
- VI. Petrus Brekelmans (Udenhout, 1887) x Petronella de Bakker

Het gezin van Peer Brekelmans en Piet de Bakker

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Johanna Adriana	17 februari 1924 Udenhout		13 februari 1930 Udenhout
2	Johannes Antonius (Jo)	5 januari 1928 Udenhout	E. (Lies) Kuijpers	6 januari 2012 Tilburg
3	Antonius Johannes (Toon)	16 december 1930 Udenhout	Missionaris H. Familie	
4	Johanna (Jans of Zus)	17 augustus 1933 Udenhout	H. (Harrie) van den Brand	15 december 1988 Biezenmortel

Toen Janske op 13 februari 1930 als peuter naar de bewaarschool ging en onvoorzichtig de Schoorstraat overstak, kwam zij onder een auto terecht en overleed. Het was de auto van H. de Kort. Nadien werd Peer Brekelmans een zwijgzame man.

Kwartierstaat Brekelmans-de Bakker

- 1 **Johannes Antonius Brekelmans** * 5 januari 1928 + 6 januari 2012 Tilburg
- 2 **Petrus Brekelmans** * 23 februari 1887 Udenhout + 2 december 1969 Helvoirt
x 24 mei 1923 Udenhout
- 3 **Petronella de Bakker** * 17 november 1890 Berkel + 3 mei 1950 Tilburg
- 4 **Antonij Brekelmans** * 21 oktober 1852 Udenhout + 13 april 1922 Udenhout
x 28 april 1884 Udenhout
- 5 **Johanna de Jong** * 25 juni 1853 Loon op Zand + 5 maart 1931 Udenhout
- 6 **Johannes de Bakker** * 10 augustus 1849 Oisterwijk + 5 september 1936 Udenhout
x 26 april 1880 Berkel-Enschot
- 7 **Adriana Brabers** * 23 januari 1849 Heukelom + 7 december 1899 Udenhout
- 8 **Joannes Brekelmans** ~ 27 februari 1806 Udenhout + 21 januari 1880 Udenhout
x 26 april 1850 Udenhout
- 9 **Lucia Timmers** * 3 juni 1818 Udenhout + 11 april 1872 Udenhout
- 10 **Petrus de Jong** * 26 januari 1827 Loon op Zand + 31 mei 1896 Udenhout
x 29 april 1852 Udenhout

- 11 **Helena Maria Reijnen** * 29 juni 1824 Berkel-Enschot + 2 april 1889 Udenhout
- 12 **Willem de Bakker** * 25 februari 1815 Oisterwijk + 11 april 1898 Udenhout
x 30 april 1840 Oisterwijk
- 13 **Wilhelmina van den Boer** * 11 september 1816 Oisterwijk + 24 mei 1872 Udenhout
- 14 **Henricus Brabers** * 7 maart 1812 Goirle + 4 juni 1893 Berkel-Enschot
x
- 15 **Hendrika Verhoeven** * 20 januari 1811 Berkel + 11 april 1896 Udenhout
- 16 **Joannes Brekelmans** ~ 24 november 1753 Oisterwijk [] 21 mei 1810 Udenhout
x 8 mei 1791 Oisterwijk
- 17 **Anna Maria Teurlinx** ~ 16 januari 1769 Udenhout + 6 oktober 1836 Udenhout
- 18 **Cornelis Timmers** ~ 13 augustus 1772 Udenhout + 21 augustus 1827 Udenhout
x 10 mei 1807 Udenhout
- 19 **Petronella van den Hoven** ~ 27 december 1782 Udenhout + 4 november 1844 Udenhout
- 20 **Adriaan de Jong** ~ 8 januari 1796 Tilburg + 1 maart 1885 Loon op Zand
x 1 mei 1823 Loon op Zand
- 21 **Johanna Maria Kroot** ~ 19 februari 1796 Loon op Zand + 1 oktober 1866 Loon op Zand
- 22 **Peter Reijnen** ~ 29 december 1779 Oisterwijk + 26 maart 1857 Diessen
x 31 mei 1821 Moergestel
- 23 **Clasina Vingerhoets** ~ 5 oktober 1797 Hilvarenbeek + 21 oktober 1867 Tilburg
- 24 **Cornelis de Bakker** ~ 3 mei 1761 Moergestel + 18 januari 1823 Oisterwijk
x 27 mei 1810 Oisterwijk
- 25 **Johanna Maria de Kort** ~ 25 januari 1779 Moergestel + 27 juni 1848 Oisterwijk
- 26 **Cornelis van den Boer** ~ 9 augustus 1774 Haaren + 17 maart 1847 Haaren
x 26 juni 1796 Haaren
- 27 **Catharina Ansems** ~ 26 februari 1775 Esch + 14 mei 1861 Haaren
- 28 **Joannes Brabers** ~ 1 januari 1777 Loon op Zand + 10 januari 1848 Berkel-Enschot
x 7 mei 1810 Tilburg
- 29 **Adriana de Bont** ~ 12 juni 1785 Tilburg + 16 januari 1848 Berkel-Enschot
- 30 **Willebrordus Verhoeven** ~ 5 augustus 1779 Haaren + 25 april 1826 Udenhout
x 20 april 1806 Oisterwijk
- 31 **Francijna Brekelmans** ~ 13 maart 1777 Oisterwijk + 15 mei 1846 Berkel-Enschot

Familieleden

Cornelius Brekelmans, frater voor slechts drie weken

Frater Hugo (Cornelius) Brekelmans (1891-1921), frater van Tilburg. Hij was een zoon van Jan Brekelmans en Cornelia Smolders, tevens kleinzoon van Johannes Brekelmans (1806-1880) uit de stamreeks uit diens tweede huwelijk met Petronella Verbeek. Frater Hugo is ingetreden in de congregatie op 1 mei 1921 en drie weken later, op 22 mei 1921, overleden. Op de dag van zijn overlijden vond "articulo mortis" zijn eeuwige professie plaats. Op het bidprentje staat een bijzondere tekst. Naast diverse citaten uit de Bijbel, zoals in die tijd gebruikelijk, staan de woorden "Hij was een troost en steun voor zijn ouden vader". Cornelius ging pas op zijn dertigste naar de fraters. Blijkbaar heeft hij eerst zijn ouders verzorgd en is pas daarna in het klooster gegaan. Dat mocht maar drie weken duren.

Jo Brekelmans

Jo Brekelmans (1928-2012), zoon van Peer Brekelmans en Pietje de Bakker, heeft als dienstplichtig militair gediend in Nederlands Indië. Hij vertrok op 4 augustus 1948 per boot naar Bandoeng op Batavia (West Java). Bij hoge uitzondering kreeg Jo eind april 1950 verlof om per vliegtuig naar huis terug te keren vanwege de ernstige ziekte van zijn moeder. Hij was nog net op tijd thuis om afscheid te kunnen nemen van zijn moeder die op 3 mei 1950 overleed. Na zijn dienstplicht heeft hij kort als melkboer gewerkt om daarna een opleiding te volgen voor verpleegkundige. Na korte tijd op Huize Assisië gewerkt te hebben, kreeg hij een aanstelling als verpleegkundige in de gevangenis in Vught. Jo heeft daar ruim 33 jaar gewerkt. In de Vughtse gevangenis werden zieke gedetineerden uit heel Nederland verpleegd. Jo was ook actief voor de stichting MOV. Die afkorting staat voor: Missie- Ontwikkeling-Vrede. De werkgroep ondersteunt en ontplooit activiteiten op het terrein van missie-, ontwikkelings- en vredeswerk zowel ten bate van landelijke acties als voor werk dat door eigen parochianen wordt ondernomen, bijvoorbeeld het inzamelen van oude kleding. Jo was ook jarenlang (van 1998 tot 2005) het Biezenmortelse bestuurslid van de Vincentiusvereniging. Die vereniging stelt zich ten doel financiële hulp te verlenen in alle omstandigheden waarin een menswaardig bestaan in de verdrukking dreigt te komen en waar overheden en instanties minder of geen hulp meer bieden.

De familiefoto

Hoofdstuk 6

Familie DENISSEN – VAN DOORMALE

De school

Henk Denissen, Jan Denissen, Petra Kooijman – Denissen, Lia Clement – Verhoeven en Frank Scheffers

Broer en zus halen herinneringen op aan hun lagere-schooltijd, aan de bewaarschool, aan de St.-Petruisschool voor de jongens en de St.-Felixschool voor de meisjes.

Herinneringen aan fraters en zusters***Mijn herinneringen aan de lagere-schoolperiode 1955-1963***

Ieders schoolloopbaan begint op de kleuterschool, destijds de bewaarschool genoemd. Bij ons was dat op Felix en voor mij was die eerste kennismaking met het onderwijs bij zuster 'Fietsentas' – zoals mijn vader haar altijd noemde –, maar in werkelijkheid zuster Felicitas heette. Als Udenhouts jongetje was je toch wel erg voorzichtig aangelegd en durfde je weinig te vragen, nog niet eens of je naar de wc mocht met alle gevolgen van dien! Het was toen echt niet dat een kleuter meerdere keren daags gebracht en gehaald werd. Je leerde al vroeg omgaan met het verkeer, dat bestond uit een boerenkar, een enkele auto, vrachtwagen of bus die door de straat kwam. Ik had het voordeel van een ouder zusje dat me aan de hand meenam. Of uit de buurt had je bij gelegenheden een 'kloek' die meerdere kinderen tegelijk meenam naar de kerk of school.

Later op de Petruisschool – bij meneer Leenaarts – ging ik met de overbuurjongens (Harry en Paul van de Plas), maar zat dan wel moederziel alleen tussen een kleine veertig jongens in de eerste klas. Naast mij in één bankje zat Bartje, een stevig baasje die mij wel ontzag inboezemde. We leerden schrijven met de kroontjespen, gedoopt in Oost-Indische inkt. Ik leerde erg mooi te schrijven, waarvan later weinig meer over was. Het grootste gevaar dat je kon overkomen was een inktvlek. Dat overkwam me in de tweede klas bij meester Van der Burg, een invalkracht op leeftijd. Meester Van der Burg was eigenlijk met pensioen en wat niet onbelangrijk was, hij was geen frater, wel getrouwd en woonde een paar huizen terug bij ons in de straat. Mijn vader had er ook nog bij in de klas gezeten en had me al verteld dat ie af en toe een gemene tik met zijn linkerhand met trouwring uitdeelde. Een gewaarschuwd mannetje telt voor twee, maar toch kwam de aanslag op een onverwacht moment na het droppen van een gigantische inktvlek in het rekenschrift. En waar tegenwoordig de ouders – na zo'n 'corrigerende' tik – op hoge poten naar school komen om bij de meester verhaal te halen, was het vroeger eerder het tegendeel. Gelukkig voor mij waren er verzachtende omstandigheden: mijn vader kende de methoden van meester Van der Burg maar al te goed en liet het erbij.

Udenhout was in die jaren nog een echt dorp van boeren, burgers en middenstanders. Het was niet groter dan de vier hoofdstraten, de Van Heeswijkstraat en een stukje Zeshoevenstraat. De Berkelseweg zal er ook wel zijn geweest, maar die viel ver buiten ons gezichtsveld, daar kwamen we niet.

In de open hoeken, zoals waar nu Achthoeven is, waren akkers die in de zomermaanden na de graanoogsten hét speelterrein waren voor onder andere vliegeren én het strijdtoneel van de jeugd uit de Groenstraat en die uit de Kreitenmolenstraat: het eigen territorium moest verdedigd worden! In de zomermaanden in de grote vakantie gingen we op de stoppelvelden

vliegeren met zelfgemaakte vliegers. Gemaakt van krantenpapier en 'n enkele keer had je gekleurd papier dat je bij den Brehm (Brehm's warenhuis) kon kopen. Dat was dan wel erg luxe. Toon van de Plas – de wagenmaker in de Groenstraat, onze overbuurman – had altijd wel wat dunne latjes om het geraamte van de vlieger te maken. Dat was dan allemaal in de zomervakantie. Daarbuiten – letterlijk nemen omdat we weinig binnen speelden – deden we andere spelletjes op de speelplaats van de school of onderweg naar school: de jongens haktollen en de meisjes pintollen, touwtje springen of hinkelen.

Je zat ook hele dagen op school, meestal 's morgens eerst naar de kerk en dat al zeker als je misdienaar was. Op school braaf met de armen over elkaar en stil zijn. Je vinger opsteken en zeker niet zomaar roepen om de aandacht te trekken. Het was in zekere zin ook wel elitair: de kinderen van rijke ouders en die waarvan de ouders tot de notabelen van Udenhout hoorden – de burgemeester, gemeentesecretaris en zo – waren in het voordeel. Eens toen ik in de 3e of 4e klas zat bij meester Van Balkom – zoon van Peer van Balkom en broer van Lammie – was dat in een combinatieklas. De helft 3^e-klassers aangevuld met 4^e-klassers. Nu was op een dag de meester verkouden en hij was door zijn zakdoeken heen. Papieren zakdoeken, tissues, e.d. daar had nog niemand ooit van gehoord en waren daarom niet voorhanden. De meester was ten einde raad: “wie heeft er een schone zakdoek?” zo vroeg ie. En jawel, 40 vingers de lucht in, want niemand wilde die eer – een zakdoek leveren aan de meester – aan zich voorbij laten gaan. Met een keurende blik koos de meester de zakdoek van niet zomaar de eerste de beste!

Meester Van Balkom was een boerenzoon en kende de noden van het boerenleven. Soms gebeurden er onverwachte dingen, die het voor onze jeugd ook spannend maakten. Komt op een goede dag mijn vader op de fiets de speelplaats op, houdt stil voor het raam van mijn klas, geeft een afgesproken teken aan de meester en wenkt mij om mee te komen. Wat gaat er gebeuren? Op de fiets naar Boxtel om daar een vaars op te halen. Dat betekende op de fiets heen en te voet met de vaars terug naar Udenhout.

Wie op school goed kon leren had geluk. Daar was aandacht voor en de anderen kregen het advies, nadat ze enkele keren waren blijven zitten, om in het gunstigste geval naar de LTS te gaan of als niets meer uithaalde, maar te gaan werken. Dat kon toen nog vanaf 14 jaar. En als je nu terugkijkt en ziet wat sommige klasgenoten bereikt hebben, kan ik zeggen dat het schooladvies in de 6e klas niet de sterkste kant was van de fraters.

De Felix-dames

“IJe kinderstemmen klinken over het schoolplein, de lucht is strak blauw, wolkjes ontsnappen uit de monden van de kinderen. Het is koud. Opgewonden en met rode wangen staan de kinderen in een lange rij op het schoolplein. Ze wachten op hun beurt voor de spiegelgladde ijsbaan. Een aanloop....en daar gaan ze....zoeffff.”

“Swiep, swiep, swiep.....” . De twee lange springtouwen grijpen ritmisch in elkaar. Het is stil. De meisjes houden geconcentreerd hun adem in. Op het juiste moment springt het eerste meisje tussen de touwen. Het tempo van de twee meisjes die de springtouwen draaiende houden past zich aan ....

*'In spin,
de bocht gaat in'
'Uit spuit
de bocht gaat uit'.*

Dan is de volgende alweer aan de beurt.

Herinneringen aan mijn lagere-schooltijd. Dit zijn slechts twee voorbeelden. Naarmate de jaren vorderen, kleuren de herinneringen. Mooie tinten, warme kleuren. Een vertekend beeld? Nee, zeker niet! Ik herinner me mijn jaren op de lagere meisjesschool St.-Felix als een

aaneenschakeling van onbezorgde spelmomenten. Altijd samen met mijn – nog altijd – trouwe vriendin Mariëtte van de Plas. De vorm en kwaliteit van het onderwijs komen niet als eerste naar boven als ik aan deze schooljaren denk. Daarbij speelt zeker een rol dat wij – de meisjes geboren in 1956 en 1957 – pas in de laatste twee schooljaren onderwijs kregen van de nonnen. In de vijfde klas ook nog eens van een bijzonder aardige zuster Bernarda. Ik was ook volgzaam. Een lastige leerlinge zal ik dan ook zeker niet zijn geweest. Mijn herinneringen spelen zich daarom vooral af op het schoolplein en de uren voor en na de lessen. Het vele buiten spelen op het plein, de afspraakjes na school. Spelen we bij jou of bij mij? Steeds met hetzelfde groepje meisjes voornamelijk uit de Groenstraat. En altijd op spannende plekken. Bij Joan Verhoeven in de grote appelschuur, bij Mariëtte van de Plas in de werkplaats tussen de zaagmachines, bij Birgit van Erp op de deftige boerderij op de Schoorstraat, bij Leonie Goossens op de geheimzinnige zolder, bij Yvonne van de Plas tussen de foto-ontwikkelspullen in de donkere kamer van haar vader of op onze boerderij met de vele hoeken en schuilplaatsen?

Warm, spannend, avontuurlijk. Met de meiden steeds een nieuw avontuur beleven. De clubjes die we vormden, de dieren die we verzorgden zoals de marmot: samen gekocht in het huisje naast de ingang van Sint-Felix, de voorstellingen die we zomers gaven in de lege stal van de boerderij. Samen naar school, het te laat komen omdat er zo veel verteld moest worden. Zo ook in de vijfde klas bij zuster Bernarda. Wij, de laatkomers uit de Groenstraat, moesten ons voor de klas opstellen, naast elkaar. Een verklaring voor het wederom te laat komen werd geëist. Lastige opdracht voor mij als vijfde in de rij! De trukendoos was leeg toen ik aan de beurt was. “Te laat van huis gegaan...” was de enige ‘smoes’ die mij restte. Deze eerlijkheid kon zuster Bernarda wel waarderen. Ik kon ongestraft plaats nemen achter mijn lessenaar. Dat gold niet voor de anderen!

Herinneringen lijken achteraf altijd mooier. Want natuurlijk waren er ook andere geluiden. Zo herinner ik me een voorval met een medeleerlinge. Diepe indruk heeft het op me gemaakt dat dit meisje bij een Sinterklaasviering ‘s morgens geen snoepgoed aantrof op haar lessenaartje maar in plaats daarvan een roe! Wat kan een kind gedaan hebben dat het zo’n straf verdiende?! Deze hardheid en willekeur klonk ook door in de verhalen die naar boven kwamen bij een reünie die het ‘Groenstraat-clubje’ in 2007 ter gelegenheid van eenieders 50ste verjaardag organiseerde. De voorkeuren, het voortrekken, de nonnen die het middelbaar-schoolniveau bepaalden, vaak op basis van vooringenomenheid. Niet je intellectuele vermogens maar je afkomst leken daarbij bepalend voor het studieadvies. Zo kwamen veel meisjes onterecht in het Lager Beroepsonderwijs terecht. Achteraf valt te concluderen dat hierdoor veel potentie verloren is gegaan. De kinderen van mijn klasgenoten zijn inmiddels volwassen en hebben immers wel moeiteloos gestudeerd. Waarom dan zo weinig van onze generatie? Was de kwaliteit van het onderwijs beneden het niveau? Werden er te weinig eisen gesteld? Toch zijn de meisjes van de Felix-school aan het werk gegaan en aan het werk gebleven. Wel vaak in stereotiepe vrouwenberoepen zoals het onderwijs, de zorg en in de bibliotheek.

Terugkijkend heeft de St.-Felixschool een stevige basis gelegd. De Felix-meisjes staan volop en actief in het leven. Een bescheiden jeugd, maar zij hebben alsnog de kansen gegrepen die het leven hen bood.

De familienaam Denissen

De familienaam Denissen is een patroniem. Een patroniem of vadersnaam is een naam, al of niet officieel, die aangeeft hoe de vader van de naamdrager heet. Leden van de familie Denissen stammen dus van ene Dennis, Denis of Dionisius af.

De naamgever van de familie Denissen is Peter Denis Corneliszoon, die trouwde met Maria Huibert Ansems. Hij is omstreeks 1665 geboren. Zijn nazaten zijn zich Denissen gaan

noemen. Vóór die tijd werden kinderen steeds met hun vadersnaam aangeduid. De oudst bekende voorvader is Hubert Jansen die rond 1450 leefde. Bijzonder is dat zijn nazaten onder verschillende familienamen verder zouden leven. Behalve de hier genoemde familie Denissen stammen ook de Tilburgse familie Elissen en de Haarensse familie Van der Zanden van hem af.

Bij de volkstelling van 1947 waren er 409 naamdragers Denissen. De provincie Noord-Brabant staat aan kop met 324 naamdragers. Op de tweede plaats staat Limburg met 48. In Udenhout leefden toen nog 21 personen met de naam Denissen. Ook in Berkel-Enschot (66x) en Moergestel (26x) woonden verhoudingsgewijs veel inwoners met de naam. In 2007 waren er in Nederland 876 dragers van de familienaam.

De stamhuizen

De familie Denissen is via Enschoot in Udenhout terecht gekomen. Bij aanvang van het kadaster kwamen "de kinderen Adriaan Denissen" voor als Udenhoutse grondbezitters. Ze stonden geregistreerd als landbouwers te Udenhout. Het ging overigens maar om drie perceeltjes: een stuk schaarbos van 1480 m² in 't Broek op de Schoorstraat en een stukje weiland van 3970 m² met een stuk van de aangelegen steeg op 't Winkel. Adriaan Denissen en zijn vrouw Johanna Maria Kuijpers zijn jong gestorven, Adriaan werd 57 jaar en Johanna Maria maar 39 jaar. Hun jongste kind was amper een jaar toen moeder overleed. Hun dochter Catharina trouwde met de Udenhoutse Adriaan van Strijdhoven. Zoon Peter trouwde in 1831 en zette de stam voort in Berkel-Enschot (tak van boerderij Denissen). Zoon Hendrik trouwde de Udenhoutse Petronella Verhoeven. Haar ouders zijn dan reeds overleden. Via zijn huwelijk kwam Hendrik Denissen in bezit van de boerderij van zijn schoonouders aan de Oude Bosschebaan 17.

Toen Driekske en zijn vrouw beiden in 1877 overleden, werd de boerderij bewoond door hun dochter Hanmarieke Denissen met haar man Jan Wilborts. Wilborts was weduwnaar van Adriana van der Schoot en had volgens overlevering zijn vrouw gevonden op de vrijgezellenbank bij café 't Gommelen. Daar vond elk jaar één week na de Udenhoutse kermis de zogenaamde "Rotte Kermis" plaats. Er werd verteld dat de restanten peperkoek en vis, die waren overgebleven van de Udenhoutse kermis, nog op de kermis van 't Gommelen werden verlost. De koek was oud en de vis rot. Vandaar de naam rotte kermis. Op de kermisdag op 't Gommelen stond een vrijgezellenbank voor de dames die serieus een man of een vrijer zochten en gewillig op de bank gingen zitten tot de ware Jacob kwam.

De oude boerderij aan de Oude Bosschebaan werd later bewoond door Cisca en Janus van Balkom en is thans vervangen door een nieuw pand met de naam Jagersrust.

Hermus Denissen, de broer van Hanmarieke, woonde na zijn huwelijk op verschillende adressen in Udenhout en Biezenmortel. Zijn oudste kind werd in 1874 geboren op 't Winkel, in 1875 woonde hij in de Biezenmortel en in de jaren 1877 tot en met 1881 worden er kinderen geboren op de Zandkant. Tenslotte werd het jongste kind in 1885 geboren op de Schoorstraat. Dat zal de boerderij Schoorstraat 61 zijn, waar de familie Denissen nog altijd woont. Zoon Johannes nam later met zijn vrouw Anna Gerarda van Diessen die boerderij over. Hermus bleef er bij inwonen. Tussen 1910 en 1920 vertrok hij naar het dorp, waar hij inwoonde bij een andere zoon, Hein en zijn vrouw Truda van Doormale. Die woonden in een boerderij in de Groenstraat. Die is inmiddels gesloopt voor de toegangsweg naar het zwembad. Hein Denissen boerde daar met zijn vrouw Truda van Doormale. Zij hertrouwde later met Piet Boers.

Verhalen

De man in het koperen harnas

Op 2 maart 1874 verschenen voor de Oisterwijkse ambtenaar van de burgerlijke stand Arnoldus Denissen, oud 51 jaar zonder beroep, en Adriaan Berkelmans, 41 jaar en van beroep schoenmaker. Ze verklaarden dat op 28 februari 1874 hun oom Adriaan Denissen was overleden. Hij was het enige kind van assessor (wethouder) Peter Denissen en Johanna Brekelmans. Adriaan Denissen stond in Oisterwijk bekend als "de man met het koperen harnas". Hij woonde op de Lind, ter plaatse van de ingang naar het Lindenplein. Uit het relaas dat naar aanleiding van zijn dood in de Tilburgsche Courant verscheen, blijkt dat hij aan achtervolgingswaanin geleden moet hebben: *Zaterdag is te Oisterwijk plotseling overleden de heer A. Denissen, alias de man in het koperen harnas, die in der tijd zoo veel van zich heeft doen spreken en niet ten onregte, zoo uit het volgende zal blijken. De man leefde geheel alleen; had slechts een meisje, dat hem zijne levensmiddelen enz. aanbragt. Hij verkeerde altijd in den waan dat men het op zijn leven toelegde; wie hem straf aanzag, dacht hij, dat hem dood wilde schieten. De voorzorgen, die hij nam om zich tegen de ingebeelde vijanden te beschermen en te verdedigen, kunnen buitengewoon genoemd worden. Zijn geheele huis was van binnen met ijzer beslagen, er waren dubbele ijzeren deuren; over den zolder had hij een gewelf laten maken, met aarde en ijzer opgevuld en daarover weder een platte vloer. Achter zijn huis was een ringmuur gebouwd, hoog 2 1/2 el en 4 steenen dik, tevens voorzien van schietgaten. Boven de ramen en deuren hingen ijzeren platen, ten einde bij een aanval de kogels daarop zouden afstuiten; tot dat zelfde einde bezat hij ook een 7-kantige ijzeren kooi. Zijn wapenrusting bestond uit een harnas, helm, schootsvel, achterlap en laarzen, alles van koper. Na zijn overlijden deze zoo vreesselijk gebarricadeerde woning binnengedrongen, vond men eene brandkast, zoo vol spetie (geld, red.), dat er nog twee zakken, elk met f1.000,-, boven op stonden; tusschen zijn papieren en linnengoed 17 bankjes van f1.000,-. Verder nog een koperen masqué, geweren en ook een koperen dekkleed om onder te slapen. Thans lag de bezitter van al dat geld, dat hem zóó veel angst had veroorzaakt, dood bedaard op een rustbed, terwijl de „vijand" zijne woning ongehinderd kon doorsnuffelen. Voor ieder liefhebber is het waarlijk de moeite waard dit huis eens te komen zien, daar men zich door het bovenstaande nog maar een flauw denkbeeld kan vormen, hoe die Kraton er in werkelijkheid uitziet. Wanneer die in Atchin ook zoo goed in staat van verdediging was als deze, dan is het zekerlijk geen kleinigheid geweest om hem te bemeesteren.*

Aangezien Adriaan Denissen enig kind was, waren zijn erfgenamen zijn neven/nichten van vaders en moeders kant. Daartoe behoorden ook de kinderen van Adriaan Peter Denissen waaruit de Udenhoutse tak van de familie Denissen is ontstaan.

De stamreeks

- I. Hubert Jansen (circa 1450)
- II. Peter Hubert Jansen (Huikelom) x Kathelijan Jan Berthens
- III. Adriaan Peter Huijben
- IV. Jan Adriaen Peter Huijben x Jenneke Denijs Hermans
- V. Cornelis Jan Adriaans x Geertruijt Anthonis Jan Vennincx
- VI. Denis Cornelis
- VII. Petrus Denisz n x Maria Huijbertsdr
- VIII. Corstiaan Denis (Enschot, 1687) x Cornelia Schoenmakers
- IX. Petrus Denis (Enschot, 1731) x Catharina Reijnen
- X. Adrianus Denissen (Enschot, 1764) x Johanna Maria Kuijpers
- XI. Hendrikus Denissen (Enschot, 1809) x Petronella Verhoeven
- XII. Wilhelmus Denissen (Udenhout, 1836) x Johanna Maria Pigmans
- XIII. Hendrikus Denissen (Udenhout, 1877) x Gertruda Maria van Doormale

Het gezin van Hein Denissen en Truda van Doormale

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Wilhelmus (Willem)	6 juni 1911 Udenhout	1 P.F. van Dooren 2 A.M. Boltong	28 maart 1988 Vaals
2	Johannes Adrianus (Jo)	29 juli 1914 Udenhout	J.T. den Otter	7 juni 1968 Tilburg
3	Joanna Maria (Marie)	8 juni 1916 Udenhout	M. van Dooren	13 juli 2004 Tilburg
4	Anna Maria (Anna)	27 november 1917 Udenhout	zuster M. Henriette	19 januari 1973 Tilburg
5	Josephus Adrianus	29 augustus 1919 Udenhout		7 april 1921 Udenhout
6	Johanna Anna (Jans)	16 maart 1921 Udenhout	P. van Haaren	19 januari 2009 Drunen
7	Josephus Johannes (Sjef)	10 januari 1923 Udenhout	C. van der Meijden	11 juni 1990 Udenhout

Kwartierstaat Denissen-van Doormale

- 1 **Wilhelmus Denissen** * 6 juni 1911 Udenhout + 28 maart 1988 Vaals
- 2 **Hendrikus Denissen** * 23 augustus 1877 + 21 februari 1925 Udenhout
x 8 augustus 1910 Helvoirt
- 3 **Gertruda Maria van Doormale** * 17 februari 1881 Helvoirt + 21 juni 1969 Loon op Zand
- 4 **Wilhelmus Denissen** * 23 december 1836 Udenhout + 2 oktober 1921 Udenhout
x 14 mei 1873 Udenhout
- 5 **Johanna Maria Pigmans** * 2 juli 1845 Udenhout + 12 maart 1902 Udenhout
- 6 **Johannes van Doormale** * 26 november 1840 Helvoirt + 7 mei 1903 Helvoirt
x 24 april 1873 Helvoirt
- 7 **Adriana Pijnenburg** * 2 december 1848 Helvoirt + 21 mei 1926 Helvoirt
- 8 **Hendrikus Denissen** ~ 27 januari 1809 Berkel-Enschot + 24 mei 1877 Udenhout
x 10 april 1834 Berkel-Enschot
- 9 **Petronella Verhoeven** ~ 21 januari 1807 Udenhout + 6 februari 1877 Udenhout
- 10 **Christiaan Pigmans** * 7 mei 1811 Tilburg + 22 augustus 1885 Udenhout
x 10 november 1836 Berkel-Enschot
- 11 **Adriana Maulus** ~ 10 oktober 1810 Oisterwijk + 21 augustus 1887 Udenhout
- 12 **Arnoud van Doormale** * 29 januari 1812 Oisterwijk + 11 januari 1880 Helvoirt
x 8 februari 1839 Helvoirt
- 13 **Helena van der Loo** * 2 november 1811 Helvoirt + 13 januari 1873 Helvoirt
- 14 **Arnoldus Pijnenburg** * 16 november 1819 Helvoirt + 14 januari 1884
x 1 mei 1846 Helvoirt
- 15 **Geertrui van de Sande** * 1 februari 1818 Cromvoirt + 29 januari 1885 Helvoirt
- 16 **Adrianus Denissen** ~ 11 september 1764 Enschoot + 21 juli 1822 Enschoot
x 22 april 1798 Oisterwijk
- 17 **Johanna Maria Kuijpers** ~ 17 augustus 1773 Berkel + 28 augustus 1812 Berkel
- 18 **Willem Verhoeven** ~ 31 januari 1767 Udenhout + 3 mei 1816 Udenhout
x 5 mei 1793 Udenhout

- 19 **Adriana Teurlinx** ~ 14 maart 1768 Udenhout + 4 september 1832 Udenhout
- 20 **Francis Pigmans** ~ 25 december 1774 Tilburg + 27 maart 1840 Tilburg
x 5 december 1803 Tilburg
- 21 **Cornelia van Laarhoven** ~ 17 september 1774 Moergestel + 13 juli 1815 Tilburg
- 22 **Wouter Maurisse** ~ 7 november 1761 Tilburg + 25 mei 1814 Berkel-Enschot
x 13 februari 1797 Tilburg
- 23 **Antonetta van der Velden** ~ 18 februari 1774 Tilburg + 27 december 1817 Berkel-Enschot
- 24 **Willem van Doormale** ~ 16 oktober 1770 Moergestel + 22 maart 1834 Oisterwijk
x 5 november 1809 Moergestel
- 25 **Petronella van Doormale** ~ 4 november 1778 Oisterwijk + 18 januari 1830 Moergestel
- 26 **Joannes van der Loo** ~ 2 april 1764 Best + 23 december 1814 Helvoirt
x 7 mei 1797 Helvoirt
- 27 **Anna Deckers** ~ 3 december 1771 Helvoirt + 21 juni 1848 Helvoirt
- 28 **Adriaan Pijnenburg** ~ 12 februari 1781 Helvoirt + 15 februari 1843 Helvoirt
x 18 april 1812 Helvoirt
- 29 **Geertruij Pijnenburg** ~ 10 juli 1781 Haaren + 5 maart 1865 Helvoirt
- 30 **Jan van de Sande** ~ 29 februari 1780 Vught + 25 december 1846 Cromvoirt
x 30 april 1809 Vught
- 31 **Adriana Olislagers** ~ 6 december 1763 Haaren + 18 november 1822 Cromvoirt

Familieleden

Zwarte Willem, verzetsheld

Willem Denissen (1911-1988) is de oudste zoon van het echtpaar Denissen – van Doormale. Willem begon met hulp van zijn moeder een transportbedrijf onder de naam W. Denissen – van Dooren. Zijn eerste vrachtauto was van het merk Federal. Hij was gespecialiseerd in foeragetransport (hooi en stro). Hij onderhield ook een bodedienst tussen Tilburg en Den Bosch. De eerste jaren was het bedrijfje bij zijn moeder thuis in de Groenstraat gevestigd, later in de Slimstraat.

Willem Denissen was actief in het verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog. Verzetsstrijder Johan Jacob Henrich alias 't Rooi Jantje vertelt in het boek 'Over d'n Oorlog': "Dan wil ik iets vertellen over een slachter die ik ontmoette in 1942/1943. Dat was een heel moedige man die eten bracht naar de Nederlandse gevangenen te Haaren. Zijn naam was Denissen en hij woonde in Udenhout. Soms maakte hij me bang en soms boos, omdat het een hele harde man was. Zijn bijnaam was Zwarte Willem. Mijn vertrouwen in hem was wat minder, omdat hij voor mij gevaarlijk was, daar hij te gemakkelijk omging met mijn naam. Hij zorgde voor auto's, hoe moeilijk dat in die tijd ook was, en hij zorgde voor fietsen. Hij hielp ons met het vervoer van wapens van Udenhout naar ons vakantiehuisje in Helvoirt".

Zwarte Willem Denissen woonde in de Slimstraat en is later verhuisd naar Vaals. Hij heeft zeker veertig keren stiekem en voor niets vlees naar het seminarie in Haaren gebracht. Hij gaf Dré van de Wouw vlees voor de onderduikers en heeft samen met 't Rooi Jantje en Dré van de Wouw onderduikers ondergebracht. Hij heeft verschillende onderduikers geholpen om naar Poppel te ontkomen. Dré van de Wouw vertelde ons een verhaal over de enorme moed van Zwarte Willem. Op Dolle Dinsdag was door de ondergrondse uit de G.A.S. in Udenhout wapentuig gestolen en verborgen in de houtzagerij van Appels in de Kreitenmo-

lenstraat, waar Willem van de Voort bedrijfsleider was. Een groot gedeelte van de wapens hadden de Duitsers niet gevonden. Dré van de Wouw wist dat. Hij heeft met Willem Denissen afgesproken, dat hij de wapens uit de schuilplaats zou halen en dat Willem Denissen voor een stootkar zou zorgen om vervoer mogelijk te maken. Dré heeft enkele nachten doorgebracht in de boerderij van Pieter Bertens, waar nu de Rabobank staat, en kon van daaruit de patrouilles van de Duitsers registreren. Toen hij dat voldoende had waargenomen, heeft hij in de nacht de wapens opgehaald en op een stootkar geladen, daarboven bedden en ander huisraad en zo door de Groenstraat en over een zandweg naar het hoofdkwartier gebracht. Onderweg werden Dré en Willem door Duitsers aangehouden. Zij deden zich voor als arme evacués en mochten doorlopen. Op de zandweg was de stootkar niet meer vooruit te krijgen, zelfs niet door de sterke Willem Denissen. Zij hebben toen in de buurt een boer om een paard gevraagd. Die heeft geholpen, hoewel hij er niets van snapte dat een stootkar met huisraad zo zwaar te trekken was.

Een andere actie vanuit het hoofdkwartier was de gevangenneming van drie Duitse soldaten die op de Zandkant bij Marinus de Jong ingekwartierd waren en die het de ondergrondsen lastig maakten. Die moesten daar dus weg. De groep van Dré van de Wouw heeft ze gevangen genomen. Het waren volgens Jan de Kort twee oudere en een jonge militair van nog maar 17 jaar. Zij hebben die mensen ontwapend en hen burgerkleding gegeven. De twee oudsten toonden zich verheugd, dat ze uit het leger waren en bedankten de ondergrondsen uitbundig voor hun hulp. De jongen van 17 was nogal fanatiek en werd overgebracht naar Van Bijnen, in de buurt. Daar is hij door de Duitsers ontdekt en naar het Oostfront gestuurd. De twee, die zogenaamd blij waren uit het leger te zijn, hebben zich onmiddellijk gemeld in Udenhout bij de politie en bij de Duitse autoriteiten. Toen is er een grote razzia gehouden om de ontvoerders te pakken. Willem Denissen merkte dat er onheil dreigde en heeft de groep gewaarschuwd. De groep kon tijdig vluchten. 't Rooi Jantje is naar de familie Van den Brand gevlucht en Dré van de Wouw en Jan de Kort naar Tilburg. Een Poolse deserteur, die bij de groep als onderduiker zat, vluchtte naar de kolenboer Kees van Laarhoven in de Biezenmortelsestraat.

De familiefoto

Hoofdstuk 7

Familie VAN IERSEL – KASTELIJNS

Nieuw boerenland

Frank Scheffers en Bert van Asten

Net als zoveel Biezenmortelse boerenfamilies had de familie Van Iersel percelen woest land of heidevelden in bezit. Vooral in de twintigste eeuw waren er meer mogelijkheden om deze percelen te ontginnen en zo het grondareaal van de boerderij uit te breiden, zodat het eventueel door meerdere zonen overgenomen kon worden. De gebroeders Van Iersel namen in Biezenmortel het voortouw met ontginningen op de Zandkant en in de Hoge Heide in Helvoirt.

Het maken van nieuw boerenland

Helvoirtse aardbrieven

Verschillende Biezenmortelse boeren hadden vanouds percelen heidegrond in bezit. Met name het gebied ten noorden van de Oude Bosschebaan bestond uit woeste grond. Een deel daarvan was gelegen op Helvoirts grondgebied. Sinds onheuglijke tijden hebben diverse Udenhoutse boeren gebruik gemaakt van de Helvoirtse gemeint. Dat was woeste grond en heide, die door de hertog van Brabant in de middeleeuwen was uitgegeven aan de inwoners van Helvoirt. In de loop der tijd hebben de bestuurders van het dorp Helvoirt ook aan enkele Udenhoutse (Biezenmortelse) boeren zogenaamde aardbrieven uitgereikt. Een aardbrief gaf aan de eigenaar van een stede of hoeve een gebruiksrecht van de heide. In de vorige eeuw had de familie Van Iersel enkele boerderijen in bezit, waar vanouds een dergelijke aardbrief aan gekoppeld was. In die tijd was het feitelijk gebruik van de Helvoirtse gemeint om vee te laten weiden, te turven en te vlaggen al sterk ingeperkt. Er waren namelijk in 1898 voor de Helvoirtse notaris afspraken vastgelegd tussen de Helvoirtse gemeente en enkele Udenhoutse boeren. Die afspraken hielden in, dat de Udenhoutse boeren afzagen van hun recht van het gebruik van de Helvoirtse gemeint zolang aan hen tezamen jaarlijks door de Staat der Nederlanden een som van tweehonderd gulden zou worden betaald voor het gebruik van de gemeint als militair oefenterrein. Toch schijnt halverwege de vorige eeuw er nog een (beperkt) gemeenschappelijk gebruik te zijn van woeste grond op de grens van Helvoirt en Biezenmortel. Het betrof een perceel heide van 5 á 6 hectare dat aan de onverharde weg lag, die het verlengde vormt van de Runsvooort en uitkwam op het oude tracé van de Oude Bosschebaan. Het perceel was oorspronkelijk eigendom van de Helvoirtse parochie. Verschillende Biezenmortelse boeren, waaronder de families Van Iersel, Berkelmans, Brekelmans en Verhoeven hadden het recht om uit dat perceel zand te winnen, bijvoorbeeld voor het zanden van de vloeren in de boerderij, maar ook om te gebruiken voor in een bouwput. Toen bleek dat het winnen van zand op te grote schaal gebeurde, werd het beëindigd. Behalve zand mochten er ook strooisel, mos en dennennaalden (zogenaamde spelden) van het perceel gehaald worden. Dat werd dan gebruikt om te vermengen met de stal mest of om de voederkuilen in de winter onder te stoppen. Volgens Jan en Sjef van Iersel zou dit recht aan de Biezenmortelse boeren gegund zijn als tegenprestatie voor het verlenen van hand- en spandiensten bij de bouw van de Helvoirtse kerk.

Ontginningen

In de jaren dertig is op Helvoirts grondgebied, in de omgeving van het Hengstven, Diepven en Boompjesven, begonnen met het ontginnen van de heide. De familie Van Iersel heeft daar een belangrijke rol in gespeeld. Vanaf het oude, onverharde, tracé van de Oude Bosschebaan in het grensgebied met de gemeente Helvoirt liep een zandpad, de zogenaamde Schepersdijk, de Hoge Heide in. Het is de omgeving van de Heihoeve. Men begon met de aanleg van een treksloot voor de afvoer van het water in het gebied. De eerste ontginningen waren in oostelijke richting (Hengstven), in de tweede fase in westelijke richting, naar het Diepven. Vooral de broers Jan (1902-1992) en Bart (1904-1970) van Iersel waren actief bij het ontginnen. Ze werkten in opdracht van de boeren, die ter plaatse stukken woeste grond in eigendom hadden. Het was meestal Jan die achter de ploeg liep, terwijl zijn broer Bart de paarden mende. De familie Van Iersel had voor de ontginning de beschikking over zes paarden. Voor het eerste zware werk werden vier paarden ingespannen. Jan van Iersel junior vertelde in een interview: "Toen de voor er goed aanstond" kon het werk gedaan worden met drie paarden. 's Morgens vroeg vertrokken Jan en Bart met drie paarden naar de hei om er te ploegen. In de middag kwam hun broer Janus de drie paarden verwisselen voor de andere drie, die nog op de boerderij gebleven waren, zodat die het zware werk konden voortzetten. Het waren vaak lange dagen op de hei. Men bouwde op het ontgonnen land een paardenstal om daarin voortaan de paarden onder te brengen en ook om te gebruiken als schaftkeet. Het eerste gewas dat men in de regel op de net ontgonnen heide zaaide, was haver; later werd het ook in gebruik genomen als grasland. Het gebied wordt anno 2015 samen met de Duinboeren natuurvriendelijk beheerd zonder bestrijdingsmiddelen of kunstmest. Ook letten de boeren op het fosfaatgehalte van de bodem. Daardoor zijn de graslanden en graanakkers rijk aan akkerkruiden, vlinders en vogels. "Natuurmonumenten" wil de drassige situatie weer herstellen en de vennen en heide laten terugkeren in het landschap. Het geeft aan hoe in een periode van amper een eeuw de inzichten over de relatie tussen landbouw en natuur sterk kunnen veranderen.

De Firma

Janus van Iersel begon kort na de oorlog met loonwerk. Hij kocht een tractor, naar het schijnt de tweede in Brabant. In 1952 volgde de aanschaf van een dorsmachine, een strosnijder en een pakkenpers. Het was voor de familie zwaar en hard werken en er werden vaak lange dagen gemaakt. Het arsenaal machines breidde uit: een aardappelrooier, grote ploegen, schijfeggen, frezen en andere landbouwmachines. De zonen van Janus werden allemaal ingezet om het overaanbod van werk te doen.

In 1957 maakte het bedrijf van Janus van Iersel een begin met cultuurtechnisch werken. Eerst vooral bij particulieren, maar al snel was het bedrijf betrokken bij grootschalige ruilverkavelingsprojecten. Sinds die tijd werd het bedrijf vaak aangeduid als "De Firma". Iedereen kende die naam. De ontwikkelingen in de landbouw kwamen in de jaren zeventig in een stroomversnelling. Zo werden in bestaande stallen mestputten gegraven met John-Deere-shovels op rupsbanden. In die tijd genoot "De Firma" om deze techniek landelijke bekendheid. Daarna groeide de vraag naar cultuurtechnische werken. Dat werd de sterke poot van de onderneming. Zo was het bedrijf betrokken bij de aanleg en het onderhoud van menig sportveld in Zuid-Nederland. Ook heeft "De Firma" al meer dan 30 jaar ervaring met het verplanten van bomen met een worteldiameter van drie meter en het vervoer van deze bomen door heel Nederland. Begin jaren negentig begon Van Iersel met het versnipperen van groenafvalresten en van bomen. Het bedrijf heeft zich gespecialiseerd in het op een milieuvriendelijke wijze composteren. Er worden hoogwaardige composten geproduceerd, die hun afzet vinden in heel Nederland. De toepassingsmogelijkheden daarvan zijn steeds talrijker, vooral in de land- en tuinbouw. Van Iersel Groencompost geniet steeds meer erkenning. Het bedrijf groeide alsmaar en ontgroeide het grote terrein van "De Firma" in Biezenmortel. Men kocht een tweede compostingslocatie aan op industrieterrein "De Bulk" in Ravenstein. De locatie draagt de naam "De Blauwe Kei". Het familiebedrijf van de zonen en inmiddels de kleinzonen van Janus van Iersel groeit mee met de tijd.

De familienaam Van Iersel

De familienaam Van Iersel, in oudere bronnen Van Irsel, Van Eersel, van Yerssel, zal ongetwijfeld als herkomstnaam teruggaan naar Eersel, de oude vrijheid achter Eindhoven. Bronnen daarvoor zijn er niet. Stamvader van de familie Van Iersel is Jan van Eersel, ook genaamd Jan Stijne. Stijne is mogelijk een verwijzing naar Jans moeder Christina. Jan Stijne leefde in de veertiende eeuw. Het uitgebreide nageslacht van Jan van Eersel is onder te verdelen in verschillende takken. Zo is er een Helvoirtse, Waalwijkse, Loon op Zandse, Udenhoutse en Tilburgse (Loven) tak. In dit hoofdstuk gaat het over de Biezenmortelse tak.

Bij de volkstelling van 1947 waren er in Nederland 1821, in Noord-Brabant 1530 dragers van de familienaam Van Iersel. Helvoirt spande de kroon met 106 inwoners van de 2713 mensen die er in 1947 woonden. Udenhout stond op de vijfde plaats met 55 naamdragers. In 2007 waren er in heel Nederland 2737 personen met de achternaam Van Iersel.

De stamhuizen

Biezenmortelsestraat

De in dit hoofdstuk besproken familietak Van Iersel woonde vanouds in Biezenmortel. Generaties lang hebben ze geboerd in de omgeving van de Biezenmortelsestraat. Op oudejaarsdag van het jaar 1810 verdeelden de kinderen van Willem Adriaan van Iersel en Anna Maria Joost van Ros de erfenis van hun ouders. Er waren twee boerderijen te verdelen.

De ene boerderij ging naar Johannes Jacobus van Laarhoven, als man van Adriana van Iersel. Het betrof de boerderij in de Biezenmortelsestraat 47, tegenwoordig bewoond door Kees Brekelmans. Deze boerderij had Willem in 1788 bij de erfdeling van zijn ouders Adriaan van Iersel en Maria Witlox toebedeeld gekregen.

De andere boerderij ging naar zoon Johannes van Iersel. Het betrof de boerderij in de Biezenmortelsestraat 36. Deze "huizinge met aangelegen hof en boomgaard" was afkomstig uit de nalatenschap van de familie Van Ros. In 1836 kon Johannes de boerderij uitbreiden met de gronden van het bedrijf van Bastiaan Verhulst dat recht achter de boerderij in de akkers stond. De opstallen zullen korte tijd later afgebroken zijn. Johannes verkocht de boerderij en de grond afkomstig van Verhulst in 1841 door aan zijn broer Jan. Die verklaarde de boerderij gekocht te hebben namens zijn vier kinderen uit zijn huwelijk met Johanna Maria van den Oever. Jan verkocht daarop zijn eigen boerderij aan de Belversestraat in Haaren, ter plaatse de Bruggelaren genoemd, waar hij kort na zijn huwelijk woonde en waar zijn zoon Martinus werd geboren.

Enkele jaren later in 1857 kon Jan van Iersel van zijn broers Joost en Adriaan van Iersel ook de tegenover gelegen boerderij kopen. Het is de boerderij waar thans de firma Van Iersel is gevestigd. Zijn broers hadden deze boerderij in 1834 op een openbare veiling van de erven Van de Pas kunnen kopen. Bij de verkoop in 1857 werd afgesproken dat Joost en Adriaan het levenslange vruchtgebruik kregen.

Martinus, de zoon van Jan van Iersel en Johanna Maria van den Oever, was behalve landbouwer ook steenbakker. In 1870 diende hij een verzoekschrift in om op zijn perceel een veldsteenoven te mogen oprichten. Dit perceel was gelegen in de Biezenmortelsestraat ongeveer ter hoogte van nummer 55. De vergunning werd op 30 maart 1870 afgegeven. Later bleek dat Martien de steenbakkerij samen met zijn broer had geëxploiteerd. Op 15 december 1871 deelden Adriaan en Martinus de roerende en onroerende goederen die ze samen bezaten. Al het onroerend goed, inclusief de boerderij en de steenbakkerij, werd aan Martinus toebedeeld. Zijn ongehuwde broer Adriaan kreeg de roerende zaken bestaande uit het vee, gereedschappen, voorraden en vorderingen. Ook de gebakken stenen en de schuldvorderingen van de steenbakkerij ter waarde van 1600 gulden werden aan hem

toebedeeld. In 1877 verplaatste Martinus de steenoven naar de overkant van de weg. Dat perceel lag tussen de huidige nummers 34 en 36. De gemeente Udenhout verleende de vergunning onder voorwaarde dat door de inrichting geen schade wordt toegebracht aan de tuin en boomgaard van buurman Verhoeven.

Net voorbij de boerderij Biezenmortelsestraat 36 stond de maalderij van de familie Coppens. Oorspronkelijk maalde de familie met een standaardmolen die achter het pand Biezenmortelsestraat 65 stond. Later werd die vervangen door een machinale maalderij aan de overzijde van de straat. Met de machine kon men ook stroom opwekken, die werd opgeslagen in accu's, waarvan er één beschikbaar was voor verlichting van het woonhuis en de maalderij, maar ook voor enkele nabijgelegen boerderijen: de families Jan van Iersel – Kemps, Bart van Iersel – Brekelmans, Piet Verhoeven – den Ouden en Janus van Iersel – van Eijck.

De familie Van Iersel – Kemps verkocht de voorouderlijke boerderij om te gaan boeren in Limburg. Aan de andere zijde op nummer 57 is nog steeds het bedrijf van de familie Van Iersel gevestigd, thans gespecialiseerd in groencompostering.

Verhalen

De schuur van Van Iersel was in de oorlog een veilige haven

In de oorlog is de schuur op de net ontgonnen hei gebruikt om een auto te verbergen voor de Duitsers. Het was de Ford van Tinus van Iersel, die daar sinds de jaren dertig taxi mee reed. Ook diende de veldschuur in de oorlog als schuilplaats voor personen die op de vlucht waren voor de Duitsers. Zo vonden de bakker Dick Visser uit het Overijsselse Goor, die gevlucht was voor de arbeidsdienst, en zijn kameraad Willie Schiphorst er onderdak. Ze werden door de kinderen Keuninx en Bart en Jan van Iersel geholpen. Overdag werkten ze bij de Biezenmortelse boeren en 's nachts konden ze in de paardenstal slapen. Later bood de schuur ook onderdak aan een Turk, die gediend had in het Duitse leger en was gedeserteerd. Maar ook twee uit het Haarense gijzelaarskamp gevluchte mannen hebben een tijdje in de schuur geschuild.

De Zandkantse molen naar Runsvooort

Johanna, een dochter van Martinus van Iersel en Johanna Maria Verhoeven, was in 1885 getrouwd met de uit Heukelom afkomstige Christaan Hendriks. Hij had in 1882 de Zandkantse molen gekocht van de twee vrijgezelle mulders Verhoeven. Vanwege de slechte toestand van de wegen verplaatsten Johanna en Christiaan de molen in 1885 van de Zandkant naar de hoek van de Biezenmortelsestraat en het tegenwoordige Runsvooort. Ze bouwden de molen op een perceel mastbos van vader Van Iersel. Er kwam een nieuw molenhuis, thans Biezenmortelsestraat 65. Hendriks heeft de molen niet lang mogen bemalen, zoals blijkt uit een verklaring die Martinus van Iersel na het overlijden van Hendriks in 1889 tegenover de ontvanger van de successierechten aflegde. Hierin verklaarde hij dat vanwege de slechte staat en conditie van de molen deze op zijn kosten was gerestaureerd. Hendriks was gedurende zijn huwelijk meestentijds ziek geweest en had in die tijd hetgeen hij bezat, wat volgens Van Iersel weinig te betekenen had, meer dan opgeteerd. Daarom had Hendriks, toen hij voelde dat hij ging sterven, de molen *om niet* overgedragen aan zijn schoonvader. De belangrijkste reden voor die overdracht was, volgens Van Iersel, dat zijn dochter dan niet met de eerste de beste molenaarsknecht zou trouwen die op de molen aasde en de weduwe voor lief zou nemen. Amper twee maanden nadat deze verklaring werd afgelegd, trouwde Johanna van Iersel overigens met molenaarsknecht Mattheus Coppens, die uit een oud molenaarsgeslacht stamde.

Twee magere koeien

Over Martinus van Iersel is uit overlevering nog een ander verhaal bekend. Hij kocht op een openbare verkoop in het Helvoirtse café Van de Ven twee magere koeien. De koeien waren door de ontvanger van de belastingen in beslag genomen bij een arme Biezenmortelse boer op de Zandkant. Van Iersel liet de koeien twee dagen bij het café staan voor de veranda en vertelde tegen iedereen hoe slecht de Nederlandse regering voor de arme boeren was. Vervolgens gaf hij de koeien weer terug aan de in de problemen geraakte boer.

De stamreeks

De stamreeks van de in dit hoofdstuk beschreven familie Van Iersel – Kastelijns is als volgt:

- I. Jan van Eersel alias Jan Stijnen
- II. Jan van Eersel x Heylwich Jans Rode
- III. Aert van Eersel x Elisabeth van Gorcum
- IV. Jan van Eersel x Adriana Jans
- V. Joost van Iersel x Maria Wijtman
- VI. Wijtman van Iersel x Maria Peter Arien Sterts
- VII. Aart van Iersel x Maria Peter Willem Goosen Emmen
- VIII. Peter van Iersel x Lijksen Willem Lenart Joorden
- IX. Willem van Iersel x Jenneke Koolen
- X. Adriaan van Iersel (gedoopt te Oisterwijk, 1692) x Maria Witlox (bij de dopen van haar kinderen steevast Wittelox genoemd)
- XI. Willem van Iersel (Udenhout, 1736) x Anna Maria van Ros
- XII. Johannes van Iersel (Udenhout, 1779) x Johanna Maria van den Oever
- XIII. Martinus van Iersel (Haaren, 1826) x Johanna Verhoeven
- XIV. Joannes van Iersel (Udenhout, 1861) x Johanna Kastelijns

Het gezin van Hannes van Iersel en Han Kastelijns

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Francisca (Ciska)	22 april 1898 Udenhout	Zuster Marie-Isidora	25 oktober 1963 Nieuw Engeland
2	Martinus (Tinus)	8 augustus 1899 Udenhout	C.M. van Hulten	8 maart 1987 Waalwijk
3	Adrianus Gijsbertus	13 augustus 1900 Udenhout		24 januari 1901 Udenhout
4	Adrianus Gijsbertus (Janus)	22 augustus 1901 Udenhout	1 P.M. van Eijck 2 M. de Jong	11 september 1983 Udenhout
5	Jan Cornelis (Jan)	6 oktober 1902 Udenhout	C.J. Kemps	14 juli 1992 Udenhout
6	Gijsbertus (Bart)	6 december 1904 Udenhout	J.M. Brekelmans	3 oktober 1970 's-Hertogenbosch

Kwartiersaat Van Iersel-Kastelijns

- 1 **Martinus van Iersel** * 8 augustus 1899 Udenhout + 8 maart 1987 Waalwijk
- 2 **Joannes van Iersel** * 13 maart 1861 Udenhout + 19 november 1936 Udenhout [] Biezenmortel
x 23 april 1894 Berkel-Enschot
- 3 **Joanna Kastelijns** * 18 november 1864 Moergestel + 31 oktober 1939 Biezenmortel
- 4 **Martinus van Iersel** * 28 december 1826 Haaren + 23 augustus 1903 Udenhout
x 3 mei 1860 Oisterwijk
- 5 **Johanna Verhoeven** * 8 mei 1831 Oisterwijk + 13 september 1911 Udenhout
- 6 **Gijsbertus Kastelijns** * 8 juni 1835 Moergestel + 26 december 1899 Berkel-Enschot
x 16 april 1863 Berkel-Enschot

- 7 **Francijna van Someren** * 28 juni 1830 Berkel-Enschot + 27 juli 1882 Berkel-Enschot
- 8 **Johannes van Iersel** ~ 31 augustus 1779 Udenhout + 22 november 1861 Udenhout
x 27 april 1816 Haaren
- 9 **Johanna Maria van den Oever** ~ 30 oktober 1781 Helvoirt + 24 december 1850 Udenhout
- 10 **Johannes Verhoeven** is geboren Berkel gedoopt op 11 maart 1791 Oisterwijk + 28 april 1860 Oisterwijk
x 8 januari 1825 Udenhout
- 11 **Adriana Dankers** ~ 22 april 1796 Moergestel + 9 april 1877 Oisterwijk
- 12 **Joannes Castelijns** ~ 22 mei 1806 Moergestel + 26 november 1862 Moergestel
x 11 mei 1834 Hilvarenbeek
- 13 **Wilhelmina Prinsen** ~ 11 augustus 1804 Hilvarenbeek + 23 maart 1871 Moergestel
- 14 **Josephus van Someren** ~ 14 juli 1790 Enschoot + 21 december 1850 Enschoot
x 1 maart 1821 Berkel-Enschot
- 15 **Allegonda van Roessel** ~ 23 januari 1794 Tilburg + 21 november 1861 Enschoot
- 16 **Wilhelmus van Iersel** ~ 30 april 1736 Udenhout [] 2 oktober 1789 Udenhout
x 16 april 1769 Oisterwijk
- 17 **Anne Maria van Ros** ~ 29 april 1746 Udenhout [] 18 september 1789 Udenhout
- 18 **Joannes van den Oever** ~ 12 december 1753 St Oedenrode + 3 augustus 1842 Haaren
x 10 mei 1778 Vught
- 19 **Adriana van Giersbergen** ~ 30 juli 1754 Cromvoirt [] 23 juni 1788 Helvoirt
- 20 **Adriaan Verhoeven** ~ 29 november 1757 Udenhout + 13 april 1840 Oisterwijk
x 26 februari 1786 Oisterwijk
- 21 **Adriana Maria Brekelmans** ~18 februari 1764 Oisterwijk + 2 september 1834 Oisterwijk
- 22 **Hubertus Dankers** ~ 29 november 1758 Udenhout + 20 september 1816 Helvoirt
x 25 september 1785 Haaren
- 23 **Anna Maria Brekelmans** ~ 3 juni 1763 Haaren + 2 mei 1834 Haaren
- 24 **Gijsbert Castelijns** ~ 23 februari 1773 Moergestel + 25 december 1817 Moergestel
x 11 mei 1800 Moergestel
- 25 **Catharina van Gorcum** ~ 8 augustus 1774 Moergestel + 25 juli 1836 Moergestel
- 26 **Theodorus Prinsen** ~ 3 april 1773 Hilvarenbeek + 22 april 1845 Hilvarenbeek
x 10 november 1799 Hilvarenbeek
- 27 **Gertrudis Woestenberg** ~ 14 februari 1775 Hilvarenbeek + 25 april 1843 Hilvarenbeek
- 28 **Cornelius van Summeren** ~ 24 november 1751 Boxtel + 16 januari 1812 Enschoot
x 13 juni 1784 Berkel-Enschot
- 29 **Nicolaas Verhoeven** ~ 20 januari 1754 Enschoot + 5 september 1791 Enschoot
- 30 **Jan van Roessel** ~ 19 november 1751 Udenhout + 12 juli 1832 Berkel-Enschot
x 8 april 1782 Enschoot
- 31 **Petronel van Rijsewijk** ~ 4 juni 1758 Enschoot [] 9 mei 1798 Oostelbeers

Familieleden

Janus van Iersel, eerste kerkbestuur van Biezenmortel

Janus van Iersel (1872-1947) was een oom van de hiervoor vermelde Janus van Iersel. Hij was een zoon van Martinus van Iersel en Johanna Verhoeven. Janus was één van de vier personen die zich sterk gemaakt hebben voor de bouw van het Kapucijnenklooster, waardoor Biezenmortel ook een eigen kerk kreeg en in de directe omgeving daarvan een dorpskern kon ontstaan. Janus van Iersel vertegenwoordigde met Adrianus Verstijnen het buurtschap Biezenmortel, terwijl Marinus van de Pas en Peer Heijmans het buurtschap 't Winkel vertegenwoordigden. Deze vier heren werden de bestuursleden van de Sint-Josephstichting en zij vormden met een drietal kapucijnen het eerste kerkbestuur. Ook fungeerden zij al die jaren als schoolbestuur en als kerkmeesters in Biezenmortel. Tenslotte heeft Janus van Iersel een rol gespeeld bij de totstandkoming van het latere Nationaal Park de Loonse en Drunense Duinen. Door zijn mensenkennis en goede ingangen bij de Udenhoutse en Biezenmortelse boeren was hij door Natuurmonumenten benaderd te bemiddelen bij de aankoop van percelen duingrond door Natuurmonumenten. Meer hierover is te lezen in het hoofdstuk over de familie Martens. Janus trouwde op wat latere leeftijd met Johanna Boers, geboren 29 april 1885. Zij kregen een zoon, Martinus, geboren op 19 juni 1929, die al op 9 november van dat jaar overleed. Janus bouwde naast de boerderij een nieuwe woning met een mansardedak (Franse kap), waar hij samen met zijn vrouw ging wonen, nu Biezenmortelsestraat 55. Zijn neef Janus, zoon van broer Johannes, trouwde en nam de boerderij in de Biezenmortelsestraat 57 over. Janus overleed in Biezenmortel op 11 april 1947 en zijn vrouw Johanna Boers op Huize Felix in Udenhout op 16 augustus 1948.

Janus van Iersel, grondlegger van Van Iersel Compost

Janus van Iersel (1901-1983), zoon van Hannes van Iersel en Han Kastelijns, werd in 1974 door burgemeester Hoefsloot onderscheiden met de gemeentelijke erepenning in goud vanwege zijn brede maatschappelijke betrokkenheid in het verenigingsleven en zijn verdiensten als raadslid (1953-1974) en bestuurder, onder andere bij de Rabobank en bij het Waterschap. Janus werd in 1962 aangezocht als verhuurder van grond voor het aanleggen van een voetbalveld voor VCB. Janus stelde een stuk grasland beschikbaar met de welluidende naam Trientjeswei. Het weiland lag aan de sticht, beter bekend als Roeltjesdijk. Inmiddels is het terrein uitgebreid naar meerdere velden, kantine, kleedruimten en parkeerterrein, maar het wordt nog steeds verhuurd door de familie Van Iersel. Janus hield zelf de velden in het oog door de functie van consul te vervullen. Dit was een baan, die hem op het lijf was geschreven, daar hij met zijn bedrijf meer met grond te maken had dan wie ook. Janus van Iersel is de grondlegger van Van Iersel Compost, één van Nederlands grootste groenafval-verwerkers.

Jan van Iersel, taxichauffeur

Jan (1902-1992) was een zoon van Hannes en Han van Iersel – Kastelijns en is hierboven al ter sprake gekomen als zijnde actief bij de ontginning van heidegrond in Biezenmortel en Helvoirt. Hij genoot ook bekendheid als taxichauffeur. Hij nam het taxibedrijfje van zijn broer Tinus over toen die na zijn huwelijk met Cor van Hulten naar Drunen vertrok. Jan was vele jaren de enige echte Biezenmortelse taxichauffeur en reed 's zondags meermalen de ouderen naar de kerk, maar hij verzorgde ook het trouwvervoer voor menig bruidspaar. Daarnaast maakte hij veel ritjes met inwoners uit Biezenmortel naar de ziekenhuizen in de regio.

Frans van Iersel, Schrijversteam Heemcentrum 't Schoor

Frans (1936-2006), een zoon van loonwerker en gemeenteraadslid Janus van Iersel, was vanaf het eerste uur in 1992 tot aan zijn te vroege dood in 2006 lid van het Schrijversteam van Heemcentrum 't Schoor, waarvan hij ook bestuurslid was. Frans is schrijver van de prachtige hoofdstukken over het Kapucijnenklooster in het boek "Over d'n Biezenmortel" (1993) en over het gemeentehuis in het boek "Over d'n Unent" (1996). Tevens maakte hij de

boeken “Over Udenhout en zijn Rabobank” en “50 jaar VCB”. Frans schreef ook vele artikelen in het tijdschrift van ‘De Kleine Meijerij’ en in het huis-aan-huis-weekblad de Wegwijzer.

De familiefoto

Hoofdstuk 8

Familie MALLENS – SCHELLEKENS

Toekomst voor acht boerenzonen*Lia Clement – Verhoeven en Frank Scheffers*

Martinus, ook wel Marinus, Mallens kwam zelf uit een klein gezin van drie kinderen. Peer, geboren in 1882 in Cromvoirt was de oudste. Die trouwde later met Maria Brekelmans en woonde in Helvoirt. De jongste was dochter Han, geboren in 1886 in Udenhout, die later trouwde met Willem Timmermans, geboren in 1897 in Helvoirt. Ze leerden elkaar beter kennen toen Willem als knecht diende bij de familie Mallens. Marinus trouwde in 1920 met de Helvoirtse Helena Schellekens. Het echtpaar kreeg 12 kinderen, acht zonen en 4 dochters, waarvan er elf in leven bleven. Marinus en Leen boerden op de boerderij van de familie Mallens aan de Gijzelsestraat. Het grote gezin baarde vooral vader Mallens toch wel zorgen. Ze konden onmogelijk allemaal op de ouderlijke boerderij hun kostwinning vinden.

Het jonge-boeren-vraagstuk***Grote gezinnen op de boerderij***

Ook de standsorganisatie van de boeren, de Noordbrabantse Christelijke Boerenbond (N.C.B.), was zich bewust van het probleem, dat bij veel boeren in de zuidelijke provincies speelde. Dr. G.W.A. Smulders schreef in 1948 voor de N.C.B. een boekje over het onderwerp. Smulders zag de toekomst van de jonge boeren somber in: "Het jonge-boeren-vraagstuk draagt een zeer ernstig karakter, enerzijds door de gestage groei der boerenbevolking en anderzijds door de vermindering van de oppervlakte grond, die nog voor ontginning in aanmerking komt".

Er waren oplossingen voorhanden: grotere intensivering, splitsing van bestaande bedrijven, overgang naar tuinbouw, ongehuwd blijven van één of meer broers en emigratie. Maar dan nog zou er onvoldoende toekomst voor de jonge boeren zijn in hun eigen stand. Het zou onvermijdelijk zijn dat veel jonge boeren de eigen boerenstand vaarwel zouden moeten zeggen. De studie van Smulders was er vooral op gericht de jonge boeren ervan te overtuigen dat een goede opleiding noodzakelijk was. Er waren immers twee wegen: "de weg omlaag, dat wil zeggen een daling op de maatschappelijke ladder, het verlies van maatschappelijke zelfstandigheid en de overgang naar de werknemersstand met alle risico's van dien". Niet alleen de economische risico's van ongeschoolde industrie-arbeiders werden genoemd, maar ook de sociale, godsdienstige en zedelijke gevaren werden benadrukt. De andere weg was die omhoog op de maatschappelijke ladder. Daarvoor mochten de ouders de toekomstmogelijkheden van hun kinderen buiten het boerenbedrijf niet uit het oog verliezen en zouden ook financiële offers noodzakelijk zijn; er moest geïnvesteerd worden in een goede opleiding. Smulders omschreef het als volgt: "Als er dus sprake is van het kiezen van een ander beroep voor hun jongens, dan moeten de ouders alles in het werk stellen om hun kinderen zulk een ontwikkeling te geven, dat deze het verder brengen dan 'werkman aan de lopende band'. Hun jongens moeten bekwame technici worden, die in tijd van werkeloosheid niet bij het eerste personeelsontslag op straat komen te staan, maar die ook dan onmisbaar zijn."

Achteraf gezien zou er toch meer "rek" in de boerenstand zitten dan Smulders in 1948 voorzag. Immers de inpoldering van eerst de Noordoostpolder en veel later de Flevopolders en de intensivering van de landbouw met name in de varkens- en pluimveesector (inclusief

de groei van de daaruit voortvloeiende aanverwante sectoren) boden nog ruimte voor verdere groei van de boerenstand.

Het jonge-boeren-vraagstuk speelde ook bij de familie Mallens. Die stond open voor geboden kansen zowel binnen als buiten de boerenstand. Het ontbrak de familie Mallens niet aan ondernemersgeest.

De ouders van het gezin Mallens overleden beiden vroegtijdig, moeder in 1948 en vader in 1953. De meeste kinderen waren toen nog thuis op de boerderij en ze moesten iets. De oudste zoon Ties was net uit huis. Aanvankelijk was hij werkzaam op de melkfabriek van Helvoirt, maar hij kon later het café van Keuninx tegenover de kerk in Biezenmortel overnemen. Ties had er ook een kruidenierswinkel. Enkele deuren verder aan de andere kant van de lagere school had Therus van Kempen overigens ook een kruidenierswinkel. De andere zonen van Mallens keken toch vooral uit naar een landbouwbedrijf of een betrekking in een aanverwante sector. Zoon Bart heette officieel Peter Marinus maar dat was erg verwarrend omdat hij nog een broer had die Piet heette. Hij ging zich later Bart noemen; de naamsverandering werd officieel in de Biezenmortelse kerk afgeroepen zodat iedereen daarmee bekend was. Bart werd vertegenwoordiger van diervoeders. Het was als vertegenwoordiger voor een particulier veevoederconcern een kunst om de boeren in de regio te overtuigen van de kwaliteit van het voer boven dat van de coöperatieve boerenbonden. Ook zoon Jo werd vertegenwoordiger van beroep. Hij werkte eerst op de veiling en later bij een groothandel. De zoons Sjef en Dré waren de laatste zonen die samen op de boerderij aan de Gijzelsestraat overbleven. De vrouw van Sjef was familie van Peer Heijmans die een stuk grond in de Biezenmortelsestraat (thans nummer 2) bezat. Die grond kon Dré aankopen om daar een nieuw boerenbedrijf te bouwen. Na zijn pensionering gingen Dré en zijn vrouw verderop wonen in de Biezenmortelsestraat op nummer 31. Die jaren-dertig-villa was gebouwd door wethouder Peer Heijmans. Uiteindelijk nam de jongste zoon Sjef de ouderlijke boerderij aan de Gijzelsestraat over. Zoon Jos kon de boerderij van zijn schoonouders Dorus de Laat en Jana de Laat – van Rooij op 't Hooghout overnemen.

Wim Mallens had ook een bedrijf in de agrarische sector. Na de oorlog verleende Amerika geldelijke steun aan Europa om de beschadigde economie zo snel mogelijk weer op gang te helpen. De hulp is genoemd naar de toenmalige Amerikaanse minister van buitenlandse zaken: George Marshall. In het kader van die Marshallhulp hadden Wim Mallens en Janus van Iersel een dorsmachine kunnen aanschaffen. Wim en Janus waren behalve compagnons aanvankelijk ook burens. Begin jaren zestig werd het bedrijf gesplitst en ging Wim verder met het landbouwloonwerk. Daarvoor was hij op zoek naar een geschikte locatie voor de bouw van een woning en bedrijfsloodsen. Zijn oog viel daarbij op een stuk grond dat eigendom was van zijn oom en tante Willem en Han Timmermans – Mallens. Dit kinderloze echtpaar had een kleine boerderij in de Biezenmortelsestraat 12. Maar aangezien oom en tante geen verschil wilden maken in de familie was het nog niet zo eenvoudig om hen te overtuigen om een stuk grond te verkopen. Volgens overlevering heeft uiteindelijk de gardiaan van de Kapucijnen een goed woordje gedaan, zodat het jonge gezin van Wim en Riet Mallens – Kuijpers vanaf 1963 een toekomst kon opbouwen aan de Biezenmortelsestraat 10. Hieruit blijkt, zoals ook elders in het boek staat geschreven, dat de paters Kapucijnen een grote invloed op de Biezenmortelse gemeenschap uitoefenden.

Tijdens de oorlog konden door tussenkomst van de Kapucijnen ook onderduikers in Biezenmortel worden geplaatst. Ook Willem Timmermans en Hanneke Mallens waren door de Kapucijnen gevraagd een Joodse onderduiker op te nemen. Het ging om Jacobine Monnikendam die onder de schuilnaam Anna Maria Kapteins vanaf haar elfde jarenlang in Biezenmortel was ondergedoken. Haar ouders waren weliswaar joods, maar hadden na hun huwelijk hun religie niet meer actief beleden. Jacobine raakte geïnteresseerd in het katholieke geloof door de zeer religieuze Han Mallens, "tante Han" zoals Jacobine haar noemde. Ze ging in de leer bij Pater Gaudiosus en ze is uiteindelijk ook gedoopt in

Biezenmortel. Willem Timmermans en Han Mallens verhuisden in 1968 naar Udenhout. Ze waren de eerste bewoners van bejaardenhuis De Eikelaar.

De familienaam Mallens

De herkomst van de naam Mallens is niet helemaal duidelijk. Mogelijk is het een patroniem, een vadersnaam. Het betreffende patroniem zou dan Amelis kunnen zijn. De voornamen Emiel, Melis en Emily zijn hier ook van afgeleid. De oorsprong van de familie Mallens ligt in Hilvarenbeek/Diessen. Daar werd de naam ook wel eens als Mallants geschreven. Dat zou er weer op kunnen wijzen dat de naamsverklaring gezocht moet worden in een aardrijkskundige naam. Een malland is een laagte in een terrein. In de plaats Poortvliet op het eiland Tholen (Zeeland) bestaat een buurtschap met de naam Malland.

De naam Mallens werd ook wel als Malles of Mallis geschreven. De naam Mallis kwam in 1947 nog zes keer voor in Zeeland en werd daar verklaard als afkomstig van het Franse Mal(l)isse dat boosheid of listigheid betekent.

In 1947 kwam de naam Mallens 198 keer voor. Mogelijk vindt de naam zijn oorsprong in het Brabantse, daar kwam de naam 170 keer voor. In Udenhout woonden toen 12 naamdragers. Ook in Goirle woonden relatief veel naamdragers: 29 personen. In 2007 werden in heel Nederland 341 naamdragers geteld.

De stamhuizen

Zoals gezegd liggen de wortels van de familie Mallens in Hilvarenbeek. Daar verkochten de kinderen van Cornelis Mallens in 1695 een huis en hof aan het Voortse pad. Later woonde de familie enkele generaties in Diessen. Adriaan Lambert Mallens vertrok naar Tilburg, waar hij op de Heijkant woonde. Zijn zoon Lambert woonde later in Berkel, waar hij een huis huurde aan de Heijkant. Bij zijn overlijden woonde Lambert in Enschoot op een boerderij ter plaatse genaamd de Kloterhoek, die hij voor de helft in eigendom had en voor de andere helft huurde van Allegonda Lathouwers, weduwe van Jan Fransis van der Meijde. De weduwe bleef er niet wonen. Ze verhuurde haar aandeel in de boerderij. In 1795 hertrouwde ze met Willem Scheffers. Het echtpaar bleef kinderloos en Willem legateerde zijn boerderij aan de Kerkhovensestraat aan zijn inwonende stiefdochter Maria Mallens voor bewezen diensten. Het restant van zijn nalatenschap moest voor de helft verdeeld worden tussen de familie Scheffers en zijn vier stiefkinderen Mallens. In 1830 erfden de kinderen Mallens van hun moeder de boerderij in Enschoot met enkele percelen weiland en teuland. Het huidige adres is Spoordijk 7.

Als stamhuis van de familie Mallens in Biezenmortel kan de boerderij aan de Gijzelsestraat 12 worden aangemerkt. De boerderij is in de familie gekomen door het huwelijk van Maria Priems met Peter Mallis. Na het overlijden van Anna Maria Eijzenbrand, weduwe van Antonie Priems, in 1834 werd de boerderij toegedeeld aan haar schoonzoon Peter Mallis. In 1925 vroeg Marinus Mallens een vergunning aan om een nieuwe stal te bouwen. De oude stal werd tot aan de brandgevel van het woongedeelte gesloopt. De nieuwe stal was een stuk hoger dan het woongedeelte. Het woongedeelte was blijkbaar nog niet aan vervanging toe. Ook de oude hoeve van de familie Smolders aan de Biezenmortelsestraat was op die manier verbouwd. Omstreeks 1960 was ook het oude woongedeelte versleten en werd het vervangen door het nu nog bestaande woonhuis.

De familie heeft ook een tijdje in Cromvoirt gewoond. Antonie Mallens, gehuwd met de Vughtse Petronella Schellekens, woonde daar aan de Loverensestraat op een boerderij afkomstig van de familie Schellekens. Antonie is daar in 1882 overleden. Mogelijk is zijn zoon na zijn huwelijk in 1881 met zijn vrouw Wilhelmina van de Ven daar in blijven wonen.

Zoon Martinus Mallens werd in 1883 in ieder geval nog in Cromvoirt geboren. Een jaar later vertrok het gezin in de maand mei naar Biezenmortel

Verhalen

Voetbal Club Biezenmortel

In de loop van de vijftiger jaren was de behoefte aan een eigen voetbalvereniging in Biezenmortel al voelbaar. Enkele jongeren zochten elkaar op z'n tijd op om een wedstrijdje te spelen, soms tegen een team van de Petrusschool, dan weer tegen een team van de Jonge Boerenstand, maar meestal tegen het voetbalteam van Huize Assisië, want daar waren een goed veld en kleedruimte. Aan de bar van café Mallens viel medio 1961 het besluit een eigen club op te richten. Op zondag 29 oktober 1961 hield men in het Gemeenschapshuis de oprichtingsvergadering. De naam van de club was aanvankelijk B.V.C., de Biezenmortelse Voetbal Club. Kees van Zon werd voorzitter, Ben Derks secretaris, Ties Mallens penningmeester en voorts namen Wim Mallens en Thijs Coppens zitting in het eerste bestuur. Bij de inschrijving van de vereniging bij de KNVB bleek dat er in Den Bosch al een club was met de naam B.V.C. Vandaar dat men de naam wijzigde in V.C.B., Voetbal Club Biezenmortel.

Judoclub BIMO

De oorsprong van deze bij uitstek Biezenmortelse sportvereniging ligt bij de fraters (studenten) van het Kapucijnenklooster. De studenten beoefenden de sport en vanaf de zomer van 1964 konden Biezenmortelse jongens zich daarbij aansluiten. De belangstelling was zo groot, dat men snel verzelfstandigde onder leiding van de studenten Wim Teunissen en Ries van de Sande, zelf afkomstig uit Biezenmortel. In 1967 schaften ze een eigen judomat aan. Toen de Kapucijnen in 1968 Biezenmortel verlieten, verloor de fanatieke Biezenmortelse jeugd hun trainers, maar ze vonden al snel Peter Ooms uit Tilburg bereid de leiding op zich te nemen. Peter trouwde later met Paula Mallens (dochter van Bart en Riet Mallens – van de Ven). Door Peters enthousiaste training kon BIMO voortaan aan wedstrijden deelnemen. In de jaren die volgden werd Bert Verhoeven diverse keren Nederlands kampioen en zelfs wereldkampioen van de studenten in het wetenschappelijk onderwijs. Frans Mallens (zoon van Ties Mallens) was de eerste Nederlandse kampioen voor BIMO en voor Sportschool Peter Ooms. Bij de dames was El Vermeer de eerste Nederlandse kampioen.

Kunstatelier Van Hoek en Mallens

Piet Mallens was aanvankelijk in de leer geweest bij de Kapucijnen zonder zelf Kapucijn te zijn geworden. Piet Mallens en kunstenaar Luc van Hoek hebben later samen het kerkelijke kunstatelier van J.A. Verbunt overgenomen toen die zich uitsluitend op de wijnhandel ging toeleggen. Piet ging als vertegenwoordiger bij pastoors en kloosters langs om liturgisch vaatwerk en edelsmeedwerk aan de man te brengen. Ook ging hij vaak op pad in het buitenland (bijvoorbeeld Spanje) om kunststukken aan te kopen en naar Nederland te halen. Ook aan de Kapucijnen in Biezenmortel heeft het kunstatelier van Van Hoek en Mallens kerkelijke kunst geleverd. In 1967 werd de Biezenmortelse kerk, als reactie op het Tweede Vaticaanse Concilie, grondig verbouwd. Het interieur was niet meer 'van deze tijd'. De tijdgeest wenste een inniger samengaan van priesters en gelovigen. Bovendien werd er houtworm geconstateerd in de achterwand bij het hoogaltaar en ook het orgel vertoonde gebreken. Wat doe je dan; achterwand weg, hoogaltaar weg, zijaltaren weg, preekstoel weg, kruisweg moderniseren, biechtstoelen reduceren en aanpassen en het priesterkoor herinrichten. Luc van Hoek maakte in opdracht van de Kapucijnen toen tekeningen voor een nieuw tabernakel, kandelaars en crucifix dat tegen de achterwand van het priesterkoor moest komen. Tegelijkertijd werd een nieuw orgel aangeschaft dat nu een plaats beneden achter het altaar kreeg. Bovendien waren na een schilderbeurt de baksteenprofielen van de bogen in het toogplafond en rond de ramen niet meer zichtbaar. De kerk kreeg hierdoor een veel

strakker, typisch zestiger jaren, uitstraling. Een sierlijke koperen godslamp en het tabernakel met koperen deuren met voorstelling van engelen verdween uit het zicht. Inmiddels zijn de oude interieurstukken uit de bouwtijd van de kerk weer herontdekt en teruggeplaatst. De typische zestiger jaren stukken zoals het tabernakel, godslamp, doopvont en kandelaars van het atelier van Mallens en Van Hoek werden verplaatst naar de doopkapel.

De stamreeks

- I. Jan Cornelis Mallens
- II. Cornelis Mallens (Hilvarenbeek, circa 1620) x Maria van de Sande
- III. Lambert Mallens (Diessen, 1674) x Helena van Gestel
- IV. Adriaan Mallens (Diessen, 1715) x Gertrudis van Vlijmen
- V. Lambert Mallis (Tilburg, 1745) x Johanna Vermeer
- VI. Petrus Mallis (Berkel, 1776) x Maria Priems
- VII. Antonie Mallens (Udenhout, 1809) x Petronella Schellekens
- VIII. Martinus Mallens (Udenhout, 1844) x Wilhelmina van de Ven
- IX. Martinus Mallens (Cromvoirt, 1883) x Helena Schellekens

Het gezin van Martinus Mallens en Leen Schellekens

	Naam	Geboorte	Huwelijk	Overleden
1	Martinus Wilhelmus (Ties)	23 februari 1921 Udenhout	C. (Cor) van de Ven	12 maart 2009 Oisterwijk
2	Hendrika Adriana (Riek)	21 augustus 1922 Udenhout	Zuster Mathea	11 december 2012 Veghel
3	Adrianus Henricus (Jos)	27 september 1923 Udenhout	Th. (Door) de Laat	22 juni 1999 Biezenmortel
4	Wilhelmus Martinus (Wim)	31 oktober 1924 Udenhout	M. (Riet) Kuijpers	18 april 2013 Udenhout
5	Cornelia Hendrika (Cor)	28 november 1925 Udenhout	T. Welte	13 oktober 2010 Oisterwijk
6	Johannes Josephus (Jo)	19 maart 1927 Udenhout	P. (Nel) de Laat	31 juli 2002 Tilburg
7	Petrus Wilhelmus (Piet)	25 oktober 1928 Udenhout	Marianne Mols	27 februari 2001 Tilburg
8	Peter Marinus (Bart)	2 december 1929 Udenhout	M. (Riet) van de Ven	2 februari 2007 Biezenmortel
9	Andreas Johannes (Dré)	3 juli 1931 Udenhout	J. (Jo) Jansen	1 maart 2002 Tilburg
10	Marinus Josephus (Sjef)	4 juli 1932 Udenhout	M. (Riet) Beerens	28 november 1997 Biezenmortel
11	dodgeboren kind	2 oktober 1933 Udenhout		2 oktober 1933 Udenhout
12	Helena Maria (Lena)	5 augustus 1936 Udenhout	A.J.F. (Andries) van den Born	

Kwartierstaat Mallens-Schellekens

- 1 **Martinus Wilhelmus Mallens** * 23 februari 1921 Udenhout + 12 maart 2009 Oisterwijk
- 2 **Martinus Mallens** * 6 december 1883 Cromvoirt + 15 april 1953 Udenhout
x 28 april 1920 Helvoirt
- 3 **Helena Schellekens** * 2 april 1893 Helvoirt + 2 januari 1948 's-Hertogenbosch
- 4 **Martinus Mallens** * 27 januari 1844 Udenhout + 30 november 1904 Udenhout
x 5 mei 1881 Helvoirt

- 5 **Wilhelmina van de Ven** * 28 januari 1846 Haaren + 21 april 1931 Helvoirt
- 6 **Adrianus Schellekens** * 10 mei 1863 Helvoirt + 29 januari 1897 Helvoirt
x 2 mei 1892 Haaren
- 7 **Hendrika van Esch** * 11 januari 1858 Haaren + 26 april 1935 Helvoirt
- 8 **Antonie Mallens** ~ 9 november 1809 Udenhout + 25 april 1882 Cromvoirt
x 1 mei 1841 Vught
- 9 **Petronella Schellekens** * 19 mei 1814 Vught + 17 augustus 1878 Cromvoirt
- 10 **Antonius van de Ven** ~ 14 november 1810 Moergstel + 10 augustus 1898 Helvoirt
x 29 april 1837 Helvoirt
- 11 **Maria Pijnenburg** ~ 26 februari 1808 Haaren + 23 april 1882 Udenhout
- 12 **Adrianus Schellekens** * 17 februari 1820 Helvoirt + 27 juli 1888 Helvoirt
x 27 februari 1851 Helvoirt
- 13 **Maria Helena Couwenberg** * 25 juni 1827 Helvoirt + 17 april 1870 Helvoirt
- 14 **Petrus van Esch** * 5 juli 1812 Oisterwijk + 8 juni 1894 Haaren
x 15 april 1847 Haaren
- 15 **Adriana Verstijnen** * 21 december 1816 Haaren + 1 september 1868 Haaren
- 16 **Petrus Mallis** is geboren Berkel gedoopt op 13 januari 1776 Udenhout + 1 juni 1853 Udenhout
x 12 april 1807 Udenhout
- 17 **Maria Priems** ~ 3 september 1771 Udenhout + 17 december 1862 Udenhout
- 18 **Antonius Schellekens** is geboren Berkel gedoopt op 19 december 1775 Udenhout + 4 december 1857 Cromvoirt
x 29 april 1804 Vught
- 19 **Johanna de Bever** ~ 3 mei 1784 Helvoirt + 23 april 1848 Cromvoirt
- 20 **Joannes van de Ven** ~ 6 januari 1787 Moergestel + 2 april 1865 Moergestel
x 23 april 1809 Moergestel
- 21 **Petronella van den Brand** ~ 29 november 1780 Gemonde + 16 augustus 1865 Moergestel
- 22 **Martinus Pijnenburg** ~ 6 maart 1755 Haaren + 14 november 1831 Haaren
x 2 mei 1790 Helvoirt
- 23 **Hendrina de Leeuw** ~ 9 oktober 1762 Deuteren + 13 juni 1826 Haaren
- 24 **Willibrordus Schellekens** is geboren Berkel gedoopt op 7 november 1777 Udenhout + 7 december 1849 Helvoirt
x 26 januari 1814 Helvoirt
- 25 **Joanna van den Nieuwenhuijzen** ~ 15 december 1786 Helvoirt + 4 november 1840 Helvoirt
- 26 **Johannes Couwenberg** ~ 29 december 1780 Udenhout + 17 november 1850 Helvoirt
x 6 april 1826 Helvoirt
- 27 **Petronella Bergmans** ~ 14 juni 1786 Helvoirt + 4 januari 1843 Helvoirt
- 28 **Cornelis van Esch** ~ 30 december 1780 Oisterwijk + 5 februari 1853 Haaren
x 27 januari 1812 Oisterwijk
- 29 **Johanna Kemps** ~ 12 april 1770 Oirschot + 11 maart 1837 Haaren
- 30 **Martinus Verstijnen** ~ 24 augustus 1793 Haaren + 14 januari 1868 Haaren
x 18 januari 1816 Haaren
- 31 **Helena Verhulst** ~ 28 februari 1790 Haaren + 17 december 1865 Haaren

Familieleden

Jos Mallens en de politiek

Er staat bewust: “Jos Mallens en de politiek”, er staat niet “in de politiek”. Jos Mallens was politiek. Jos zat niet alleen in de gemeenteraad, maar hij bemoeide zich op alle fronten van het Udenhoutse en Biezenmortelse “leven”. Vooral de agrarische kant had zijn interesse, maar daarin was hij ook een buitenbeentje. Hij was wars van de bestaande structuren. Een sprekend voorbeeld was het bestuur van de Rabobank van Udenhout. Het bestuur was een onaantastbaar bolwerk. Moest er een nieuw bestuurslid komen, dan ging dat bijna altijd van vader op zoon. De voordracht van een zoon was in jaarvergaderingen doorgaans een hamerstuk. Rond 1975 besloot het bestuur eens iemand anders voor te dragen en niet iemand uit de gevestigde kringen. De bank voerde immers de leuze “De Rabobank is er voor iedereen!”. Het bestuur kandideerde een Udenhouter die in agrarische kringen toch enige bekendheid had. Prompt kwam Jos Mallens in actie, want hij vond dat zijn buurman Harrie Kemps een veel betere kandidaat was. Er was nog minder dan een week te gaan om de benodigde handtekeningen te verzamelen. Jos sprong in zijn auto, reed alle familieleden en kennissen af, verzamelde genoeg handtekeningen en tijdens de vergadering kwam hij met zijn tegenkandidaat. Hij bracht het bestuur daarmee in grote verlegenheid. Dit was nog nooit vertoond. Harrie Kemps werd gekozen. In 1982 werd Harrie zelfs voorzitter en ontpopte zich als een zeer bekwaam bestuurder. Jos Mallens zat in het bestuur van de melkfabriek, maakte alle fusies mee tot en met Campina. Het waterschap de Zandleij had zijn interesse en ook daar volgde een functie in het bestuur. Bij de waterschouw – dat was de jaarlijkse controle of de ingelanden (eigenaren van een stuk grond) hun verplichtingen voldeden om de aanliggende sloten schoon te houden (de zogenaamde veegplicht) – was hij in zijn element. Dan kon hij legitiem bij alle boeren komen, maar vooral heel veel praten over van alles en nog wat, want daar was Jos goed in. In het Boerenbondbestuur heeft Jos nooit gezeten, wel in een onderafdeling de Potercombinatie. In 1974 werd Jos raadslid voor de “Gecombineerde lijst”. Deze werd in 1978 omgezet in het CDA. Het woord “gecombineerd” geeft al aan, dat er meerdere stromingen meededen: boeren, arbeiders, middenstand en een aantal personen op eigen titel. Jos Mallens behoorde tot de boerengroep en dat kwam tot uiting doordat het bestuur van de Boerenbond zich nadrukkelijk bemoeide op welke plaats van de verkiezingslijsten hun kandidaten terecht kwamen. Het had veel voeten in de aarde, maar het kwam uiteindelijk toch goed met Jos op de zesde plaats. In de raad was zijn aandachtsveld alles wat met openbare werken en grondzaken te maken had. In de commissievergaderingen had hij het hoogste woord. Merkwaardig was dat hij dan in de raad meestal zweeg en het woord in deze kwesties over liet aan zijn fractievoorzitter. Hij was een loyaal fractielid en viel nooit zijn wethouder of fractieleider af. Als het naar zijn mening te bont werd in de raad of er werd te veel onzin gebracht naar zijn zin, dan was zijn gevleugelde woord: “Voorzitter, waar zijn we toch mee bezig”, en dat in het plaatselijke dialect, hetgeen dan nog weleens indruk maakte. Jos is zestien jaar raadslid geweest. In april 1990 is hij Koninklijk onderscheiden voor zijn werk als raadslid maar ook voor de andere bestuurlijke functies die hij heeft vervuld.

Familiefoto

Hoofdstuk 9

Familie VAN RIEL – VAN BERKEL

Slachten*Annelies van den Assem – van Uden*

Wil van Riel is op 26 februari 1937 geboren in het Boerenverdriet naast – zoals hij het noemt – Van Zonneke's klompenmakerij. Hij is na dochter Hendrika het tweede kind van Tinus en Kee van Riel – Vos. Wil koopt in 1966 een perceel grond aan de Eikenlaan, bouwt er zelf zijn huis en trouwt met Betsie van de Ven.

Wil haalt herinneringen op aan het slachten en het slachtersvak dat in de familie zit.

Een slachtersfamilie***Slagers en slachters***

Een slager is iemand die een slagerswinkel houdt en het geslachte vlees in zijn winkel verwerkt en verkoopt. Een slachter was iemand die het vee of een varken slachtte en voldoende klein maakte voor bewerking. Hij kwam aan huis en had meestal geen winkel. Vele boeren waar de slachter kwam, konden overigens zelf ook slachten en hadden het vereiste gereedschap om dat te doen.

In november kwam de slachter

In de vorige eeuw hielden veel mensen een varken thuis. Dat voerde ze het afval van groente, overschot uit den hof, aardappels en een brij van meel. In de maanden november/december als het werk op het land was gedaan, werd het tijd om een varken te slachten. Dat gebeurde op het erf, dicht bij het washok (voor het warme water). De R.K. Boerinnenbond gaf boekjes uit met een slachtcursus en de slacht op de boerderij. Daarin stond onder andere wat je klaar moest zetten: een kromhout (een schraapmes), een ladder, een stevig touw, voldoende kokend water en een gave geëmailleerde emmer. Na de slacht moest eerst de keurmeester komen. Nadat die het vlees gekeurd had, zette hij er grote blauwe stempels op en kon het vlees verwerkt worden.

Adri van de Pas herinnert zich het slachten nog heel goed, vroeger thuis op de boerderij in de Winkelsehoek. Maanden tevoren was het varken extra gevoerd met gekookte aardappelen en rogge. Na een afspraak kwam de slachter op een zaterdagmorgen over met zijn hulp. Wij hadden al een uur hout gestookt in het fornuis voor 200 liter heet water. Als het varken dan met een touw aan zijn achterpoot uit zijn kooi naar de slachtplaats werd geleid, is het maar twee tellen en de slachter legde met een ruk aan het touw het varken op z'n zij. Met twee knieën op de keel en met een been de voorpoten van het varken in bedwang houdend, stak hij een mes in de keel van het varken. Het bloed gutste er uit. Wij hielden het touw aan de achterpoot stevig vast. Meestal werd er bloed opgevangen in een schaal; bloedworst is ook lekker. Was hij uitgebloed, dan goot de slachter met een koperen ketel (moor) het kokendhete water over het lijf. Hierdoor kwamen de haren goed los en konden deze gemakkelijk worden afgeschraapt. De binnenoren werden uitgesneden en de teennagels met een felle ruk uitgetrokken. Daarna bond hij het varken met een touw aan de pezen van de achterpoten aan de bovenste sport van een leer, die dan recht tegen de muur werd gezet. De kop naar beneden. Nu kon de operatie beginnen. De buik werd opengesneden, darmen gingen eruit, ook het hart, de lever en de longen. Dikke lappen reuzel kwamen zijdelings te hangen. Er werd met water schoongespoeld. Dan keurde de slachter het varken goed. Hij

kroop achter de leer en sleurde in z'n eentje de leer met het varken naar binnen in de geut. Meestal de volgende dag kwam de slachter terug om het varken klein te snijden.

Varkens slachten prima, maar nooit meer koeien

Kiske (Cornelis) van Riel was getrouwd met Drieka van Berkel. Van hun elf kinderen waren er twee doodgeboren, vier gestorven binnen het jaar en dochter Joke mocht maar 5 jaar worden. Er bleef een gezin over met vier zonen: Tinus (de vader van Wil), Jos, Jan en Piet. Kiske woonde in de Slimstraat nummer 29a. Daar had hij een slachterij en een winkel. Hij slachtte om het vlees en de vleeswaren in zijn winkel te verhandelen, maar hij slachtte ook voor de mensen uit het dorp. Huisslachtingen waren toen heel gewoon, niet alleen bij de boeren maar ook bij de burgers. In die tijd hielden veel mensen een varken. Zo kon men in de Tilburgsche Courant in 1932 lezen dat C. van Riel uit Udenhout een varken geslacht had bij familie Van de Wouw van 716 pond. Waarschijnlijk zeer uitzonderlijk, anders had het bericht de krant niet gehaald.

Kiske slachtte alleen maar varkens, want aan koeien slachten had hij een gruwelijke hekel. De reden daarvan was dat hij op een dag een koe moest slachten die hij verkeerd raakte bij het schieten. Het beest brak uit en rende als een dolle door de Slimstraat, waarna het alsnog afgemaakt moest worden. Kiske was zo vreselijk geschrokken, dat hij nooit meer een koe heeft willen slachten.

Bedrijfsongeval

Een enorme tragedie overkwam de familie toen de enige dochter Joke als kleuter in de slachterij in een teil met kokend water viel en aan de gevolgen van de vele brandwonden overleed. Moeder Drieka is daar nooit overheen gekomen en heeft daar haar verdere leven over getreurd.

In 1932 was de treurnis compleet toen Drieka haar man Kiske 's morgens dood op bed vond. Nog maar 57 jaar oud. Drieka moest toen proberen de zaak draaiende te houden. Van haar vier zonen was de oudste Tinus degene die al volop meewerkte als slachter en uitbener, maar hij was nog te jong om de zaak over te nemen. Dat gebeurde enige jaren later.

Slachter blijf je je leven lang

Kee Vos werkte als meid in het huishouden bij Drieka van Riel en wanneer het nodig was sprong ze bij en hielp ze in de slagerij. Daar heeft ze haar man Tinus leren kennen. In 1935 trouwde Tinus met Kee. Ze gingen wonen in 't Boerenverdriet, dichtbij opoe Van Zon die achter de klompenmakerij van Jaonus Bertens woonde. Opa en Opoe Vos, ouders van moeder, woonden vlakbij op Kuilpad nummer 10.

Tinus bleef in de slagerij bij zijn moeder Drieka werken en in augustus 1936 werd bij het Handelsregister de slachterij overgeschreven van Cornelis naar Martinus van Riel. Maar de crisisjaren waren al begonnen en de handel ging steeds verder achteruit. De mensen wilden wel, maar er was geen geld en als er bij de klanten geen geld meer is dan is het er bij de slager ook niet. Een jaar later, in augustus 1937, werd de zaak opgeheven. In de krant stond een berichtje onder de kop Opheffingen: M.v.Riel Udenhout Slimstraat 29a Slagerij.

Maar al was de slagerij opgeheven, Tinus was slachter en bleef dat. Hij vond werk, onder andere bij strohandelaar Janus van Geel in Hilvarenbeek. Daar werd stro geperst in balen. Het toeval wil dat Van Geel jaren later trouwde met Drieka van Riel, de moeder van Tinus en de opoe van Wil. Ook zat hij verplicht in de werkverschaffing en werd op verschillende plaatsen te werk gesteld. Maar als hij thuis was, ging hij in de avonduren slachten bij de mensen aan huis. Op een avond kwam er iemand aan de deur om te vragen of Tinus wilde komen slachten en ze spraken af. Toen de bezoeker weg was, zei vader Tinus: "Wil, morgen kunde mee". Hij had wel in de gaten dat zijn zoon Wil nieuwsgierig door de spleetjes van het opkamer het gesprek had afgeluisterd. Zo leerde Wil van zijn vader het vak, waar hij nog lang profijt van heeft gehad.

In de oorlog wilde Tinus een behoorlijke big mee naar huis nemen. In een mand voor op de fiets. Dat moest in alle stilte gebeuren, maar onderweg in de buurt van 't Endeke begon de big te gillen. Tinus sprong vlug van zijn fiets, deed de deksel van de mand open en hij gaf die big zo'n opdoffer dat toen hij thuis aankwam de big nog altijd bewusteloos was.

Na de oorlog ging Tinus werken bij textiel fabriek Thomas de Beer, samen met zijn broer Piet en zij bleven daar tot dat de fabriek sloot. Broer Jos emigreerde naar Canada en overleed na een noodlottig ongeval met een hoogspanningskabel.

In 1960 verhuisde de familie naar Kuilpad nummer 3 naast de familie van Toon Willems, waarvan ze het huis huurden. Wil huurde daar vlakbij een stuk grond van Willeke van der Loo, waarop hij zijn hobby en bijverdienste kon uitoefenen: het houden van mestkalveren en jonge stieren. Dat deed hij naast zijn vak als allround bouwvakker bij Pieterke Brekelmans. Het gezin had er goede jaren. Tinus speelde bij de harmonie zijn bugel en Kee buurtte graag. Er kwamen geregeld koffiedrinkers over de vloer. In 1981 is Tinus overleden en Wil bleef voor zijn moeder zorgen; hij ging iedere dag bij haar langs.

Toen de buurman Toon Willems stierf, kon diens familie alles aan de gemeente verkopen. Er waren plannen voor nieuwbouw van een bejaardenhuis, wat later de Eikelaar werd. Dat was een tegenvaller, maar door toedoen van burgemeester Dijkstra kreeg Kee de belofte dat ze, zolang ze leefde, daar mocht blijven wonen. En dat heeft ze dus ook gedaan tot 1997.

Zeventien slachters in het dorp

Omdat er in het begin van de 19^e eeuw accijns geheven werd en er een eed afgelegd moest worden, weten we dat er in die periode in Udenhout 17 slachters geregistreerd stonden. Het grote aantal had er zeker mee te maken dat het slachten een nevenberoep was, voornamelijk in de wintermaanden. De slachters waren van hun beroep rietdekker of landarbeider, leerlooier of later fabrieksarbeider, net zoals Tinus van Riel.

Bij de familie Schoonus was men touwslager van beroep. Maar de hele familie beheerste het vak van slachten: Harrie, Hannes, Bart, Kees en zelfs moeder Han verstonden eigenhandig het vak. Bert en Janus van de Ven waren leerlooiers, maar ook slaggers. Later nam Bert het café van Cees Sibille aan de Kreitenmolenstraat over en was hij naast cafébaas ook slachter. Toontje Verhoeven was knecht bij Bert van de Ven en nam later de slachterij en de winkel over. Janus van de Ven had een looierij en een slagerij met winkel/woonhuis in de Kreitenmolenstraat, waar nu de benzinepomp op de hoek met de Sportlaan staat. Reintje Heerkens was slager van beroep, betrok doorgaans zijn vlees van de "Coöperatieve Vee- en Vleescentrale" te Boxtel, maar slachtte ook zelf, zeker de varkens die hij zelf mestte. Piet Verschuuren werkte onder andere op de melkfabriek, maar is toch vooral bekend als slachter. Enige nog bekende namen van slaggers in Udenhout zijn: Willem Janse, Pieter Pijnenburg en later zijn zoon Jan Pijnenburg, Wout Hamers over de overweg en Gust Haans opgevolgd door Harrie van Hoof en later diens zoon Jan-Karel van Hoof.

De familienaam Van Riel

Volgens de website van het Meertens Instituut is de naam Van Riel afgeleid van een toponiem of veldnaam. Het ligt het meest voor de hand dat de stamvader van deze familie afkomstig is uit het dorp Riel bij Tilburg. Degelijk bewijs hiervoor is echter nog niet gevonden.

Bij de volkstelling van 1947 kwam de naam Van Riel 1.997 keer voor in Nederland. Het overgrote deel, 1.274 personen, woonde toen in Noord-Brabant. In Udenhout woonden tien personen met de naam Van Riel. In Loon op Zand, Dongen en Tilburg woonden ook relatief veel personen met die naam. In 2007 was het aantal personen in Nederland, dat de naam Van Riel droeg, 3.138.

De stamhuizen

Quirijn Peter Anthonis van Riel is de stamvader van de familie Van Riel. Hij is omstreeks 1636 overleden. Met zijn vrouw Nicolaeske Lambert Swagemakers pachtte hij een boerderij op het goed Enthoven in Tilburg. Het gehuchtje Enthoven lag tussen de Heuvel en de Ringbaan Oost. Na korte tijd in Loon op Zand gewoond te hebben, vestigde deze tak van de familie Van Riel zich weer in Tilburg op de Oost-Heijkant in het buurtschap Vijfhuizen op de grens van Udenhout en Tilburg. Door het huwelijk van Jan Andries van Riel met de Udenhoutse Helena van de Pas en een generatie later tussen Andries van Riel met de Udenhoutse Elisabeth van Roessel werden de banden met Udenhout hechter. In de negentiende eeuw woonde de familie Van Riel in de Slimstraat. Toen in 1886 aangifte voor het recht van successie werd gedaan wegens het overlijden van Martinus van Riel, bleek hij twee huizen met grond in de Slimstraat te bezitten. Het ging om een boerderij in de akkers achter de huizen aan de zuidkant van de Slimstraat ongeveer ter hoogte van de huidige Drieshof. Ook het huis thans Slimstraat 60 behoorde tot de nalatenschap, maar daar had zijn 45-jarige ongehuwde schoonzus, Petronella van Riel, nog het vruchtgebruik van. Aan die schoonzus had hij een schuld van 6000 gulden, waarschijnlijk wegens de aankoop van de woning. Uit dezelfde successieaangifte bleek dat de nalatenschap van zijn ouders ook nog onverdeeld was gebleven. De negen kinderen van Cornelis van Riel en Anna van de Mosselaar bezaten in onverdeelde eigendom twee boerderijen; één op Vijfhuizen afkomstig van de familie Van Riel en een andere in Udenhout in de Groenstraat (thans nummer 91). Die laatste was afkomstig uit de nalatenschap van Peter van Roessel, een oudoom van Martinus van Riel.

Verhalen

Tien bruidsparen

Op 29 april 1868 trouwden voor de ambtenaar van de Udenhoutse burgerlijke stand Martinus van Riel en Adriana van Riel. Ze waren die dag niet het enige paar dat trouwde. April was vanouds een populaire maand om te trouwen. In de periode na Pasen werden soms verschillende huwelijken op dezelfde dag gesloten. De reden is dat in de zogenaamde besloten tijd of in het latijn de “tempore clauso” niet getrouwd kon worden. De besloten tijd was de periode voor en rondom Kerstmis (van de advent tot driekoningen) en de vastentijd (van Aswoensdag tot en met Pasen). Wanneer een huwelijk in deze perioden viel, moest er dispensatie worden aangevraagd. De reden dat dispensatie werd gevraagd, kon men overigens vaak terugvinden in het doopboek in een periode van maximaal negen maanden na het huwelijk! Een andere reden dat de periode na Pasen veel getrouwd werd, was dat dan de dienstverbanden van de knechten en meiden meestal afliepen.

Op 29 april 1868 trouwden maar liefst tien paren. Martinus en Adriana waren als tweede aan de beurt. Om praktische redenen waren de getuigen bij alle tien de huwelijken dezelfde personen. Een van de getuigen was Andries van Riel, landbouwer te Udenhout en broer van de bruidegom. Het bruidspaar, de vaders en de getuigen tekenen de trouwakte. De moeders verklaarden de schrijfkunst niet machtig te zijn. De bruid en bruidegom waren verre verwanten van elkaar – tot in de zesde generatie – maar zullen zich daar wellicht niet bewust van zijn geweest. Overigens leefde in die tijd nog een derde tak van de familie Van Riel in Udenhout. Deze tak bemaalde de Kreitenmolen en had daarnaast een bakkerij in Udenhout. Ook deze tak is terug te voeren op stamvader Quirinus (Crijn) van Riel.

De stamreeks

- I. Quirijn Peter van Riel (circa 1580) x Claasken Swagemaeckers
- II. Jan van Riel (circa 1620) x Anneke de Cock
- III. Nicolaas van Riel (circa 1650) x Elisabeth van den Nieuwenhuijse

- IV. Andries van Riel (gedoopt te Loon op Zand, 1684) x Anna van Bommel
- V. Joannes van Riel (Tilburg, 1720) x Helena van de Pas
- VI. Andreas van Riel (Tilburg, 1760) x Elisabeth van Roessel
- VII. Cornelis van Riel (Tilburg, 1792) x Anna van de Mosselaar
- VIII. Martinus van Riel (Udenhout, 1839) x Adriana van Riel
- IX. Cornelis Andries van Riel (Udenhout, 1875) x Henrica van Berkel

Het gezin van Kiske van Riel en Drieka van Berkel

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overlijden
1	Martinus Maria	3 mei 1906 Udenhout		25 augustus 1906 Udenhout
2	Martinus Johannes (Tinus)	8 juni 1907 Udenhout	C.W.Vos	16 mei 1981 Udenhout
3	dodgeboren dochter	9 september 1908 Udenhout		9 september 1908 Udenhout
4	Johannes Antonius (Jan)	25 juli 1909 Udenhout		30 mei 1963 Tilburg
5	Adriana Martina	13 maart 1911 Udenhout		21 december 1911 Udenhout
6	Adrianus Petrus	7 april 1912 Udenhout		27 april 1912 Udenhout
7	dodgeboren zoon	27 maart 1913 Udenhout		27 maart 1913 Udenhout
8	Adrianus Petrus (Jos)	9 april 1914 Udenhout	Quirina de Koning	1959 Canada
9	Anna Maria (Joke)	18 december 1916 Udenhout		10 maart 1921 Udenhout
10	Petrus Adrianus (Piet)	2 mei 1918 Udenhout	Cor Beerens	11 september 1995 Tilburg
11	Maria Adriana	6 augustus 1920 Udenhout		24 juni 1921 Udenhout

Kwartierstaat Van Riel-van Berkel

- 1 **Martinus Johannes van Riel** * 8 juni 1907 Udenhout + 16 mei 1981 Udenhout
- 2 **Cornelis Andries van Riel** * 23 februari 1875 Udenhout + 3 augustus 1932 Udenhout
x 15 juni 1905 Loon op Zand
- 3 **Henrica van Berkel** * 2 augustus 1878 Loon op Zand + 15 december 1957 Udenhout
- 4 **Martinus van Riel** * 22 februari 1839 Udenhout + 11 juni 1886 Udenhout
x 29 april 1868 Udenhout
- 5 **Adirana van Riel** * 7 september 1842 Udenhout + 13 april 1912 Udenhout
- 6 **Johannes van Berkel** * 12 september 1843 Loon op Zand + 12 april 1908 Loon op Zand
x 8 april 1875 Loon op Zand
- 7 **Johanna Maria Oerlemans** * 25 juni 1849 Berkel-Enschot + 29 november 1933 Udenhout
- 8 **Cornelis van Riel** ~ 23 oktober 1792 Tilburg + 4 december 1870 Udenhout
x 30 april 1835 Udenhout
- 9 **Anna van de Mosselaar** * 20 september 1812 Oirschot + 25 juni 1892 Udenhout
- 10 **Peter van Riel** * 16 juni 1810 Udenhout + 16 juli 1884 Udenhout
x 27 september 1838 Udenhout

- 11 **Wilhelmina Schoenmakers** ~ 22 oktober 1803 Udenhout + 30 augustus 1874 Udenhout
- 12 **Cornelis van Berkel** ~ 31 januari 1803 Loon op Zand + 24 juni 1862 Loon op Zand
x 14 augustus 1839 Loon op Zand
- 13 **Adriana van Esch** * 13 april 1815 Haaren + 21 februari 1870 Loon op Zand
- 14 **Henricus Oerlemans** ~ 6 februari 1809 Loon op Zand + 13 februari 1876 Loon op Zand
x 1 mei 1836 Berkel-Enschot
- 15 **Adriana Maria van Rooij** ~ 27 augustus 1810 Hilvarenbeek + 16 maart 1879 Loon op Zand
- 16 **Andreas van Riel** ~ 28 oktober 1760 Tilburg + 5 oktober 1810 Tilburg
x 31 januari 1789 Oisterwijk
- 17 **Elisabeth van Roessel** ~ 28 november 1763 Udenhout + 22 juni 1827 Tilburg
- 18 **Johannes van de Mosselaar** ~ 23 juni 1777 Oirschot + 3 april 1864 Oirschot
x 16 februari 1806 Oirschot
- 19 **Maria de Kroon** ~ 31 januari 1775 Oirschot + 26 juni 1823 Oirschot
- 20 **Peter van Riel** ~ 1 juli 1777 Udenhout + 31 mei 1818 Udenhout
x 15 april 1809 Oisterwijk
- 21 **Ida van den Biggelaar** ~ 11 juni 1780 Vught + 21 april 1816 Haaren
- 22 **Jan Schoenmakers** ~ 3 juli 1764 Udenhout + 3 mei 1835 Udenhout
x 18 april 1790 Udenhout
- 23 **Adriana van Laarhoven** ~ 21 februari 1761 Udenhout + 7 mei 1837 Udenhout
- 24 **Johannes van Berkel** ~ 17 maart 1766 Loon op Zand + 11 april 1811 Loon op Zand
x 27 mei 1792 Loon op Zand
- 25 **Johanna Robben** ~ 16 december 1768 Loon op Zand + 29 maart 1832 Loon op Zand
- 26 **Wilhelmus van Esch** ~ 9 maart 1790 Haaren + 27 december 1855 Haaren
x 28 januari 1814 Haaren
- 27 **Catharina Bouwens** ~ 18 augustus 1784 Haaren + 9 april 1828 Haaren
- 28 **Henricus Oerlemans** ~ 8 oktober 1778 Loon op Zand + 16 januari 1823 Loon op Zand
11 februari 1808 Loon op Zand
- 29 **Anna Maria Coolen** is geboren rond 1784 Tilburg + 1 januari 1836 Loon op Zand
- 30 **Waltherus van Rooij** ~ 11 januari 1783 Hilvarenbeek + 18 januari 1861 Hilvarenbeek
x 1 juni 1806 Hilvarenbeek
- 31 **Catharina Smits** ~ 16 november 1784 Dongen + 11 september 1852 Hilvarenbeek

De familiefoto

Hoofdstuk 10
 Familie ROBBEN – LEIJTEN

Oefening en vermaak

Kees van den Bersselaar

Oudere inwoners van Udenhout kunnen zich ongetwijfeld Pieter en Dré Robben nog herinneren. Beiden zijn de zonen van Antoon Robben en Jans Leijten. Hun enige zus Cato stierf op 17-jarige leeftijd. Beide broers hebben hun hele leven gewoond en gewerkt op de plaats waar al ruim 300 jaar hun voorouders arbeidzaam waren geweest: vooraan in de Slimstraat met de pastorie en café 't Centrum als naaste burens. Pieter had er zijn kuikenbroederij en Dré zijn slijterij. Nog steeds wonen hier hun kinderen, respectievelijk Henk en Jan.

Van Pieter mag niet onvermeld blijven dat hij 50 jaar lid is geweest van de Liedertafel "Oefening en Vermaak". Ook de zonen Ton en Jan waren lid van dit mannenkoor.

"Oefening en Vermaak"

Beter bekend als de Liedertafel

Ruim honderd jaar geleden, in 1900, is op Tweede Pinksterdag in Udenhout door leden van het R.K. zangkoor een mannenkoor opgericht onder de naam "Zangerslust". Hiervoor maakten zich sterk de heren Willem Berkelmans, Frans Berkelmans, Pieter van Dam, Willem Blankers, Sjef van Iersel, Tinus Smits en Jan Broeders. In de analen staat vermeld dat hun namen voor het nageslacht bewaard moeten blijven omdat zij beschouwd mogen worden als de pioniers van het culturele leven in ons dorp! In 1908 werd het koor uitgebreid met een afzonderlijke toneelvereniging onder leiding van de heer Adr. Weijers. De naam werd gewijzigd in "Zang- en Toneelvereniging Oefening en Vermaak", maar was beter bekend onder de naam "De Liedertafel". Onder leiding van de heer Smarius voor muziek en de heer Weijers voor toneel brak er toen een tijdperk aan van "grooten bloei en een krachtig, opgewekt verenigingsleven".

De mobilisatiejaren 1914-1918 gooiden, zoals bij menig andere vereniging, roet in het eten en "Oefening en Vermaak" maakte een moeilijke tijd door. Bij het zilveren jubileumfeest in 1925 stelde het toenmalige bestuur dat de vereniging de inzinking te boven was. Men vierde het jubileum met "een grootsch Festival".

Pieter Robben

Het Huishoudelijk Reglement werd naar de letter toegepast, getuige de volgende anekdote, die door Pieter Robben is opgetekend:

Het reglement van onze vereniging schrijft voor dat alle repetities worden gehouden op elke maandagavond, om 8.00 uur. Hij die te laat komt, moet boete betalen. Zo hielden wij in 1926 een groot zangconcours op een weide gelegen op de Schoorstraat. Om onze kas niet te zwaar te belasten, werden alle werkzaamheden die zo'n concours meebrengt door onze leden uitgevoerd. Deze werkzaamheden namen ongeveer drie weken in beslag. Toen ik 14 dagen elke avond aan die voorbereidingen had gewerkt – het was op een maandag – zag ik op mijn klokje dat het vijf minuten voor acht was. Ik moest om acht uur op de repetitie zijn. Ik stapte in mijn werkkleding op de fiets en reed als een gek naar het repetitielokaal. Toen ik daar binnen stapte had juist de achtste slag van de torenklok geklonken. De penningmeester verwelkomde mij met de woorden: "Je bent te laat en je moet vijf cent boete betalen". Dit deed mij toen wel pijn, niet voor die vijf centen, maar omdat ik te laat was door de werkzaamheden die ik voor de vereniging deed.

Briefje van pastoor Van Eijl aan meester M.P. van Iersel, hoofd der school van Biezenmortel in diens hoedanigheid van voorzitter van het Mannenkoor.

Udenhout, 24 november 1926

Amice,

Zooeven verneem ik, dat de uitvoering voor dames, uitgaande van "Oefening en Vermaak" a.s. vrijdag zal aanvangen om half zeven. Het stellen van dat late uur voor vrouwen en meisjes, waarvoor geen afdoende reden bestaat, doet mij zeer leed, ook wegens het bedenkelijke voorbeeld. Daarom durf ik er op aandringen, met beroep op aller welwillendheid, het aanvangsuur alsnog te willen vervoegen. Waar een wil is, is ook een weg.

Ik ben met de meeste hoogachting en vriendschappelijke groeten.

w.g. P.B.H. van Eijl, Past.

Gouden jubileum

Op 2 juli 1950 vierde het mannenkoor op grootse wijze het gouden jubileum met een bijzondere hulde aan Pieter van Dam, mede-oprichter en gouden jubilaris. Voor de zang beschikte hij over een prachtig baritongeluid en bij het toneel was hij geschikt voor elke hoofdrol. Tot in de zestiger jaren deed het koor nog regelmatig in het openbaar van zich horen. Als Pieter Robben in 1968 wordt gehuldigd omdat hij 50 jaar lid is van het mannenkoor, telt de vereniging nog een tiental leden. Daarna is het een gezelligheidsvereniging geworden die langzaam van het toneel is verdwenen. Nadat één van de laatste leden vertelde, dat zij alleen nog zongen op weg naar huis, stopte de gemeente de subsidie voor de vereniging.

De familienaam Robben

De familienaam Robben is een patroniem. Een patroniem of vadersnaam is een naam, al of niet officieel, die aangeeft hoe de vader van de naamdrager heet. In het geval van de familie Robben is de stamvader Robbrecht Lambert Leynen wiens nazaten zich Robben gingen noemen. De voornaam Robbrecht komt van zijn grootvader van moeders zijde; Robbrecht Brocken.

De oudste generaties (vijftiende eeuw) noemden zich ook Leynen en Van de Plas. Die laatste naam hield verband met de woonlocatie van de oudste generaties namelijk aan de Plas. Als stamvader kan worden aangemerkt Lambrecht Leynen in den Plas gehuwd met Helwig Robbrecht Brocken.

Bij de volkstelling van 1947 waren er 1.110 dragers met de familienaam Robben in Nederland. De provincie Noord-Brabant stond aan kop met 576. Op de tweede plaats Gelderland met 136. In Udenhout leefden toen 31 personen met de naam Robben. Ook in Berkel-Enschot, Oisterwijk en Goirle woonden verhoudingsgewijs veel inwoners met de naam Robben.

In 2007 was het aantal dragers met de naam Robben 2.259.

De stamhuizen

De oudste generaties Robben hebben enige tijd in Berkel gewoond. Aart Jan Robben was daar herbergier, brouwer, borgemeester, zetter en afgevaardigde naar de kwartiersvergadering. Zijn zoon Jan trouwde in 1713 met Johanna Willem Bergmans, die weduwe was van Elias Heijliger Brocken. Hij was de eerste Robben die het huis aan de

Cruysstraat ging bewonen dat als stamhuis aangemerkt kan worden. Het huis stond waar nu café 't Centrum staat.

Het oude huis aan het kruispunt vererfde van vader op zoon. Op 27 augustus 1820 droeg Anna van Eijndhoven, weduwe van Jan Baptist Robben, het huis over aan haar zoon Antonie. De erfenis betrof een huis met schuur, brouwerij, hof en erf. Uit een inventarisatie van het aantal brouwerijen in Udenhout in 1791 bleek dat de brouwerij van Jan Robben al enige jaren buiten gebruik was en volgens de verklaring van Robben was hij ook niet voornemens die weer in gebruik te nemen. Er werd ter plaatse nog wel bier getapt. De andere twee Udenhoutse brouwerijen waren destijds de brouwerij van de familie Vermeer, die stond waar nu ongeveer het Tango benzinstation is gevestigd, en die van de familie Michiel Pijnenborg op de Houtsestraat op de hoek met de Loonse Molenstraat. Genoemde Michiel Pijnenborg was overigens een kleinzoon van brouwer Jan Robben en Johanna Bergmans. Later is het pand gesplitst in twee gedeelten (nu Slimstraat 1 en 3).

Op 3 april 1854 brak er brand uit in de stal van herbergier en bakker Adriaan Verbunt, die Slimstraat 1 toen huurde van de familie Robben. De familie bouwde hun pand weer op. Het kwam later door erfenis in handen van Arnoldus Robben, die er met zijn vrouw Johanna Driessen en hun kinderen woonde. Johanna Driessen hertrouwde met Adriaan van Rooij. Diens kleinzoon Johannes Boom woonde later nog in het pand, waarna het uiteindelijk buiten de familie geraakte.

Het andere gedeelte, Slimstraat 3, bleef tot op heden wel in bezit van de familie Robben. Het werd eigendom van Andreas Robben, de broer van bovengenoemde Arnoldus. Het was toen een huis met stal, schuur, looierij, erf en tuin. Andreas had het vak van looier in Dongen geleerd. Ook diens zoon Antonius was leerlooier, maar daarnaast ook boomkweker en lid van de gemeenteraad. Hij ging na zijn huwelijk in 1897 in de nieuw gebouwde woning Slimstraat 5 wonen. Zijn moeder Cato Strijbosch bleef op nummer 3 wonen. Toen zij in 1901 overleed, verhuisde het gezin Robben – Leyten weer naar de oude woning. Ze woonden daar tot zoon Pieter trouwde. In 1931 maakten ze plaats en verhuisden naar de woning die ze in 1896 hadden laten bouwen. De jongste zoon van het echtpaar Robben – Boom, Henk en zijn vrouw Elly bewonen thans het pand. Slimstraat 3 wordt dus al 300 jaar, van 1713 tot heden bewoond door naamdragers Robben.

Verhalen

Onafhankelijkheid van Oisterwijk

De familie Robben heeft zonder twijfel een grote rol gespeeld bij de onafhankelijkheid van de Udenhoutse parochie. Met name Jan Aert, caféhouder in de Slimstraat en eigenaar van de schuurkerk, en zijn broer Elias, de eerste pastoor van Udenhout. Op Onnozele Kinderen 28 december 1723 kwam de Oisterwijkse pastoor Smits naar de Udenhoutse schuurkerk om er de mis te lezen. De Udenhouters voelden zich sinds de benoeming van de eigen pastoor Elias Robben voortaan onafhankelijk van de Oisterwijkse parochie. Men was niet langer gediend van de Oisterwijkse bemoeienis en men had ook geen behoefte aan een mis met de Oisterwijkse pastoor. Om te beletten dat Smits de mis kon lezen, maakten de aanwezige kerkgangers zich meester van de misgewaden. De eigenaar van de schuurkerk, Jan Aert Robben, beriep zich op zijn eigendomsrecht en zei: "Ik verbied u het kerckehuis, dat gij daer voortaan zult hebben uyt te blijven, want 't is mijn huys". De Udenhoutse pastoor Robben mengde zich ook al in de ruzie en stuurde iemand weg met het misboek. De onverkwikkelijke situatie kwam tot een eind toen de twee kerkmeesters Leendert Smits en Adriaan van Iersel zich officieel tot de Oisterwijkse pastoor wendden met de verklaring: "Wij danken u uyt naem van de gemeente voor uwen diensten. Wij hebben uwen dienst niet meer van doen."

"Huishoudend notitieboek"

Burgemeester Antonie Robben (1792-1852) heeft ons zijn “huishoudend notitieboek” nagelaten, waarin hij onder andere notitie maakte van de geboorte van zijn kinderen, zijn eedaflegging (20 september 1832) als burgemeester van Udenhout, de aanbesteding en bouw van de kerk (1841), het benoemen van een nachtroeper of klepperman (16 december 1839), de aanbesteding van een onderwijzerswoning en school annex gemeentehuis (4 juni 1849), het overlijden van twee pastoors, het slaan van een waterput, een zware hagelbui en het planten van de linde of “mark(t)boom”.

Antoon Robben (1868-1940) heeft dit boek een keer uitgeleend aan pastoor Van Eijl, die erg in de geschiedenis van Udenhout was geïnteresseerd. Toen hij het terug vroeg, bleek Van Eijl het boek aan bakker Van Rooij (tegenover St.-Felix) te hebben gegeven. Voordat Van Rooij eind jaren dertig naar Amerika emigreerde, vroeg Antoon het boek terug, maar Van Rooij zei het niet meer te kunnen vinden en dat het waarschijnlijk was opgestookt. Maar rond 1960 kwam Net van de Ven – van Dam van de koekfabriek langs bij Pieter Robben (1898-1970). Zij had het boek gekregen van Van Rooij met de waarschuwing: “Zorg dat het niet in de handen van de Robbens komt, want dan ben je het kwijt”. Maar nu Net naar een bejaardenhuis in Tilburg ging, vond ze dat het Pieter toekwam, die er natuurlijk erg blij mee was. Het is nu nog steeds in de familie. Aldus Ton Robben Pz. in zijn familieboek “De familie Robben drie eeuwen in Udenhout”.

Van burgemeester Antonie Robben is een signalement bekend. Het staat vermeld op het formulier dat hij bij zijn huwelijk moest overleggen ten bewijze dat hij aan zijn verplichtingen inzake de dienstplicht had voldaan. Als bijzonder kenmerk staat vermeld dat hij “pokdalig” was. Overigens was Antonie niet daadwerkelijk in dienst geweest, want het formulier vermeldde dat hij was vrijgesteld wegens “lighaamsgebreken”.

Toestemming van een familieraad

Op 25 mei 1820 werd in Udenhout het huwelijk voltrokken tussen de 27-jarige Antonie Robben en de 19-jarige Goverdina Canters. Bij dat huwelijk was de moeder van de bruidegom aanwezig. De ouders van de bruid waren beiden overleden. Goverdina was al op negenjarige leeftijd wees. Adriaan de Ridder en Jan Willem Verhoeven werden op 6 september 1810 voogd over Goverdina, haar broer en twee zusters. Bij haar huwelijk overlegde Goverdina een akte van toestemming van de familieraad, die voor de Oisterwijkse kantonrechter was gepasseerd. Omdat Goverdina minderjarig was (jonger dan 21 jaar) en haar ouders en grootouders niet meer in leven waren, moesten zes (verre) familieleden toestemmen in het voorgenomen huwelijk.

Pastoor Prinsen

Pastoor Prinsen (pastoor van Udenhout 1948-1970) is verwant aan de familie Robben, zoals staat opgetekend in “De familie Robben, drie eeuwen in Udenhout”, 2005.

Het verhaal over de verwantschap begint met Cato (Catharina) van Mil uit Oploo, geboren in 1865, die op 7-jarige leeftijd wees werd. Aanvankelijk kreeg haar oom Martinus (een broer van vader) en tante Anna de voogdij, maar ook deze tante overleed op jonge leeftijd. In de loop van mei-juni 1879 (Cato was toen 14 jaar) ging ze onderwijs volgen op het pensionaat Mariëngaarde in Aarle-Rixtel. In 1881 beëindigde Cato deze opleiding en ze kwam te wonen bij een tante van haar moeder, Catje in Udenhout, sinds 1880 de weduwe van Andreas Robben. Catje kon haar achternicht goed gebruiken in haar winkel in linnen, drnak, tabak en grutterswaar.

Zes, zeven jaar later – eind 1887, begin 1888 – werkte in Aarle-Rixtel kapelaan Spierings uit Oss. Diens broer Jan Spierings had kennis aan een meisje Heijmans uit de Groenstraat in Udenhout, waar toen Martinus Stekelenborg kapelaan was. Bierbrouwer Dorus Prinsen uit Mierlo was weduwnaar van Anna Maria van Stekelenborg, een zus van de Udenhoutse kapelaan. De kapelaan en Dorus waren dus zwagers. Dorus had eens met Jan Spierings afgesproken samen naar Udenhout te gaan. Jan kon dan zijn meisje opzoeken en Dorus zijn zwager op de pastorie. Dorus vroeg ook zijn jongste broer Henri om mee te gaan. In

Udenhout aangekomen spraken ze een tijdstip af waarop zij elkaar in de herberg van Janus van Rooij (Slimstraat 1) zouden ontmoeten voor de terugreis. Tegen die tijd wandelden kapelaan Van Stekelenborg, Dorus en Henri samen van de pastorie naar de herberg, waarbij Henri rechts liep. In plaats van bij nummer 1 af te slaan, sloeg Henri al af bij nummer 3, waarop de kapelaan zei: "Hé, we zijn er nog niet, we moeten nog een deur verder..... of misschien had je toch wel gelijk, misschien moest je daar toch wel zijn, maar daar zullen we het nog wel eens over hebben". Het verdere verloop van de geschiedenis wijst uit dat dit inderdaad is gebeurd. Op 14 oktober 1890 trouwden Henri Prinsen en Cato van Mil in Udenhout.

Pastoor Karel Prinsen, geboren op 14 juli 1903 te Aarle-Rixtel, is de jongste zoon van Henri Prinsen en Cato van Mil.

Kupke de Steiloor

Zandhaos is het carnavalssymbool van Udenhout. De figuur van Kupke de Stèèloor is een creatie van Henk Robben. De naam Kupke de Stèèloor is bedacht door Ton Robben. Een steiloor is een bijnaam voor een haas en heeft ook de betekenis van een koppig iemand. Er is ook een historische betekenis. Toen onze Udenhoutse voorouders zich wilden afscheiden van de Oisterwijkse parochie en een eigen parochie wilden, eind zeventiende en begin achttiende eeuw, leefden ze in conflict met de Oisterwijkse pastoor. Toen een conflict weer eens hoog opliep, moet de Oisterwijkse pastoor kwaad uitgeroepen hebben: die in Udenhout zèn allemal stèèloren. Het karkas van Kupke de Steiloor vindt 360 dagen per jaar onderdak in de smederij van Marinus Robben in de Molenhoefstraat. Op de dinsdagavond van Carnaval wordt Kupke verbrand en het ijzeren karkas opgeborgen. Op carnavalszaterdag het jaar daarop staat Kupke als herboren op zijn plek naast het gemeentehuis.

De stamboom

- I. Lambrecht Lambrecht Leynen alias in den Plas (circa 1479) x Heilwig Robbrecht Brocken
- II. Robbrecht Lambert Leynen (circa 1510) x Elisabeth Jan Berthouts
- III. Lambert Robbert Leynen van de Plas (Berkel, circa 1541) x Peterken Lambert Arien Huyben
- IV. Robbert Lambert Leynen van de Plas (circa 1575) x Adriaan Claas Cocx
- V. Jan Robbert Lambert Leynen (gedoopt te Oisterwijk, 1615) x Jenneke Elias Aart Mathijs Aarts
- VI. Aart Robben (circa 1640) x Jenneke Brocken
- VII. Jan Robben (gedoopt te Oisterwijk, 1680) x Johanna Bergmans
- VIII. Arnoldus Robben (Udenhout, 1718) x Maria van Rijswijk
- IX. Jan Baptist Robben (Udenhout, 1748) x Anna van Eijndhoven
- X. Antonie Robben (Udenhout, 1792) x Goverdina Canters
- XI. Andreas Antonius Robben (Udenhout, 1829) x Catharina Maria Strijbosch
- XII. Antonius Josephus Robben (Udenhout, 1868) x Johanna Leijten

Het gezin van Antoon Robben en Jans Leijten

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Petrus Andreas Josephus (Pieter)	7 augustus 1898 Udenhout	C.A.M. (Cor) Boom	21 juli 1970 Udenhout
2	Catharina Maria Johanna (Cato)	15 april 1900 Udenhout		14 december 1917 Udenhout
3	Andreas Martinus Wilhelmus (Dré)	10 november 1904 Udenhout	L.C.F. (Luus) Elesen	2 maart 1968 Tilburg

Kwartierstaat Robben-Leijten

- 1 **Petrus Andreas Josephus Robben** * 7 augustus 1898 Udenhout + 21 juli 1970 Udenhout.
- 2 **Antonius Josephus Robben** * 4 mei 1868 Udenhout + 2 september 1940 Udenhout.
x 6 juli 1897 Udenhout
- 3 **Johanna Leijten** * 10 november 1864 Udenhout + 2 februari 1936 's-Hertogenbosch.
- 4 **Andreas Robben** * 2 november 1829 Udenhout + 23 januari 1880 Udenhout.
x 8 juli 1863 Boxtel
- 5 **Catharina Maria Strijbosch** * 28 november 1837 Boxtel + 2 maart 1901 Udenhout.
- 6 **Martinus Leijten** * 12 september 1821 Udenhout + 27 juli 1899 Udenhout.
x 24 januari 1856 Udenhout
- 7 **Wilhelmina van Son** * 14 februari 1828 Udenhout + 21 maart 1866 Udenhout.
- 8 **Antonie Robben** ~ 26 september 1792 Udenhout + 27 mei 1852 Udenhout.
x 25 mei 1820 Udenhout
- 9 **Goverdina Canters** ~ 8 maart 1801 Udenhout + 7 mei 1884 Udenhout.
- 10 **Johannes Strijbosch** * 21 december 1805 Boxtel + 22 april 1873 Boxtel.
x 25 mei 1836 Boxtel
- 11 **Helena van der Eerden** * 29 september 1801 Boxtel + 3 mei 1874 Boxtel.
- 12 **Willem Leijten** ~ 4 november 1786 Helvoirt + 2 januari 1862 Udenhout.
x 19 augustus 1810 Udenhout
- 13 **Johanna Martens** ~ 16 februari 1787 Udenhout + 25 oktober 1844 Udenhout.
- 14 **Peter van Zon** ~ 12 augustus 1780 Oerle + 28 juli 1849 Udenhout.
x 19 september 1822 Udenhout
- 15 **Maria van Broekhoven** ~ 30 december 1789 Udenhout + 6 januari 1865 Udenhout.
- 16 **Jan Baptist Robben** ~ 5 december 1748 Udenhout + 9 december 1804 Udenhout
x 19 januari 1777 Oisterwijk
- 17 **Anna van Eyndhoven** ~ 16 maart 1755 Esch + 4 februari 1825 Udenhout.
- 18 **Godefridus Canters** ~ 2 december 1763 Asten [] 18 februari 1808 Udenhout.
x 14 mei 1797 Oisterwijk
- 19 **Johanna de Ridder** ~ 23 januari 1773 Udenhout [] 10 september 1810 Udenhout.
- 20 **Theodoris Strijbosch** ~ 12 februari 1762 Boxtel + 19 juli 1828 Boxtel.
x 1 juni 1800 Boxtel
- 21 **Anna Maria van der Krabben** ~ 13 december 1766 St.-Michielsgestel + 13 januari 1812 Boxtel.
- 22 **Joannes van der Eerden** ~ 24 juni 1767 Boxtel + 2 augustus 1821 Boxtel.
x 7 mei 1797 Boxtel
- 23 **Catharina Maas** ~ 23 februari 1764 Strijp + 24 december 1834 Boxtel.
- 24 **Martien Leijten** ~ 28 maart 1743 Haaren + 15 januari 1812 Helvoirt.
x 19 mei 1782 Haaren
- 25 **Maria Bouwens** ~ 3 oktober 1753 Haaren + 23 oktober 1804 Helvoirt.
- 26 **Cornelis Martens** ~ 4 februari 1744 Udenhout [] 26 juni 1787 Udenhout.
x 22 februari 1784 Oisterwijk
- 27 **Petronella de Lepper** ~ 10 augustus 1758 Udenhout + 17 maart 1832 Udenhout.

- 28 **Leendert van Zon** ~ 22 augustus 1729 Strijp + 4 april 1811 Oerle.
x 11 juni 1775 Oerle
- 29 **Antonia van den Broek** ~ 9 juni 1744 Oerle [] 20 februari 1781 Oerle.
- 30 **Johannes van Broekhoven** ~ 3 december 1756 Udenhout + 1 januari 1821 Udenhout.
x 16 januari 1780 Oisterwijk
- 31 **Francijna Piggen** ~ 31 augustus 1751 Udenhout + 24 januari 1832 Udenhout.

Familieleden

Vier zusters Franciscanessen

Zoals het een goed katholieke familie betaamt heeft ook de familie Robben verschillende priesters en religieuzen voortgebracht. Uit het gezin Robben – Canters traden zelfs vier dochters in bij de Franciscanessen van Mariadal in Roosendaal. Eén van de vier, Zuster Sabina (Godefrida) Robben, vertrok in 1858 naar Curaçao om daar te gaan werken op een armenschool.

De meest bekende geestelijke uit de familie Robben is ongetwijfeld Elias Robben, ook geschreven als Elias Robbens. Hij is weliswaar niet geboren in Udenhout, maar heeft er wel mede voor gezorgd dat Udenhout een zelfstandige parochie werd.

Elias Robben, eerste pastoor van Udenhout

Elias is geboren in Berkel en gedoopt op 22 januari 1691 in de kerk van Oisterwijk. Zijn ouders waren Arnoldus Jan Robben en Joanna Elias Brocken. Hij was in het gezin de derde zoon met de naam Elias. De twee oudere naamgenoten zijn waarschijnlijk jong gestorven. Dat kwam in die tijd wel vaker voor. Zijn naam Elias, een niet alledaagse naam in die tijd, kwam van zijn grootvader van moederszijde en was niet ongebruikelijk in zijn familie. Elias Robben kwam uit een gezin waarin 11 kinderen zijn geboren. Daarvan bleven er uiteindelijk 6 in leven, drie jongens en drie meisjes. Hij was de jongste. Zijn broer Jan huwde met Jenneke Bergmans. Zij was weduwe van Elias Heiliger Brocken, een volle neef van haar tweede echtgenoot. Via dit huwelijk kwam de Udenhoutse schuurkerk in handen van Jan Arnold Robben.

Elias groeide op in een redelijk welgesteld boerengezin in Berkel. Dat blijkt uit het feit dat hij kon gaan studeren aan de Universiteit van Leuven. Na het afronden van zijn studie ging Elias Robben op zoek naar een parochie waar hij zich nuttig kon maken. In 1721 was hij pastoor te Empel (en vermoedelijk alleen in dat jaar). Het voortdurende getouwtrek rondom de pastoor van Oisterwijk en het feit dat de Udenhoutse schuurkerk in handen kwam van zijn broer Jan, zijn waarschijnlijk argumenten geweest om Elias Robben naar Udenhout te laten komen om daar voor de inwoners van Udenhout en Berkel nu eindelijk een pastoor te krijgen die verbonden was met de gelovigen in deze twee dorpen.

Hij schreef zijn eerste doop in het register in op 9 augustus 1722: Adriana, dochter van Peter Wouters van Iersel en Elisabeth Adriaan Vermeer. De pastoor noemde zich "pastoor van Udenhout en Berkel". De inwoners van Berkel echter konden kiezen of zij naar de kerk van Oisterwijk of naar die van Udenhout gingen.

Elias Robben deed afstand in januari 1765. Op 7 januari schreef hij met bevend maar goed leesbaar handschrift zijn laatste huwelijk in het huwelijksregister in. Het daaropvolgende huwelijk, op 29 januari 1765, is ingeschreven door zijn opvolger, pastoor Watrin. Hij had een goed tijdstip gekozen om de fakkel over te dragen. Hij heeft vast gevoeld, dat zijn gezondheid hem in de steek liet. Enkele dagen voor zijn dood, op 6 mei 1766, maakte hij zijn testament op voor de schepenbank van Oisterwijk. De huishoudsters kregen een

ordentelijke uitzet. Voor het overige ging de erfenis naar zestien erfgenamen in de familie Robben. Wel kregen de erfgenamen de opdracht mee om elk jaar een betaling te doen aan de Armentafel van Udenhout en Berkel. De betaling bestond uit *sestien vaaten rogge, Bossche maat*. Pastoor Robben werd begraven op 17 mei 1766 in de kapel van Udenhout.

Dries en Catje Robben, boterhandel

De Udenhoutse burgemeesterszoon Andreas (Dries) Robben (1829-1880) is vanaf de oprichting van de Udenhoutse botermijn in 1862 betrokken bij de boterhandel. Hij kocht op de mijn de aangeboden producten en bemiddelde als commissionair bij de aankoop van boter voor andere handelaren. Die kochten aanzienlijke hoeveelheden boter. Behalve de boterhandel dreef Dries nog een kruidenierswinkel, tegenover het raadhuis. Hij is ook nog leerlooier. Hij stierf betrekkelijk jong, waarna zijn vrouw de looierij, de kruidenierswinkel in de Slimstraat en de boterhandel doorzette. Deze schoondochter van de oud-burgemeester Robben, Catharina Maria Strijbosch (1837-1901), was afkomstig uit Boxtel. In het dorp stond zij bekend als Catje Robben. Zij was een pientere zakenvrouw die klanten wist te binden. Immers in haar winkel kwamen de boerinnen de boter afleveren. Zij kregen daarbij contant geld uitgekeerd en besteedden dit geld voor een deel weer in de kruidenierswinkel. Voor Catje sneed het mes dan ook aan twee kanten. Vast staat dat de familie Robben vanaf 1874 tot 1917 wekelijks boter kocht op de botermijn. Haar zoon Antonius (1868-1940) hielp haar en nam na haar overlijden de handel over. De klantenkring van de buiten Udenhout wonende particulieren was zeer divers. Vele Brabantse welgestelden en geestelijken wisten de weduwe te vinden en bestelden regelmatig een vaatje malse boter. De lege boterpotten kwamen met een vrachtbode naar Udenhout terug; de gevulde potten gingen per omgaande retour.

Joannes Robben, rector

Rector Joannes Robben (1869-1913), rector te Tilburg. Hij was een zoon van Andreas Robben en Catharina Strijbosch. Priester gewijd in Den Bosch in 1895. Hij was eerst assistent te Zijtaart (1896), daarna kapelaan te Lith (1897) en te Nieuwkuijk (1905). In 1910 werd hij rector van "De Goede Herder" te Tilburg, waar hij drie jaar later – 44 jaar oud – overleed.

Pieter Robben, broedbedrijf

Pieter Robben, getrouwd met Cor Boom, was een rasechte ondernemer. Op 24-jarige leeftijd (in 1922) bouwde hij zelf een broedmachine. Naar verluidt had hij dat geleerd van een kapelaan die broeden als hobby had. In stapjes werd de onderneming alsmaar groter tot uiteindelijk een capaciteit van 70.000 eieren. Oudste zoon Ton heeft het bedrijf voortgezet en is geleidelijk overgestapt op een pluimvee-vermeerderingsbedrijf in de Molenhoefstraat.

Het is Pieter Robben die het Aantekenboekje van burgemeester Antonie Robben in bezit had en beschikbaar stelde aan historici. Het is aan Dré Robben en diens zoon Jan te danken dat het uitgebreide familie- en fotoarchief van de familie Robben is bewaard en door de heemkundige Wim de Bakker uit Oisterwijk kon worden geïnventariseerd.

Jan Robben, elektronicazaak

Ook bij Jan, de zoon van Pieter Robben, getrouwd met Joke Coppens, zat het ondernemerschap in het bloed. Hij bouwde een elektronicazaak op in de Kreitenmolenstraat 62. Jan was maatschappelijk zeer betrokken. Hij was lid van de Dorpsraad, hij sponsorde vanuit zijn bedrijf sportteams, hij is bij velen bekend als een groot natuurliefhebber en Jan was ook degene die na de sloop van Huize Felix betrokken was bij het monument in de Felixhof waar elk jaar op de eerste lentedag het klokje wordt geluid.

De familiefoto

De buurt

Kees van Kempen en Hans Pickhard

Een oude foto van een boerenovertrek roept herinneringen op aan de tijd dat mensen en in het bijzonder buurtbewoners elkaar nodig hadden bij bijvoorbeeld een verhuizing. Liefhebbers van oude foto's van Udenhout kennen wellicht een al vaak gepubliceerde foto van de boerenovertrek van de familie Schapendonk.

Bij voor- en tegenspoed

De buurt had elkaar nodig

De buurt vervulde in het dagelijks leven een zeer belangrijke rol, bij voor- en tegenspoed, bij oogsten en dorsen, bij storm en brand, bij leven en dood. Enerzijds uit eerlijk menselijk medeleven en anderzijds uit bittere sociale noodzaak. In een tijd zonder enige sociale voorziening was burenhulp onmisbaar. Je hielp de buren, want morgen had je zelf de buren misschien wel nodig.

Tenzij men zelf veel oudere zonen en dochters had of beschikte over de luxe van een boerenknecht of een meid, hielp de buurt elkaar in drukke tijden op de boerderij, zoals bij de oogst. Vandaag bij de een, morgen bij de ander. Bij ziekte kon men altijd op de buurt rekenen.

Boerenovertrek

Met name in de eerste helft van de vorige eeuw was het een goed gebruik dat een boerengezin, dat ging verhuizen, door de nieuwe buurt werd afgehaald. Dit werd dan overtrekken genoemd. Met boerenkarren, uiteraard met paarden ervoor, trok men naar het oude huis om alle bezittingen op te laden. Vervolgens ging het in optocht naar de nieuwe locatie waarbij men elk café, dat men op de route tegenkwam, aandeed, waar iedereen een versnapering kreeg aangeboden. Er was nog wel eens discussie of de overtrek een taak was van de oude buurt of van de nieuwe buurt. Plagenderwijs werd door de oude buurt wel eens tegen de nieuwe buurt gezegd: "Je hoeft ze niet te komen halen, we komen ze wel brengen". Dat kon je uitleggen als: "Blij dat we van ze af zijn". Als er op de route van de oude naar de nieuwe buurt te weinig cafés waren, reed men vaak expres een omweg, want dorst lijden bij het zware werk kon echt niet.

Tegenwoordig vindt dit soort evenementen niet meer plaats. Hooguit nog een keer uit folkloristisch oogpunt. De laatste boerenovertrekken in Udenhout waren die bij de verhuizing van het postkantoor van Kreitenmolenstraat 61 naar Kreitenmolenstraat 11 in 1957, bij de verhuizing van de Boerenleenbank van de Boerenbond bij de overweg naar Kreitenmolenstraat 26 in 1961 en op wat minder uitbundige wijze bij de verhuizing van de familie Konings van de Berkelseweg naar de Tuinstraat in 1991.

Van geboorte tot de dood

Bij een groot feest waren alle buren betrokken, zoals bij een zeldzame gouden bruiloft. De buurtbewoners versierden niet alleen het huis van het gouden bruidspaar, maar ook de hele buurt en soms nog verder tot aan de kerk. De buurt hielp met de voorbereidingen en vaak was er een aparte feestavond voor de buurt.

De eerste H.Mis van een neomist was natuurlijk nog veel uitzonderlijker. Na de wijding van een priester was het gebruik dat de neomist zijn eerste plechtige H.Mis kwam opdragen in de parochie waar hij was opgegroeid. Dat was een hele gebeurtenis voor parochie en familie. Er was een hele stoet om de neomist op te halen en weg te brengen naar huis. De harmonie bracht een serenade. Er liepen bruidjes mee in de stoet. De hele buurt was versierd. De eerste H.Mis was een plechtige *mis met drie heren*.

Was iemand bediend (voorzien van het sacrament der zieken), dan kwam de buurt bij elkaar om de rozenkrans te bidden; men ging dan naar de zogenaamde *bidderij*. Men bad drie rozenhoedjes met de geheimen van de rozenkrans en tot besluit de litanie van Maria. Dat gebeurde dan drie dagen achter elkaar. Ook de wat oudere buurkinderen moesten er naar toe. Een van de burens bad voor: “weesgegroet Maria ...tot...schoot” en de rest bad na: “Heilige Maria ...tot...amen”. *Er was nogal verschil in snelheid waarmee voorbidders konden bidden. Van sommige voorbidders was nauwelijks een woord te verstaan. Alles ging op dezelfde toon. Al met al duurde die rozenkrans een eeuwigheid. Soms werd ook een litanie gebeden. Het volk antwoordde dan “bid voor ons”, dat ging zo onduidelijk dat het leek op “bid frans”.* De hele buurt zat dan bij elkaar en om voldoende zitplaatsen te maken werden planken over stoelen gelegd. Het gebeurde ook wel, dat de bidderij in de kerk was. Het gebruik gaf een gevoel van saamhorigheid.

Bij een overlijden moesten de burens van alles regelen en de naaste buurman die het dichtst bij de kerk woonde, diende het initiatief te nemen. Als eerste gingen de burens de rozenkrans bidden. De eerste dag bij de naaste buurman, vanaf de tweede dag vond het bidden plaats ten huize van de overledene. Het was gebruikelijk, dat de dode thuis lag opgebaard. Daarna gingen de burens de familie van de overledene *bidden*. Dat wil zeggen aanzeggen van en uitnodigen voor de begrafenis. Verder moest de buurt het dragen van de overledene bij de begrafenis regelen. In feite regelden de burens alles wat tegenwoordig een begrafenisondernemer doet. Bovendien zorgden ze voor het waken bij de dode. Dan moest er nog geld opgehaald worden om missen te laten doen voor de zielenrust van de overledene. Voor het huis kwam een strooike te staan, zolang de dode “boven aarde stond”.

TOFFELN

Maar de buurt kon ook meedogenloos ingrijpen in de meest persoonlijke aangelegenheden. Als een langdurige verkering op het laatste moment uitraakte, moest de beschadigde gemeenschapseer worden hersteld. Men ging daarbij over tot *toffelen*. Een groep uit de buurt, een soort comité tot vergelding, trok naar het huis van de man (of de vrouw), die de verkering had uitgemaakt. Hij moest mee en werd voor een ploeg gespannen en moest een hele voor ploegen, opgejaagd ‘tot ie niemer kos’.

LOSSCHIETEN

Als er getrouwd ging worden, als het aanstaande paar in drie roepen van de preekstoel was gerold, werd de bruid door de jongens van de buurt losgeschoten. De stille avondlucht daverde van de knallende donderslagen, die werden veroorzaakt door de explosie van carbid in een oude melkbus. Het jonge paar beloofde bier, al dan niet van harte, want wie zich niet aan de regels hield, werd bestraft. Dan werd er een bord gemaakt met daarop de tekst “Hier offert men voor de man, die het schietbier niet betalen kan”. Maar ook als er wel bier kwam, was men niet vies van kattenkwaad.

De familienaam Schapendonk

De familienaam Schapendonk is een herkomstnaam. Donk is een benaming voor een heuvel, een terreinverhoging. De veldnaam Schapendonk moet dan een hoogte betreffen waar schapen graasden. Volgens Ferdinand Smulders, een gezaghebbende lokale historicus, kwam de naam vóór 1600 niet voor. De naam komt in verschillende schrijfwijzen voor, de

meest voorkomende is Schapendonk, maar ook Schaapendonk, Schapendonck, Schaependonck, Schapendonq en Van Scapendonk komen in oude akten voor. Bij de volkstelling van 1947 waren er in geheel Nederland 389 personen met de achternaam Schapendonk, waarvan in Noord-Brabant 360 naamdragers en in Gelderland 17. In 2007 droegen 699 personen in Nederland de achternaam Schapendonk.

Cornelis Schapendonk (1859-1944) stond ook bekend onder de naam Kiske Boerkes. De toenaam is ontstaan toen zijn moeder Johanna Schapendonk – Bergmans in 1862 haar man op 40-jarige leeftijd verloor. Haar zonen Cornelis en Adrianus waren toen nog maar drie en vijf jaar oud. Zij zou toen gezegd hebben: ‘wat moet ik toch met mijn “boerkes” aanvangen?’

Sheppard

In 1997 overleden kort na elkaar de op de Schoorstraat wonende twee ongetrouwde broers Janus en Piet Schapendonk. Er was geen testament. Er moest een uitgebreide stamboom van de familie Schapendonk worden opgesteld om alle erfgenamen te kunnen achterhalen. Het betreft een andere tak van de familie dan die in dit hoofdstuk wordt beschreven. Uiteindelijk komt echter ook deze tak na vele generaties uit bij dezelfde stamvader, maar te ver verwijderd om aanspraak te kunnen maken op de erfenis van de gebroeders Schapendonk. Uit het familieonderzoek bleek een tak van de Schoorstraatse tak Schapendonk in 1956 te zijn geëmigreerd naar Australië. Die tak had, om de nazaten niet op te zadelen met een onuitspreekbare naam ‘Schapendonk’ de achternaam veranderd in Sheppard zodat ook Australische “Sheppards” blijken af te stammen van de Udenhoutse familie Schapendonk.

De stamhuizen

Stamvader Denis Laurens Johannes Peter Willem Schapendonk was afkomstig uit Loon op Zand; hij woonde op de Loonse Molenstraat. Later woonde de familie in het Tilburgse gedeelte van de Houtsestraat. Dat gedeelte van Tilburg was georiënteerd op Udenhout. De kleinzoon van Denis, Jan Jan Schapendonk, woonde in Tilburg en schoot in 1740 koning bij het Udenhoutse Sint-Sebastiaansgilde.

De zoon van Jan, Adriaan, vestigde zich na zijn huwelijk met de Udenhoutse Elisabeth Meijer in 1773 in Udenhout. In 1779 kocht hij van de gebroeders Van Broekhoven een huis, schuur en varkenskooi omtrent de Kreitenmolen. In 1820 verkochten zijn kinderen publiek verschillende onroerende zaken in Tilburg en Udenhout (omgeving Houtsestraat). Het grootste gedeelte werd gekocht door Adriaan, Johannes en Laurens, drie ongehuwde kinderen van Adriaan Schapendonk uit zijn eerste huwelijk met Elisabeth Meijer. Zoon Francis uit het tweede huwelijk van Adriaan Schapendonk met Willemijn Paulussen huurde in 1829 een boerderij aan de Waalwijkseweg. De verhuurder was de familie Half-Wassenaer, erfgenaam van mr. Johannes Josephus Franciscus van Zurpele en zijn vrouw Jacoba Maria Mechtildis Half-Wassenaer. De familie Half-Wassenaer had vanouds een drietal hoeven aan de Waalwijkseweg, die oorspronkelijk tot de bezittingen van de abdij van Tongerlo behoorden. Schoonvader Gerardus Petrus Verhoeven en Jan Adriaan Schoenmakers, beiden landbouwers te Udenhout, stonden borg voor de jaarlijkse huurpenningen van 182 gulden, vier mudden en zes schepels rog en vijftien schepels boekweit.

Adriaan, zoon van Francis Schapendonk en Helena Verhoeven, woonde op de boerderij van Emmanuel Robinet de Villeval uit Hasselt, in de Groenstraat. Het gaat om boerderij “de Velden”. Ook deze boerderij werd maar één generatie door de familie Schapendonk bewoond. Zoon Cornelis (Kiske Boerkes) verhuisde in 1917 van “De Velden” in de Groenstraat naar een boerderij op de Oude Molen, thans Kreitenmolenstraat 224. De boerderij was afkomstig van zijn schoonouders Johannes Bertens en Adriana Schoenmakers. Bij de erfdeling van de ouders Bertens was de boerderij in 1895 toebedeeld aan zoon

Adriaan Bertens, maar die verkocht de boerderij in 1915 door aan zijn zwager voor f10.000,-. Inmiddels woont daar al weer de vierde generatie Schapendonk.

Verhalen

Vervangers voor de dienstplicht

In de jaren van de Franse overheersing begin 19^e eeuw werd hier volgens de Franse wetgeving een soort dienstplicht ingevoerd, de zogenaamde "conscriptie", of inschrijving van de twintigjarige jongens. Uit deze ingeschrevenen werd een tevoren vastgesteld aantal geloot voor werkelijke dienstneming. Een bekend onderdeel van dit systeem is het zogenoemde remplaçantschap, waarbij men zich tegen betaling kon laten vervangen bij de vervulling van de militaire dienst. In 1811 werden alsnog de achterstallige lichten van 1808 en 1809 voor de conscriptie aangewezen. In de notariële archieven uit die tijd vindt men dan ook verschillende akten van remplaçantschap, doch men wordt er ook geconfronteerd met een ander gebruik, namelijk een gemeenschappelijke overeenkomst, aangegaan door ouders van lotelingen die wellicht persoonlijk niet in staat zouden zijn geweest een remplaçant te betalen. Voor een dergelijke "verzekering" verschenen bijvoorbeeld op 14 augustus 1811 voor de Udenhoutse notaris J.A. van den Bosch een vijftal landbouwers, "alle ouders en voogden van jongelingen vallende in de conscriptie van agttienhonderd en negen, als gebooren in den jaaren zeventienhonderd negen en tagtig". Het betrof hier de jongens Hendrikus Willem Verhoeven, Francis Adriaan Schapendonk en Willem Willem Martens te Udenhout, Arnoldus Cornelis Heerkens te Berkel en Cornelis Johannes Kuypers te Heukelom. Notarieel lieten de ouders vastleggen, dat zij een contract aangegaan waren dat "in dien gevallen een of meer van hunne kinderen bij de te donee loting mogten invallen om uit te trekken om onder de vaanen van Zijne Majesteit te dienen, zodanige stappen zullen worden gedaan, zoo tot aankoop van plaatsvervangers voor de zelve als mogelijk zijn en ingevolge 's Rijks wetten zal worden toegelaten, waar toe ieder comparant dadelijk zal inbrengen een honderd en vijftig guldens". Men liet geen gras groeien over het zoeken naar een eventuele plaatsvervanger en op 29 augustus 1811 al verschenen de contractanten opnieuw voor de Udenhoutse notaris, ditmaal vergezeld van de 27-jarige Oisterwijkse timmerman Arnoldus Godefridus Dumescie (du Messy). Deze verklaarde zich bereid om voor de som van f1.800,- en een wekelijkse toelage van f3,- gedurende twee jaar, de dienst over te nemen van een der bovenvermelde lotelingen. Indien geen der jongens ingeloot zou worden, dan bedraagt de tegemoetkoming aan Dumescie slechts f700,-.

De bruid kon niet schrijven

Op 29 april 1819 trouwde Francis Schapendonk te Udenhout met Helena Verhoeven. Het was een bijzondere dag, er trouwden namelijk nog vijf andere stelletjes: Cornelis Kolsters en Wilhelmina van Baast, Jan Heijmans en Anna Maria Schapendonk, Adriaan Bertens en Elisabeth Simons, Johannes Leermans en Wilhelmina van Seumeren en tenslotte Laurens van der Schoot en Cornelia Leermans. De bruidegoms traden telkens op als getuigen voor de andere paren. Francis Schapendonk plaatste zijn handtekening onder de huwelijksakte. Zijn bruid verklaarde niet te kunnen schrijven.

Francis Schapendonk moest bij zijn huwelijk ook een verklaring overleggen dat hij voldaan had aan zijn dienstplicht. Uit het formulier, dat daartoe was opgesteld, bleek dat hij bij de loting voor de dienstplicht het nummer 132 heeft getrokken, dat niet is ingeloot, zodat hij niet in dienst hoefde. Op het formulier is zijn signalement ingevuld: Lengte: 5 voet en 4 duim (ongeveer 1,56 m), aangezicht: rond, ogen: blauw, neus: spits, mond: middelmatig, kin: breed, haar: bruin, wenkbrauwen: bruin.

Fokveedag

Vele jaren vond de zogenoemde fokveedag plaats op het weiland tussen de boerderij van Schapendonk aan de Kreitenmolenstraat en het voetbalveld. Het was de officiële keuringsdag van de in 1917 door de Boerenbond opgerichte Fok- en Controlevereniging, die

tot doel had om de kwaliteit van de melkveestapel op een zo hoog mogelijk niveau te brengen of te houden. Koeien werden gekeurd, vooral op de hoeveelheid melk en de kwaliteit ervan. Sommigen boeren brachten 3 of 4 koeien mee naar de fokveedag. In totaal waren er wel 150 koeien, die volgens hun eigenaren allemaal winnaars waren. Ad Schapendonk en Sjaan Schapendonk – van de Pas herinneren zich dat vooral de koeien van Bart van Peere heel vaak in de prijzen vielen. Naast het serieuze werk was er ook vermaak. Voor de noodzakelijke elektriciteit rolde men een lange kabel uit naar de woning van Frans Schapendonk aan de andere kant van het voetbalveld.

Sint in de goei kaomer, Zwarte Piet op den herd

Udenhouts Belang heeft vele jaren een intocht van Sint en Piet georganiseerd, waarbij zij werden afgehaald vanaf de Melkfabriek. In die jaren konden Sint en zijn Pieten zich omkleden bij Jan en Mieke Schapendonk. 's Avonds, als het werk was gedaan, stond er in Huize Schapendonk een koffietafel klaar. Het bestuur van Udenhouts Belang en de Sint aten in de goei kaomer. Alle collectanten van Udenhoutse Belang en de Pieten genoten van hun koffietafel op den herd.

De stamreeks

- I. Peter Willem Goossen Emmen (circa 1534) x Elisabeth Wouter Adriaan Goijaerts
- II. Jan Peter Willem Goossen (circa 1570) x Elisabeth Jan Robbert Leijnen
- III. Laurens Jan Peter Willem Schapendonk (Nieuwkuijk, circa 1609) x Adriana Willem Matheus Bergmans
- IV. Dionisius Schapendonk (Loon op Zand, 1637) x Adriana Johannes Floris Hendricx de Jonge
- V. Johannes Schapendonk (Loon op Zand, 1669) x Gertrudis Robben
- VI. Johannes Schapendonk (Tilburg, 1701) x Elisabeth Jan Claas Hendriks
- VII. Adriaan Schapendonk (Tilburg, 1742) x Wilhelmina Paulussen
- VIII. Francis Schapendonk (Udenhout, 1789) x Helena Verhoeven
- IX. Adriaan Schapendonk (Udenhout, 1821) x Johanna Bergmans
- X. Cornelis Schapendonk (Udenhout, 1859) x Maria Bertens

Het gezin van Kiske Schapendonk en Marie Bertens

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Johanna Maria (Jans)	6 maart 1898 Udenhout	A.P. Verhoeven	15 oktober 1966 Udenhout
2	Johannes Adrianus (Jan)	15 juni 1899 Udenhout	M. (Mieke) den Ouden A.M. Swaans	1 april 1983 Udenhout
3	Adriana Josephina	28 februari 1901 Udenhout	zuster Adelis	22 maart 1983 Udenhout

Kwartierstaat Schapendonk-Bertens

- 1 **Johannes Adrianus Schapendonk** * 15 juni 1899 Udenhout + 1 april 1983 Udenhout
- 2 **Cornelis Schapendonk** * 23 augustus 1859 Udenhout + 29 november 1944 Udenhout
x 4 mei 1897 Udenhout
- 3 **Maria Bertens** * 15 augustus 1865 Udenhout + 6 maart 1927 Udenhout
- 4 **Adriaan Schapendonk** * 27 december 1821 Udenhout + 6 februari 1862 Udenhout
x 29 april 1852 Udenhout
- 5 **Johanna Bergmans** * 6 oktober 1820 Udenhout + 17 juni 1895 Udenhout
- 6 **Johannes Bertens** * 8 november 1820 Udenhout + 19 januari 1883 Udenhout
x 27 april 1854 Berkel-Enschot

- 7 **Adriana Schoenmakers** * 5 mei 1821 Berkel + 8 juli 1875 Udenhout
- 8 **Francis Schapendonk** ~ 22 oktober 1789 Udenhout + 7 januari 1867 Udenhout
x 29 april 1819 Udenhout
- 9 **Helena Verhoeven** ~ 16 januari 1795 Udenhout + 12 maart 1869 Udenhout
- 10 **Cornelis Bergmans** ~ 19 december 1788 Helvoirt + 19 augustus 1849
x 3 mei 1818 Udenhout
- 11 **Adriana Bertens** ~ 14 december 1791 Udenhout + 27 november 1857 Drunen
- 12 **Adriaan Bertens** ~ 24 december 1781 Udenhout + 6 juni 1863 Udenhout
x 29 april 1819 Udenhout
- 13 **Elisabeth Simons** ~ 20 augustus 1790 Udenhout + 4 januari 1878 Udenhout
- 14 **Adriaan Schoenmakers** ~ 3 juli 1789 Udenhout + 8 januari 1864 Udenhout
x 27 april 1817 Udenhout
- 15 **Maria Bouwens** ~ 19 september 1793 Udenhout + 17 september 1863 Berkel-Enschot
- 16 **Adriaan Schapendonk** ~ 2 maart 1742 Tilburg + 6 april 1813 Udenhout
x 17 februari 1788 Oisterwijk
- 17 **Wilhelmina Paulussen** ~ 6 september 1747 Tilburg + 25 oktober 1816 Udenhout
- 18 **Gerard Verhoeven** ~ 7 augustus 1760 Udenhout + 19 augustus 1834 Udenhout
x 20 mei 1787 Oisterwijk
- 19 **Elisabeth Hamers** * 23 februari 1760 Udenhout + 21 juni 1811 Udenhout
- 20 **Martien Bergmans** ~ 2 april 1746 Udenhout + 14 oktober 1813 Helvoirt
x 26 juli 1772 Oisterwijk
- 21 **Geertruij van Ros** ~ 24 april 1752 Udenhout + 2 augustus 1825 Helvoirt
- 22 **Petrus Bertens** ~ 5 februari 1762 Udenhout [] 30 oktober 1806 Udenhout
x 2 mei 1784 Helvoirt
- 23 **Maria Vermeer** ~ 2 oktober 1760 Udenhout + 12 augustus 1814 Udenhout
- 24 **Jan Bertens** ~ 13 oktober 1750 Udenhout + 14 september 1811 Udenhout
x 9 februari 1777 Oisterwijk
- 25 **Maria van Rijswijk** ~ 15 december 1754 Udenhout + 28 februari 1811 Udenhout
- 26 **Hubert Simons** ~ 30 april 1750 Udenhout + 7 juni 1832 Udenhout
x 1 mei 1785 Tilburg
- 27 **Petronella van Geenhoven** ~ 29 april 1757 Tilburg + 19 mei 1833 Udenhout
- 28 **Adriaan Schoenmakers** ~ 20 februari 1759 Udenhout [] 7 januari 1805 Berkel-Enschot
x 13 april 1788 Udenhout
- 29 **Francisca Heeren** ~ 2 november 1758 Udenhout [] 7 januari 1808 Berkel-Enschot
- 30 **Hubertus Bouwens** ~ 30 januari 1757 's-Hertogenbosch [] 25 mei 1804 Udenhout
x 28 mei 1786 Oisterwijk
- 31 **Jenne Maria van Iersel** ~ 9 juli 1757 Udenhout + 17 februari 1811 Udenhout

Familieleden

Adrianus Schapendonk, medeoprichter Boerenleenbank en Boerenbond

Adrianus Schapendonk (1857-1917), zoon van Adrianus Schapendonk en Johanna Bergmans, was mede-oprichter van de Boerenleenbank en van de Boerenbond. Adrianus was bestuurslid in de periode 1899 tot 1917. In de omgangstaal van die dagen luisterde deze man naar de naam Janus Boerkes, een bijnaam voor deze familie die tot op heden nog regelmatig door de plaatselijke bevolking wordt gebruikt. Hij trouwde met de Udenhoutse Anna van Diessen en boerde in de Groenstraat op de boerderij waar Jos Jonkers als laatste het landbouwbedrijf uitoefende.

Mieke Schapendonk – den Ouden, voorzitter Boerinnenbond

Mieke Schapendonk – den Ouden was 15 jaar lang voorzitter van de Boerinnenbond, de latere KVO, van 1946 tot 1961. Zij was de eerste voorzitter na de oorlog. De Boerinnenbond bestond toen uit 305 leden uit 218 gezinnen. Onder haar verantwoordelijkheid werden er voor de boerinnen heel veel cursussen georganiseerd op het gebied van moederschap, ziekenverpleging, gezonde voeding, wellevendheid, verzorging van top tot teen, kleine karweitjes, etc. In 1947 werd begonnen met een sportclub, in het begin voor 20 boerinnen, en ook een toneelclub. In 1948 ging de Boerinnenbond voor het eerst op reis, naar de tentoonstelling "Nederlandse vrouw". In 1951 organiseerde de Boerinnenbond voor het eerst de paasei-actie. Boerinnen haalden eieren, fruit en andere lekkernijen op en maakten daarvan "paasmandjes" voor de zieken van Udenhout en Biezenmortel. In 1967 werd de Boerinnenbond een meer open organisatie en omgedoopt tot Katholieke Vrouwen Organisatie, de KVO. In 2014 bij een verdere landelijke fusie werd de Udenhoutse afdeling van de KVO een onafhankelijke vereniging.

De familiefoto

Brood bakken

Adri van de Pas en Frank Scheffers

Midden 19^e eeuw was het op grote schaal gebruikelijk om tweemaal per dag gezeefd boekweitmeel in karnemelk te koken. Of men maakte van boekweit, aangevuld met stroop, pannenkoeken. Allengs kwam het brood bakken in gebruik. Roggebrood werd het gewone dagelijkse voedsel, omdat rogge nogal gemakkelijk groeide, ook op minder vruchtbare grond. Toon Teurlings heeft nog heel lang zelf brood gebakken.

Brood bakken in het bakhuis

Een keer per week

Om brood voor consumptie geschikt te maken moet het deeg gerezen zijn. Hiervoor kende men oorspronkelijk de zuurdesemmethode. Zuurdesem is het restant van deeg van de vorige keer dat men brood bakte. Dat werd gekneet in een vorm met een opening naar boven. Daarin deed men wat zout. Dat tussenproduct had de naam *hevel*. Het werd op een bord gelegd en in de kelder bewaard. Ging men brood bakken, dan moest men de avond ervoor al de hevel fijnknijpen in een emmer water, warmer water in de winter, kouder water in de zomer en zeker ook kouder water als men onweer verwachtte. Dat met hevel vermengde water goot men uit op het meel in de trog, waartoe men in het meel een kuil had gemaakt. De kuil werd dan weer afgedicht met meel. Later is de hevel vervangen door gist, die men kon kopen bij de bakker. Bij het gebruik van hevel hoefde men geen zout toe te voegen. Later, bij het gebruik van gist, moest men wel zout toevoegen. De volgende ochtend begon het bakproces met het kneden van het deeg. De eerste fase van het kneden was het mengen van het meel met water, een mengsel van gekookt water en koud water. Daarna volgde het *treejen*, het met de voeten (treden) kneden van het meelmengsel tot het voldoende taai was. De opkomst begin 20^e eeuw van het huishoudonderwijs en vooral lessen over hygiëne in het huishouden betekende het einde van de traditie om met de voeten te kneden. Voortaan moest men met de handen kneden. Daarna werd het deeg afgedekt en bleef het ongeveer een uur liggen, zodat de zuurdesem zijn werk kon doen. In de tussentijd kon men de oven op temperatuur brengen. De *kerwis* of *strowis* kwam te voorschijn, een bezem van haverstro (dat niet verbrandde), die men nat maakte en waarmee men later de oven kon schoonvegen. Men stookte de oven met musterd, takkenbossen. Voor één keer bakken had men al gauw vijf takkenbossen nodig. Een dorpsbakker gebruikte per jaar wel tienduizend takkenbossen. De oven was pas goed heet als de bovenkant van de oven witheet was. Eerst maakte men de oven helemaal schoon. Het deeg kneedde men in ronde vormen, die met water besprenkeld in de oven werden gezet. Sommige huisbakkers besprenkelden het deeg met karnemelk. Dan kreeg het brood een mooie gloed. De hete oven deed vervolgens zijn werk. Voor roggebrood was de baktijd twee uren.

Soms zeefde men het meel, waardoor men de zemelen eruit haalde. Dan was het resultaat geen bruin brood, maar witte mik. Hoewel ontdaan van de gezonde vezelen, vonden veel mensen de mik lekkerder. En hoewel het zeven veel werk was, deed men dat voor grote feestdagen, in bijna alle gevallen tenminste met Kerstmis en met Vastenavond. Soms werd er dan ook krentenbrood gebakken. Daarvoor gebruikte men een apart langwerpige bakblik.

Het was al bij al een flinke hoeveelheid werk en er kwam ook veel bij kijken. Men kon de oven niet zomaar op de geut inbouwen. Meestal hadden de boeren een apart bakhuis en dat

stond meestal niet vast tegen het woonhuis aan. Je weet maar nooit. De oven moest worden gebouwd door een deskundige ovenbouwer. Voor het bakken had men meel nodig, door een molenaar of op de Boerenbond gemalen van aangeleverde granen. Men had musterd nodig om de oven te stoken. En men had tijd nodig voor het arbeidsintensieve bakproces.

De oven

De ovens hadden vaak plavuizen vloeren, zacht gebakken handgevormde plavuizen van 25 cm bij 25 cm. Mensen die het goed konden betalen, verkozen de zogenaamde *drie-achtjes*, speciale oventegels van 22 cm in het vierkant. De wanden en de kruin bestonden uit stenen, gemetseld met leem of vuurspecie. De stenen waren vaak zogenaamde IJsselsteentjes in de kleur boerengrauw, die een blauwe gloed hadden en die men daarom blauwe steentjes noemde. De oven liep schuin op, dus achter hoger dan voor, bedoeld om te bevorderen dat de rook vooral werd afgevoerd via de ovenmond naar de schoorsteen. De ovenmond bevond zich op iets meer dan een meter boven de ovenvloer. Het goed trekken van de ovenmond en de schoorsteen was wellicht het belangrijkste onderdeel om een oven goed te laten werken. De oven zelf stond ook ongeveer één meter boven de grond, zodat de bakker het brood er gemakkelijk in en uit kon scheppen. Onder de oven was vaak een ruimte gemaakt om de aardappelvoorraad te bewaren. Boven op de oven was een droge plaats waar tabak en sigaretten prima bewaard kon worden. Dat was al snel bekend bij de jeugd die er dan stiekem ook wel eens eentje opstak in het bakhuis. Na afloop van het bakproces konden in de warme oven appel- en perenschijfjes gedroogd worden, een lekkernij voor in de wintertijd.

Toon Teurlings

In Udenhout heeft Toon Teurlings nog heel lang zelf brood gebakken. Hij had een apart perceel land waar hij tarwe teelde, speciaal om brood te bakken. Toon vond tarwebrood lekkerder dan roggebrood. Regelmatig ging hij met een paar zakken tarwe naar molenaar Coppens om die te laten malen. Bij bakker Besselink haalde hij drie ons gist. Hij deed ongeveer 35 kilo tarwemeel in de trog, de gist werd met heet water tot een papje gemaakt en dan met het meel gemengd. Dan volgde het kneden en het opstoken van de oven. Toon verdeelde het deeg in gelijke stukken, om er al knedende mooie ronde broden van te maken. Intussen was de oven goed op temperatuur en werd met een lange pook, een *rakelijzer*, de gloeiende houtskool aan de kant geschoven en daarna werd met een natte *strowis* aan een lange steel de ovenvloer schoon geveegd. Met een warme natte doek werden de broden aan de bovenkant ingewreven zodat ze mooi bruin werden. Na ruim een uur kwamen er heerlijk geurende broden uit de oven. Er was weer voorraad brood voor een hele week.

In de oogsttijd had Toon het te druk om zelf te bakken en werd er brood gehaald bij de bakker. Dat smaakte toch weer anders en die afwisseling was ook wel eens prettig, maar wel tijdelijk, want zodra er tijd was bakte Toon weer zelf het brood.

De familienaam Teurlings

Er is een grote variatie van de wijzen waarop de naam Teurlings werd geschreven. Voorbeelden zijn Teurlings, Tuerlings, Teurlinx, Teurlincx, Teurlinckx, Turlings, Teulings of Tholinx.

Het Meertens Instituut geeft twee mogelijkheden voor de naamsverklaring. De eerste verklaring is dat de naam een patroniem is, een vadersnaam, in dit geval de naam Bartholomeus. De component 'ing' heeft de betekenis van "behorend tot de familie van". Tholings betekent dan behorend tot de familie van Bartholomeus. De andere optie is dat de naam verband houdt met de Middelnederlandse betekenis toelingen / tuelinge = 'bebouwing, beplanting'. De naam Teurlings zou dan verwant zijn aan het woord teulland.

Familiewapen

De Bossche familie Teulings of Tholinck voert een familiewapen met drie merletten. Het woord merlet komt uit de Franse taal: het vrouwtje van Merle, een heraldisch wapendier. Het is een eendachtig of kuikenachtig gestileerd vogeltje zonder snavel en zonder poten. De Bossche familie Teulings bestond vooral uit kooplieden en raadslieden van de stad. Eén tak van deze familie heeft zich later in Helvoirt en Oisterwijk gevestigd. Vooralsnog is het verband tussen de hier behandelde familie Teurlings (vooral landbouwers en molenaars) en de Bossche familie nog niet gelegd

Bij de volkstelling van 1947 waren er 273 naamdragers met de familienaam Teurlings. De provincie Noord-Brabant staat aan kop met 229 naamdragers. In de rest van Nederland kwam de naam vrijwel niet voor, alleen Rotterdam was een uitzondering; daar leefden in 1947 19 personen met de naam Teurlings. In Udenhout leefden toen 14 personen met die naam. In Tilburg kwam de naam 117 keer voor.

In 2007 was het aantal dragers met de naam Teurlings in Nederland 384.

De stamhuizen

De hier behandelde familie Teurlings bewoont thans enkele boerderijen in de Groenstraat. De boerderij op nummer 115 is al vijf generaties in de familie. Ze is volgens een gevelsteen in 1875 gebouwd. Het was een zogenaamde rentenierswoning, die Cornelis Burgmans voor zichzelf liet bouwen op grond afkomstig van zijn vrouw Wilhelmina Raaijmakers. Later werd zijn zoon Johannes Burgmans eigenaar van de boerderij. Volgens de familie-overlevering had hij aan het begin van de twintigste eeuw in Haaren een schuur gekocht met de bedoeling die achter zijn boerderij in de Groenstraat opnieuw op te bouwen. Het zou gaan om een schuur die enkele jaren gediend had als noodkerk in Haaren toen de kerk daar in 1911 was afgebrand. Doordat dochter Kee Burgmans in 1903 met Janus Teurlings trouwde, kwam de boerderij in bezit van de familie Teurlings. Piet Teurlings en zijn vrouw Anna van de Ven boerden jarenlang op de boerderij Groenstraat 115. Later verhuisde Piet naar een naastgelegen boerderij op nummer 117. Die draagt sinds kort de naam Balenshuis, een verwijzing naar de ter plaatse voorkomende veldnaam Balensakker, die verwijst naar de Bossche regentenfamilie Van Balen die in de achttiende eeuw ter plaatse onroerend goed bezat.

Janus (Johannes Adrianus) Teurlings, die introuwde bij de familie Burgmans van de Groenstraat, was zelf geboren in de Mortel, waar zijn vader Antonie een boerderij "van de Oisterwijkse armen" pachtte. Het gaat om de boerderij Mortel 2, waar nu de familie Van de Wouw woont. Ook Antonie Adriaan Teurlings en Elisabeth Smetsers huurden in 1817 al een boerderij van het armbestuur in de Mortel. De schuur en het bakhuis moesten gedeeld worden met Cornelis van Hoof, de pachter van de andere boerderij van het armbestuur in de Mortel.

Verhalen***Teurlinx in plaats van Teurlings***

Op 27 juli 1826 trouwden voor de ambtenaar van de burgerlijke stand van Udenhout Adriaan Teurlings en Adriana van Iersel. Bij het huwelijk waren de ouders van Adriaan en de moeder van de bruid aanwezig. De vader van Adriana was reeds in 1814 overleden. De akte werd ondertekend door de getuigen, de bruidegom en de vader van de bruidegom. De moeders van het bruidspaar en de bruid zelf verklaren niet te kunnen schrijven. Opmerkelijk is dat in de akte van de burgerlijke stand de naam als Teurlinx geschreven werd, terwijl men zelf Teurlings schreef. De oorzaak zal gelegen zijn in het feit dat de pastoor in 1798 bij de doop van de bruidegom de naam als Teurlinx in het doopboek opnam. Maar de familie had

blijkbaar zelf ook twijfels wat nu de juiste schrijfwijze was. Zo tekende de bruidegom het formulier, waaruit bleek dat hij aan zijn verplichtingen van de dienstplicht had voldaan, nog als A. Teurlinx. Op dat formulier staat ook zijn signalement genoteerd. Aangezicht: lang, voorhoofd: rond, ogen: blauw, mond: gewoon, kin: rond, haar: blond, wenkbrauwen: blond.

De verwarring rondom de spelling van de familienaam blijft zich in latere generaties nog voordoen. Johannes Adrianus Teurlings gaf drie (Piet, Toon en Ida) van de zes kinderen bij de burgerlijke stand aan met de achternaam Teurlings en de andere drie met de naam Teurlinx. Ook over de voornaam van de vader heerste onduidelijkheid. Bij zijn geboorte in 1873 werd hij ingeschreven als Johannes Adrianus Teurlinx, terwijl hij door het leven ging als Adrianus (Janus) Teurlings en ook zo officiële stukken ondertekende. Alleen in 1904, toen hij zijn oudste dochter (Anna Cornelia Teurlinx!) aangaf, tekende hij met J.A. Teurlings. Maar het lijkt erop dat burgemeester Van Heeswijk als ambtenaar van de burgerlijke stand erop aangedrongen had ook met de voorletter "J" te tekenen, omdat de afstand tussen de "J" en de "A" groot is en er later bijgeplaatst lijkt te zijn. Bij de opzegging van het lidmaatschap van de Stierhouderij tekende Janus met A. Teurlings.

Dat de familie in Udenhout thans de naam Teurlings voert, lijkt dus te danken te zijn aan het feit dat juist bij de zonen met nageslacht de naam als Teurlings gespeld werd.

Paarden verstoppen

Tijdens de oorlog eisten de Duitsers van Toon Teurlings zijn stallen beschikbaar te stellen voor inkwartiering. Het kwam voor dat die soldaten elders koeien in beslag genomen hadden, die dan op het erf van Teurlings werden geslacht en in het bakhuis verder klein werden gemaakt. Ook hadden ze het gemunt op paarden. Verschillende boeren uit de Groenstraat zorgden dat de paarden niet thuis op stal bleven staan maar in een weiland in de bossen van den Brand werden ingeschaard. Toen de Duitsers op een zekere dag stro uit de schuur hadden gehaald en daar het verstopte paardentuig tegenkwamen, werd Toon onder bedreiging met een geweer gevraagd waar de paarden gebleven waren. Met stalen zenuwen wist Toon hen te overtuigen dat hij geen paard meer had. Volgens overlevering lieten de Duitsers ook soms spullen achter. Toon vond het zonde om een Duits hemd en dito broek die op de geut werden achtergelaten zo maar weg te gooien, het kon immers worden hergebruikt door wie het paste. Er waren ook goede dingen te melden over de ingekwartierde Duitse soldaten. Eén van de soldaten had namelijk in de gaten dat één van de kinderen zich niet lekker voelde. Het bleek dat één van de zonen difterie had opgelopen die door toedoen van de Duitser tijdig was ontdekt en behandeld. Na het vertrek van de Duitsers werden er ook Engelse soldaten ingekwartierd. Die gebruikten zowel de stallen als het woonhuis, hetgeen toch als een flinke inbreuk op de privacy werd ervaren.

De stamreeks

- I. Gerrit Teurlinx x Maria
- II. Gerrit Teurlinx (circa 1620) x Maijken van Beurden
- III. Adriaan Teurlinx (circa 1653) x Johanna Verhoeven
- IV. Adriaan Teurlinx (gedoopt te Oisterwijk, 1696) x Petronella Elens
- V. Adriaan Teurlinx (Udenhout, 1724) x Anna Maria van de Pas
- VI. Antonie Teurlinx (Udenhout, 1767) x Elisabeth Smetsers
- VII. Adriaan Teurlinx (Udenhout, 1798) x Adriana van Iersel
- VIII. Antonius Teurlinx (Udenhout, 1835) x Cornelia Pijnenburg
- IX. Johannes Adrianus (Janus) Teurlinx (Udenhout, 1873) x Maria Cornelia (Kee) Burgmans

Het gezin van Janus Teurlinx en Kee Burgmans

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden

1	Anna Cornelia (Kee)	19 mei 1904 Udenhout	Adrianus (Janus) van Rijsewijk	4 juli 1986 Berkel-Enschot
2	Petrus Johannes (Piet)	20 oktober 1906 Udenhout	Anna van de Ven	5 februari 2002 Udenhout
3	Antonius Cornelis (Toon)	1 december 1907 Udenhout	1 Engelberta (Bertha) Vugts 2 Miet Verschuren – Denissen	24 februari 2001 Udenhout
4	Johannes Martinus (Jan)	12 oktober 1910 Udenhout	frater Laurentio	25 februari 1989 's-Hertogenbosch
5	Maria Josephina (Marie)	19 maart 1913 Udenhout	G. Moonen	1 september 2003 Loon op Zand
6	Ida Josephina (Ida)	23 april 1916 Udenhout	zuster Corbiniana later zuster Miriam	27 juli 2010 Tilburg

Kwartierstaat Teurlings-Burgmans

- 1 **Petrus Johannes Teurlings** * 20 oktober 1906 Udenhout + 5 februari 2002 Udenhout
- 2 **Johannes Adrianus Teurlings** * 27 februari 1873 Udenhout + 28 mei 1936 Udenhout
x 5 mei 1903 Udenhout
- 3 **Maria Cornelia Burgmans** * 22 juni 1875 Udenhout + 25 juli 1952 Udenhout
- 4 **Antonius Teurlings** * 10 mei 1835 Udenhout + 16 januari 1900 Udenhout
x 25 april 1872 Helvoirt
- 5 **Cornelia Pijnenburg** * 20 september 1836 Helvoirt + 10 december 1889 Udenhout
- 6 **Johannes Burgmans** * 18 juli 1838 Udenhout + 13 december 1918 Helvoirt
x 27 april 1870 Udenhout
- 7 **Petronella van de Pas** * 14 november 1841 Udenhout + 4 augustus 1902 Udenhout
- 8 **Adriaan Teurlings** ~ 5 maart 1798 Udenhout + 30 december 1865 Udenhout
x 27 juli 1826 Udenhout
- 9 **Adriana van Iersel** ~ 19 november 1795 Oisterwijk + 8 februari 1867 Udenhout
- 10 **Adriaan Pijnenburg** ~ 27 december 1800 Oisterwijk + 26 mei 1874 Helvoirt
x 1 mei 1831 Helvoirt
- 11 **Elisabeth Blijenberg** ~ 19 januari 1800 Helvoirt + 26 december 1868 Helvoirt
- 12 **Cornelis Burgmans** * 8 maart 1801 Udenhout + 18 december 1885 Udenhout
x 30 april 1828 Udenhout
- 13 **Wilhelmina Raaijmakers** ~ 18 november 1807 Udenhout + 24 december 1847 Udenhout
- 14 **Cornelis van de Pas** ~ 17 maart 1796 Oisterwijk + 18 november 1863 Berkel-Enschot
x 27 april 1828 Berkel-Enschot
- 15 **Cornelia Verhoeven** ~ 30 november 1801 Udenhout + 4 juni 1857 Berkel-Enschot
- 16 **Antonie Teurlinx** is geboren Berkel gedoopt op 14 februari 1767 Udenhout + 27 juli 1834 Udenhout
x 30 oktober 1796 Oisterwijk
- 17 **Elisabeth Smetsers** ~ 20 januari 1758 Oirschot + 29 januari 1829 Udenhout
- 18 **Antonie van Iersel** ~ 3 december 1752 Oisterwijk + 22 juni 1814 Oisterwijk
x 29 april 1787 Oisterwijk
- 19 **Elisabeth Poirters** ~ 28 november 1754 Oisterwijk + 17 december 1827 Oisterwijk
- 20 **Cornelis Pijnenburg** ~ 26 november 1748 Haaren overleden Oisterwijk
x 2 maart 1794 Oisterwijk
- 21 **(Johanna) Maria Eijkemans** ~ 14 februari 1767 Esch + 9 mei 1816 Boxtel

- 22 **Peter Blijenberg** ~ 4 november 1765 Cromvoirt + 20 juni 1816 Helvoirt
x 29 april 1792 Helvoirt
- 23 **Cornelia Coppens** ~ 14 januari 1769 Helvoirt + 9 november 1811 Helvoirt
- 24 **Jan Burgmans** ~ 27 maart 1775 Udenhout + 13 maart 1854 Udenhout
x 30 juni 1799 Oisterwijk
- 25 **Cornelia van Iersel** ~ 28 oktober 1772 Udenhout + 26 maart 1849 Udenhout
- 26 **Petrus Raaijmakers** ~ 4 december 1760 Udenhout + 24 mei 1812 Udenhout
x 29 april 1798 Udenhout
- 27 **Cornelia Brekelmans** ~ 18 april 1777 Berkel-Enschot + 1 maart 1816 Udenhout
- 28 **Petrus van de Pas** ~ 12 september 1745 Tilburg + 25 november 1820 Berkel-Enschot
x 7 mei 1775 Oisterwijk
- 29 **Adriana Vermeer** ~ 11 juli 1751 Udenhout + 16 december 1820 Berkel-Enschot
- 30 **Willem Verhoeven** ~ 31 januari 1767 Udenhout + 3 mei 1816 Udenhout
x 5 mei 1793 Udenhout
- 31 **Adriana Teurlinx** ~ 14 maart 1768 Udenhout + 4 september 1832 Udenhout

Familieleden

Adriaen Teurlings, smid en gildekoning

In 1777 komen we Adriaen Teurlings (1724-1808) in de schepenregisters van Oisterwijk tegen. Volgens de akte uit 1777 verkocht Adriaen Teurlings als man van Anna Maria Adriaan van de Pasch samen met de andere kinderen van Adriaan van de Pasch en Helena de Kok een huis, schop en bakhuis met 1 ½ lopense in de Kuil aan Adriaan van Loon. Het was een burgerhuis dat gestaan moet hebben in de Kuil net voorbij de Kuilpad, ongeveer ter plaatse van nummer 42/44.

Van Adriaen Teurlings is een koningsschildje bewaard gebleven uit 1778, toen hij koning schoot bij het Udenhoutse Sint-Antonius en Sint-Sebastiaansgilde. Adriaen was meestersmid in Berkel. Op het schildje staat een aambeeld met hamer afgebeeld. Uit het huwelijk van Adriaen Teurlings en Anna Maria van de Pasch stamt zoon Adriaan (1761-1841), de stamvader van de Tilburgse molenaarsfamilie Teurlings die de Heikantse molen bemaalde en later ook de molen in Udenhout op de Loonse Molenstraat.

Hoewel het lotje (nummer 3) dat Adriaan bij de loting voor de nationale militie trok, hem wel verplichtte om zich als dienstplichtig militair te melden, is hij niet daadwerkelijk in dienst geweest. Hij had, net als vele anderen wiens ouders het konden betalen, gezorgd voor een plaatsvervanger of remplaçant die namens hem aan de dienstplicht voldeed.

Piet Teurlings, karrenvrachten musterd

Piet is de oudste zoon van Janus Teurlings en Kee Burgmans. Hij werd geboren op 20 oktober 1906 op 't Winkel in Biezenmortel. Het gezin huurde op 't Winkel een boerderij van de familie Van de Pas, nu Winkelsestraat 25. Het werd voor Piet veel gemakkelijker, toen zijn ouders na 12 jaar in 1915 met het hele gezin verhuisden naar 't Endeke. Het werk op de boerderij heeft Piet niet alleen thuis, maar ook elders geleerd. Zo rond zijn 18^e werkte hij op de boerderij van Huize Assisië, als voerman. Op 8 mei 1941 trouwde Piet, 34 jaar oud, met de 29-jarige Anna van de Ven, geboren in Oisterwijk op 27 maart 1912, dochter van Gerardus van de Ven en Petronella van de Pas, wonende op Scheurenhoeve in Biezenmortel. Piet en Anna gingen wonen op de boerderij in de Groenstraat, waar zijn vader Janus Teurlings in 1936 was overleden. Zij begonnen met een gemengd bedrijf. Piet had ook verschillende percelen bos, waar hij vooral in de winter zijn bezigheden had. Elk jaar haalde hij er zijn geriefhout, eiken stalstaken, weipalen voor afrastering, essen stelen voor bezems, schoffels en harken. Om de 4 of 5 jaar werd een perceel bos gekapt. Een mooie rechte eik

werd gespaard. Die mocht doorgroeien tot ongeveer 100 jaar. Dit soort eikenhout was erg duur. Verder werd al het laag aan de grond staande hout aan de grond afgehakt voor brandhout. Tot enkele jaren na de oorlog stookten veel bakkers musterd. Zodoende kon Piet ieder jaar karrenvrachten musterd afleveren in Tilburg en Kaatsheuvel. Soms bracht een perceel bos meer op dan een perceel teulland. Wanneer in het najaar de fruitoogst begon bij fruitkweker Verhoeven in de Groenstraat, was Piet er graag bij. Piet was een buitenmens. Hij genoot van buiten werken op het land of in de bossen, waar je meestal de koude wind niet voelde. Het was zijn lust en zijn leven en is er oud mee geworden. Hij overleed op 5 februari 2002. Zijn vrouw Anna overleed zes jaar later op 7 februari 2008.

Toon Teurlings, boer, bakker, kapper, schoenmaker

Toon Teurlings was de jongere broer van Piet, geboren op 't Winkel in Biezenmortel op 1 december 1907 als tweede zoon van Janus Teurlings en Kee Burgmans. Toon ging na het verlaten van de lagere school als boerenknecht werken bij de ongetrouwde Sjef Burgmans en zijn zuster in de Groenstraat en later bij de familie Van Iersel – Heijmans eveneens in de Groenstraat. Toon trouwde in Haaren op 14 september 1938 op 30-jarige leeftijd met de 28-jarige Engelbertha Maria Vugts, geboren in Haaren op 3 mei 1910 als dochter van Christiaan Vugts en Catharina Christina van den Aker. Nadat Toon en Bertha waren getrouwd, deed zich de mogelijkheid voor om de boerderij van zijn vroegere werkgever Jan van Iersel in de Groenstraat 88 te huren. De familie Van Iersel vertrok zelf naar de Schoorstraat nadat ze door architect Van Halteren een nieuwe villa hadden laten ontwerpen.

Toon Teurlings was niet alleen handig in brood bakken. Hij had zich ook het kappersvak aangeleerd, zodat zijn kinderen iedere maand aan de beurt kwamen. Zoon Ad werd voor het eerst in militaire dienst door een officiële kapper geknipt. Toon knipte ook de haren van zichzelf en dat ging hem redelijk goed af als hij twee spiegels kon gebruiken. Toon had een schoenenleest en repareerde de schoenen zelf. Hij hielp bij de familie Verhoeven met het plukken van het fruit. Hij kende geen hoogtevrees en klom gerust met een lange ladder tot hoog in de boom. Hij was een boer van de oude stempel met vakmanschap in de vingers, bakker, slager, kapper, timmerman, metselaar, hij kon het allemaal. Toon kon goed overweg met paarden. Met zijn Belgische paarden kon het werk op het land worden gedaan en Toon reed er een melktoer mee langs ongeveer 25 adressen in de Groenstraat en één adres in de Kreitenmolenstraat, van Christje Mathijssen. Later kwam er door toedoen van zijn zoon Jan, die nog meer dan zijn vader een paardenliefhebber is, een zogenaamd luxe paard. Toon had er geen geluk mee. De merrie was drachtig toen hij haar kocht, maar het veulen kwam dood ter wereld. De merrie werd ook nog kreupel. Later werden de paarden vervangen door tractoren, zoals een Deutz, een Same en een Fendt. Ook met dat materiaal was het soms behelpen, maar het bleek ook een handig vervoermiddel. Toon gebruikte de tractor zelfs als vervoermiddel, toen hij eens op controle naar het ziekenhuis in Tilburg moest.

Na zijn pensionering is Toon met zijn vrouw Bertha verhuisd naar een dubbele woning in de Groenstraat op nummer 97, waar nu zijn zoon Bert woont. Toon haalde een hoge leeftijd. Hij overleed in de Eikelaar op 24 februari 2001. Zijn vrouw Bertha overleed 15 jaar eerder, op 10 december 1986. In 1987 hertrouwde Toon op tachtigjarige leeftijd nog met een vroegere liefde die hij opnieuw tegen het lijf was gelopen; de weduwe Miet Verschuren – Denissen. Op hun trouwdag werden in de tuin van de Eikelaar voor hun twee persoonsappartement als grap twee ooievaars geplaatst.

Kee Teurlings – Burgmans, oppasoma

Nadat Toon en Bertha Teurlings de boerderij in de Groenstraat hadden betrokken, trok ook Toons moeder, de weduwe Teurlings – Burgmans en de nog thuis wonende jongste dochter Marie bij hen in. Moeder en Marie hadden een eigen woon/slaapkamer en het bakhuis werd als keuken met een geutje ingericht. Ze had zelfs een eigen voordeur in het bakhuis. Een inwonende moeder had ook zo z'n voordelen. Tegenwoordig zouden we zeggen dat ze "oppasoma" was. Oma verleende hand- en spandiensten aan het jonge gezin Teurlings – Vugts; ze hield een oogje in het zeil bij de kinderen en had ook het nodige geduld om haar kleinkinderen te helpen met leren lopen. Nu, vele jaren later, kunnen haar kleinkinderen zich

nog steeds herinneren hoe oma hen verwende met zelfgemaakte appelmoes met kaneel. Onwillekeurig was er ook een stukje sociale controle door de inwonende (schoon-)moeder. Zo haalde Kee Teurlings haar zoon een keer van het land om hem te waarschuwen dat er bij zijn vrouw “al heel lang een vent met een leren jas binnen was”. Ze vertrouwde het niet en vond toch dat Toon beter maar even kon gaan kijken. Toons vrouw Bertha was in die tijd in verwachting en “die vent met de leren jas” bleek niemand anders dan de vroedvrouw Van der Sterren, die op de motor de aanstaande moeders bezocht. Uiteindelijk verhuisde Kee Teurlings – Burgmans naar huize Sint-Felix waar ze in 1952 op 77-jarige leeftijd overleed.

De familiefoto

Betonfabriek “De Leeuw”

Bert van Asten, Jan de Beer en Kees van Kempen

Frans en Wim Vercammen hadden een aannemersbedrijf aan de Slimstraat op de hoek met de Berkelseweg (de hoek aan de kant richting tōrp). Het bedrijf was gespecialiseerd in betonnen putringen en rioolbuizen. De naam van het bedrijf was “Gebr. Vercammen Beton- en bimswarenfabriek De Leeuw”. Bimsbeton is cementbeton, waarbij als toeslag bimszand en bimsgruis (vulkanisch puinsteengruis) is gebruikt. Ouderen herinneren zich nog wel dat er langs de Berkelseweg van de Slimstraat tot aan de huidige Bosstraat een wei lag helemaal vol met een voorraad putringen en rioolbuizen. De jeugd kon daar naar hartenlust op spelen.

Putten voor de dagelijkse watervoorziening

Putten in weilanden

Je ziet ze nog wel in weilanden, putten waaruit paarden en koeien kunnen drinken. Zo op afstand ogen ze vriendelijk, maar degenen die ooit zo'n put hebben gemaakt, willen daar liever niet meer aan denken.

De put, die je op afstand ziet, bestaat uit één betonnen ring met een bodem, nauwelijks in de grond geslagen en op een hoogte dat de beesten er gemakkelijk uit kunnen drinken. Maar vlak naast die ring ligt de eigenlijke put. Die put moet zo diep zijn, dat de onderkant een stuk onder de waterspiegel zit, zodat men bij het water putten ook echt bij het water kan, om omhoog te putten en over te hevelen naar de ring met bodem waar de beesten uit drinken.

Een put slaan tot onder de waterspiegel was een hels karwei. Men zocht in een wei naar het laagste punt. Hoe dichterbij het water, hoe beter. Sommige boeren maakten de put in een sloot, dat was later minder makkelijk bij het putten, maar bij het slaan van de put had men minder werk. Vaak lieten boeren ook iemand komen met een wichelroede op zoek naar wateraders. Bij voorkeur kwam de put beneden uit in zo'n waterader, dan was je ook bij een lagere waterspiegel langer verzekerd van aanvoer van water.

Je had voor een put toch wel drie putringen nodig. De loeizware putringen werden met de platte wagen opgehaald bij Vercammen en direct naar de juiste plek in het weiland gereden, althans voor zover je er met de platte wagen kon komen. Vanaf die plek rolde men de putringen naar de plaats waar de put moest komen door met palen steeds onder de putringen te wrikken.

Waren de drie putringen eenmaal op de juiste plaats, dan zette men er een op de grond en begon het graven vanuit de binnenkant van de ring. Met een schop, spade na spade. Als men grond verwijderde en buiten de putring gooide, dan daalde de putring langzaam. Het was overigens wel een kunst om die putring een beetje waterpas te houden. Zogauw de eerste ring op die manier onder de grond was verdwenen, zette men de tweede ring er bovenop. Dan begon het graven weer. Degene die de put groef, moest de aarde steeds hoger opgooien, een in-en-in-zware klus. Dan volgde nog de derde ring. Op dat moment stond de graver al met zijn voeten in het water. Het diepste punt was die waarop het water tot aan de bovenkant van de lieslaarzen van de graver stond.

Als het kalf verdrinken is

De putten hebben in de loop der jaren voor veel ongelukken gezorgd. Volwassen paarden en koeien voelden het gevaar van de putten en dronken uit de putring met bodem die daarvoor ook bedoeld was. Maar kalveren waren wild, renden rond en vielen ook wel eens in de diepe put. Dat was vaak een wisse dood. Als het kalf verdrinken is, zo zegt het spreekwoord, dan dempt men de put. En zo was het letterlijk. Dan ging de boer terug naar Vercammen om een putdeksel te kopen om op die diepe put te leggen. In het midden daarvan was een vierkant gat gemaakt, een soort luik dat de boer kon openen om water te putten en daarna weer kon dichtleggen.

Datzelfde systeem werd ook gebruikt bij de riolering. Om de zoveel meter was er een put waardoor medewerkers van de riolering naar beneden konden, naar de riolering om defecten te repareren of nieuwe aansluitingen te maken. Dat was het principe van putringen met een deksel erop en in die deksel een opening die medewerkers toegang gaf.

Waterputten bij het huis

Het systeem van waterputten bij boeren en burgers aan huis was hetzelfde. Ook die putten kwamen beneden uit tot onder de waterspiegel. Vaak zag je wel dat zo'n put onder de grond was opgebouwd uit betonnen putringen, maar boven de grond een gemetselde ring had. Dat was bijvoorbeeld het geval bij Janus van Kempen langs de houtwerf van Van de Voort. Erbovenop lag een houten deksel, want zo'n put aan huis was toch wel gevaarlijk voor kleine kinderen.

De lezer kent wellicht de nostalgische plaatjes van putten met een lange putarm, om op die manier de emmers naar beneden te laten zakken en weer omhoog te halen. Later was het gewoon een touw aan een emmer, die men liet zakken tot onder het water waarna de emmer met het touw weer omhoog werd getrokken.

Het water in de putten bij de achterdeur was door allerlei omstandigheden van slechte kwaliteit. Het schrobwater en het waswater liepen vanuit de geut naar de moos. Het hemelwater dat van de bemoste rieten daken viel, het waswater van de wekelijkse was en de gier van de mest- en composthoop drongen geleidelijk aan dieper in de grond. Ook de op enkele meters van de put gelegen potstal bij boerderijen droeg niet bij aan de noodzakelijke hygiëne rond de waterput. Al dit vervuilde water kwam gemakkelijk tussen de losse stenen van de put in het drinkwater, dat op den duur vervuilde.

Als mensen het water lieten keuren bij de Gezondheidsdienst Voor Dieren te Boxtel kwam er steevast als oordeel "ongeschikt als drinkwater voor dieren".

Toen er waterleiding in het dorp werd aangelegd, was dat in het begin alleen voor alle boerderijen en woningen langs de straat. De familie Van Asten woonde op de Schoorstraat op afstand van de weg, zonder waterleiding. Alles moest worden gedaan met water uit de waterput. Maar moeder Van Asten had er een hekel aan om gasten een kopje thee voor te zetten, met daarop een blauwe gloed van het grondwater. De kinderen werden daarom met een melkbus naar de overkant van de straat gestuurd, om daar water van de waterleiding te halen.

Pompen

Midden vorige eeuw kwamen de pompen in gebruik. Een boer kon in een weiland een pomp slaan. Met een flinke buis ging men de grond in tot diep onder de waterspiegel. Nadat de buis was geplaatst, monteerde men er een pomp op om water naar boven te pompen. Eerst moest natuurlijk het zand eruit. Maar het water hielp daarbij. Als de buis zandvrij was, gooide men grind in de buis, die het zand tegenhield, zodat er alleen maar grondwater werd opgepompt. Vervolgens zette men boven de grond een oude teil onder de kraan en er hoefde niemand meer te sjouwen met water.

De functie van de waterputten was voorbij. Er was geen markt meer voor puttringen en betonfabriek "De Leeuw" hield op te bestaan.

Aannemers

Naast hun betonfabriek waren de gebroeders Vercammen aannemer. Regelmatig werd in de regionale krant melding gemaakt van openbare aanbestedingen waar ook de gebroeders Vercammen op inschreven. Zo schreven ze in 1933 in op de aanbesteding van de bouw van de boerderij van J. Martens in de Slimstraat en de uitbreiding van schoenfabriek Avang in Moergestel en een woning van A. Weijtmans aan de Kreitenmolenstraat. Bij deze aanbestedingen waren de gebroeders echter niet de laagste inschrijvers. De bouw van een woning voor J. van de Meijden in 1932 en een boerderij van A. van Helvoirt in Berkel-Enschot alsmede de woning van H. Oerlemans aan de Van Heeswijkstraat, beide in 1933, werd wel aan hen gegund. Verder blijkt uit berichten uit de krant dat de gebroeders in 1936 een villa voor L. Swagemakers in Enschoot en de boerderij van Van Laarhoven in Udenhout bouwden.

Bedrijfsongeval

In 1934 schreven de gebroeders in op de aanbesteding van een uitbreiding van stoomschoenfabriek Neerlandia in Loon op Zand. Met 8.640 gulden waren ze de laagste inschrijvers. Op maandag 17 september 1934 raakte één van broers Vercammen bij de bouw van die fabriek zwaar gewond. Hij kreeg een zware ijzeren balk op zijn rug, die op hoogte klaargezet was om ingemetseld te worden. De eerwaarde zuster Johanna, verpleegster in het nabijgelegen liefdesgesticht, verleende eerste hulp. Het zag er zelfs zo ernstig uit dat pastoor Schoenmakers Vercammen al de sacramenten der stervenden toediende. Het letsel bleek toch mee te vallen. De krant meldde twee dagen later dat het slachtoffer zich "in redelijken toestand bevond".

De familienaam Vercammen

De stamvader van de Udenhoutse Vercammens is Adriaan Vercammen, die afkomstig was uit het Belgische Heist-op-den-Berg. Hij was een zoon van Petrus Vercammen en Marianne Dom of Dona en trouwde met de Udenhoutse Francijna van Hulten. Adriaan ondertekende de huwelijksakte met Vercammen. Op een enkele uitzondering na, werd de naam dan ook steevast op die manier geschreven. In België komt ook de familienaam Van Cammeren voor. Cammer staat voor brouwer. Een verre voorouder zal wellicht het beroep van brouwer hebben uitgeoefend en zodoende zijn nageslacht aan de familienaam Vercammen hebben geholpen.

Bij de volkstelling van 1947 kwam de naam Vercammen 125 keer in Nederland voor. Uit de verspreiding over Nederland bleek ook de zuidelijke herkomst. In Noord-Brabant kwam de naam 100 keer voor, 11 keer in Zeeland, 4 keer in Zuid-Holland, 6 keer in Noord-Holland (waarvan 5 in Amsterdam) en tenslotte nog twee keer in Gelderland. In Brabant waren er duidelijke concentraties rondom Udenhout. Daar woonden in 1947 13 personen die de naam Vercammen droegen. In Tilburg woonden 23 personen met die naam. Ook in de omgeving van Bergeijk woonde een familie Vercammen. Daar werden samen met het nabijgelegen Luijksgestel 25 Vercammens geteld.

In 2007 woonden in heel Nederland 210 Vercammens.

De stamhuizen

Vanouds woonde de familie Vercammen in de Slimstraat. De schoonfamilie van stamvader Adriaan Vercammen, nummer II van de stamboom, was daar gegoed. Zijn schoonvader, Bartel van Hulten, was net als hijzelf metselaar van beroep. Adriaan Vercammen bezat rond

1830 een dubbele woning in de Slimstraat. Die woning stond pal voor het huis van heelmeester Jan Bolsius, waar tegenwoordig 't Vintje is gevestigd. Het was een merkwaardige plaats om een woning te bouwen. In de eerste plaats vanwege de korte afstand tot de woning van Bolsius en op de tweede plaats omdat Vercammens woning veel dicht op de weg stond dan de andere huizen in de Slimstraat. De woning was blijkbaar in het verleden op de zogenaamde voorhoofd gebouwd. De voorpoting of voorhoofden waren stroken grond langs de openbare weg waarop de eigenaren van de aanliggende percelen bomen mochten planten. De grond zelf was van de overheid. In vroeger eeuwen ontstond regelmatig discussie over de vraag hoe ver het recht van voorpoting opgerekt kon worden. In 1759 kreeg Peter Jan de Ridder een hoge boete van 200 gulden wegens het illegaal bouwen van een schop voor zijn huis. De overheid achtte het bebouwen van de voorhoofden ongewenst, onder meer omdat dergelijke bergplaatsen voor brandbaar materiaal als hooi of turf zo dicht langs de weg brandgevaar opleverden. Reizigers over de weg met brandende pijpen of zwervers die in de bergplaatsen beschutting zochten, zouden voor brand kunnen zorgen. Zeker in die tijd dat de meeste huizen van hout waren, kon dat catastrofale gevolgen hebben. Blijkbaar is het voor De Ridder met een sisser afgelopen. Immers later is het schop omgebouwd tot woning en in het bezit gekomen van de familie Vercammen.

Op 4 februari 1889 kreeg Cornelis Vercammen, een broer van nummer IV uit de stamreeks, vergunning voor een café in zijn woning op de hoek van de Slimstraat met de Berkelseweg, op de hoek richting Molenhoefstraat. Hij nam het café over van Adrianus Mutsaers, die het huis in 1878 had laten bouwen. Het staat in een gevelsteen van het huis.

Aannemer Frans Vercammen woonde met zijn gezin aan de linkerkant van de dubbele woning op de andere hoek van de Slimstraat met de Berkelseweg. Achter dit pand lag een groot terrein, waar onder andere de voorraad putringen lag opgeslagen. Aan de rechterkant van dit huis woonden de ongehuwde broer en zus van Frans, Wim en Annie. Wim was ook actief in het aannemersbedrijf. Annie was onderwijzeres op de school van Biezenmortel.

Verhalen

Gilde-stukken verbrand

De familie Vercammen had een nauwe band met het gilde van St.-Joris. Het gilde was geruime tijd thuis in de herberg van Kiske Vercammen. De herberg van Vercammen was gevestigd in het nog bestaande pand op de hoek van de Slimstraat en Berkelseweg (richting Molenhoefstraat). Het café bevond zich in de voorkamer die 7,90 meter bij 5 meter mat en in een zijkamer van 4,40 meter bij 3,50 meter. Volgens overlevering werd door het gilde in de tuin achter het café richting de Molenhoefstraat geschoten. In het voorjaar van 1923 ontstond een meningsverschil tussen Vercammen en het gilde, dat tot gevolg had dat het gilde verhuisde naar een café aan de overkant (later het Dorstige Paard). De ruzie liep dusdanig hoog op dat Vercammen de gildeattributen, die nog bij hem lagen, verbrand heeft. De 'caert' (de oprichtingsakte) en andere belangrijke stukken, zoals de gildeboeken en de ledenlijsten zijn toen verloren gegaan. Bij de verhuizing naar het café aan de overkant werd ook de schutsboom die achter het café van Vercammen stond, verplaatst. Het café aan de overkant werd in 1923 uitgebaat door Jacobus Vermeulen, zoon van Jan Baptist Vermeulen en Johanna Vermeulen. Francisca en Petrus, zus en broer van Jacobus Vermeulen waren beiden getrouwd met een Vercammen, broer en zus, oomzeggere van Kiske Vercammen.

Huwelijksakte in het Frans

Toen Adriaan Vercammen en Francijna van Hulten in 1813 in Udenhout trouwden, was het gebruikelijk de akten van de burgerlijke stand nog in het Frans op te stellen. Aldus werden de voornamen en het beroep ook omgezet in die taal zodat Adrien Vercammen van beroep maçon (metselaar) en Francoise van Hulten, particuliere, met elkaar in het huwelijk traden. Bij het huwelijk werd een verklaring van een notaris uit Heijst-op-den-Berg overlegd, waaruit bleek dat de ouders van de bruidegom toestemming gaven voor het huwelijk.

De stamreeks

- I. Petrus Vercammen x Marianna Dom
- II. Adriaan Vercammen (Heijst-op-den-Bergh, 1783) x Francijna van Hulten
- III. Franciscus Vercammen (Udenhout, 1818) x Maria Catharina Brands
- IV. Josephus Vercammen (Udenhout, 1862) x Johanna de Beer

Het gezin van Josephus Vercammen en Johanna de Beer

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Franciscus Josephus (Frans)	19 maart 1902 Udenhout	M.A. van Alebeek	17 april 1992 Udenhout
2	Anna Cornelia (Annie)	11 augustus 1903 Udenhout	Ongehuwd	30 november 1984 Tilburg
3	Marinus Wilhelmus	10 december 1904 Udenhout		1 oktober 1906 Udenhout
4	Johannes	15 april 1906 (Udenhout)		28 september 1906 Udenhout
5	Wilhelmus Bartholomeus (Wim)	12 april 1909 Udenhout	Ongehuwd	11 januari 1991 Tilburg
6	Johannes Cornelis (Jo)	4 oktober 1912 Udenhout	Ongehuwd	17 november 1944 Kaleti (Letland)

Kwartierstaat Vercammen-de Beer

- 1 **Franciscus Josephus Vercammen** * 19 maart 1902 Udenhout, + 17 april 1992 Udenhout
- 2 **Josephus Vercammen** * 26 april 1862 Udenhout, + 12 december 1925 Udenhout
x 8 mei 1900 Udenhout
- 3 **Johanna de Beer** * 28 januari 1870 Udenhout, + 14 januari 1941 Udenhout
- 4 **Franciscus Vercammen** * 8 november 1818 Udenhout, + 23 november 1890 Udenhout
x 1 mei 1851 Udenhout
- 5 **Maria Catharina Brands** * 13 maart 1825 Loon op Zand, + 7 mei 1905 Udenhout
- 6 **Johannes Cornelis de Beer** * 9 april 1839 Udenhout, + 19 maart 1872 Udenhout
x 1 mei 1867 Udenhout
- 7 **Adriana van Beerendonk** * 24 augustus 1841 Udenhout, + 10 januari 1914 Udenhout
- 8 **Adriaan Vercammen** ~ 11 januari 1783 Heist op den Berg, + 30 april 1841 Udenhout
x 5 oktober 1813 Udenhout
- 9 **Francijna van Hulten** ~ 17 oktober 1792 Udenhout, + 12 augustus 1832 Udenhout
- 10 **Michiel Brands** ~ 27 februari 1801 Loon op Zand, + 10 december 1866 Loon op Zand
x 14 februari 1824 Sint Oedenrode
- 11 **Wilhelmina Lathouwers** ~ 27 december 1799 Sint Oedenrode, + 28 december 1860 Loon op Zand
- 12 **Adriaan de Beer** ~ 16 mei 1802 Tilburg, + 27 november 1853 Tilburg
x 3 mei 1829 Berkel-Enschot
- 13 **Maria Weijters** ~ 29 juni 1793 Udenhout, + 9 mei 1845 Tilburg
- 14 **Joannes Cornelius van Berendonck** ~ 19 maart 1800 Tilburg, + 6 oktober 1885 Udenhout
x 5 mei 1831 Udenhout
- 15 **Johanna Witlox** ~ 28 augustus 1807 Udenhout, + 4 juli 1884 Udenhout

- 16 **Petrus Vercammen**
x
- 17 **Marianna Dom of Dona**
- 18 **Bartholomeus van Hulten** ~ 4 juli 1763 Moergestel, + 29 september 1813 Udenhout
x 6 maart 1791 Udenhout
- 19 **Helena Berkelmans** ~ 14 januari 1767 Udenhout, [] 19 juli 1810 Udenhout
- 20 **Joseph Brands** ~ 23 april 1777 Loon op Zand, + 26 september 1846 Loon op Zand
x 6 mei 1798 Loon op Zand
- 21 **Aldegondis Tijsmans** ~ 28 maart 1771 Loon op Zand, + 9 januari 1854 Loon op Zand
- 22 **Joannis Lathouwers** ~ 8 november 1764 Sint Oedenrode, + 4 september 1839 Sint Oedenrode
x 23 oktober 1791 Sint Oedenrode
- 23 **Joanna Versantvoort** ~ 2 april 1767 Sint Oedenrode, + 19 september 1816 Sint Oedenrode
- 24 **Johannes Sylvester de Beer** ~ 31 december 1771 Enschoot, + 13 mei 1828 Berkel
x 4 november 1799 Tilburg
- 25 **Joanna Brabers** ~ 18 mei 1772 Loon op Zand, + 8 mei 1811 Tilburg
- 26 **Adriaan Weijters** ~ 19 april 1766 Udenhout, + 15 januari 1817 Berkel-Enschoot
x 22 mei 1791 Udenhout
- 27 **Cornelia van der Voort** ~ 29 januari 1759 Haaren, + 9 maart 1830 Berkel-Enschoot
- 28 **Hendrik van Berendonck** * circa 1762 Oirschot, [] 26 maart 1806 Enschoot
x 10 september 1798 Tilburg
- 29 **Petronella van Hoof** ~ 5 februari 1760 Tilburg, + 16 april 1838 Udenhout
- 30 **Adrianus Witlox** ~ 31 december 1771 Udenhout, + 20 september 1840 Udenhout
x 6 mei 1806 Udenhout
- 31 **Joanna Timmers** ~ 20 maart 1777 Udenhout, + 16 juli 1849 Berkel-Enschoot

De metselaar Franciscus Vercammen (nummer III van de stamreeks) en Maria Catharina Brands hadden acht kinderen:

1. Adriaan (1852) huwde Johanna Heerkens en kreeg een gezin van vijf kinderen:
  - a. Franciscus, 3 jaar oud overleden
  - b. Anna huwde Petrus Vermeulen (broer van Francisca, zie c)
  - c. Cornelis huwde Francisca Vermeulen (zus van Petrus, zie b)
  - d. Johannes Vincentius, 1 jaar oud overleden
  - e. Francisca Maria huwde Marinus van Diessen
2. Francijna (1853) overleed op 24-jarige leeftijd
3. Wilhelmina (1855) huwde schoenmaker Jan van de Pas
4. Cornelis (1857) huwde Johanna van de Pas. Dit is Kiske Vercammen, die een café had op de hoek van de Slimstraat en de Berkelseweg. Cornelis en Johanna hadden zes kinderen:
  - a. Franciscus huwde Sientje Vermeer, Sientje van de Spar. De zes kinderen uit dit gezin:
    - Kees, frater Celestinus
    - Riet huwde klompenmaker Jo Bertens
    - Jo huwde Jeanne Beekmans
    - Annie huwde Harrie Mommers
    - Mien huwde André Reijnen

- b. Hendricus, jong overleden
  - c. Francisca Maria huwde Peter de Poot
  - d. Maria Josephina overleed op 24-jarige leeftijd
  - e. Cornelia Maria huwde Kees Schoonings
  - f. Henricus Cornelis huwde Adriana van Gestel
5. Martinus (1859) huwde Maria Catharina van Wagenberg. Zij kregen vijf kinderen:
- a. Franciscus Josephus
  - b. Johanna Maria overleed 37 jaar oud
  - c. Maria Francisca
  - d. Adrianus Johannes, overleed 48 jaar oud
  - e. Josephus Cornelis
6. Josephus (1862) (nummer IV van de stamreeks) huwde Johanna de Beer. Zie de gezinstabel hiervoor. Alleen de oudste zoon Frans, de aannemer van betonfabriek De Leeuw, had nazaten. Hij huwde Maria van Alebeek en had een gezin van zes kinderen:
- a. Jeanette (1931) huwde Frans Penders
  - b. Albert (1933) huwde T. Verberne
  - c. Josée (1935) huwde Jan Smits
  - d. Andrea (1937) huwde Frans Ekstijn
  - e. Joost (1940)
  - f. Hennie (1945) huwde Huub van de Voort
7. Maria (1864), Franciscanes van Dongen
8. Bartholomeus (1866) huwde Frederica Maria van Laarhoven (dochter van veldwachter Van Laarhoven die vanwege zijn voortdurende dronkenschap *de schatkist van Schiedam* werd genoemd), de ouders van de Tilburgse neerlandicus en kunstrecensent Frans Vercammen. Na Frans volgden vier doodgeboren zonen.

Familieleden

Sientje Vercammen, van de Spar

De familie Vercammen in Udenhout telde verschillende ondernemers. Zo had Frans Vercammen (zoon van de hierboven genoemde herbergier Kiske Vercammen) een aannemersbedrijf in Udenhout. Frans overleed in 1925 op 35-jarige leeftijd. Zijn weduwe Sientje (Clasina) Vercammen – Vermeer begon in de Groenstraat (later slagerij Verschuuren en thans in gebruik bij Hoppenbrouwers) een klein kruideniersbedrijfje onder de merknaam De Spar. Sientje gebruikte – zoals elke Spar-winkel – de slagzin: “Kopen bij de Spar is sparen bij de koop”, waar een grote klantenkring zich door aangesproken voelde. In 1956 heeft ze de winkel flink verbouwd, maar de zaken gingen gewoon door. De verkoop vond plaats vanuit het magazijn (waar nu kapper Mekes is gevestigd). Als je in het dorp zei: “Ik ben naar Sientjes”, wist iedereen dat je naar de Spar ging. Sientje was een gevleugeld woord. Na haar huwelijk met postbode Marinus de Bont heette ze Sientje de Bont, maar vaker Sientje de Spar. Het waren vooral de kinderen Riet, Annie, Mien en Jo Vercammen en later Piet de Bont die met bestelboekjes en boodschappen heel Udenhout doorkruisten. Jo Vercammen deed dat met paard en wagen. De dochter van Frans Vercammen en Sientje Vermeer, Riet Vercammen, trouwde met Jo Bertens, klompenmaker in de Kuil. Zij heeft in het pand ernaast (Groenstraat 4) nog een drogisterij gehad en Piet de Bont een cafetaria. In 1977 begon Jan Verschuuren er een slagerij.

Frans Vercammen, neerlandicus en kunstrecensent

Dr. Frans Vercammen, zoon van Bartholomeus Vercammen en Frederika Maria van Laarhoven, werd op 22 juni 1896 te Udenhout geboren en is overleden te Tilburg op 6 april 1971. Bartholomeus was een zoon van het echtpaar Francis Vercammen en Maria Catharina Brands, waarmee de aansluiting met de opgenomen kwartierstaat gemaakt kan worden. Frans trouwde op 5 augustus 1924 in Udenhout met de Tilburgse Maria Francisca Rosalia Daniëls, dochter van schilder/koopman J.W. Daniëls. In 1924 behaalde hij zijn doctoraal

Nederlandse taal- en letterkunde. Van 1923 tot 1964 was hij leraar Nederlands en geschiedenis aan het St.-Odulphuslyceum te Tilburg; van 1937-1944 conrector. Hij promoveerde in 1932 op het proefschrift *Thijm en Vlaanderen*, een actueel boek in verband met de toen sterk levende Groot Nederlandse beweging. Vercammen woonde in de Tilburgse villawijk Zorgvlied. Hij liet zijn huis aan de Burgemeester Damsstraat 46 door J.J. Brekelmans uit Udenhout tekenen en bouwen. Het was een groot pand, dat langzaam aan vol oude kunst kwam te hangen. Vercammen was behalve leraar Nederlands aan het Odulphuslyceum ook een bekend kunstrecensent, die na de oorlog met de Kunstkring Tilburg, waarvan hij secretaris was, vele tentoonstellingen zou organiseren, en die zelf ook een mooie kunstverzameling had. Na de oorlog heeft hij opdracht gegeven voor de bouw van een opvallend nieuw huis in archaische vormen met pseudo-Hollandse klokgevels op de hoek van de Drossaard Van Wesepstraat en de toen pas aangelegde Burgemeester Mutsaersstraat in Tilburg.

Annie Vercammen, schooljuffrouw

Een ander prominent lid uit de familie Vercammen is juffrouw Annie (Anna Cornelia) Vercammen, die op 28 februari 1926 als onderwijzeres op de St. Franciscusschool in Biezenmortel werd aangesteld. Ze werd op 11 augustus 1903 in Udenhout geboren als dochter van Josephus Vercammen en Johanna de Beer. Juffrouw Vercammen verving Maria van Loon die in 1926 trouwde met Jan van de Pas en daarom geacht werd te stoppen als onderwijzeres. In die tijd waren er nog drie andere leerkrachten; bovenmeester M. van Iersel, meester Horsten en juffrouw Hobbelen. Annie Vercammen bezat ook de akte handwerken, want in die tijd was voor de meisjes op de lagere school handwerken een wettelijk verplicht vak. Zeer plichtsgetrouw heeft zij de jeugd onderwezen. Ondanks dat ze in Udenhout woonde was ze vaak in Biezenmortel te vinden. Ze was een zeer trouw lid van de Derde Orde en later lange tijd bestuurslid van de JADO (Jeugd Afdeling Derde Orde). Regelmatig stond ze op de planken in een toneelstuk. Zeer veel vrouwen en meisjes hebben bij haar, vooral in de wintermaanden, cursussen gevolgd in naaien en handwerken. Op 12 april 1951 vierde juffrouw Vercammen haar zilveren jubileum. Op 16 april 1966 was ze 40 jaar onderwijzeres. Juffrouw Vercammen wilde dit graag stil houden, maar het schoolbestuur wilde dat toch niet zo maar voorbij laten gaan. Zo werd ze aan het eind van het schooljaar, op 25 juli 1966, onderscheiden met de eremedaille in goud verbonden aan de Orde van Oranje Nassau. De onderscheiding werd haar opgespeld door burgemeester Verhoeven met daarna een besloten receptie voor enkele genodigden. Twee jaar later, op 28 juni 1968, nam juffrouw Vercammen afscheid van de school wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. Juffrouw Vercammen overleed in Tilburg op 30 november 1984.

Jo Vercammen, sneuvelde bij de tweede slag om Kurland in de herfst van 1944

De slag om Stalingrad in de winter van 1942/1943 betekende het begin van het einde van de Duitse overmacht. De slag om de stad, het huidige Volgograd (aan de Wolga, 900 km ten zuiden van Moskou aan de grenzen van Oekraïne en Georgië) geldt als de wederopstanding van het Rode Leger. Vanaf dat moment rukt het Rode Leger op om uiteindelijk begin mei 1945 de Duitse hoofdstad Berlijn te veroveren. In het geleidelijk terugdringen van de Duitse bezetter trok het Rode Leger op 22 juni 1944 Wit-Rusland binnen. Dit land werd na slechts negen weken tijd bevrijd, op 29 augustus. Vanaf dat moment trok het Rode Leger op naar de Baltische kust. Op 23 september werd Riga, de hoofdstad van Letland, bevrijd. Op 9 oktober werd de Baltische zee aan de noordkant van de Baltische landen bereikt. Maar dan ontwikkelde zich een drama in het Kurland in het zuidwesten van Letland. Daar lag de havenstad Liepaja en de Duitsers wilden per se die havenstad in bezit houden, om zo over de Oostzee manschappen en materialen richting het oostfront te kunnen aanvoeren. Er volgden in dat relatief kleine gebied maar liefst zes grote veldslagen. De eerste van 15 tot 22 oktober 1944, de zesde van 16 tot 30 maart 1945. Pas toen Kurland was gevallen, kon het Russische leger haar opmars richting Berlijn voortzetten.

De tweede veldslag vond plaats in de periode van 27 oktober tot 25 november 1944. De Russen trokken op met 52 divisies met de bedoeling de havenstad Liepaja te veroveren. Maar het lukte niet. In die vier weken heroverden de Russen slechts een gebied van 12 bij 4 kilometer. Een van de Duitse regimenten in het maandenlange gevecht om Kurland was de SS Divisie "De Ruyter" ook aangeduid als de SS Divisie "Nederland", een divisie van Nederlandse vrijwilligers. Die was bij het begin van de gevechten 2.000 man sterk, aan het eind van de veldslagen waren er nog slechts 80 over. De Untersturmführer Horstmann heeft een dagboek bijgehouden en daarin beschrijft hij ook de gruwelen bij de strijd om de stad Kaleti in Zuidoost Letland (bij de grotere stad Priekule, dicht bij de grens met Litouwen). Hij schrijft: "... Slechts zeven mannen konden worden gespaard bij de verdediging van de stad Kaleti..... Het gevecht door de SS Divisie Nederland was de meest heldhaftige strijd die ik ooit heb meegemaakt". Bij de strijd om de stad Kaleti sneuvelde op 17 november 1944 omstreeks 14.00 uur de in Udenhout geboren Jo Vercammen, 32 jaar oud. Het overlijden werd eerst ingeschreven in de burgerlijke stand van Berlijn. Daar staat abusievelijk dat hij bij zijn overlijden 22 jaar was. In 1947 volgde ook de inschrijving van het overlijden in de burgerlijke stand van Udenhout.

Jo Vercammen is geboren op 4 oktober 1912, zoon van Josephus Vercammen en Johanna de Beer. In 1937 nam hij met zijn broers Frans en Wim het bedrijf van zijn moeder, de weduwe J. Vercammen – de Beer, over. Gedrieën vormden ze de Vennootschap onder Firma (VOF) Gebroeders Vercammen.

De familiefoto

Hoofdstuk 14

Familie VERHOEVEN – ROBBEN

Piet van Graard Kee Graarte

Kees van Kempen en Frank Scheffers

Tot vóór circa een halve eeuw werden kinderen vernoemd naar familieleden. Gevolg was dat er veel dezelfde voornamen voorkwamen in combinatie met dezelfde familienamen. Om mensen met dezelfde combinatie voor- en achternaam te onderscheiden kon men hen vernoemen naar hun (voor)ouders: Piet Verhoeven werd dus Piet van Graard Kee Graarte.

Hoe houd je drie Kees Verhoevens van ongeveer dezelfde leeftijd uit elkaar?

Kinderen vernoemen naar familieleden

In mei 1808 werd door Midden-Brabantse dorpsonderwijzers een genootschap opgericht onder de naam 'Tot Onderlinge Verlichting'. Onder hen ook de Udenhoutse onderwijzer Christiaan Kuijpers. Elke tweede zaterdag van de maand vergaderde men te Udenhout. De werkzaamheden bestonden uit de beoefening van spel-, taal-, reken-, aardrijks- en geschiedkunde. De contributie bedroeg zes stuivers per maand. Van de inkomsten werden boeken gekocht, die dan onder de leden circuleerden. Daarnaast waren er enige inkomsten vanwege boetes; de te beboeten vergrijpen worden niet genoemd, maar zullen, zoals bij vele genootschappen, wel bestaan hebben in het zonder bericht verzuimen, in het te laat komen en in het overschrijden van de uitleentermijn van boeken.

Jammer genoeg zijn de resultaten van hun werkzaamheden niet bekend. We hadden graag geweten wat zij vonden van de invoering van de burgerlijke stand in de jaren 1811-1813. Iedereen werd toen verplicht een vaste achternaam te kiezen voor zover men die nog niet had. In sommige streken boven de rivieren en bij Joden was een vaste achternaam minder gebruikelijk. Vaak werd dan een vadersnaam (patroniem) gebruikt of was men vernoemd naar de boerderij waar men woonde. In Udenhout had bijna iedereen wel een vaste achternaam. Daar komen echter wel veel dezelfde familienamen voor: Bertens, Verhoeven, Burgmans, Van de Pas, Heijmans, Vermeer, Van Iersel, Pijnenburg, Robben, Van Roessel, Schapendonk en Weijtmans, bijvoorbeeld. Kinderen werden via hun voornaam vernoemd naar familieleden, te beginnen met de voorouders van vaderskant, dan moederskant en vervolgens naar ooms en tantes. Gevolg was dat er veel dezelfde voornamen voorkwamen in combinatie met dezelfde familienamen. Het gebeurde regelmatig dat mensen van ongeveer dezelfde leeftijd en uit dezelfde familie dezelfde naam hadden. Een gevolg was dat er drie ongeveer even oude dorpsgenoten waren met dezelfde naam. Hoe houd je die dan uit elkaar?

Stamboom vernoemen

Er waren verschillende oplossingen. Men kon bijvoorbeeld een stukje stamboom in de naam opnemen: Kees van Jan van Betjes. Dat is de bekende Udenhoutse filosoof professor dr. Cornelis Verhoeven. Jan was zijn vader, Betje was zijn grootmoeder van vaders zijde (Elizabeth Bertens).

Eigenschap vernoemen

Een andere oplossing was al dan niet aan de voornaam een aanduiding van een eigenschap, lichaamsgebrek, beroep, of een scheld- of spotnaam te koppelen. Helaas bestaan er van Udenhout nog geen (gepubliceerde) lijsten van dergelijke bijnamen, maar een aantal Udenhoutse bijnamen is al wel bekend: Mijntje de Jong werd 'Mijntje Bus' genoemd, want ze had gewerkt op een boerderij aan de Zandkant, die 'De Bus' heette. Adrianus van der Meer

ging als 'De Schout' door het leven. Hij was een verwoed kegelaar. Bij dat spel moest ieder een spelersnaam hebben en hij koos voor 'Schout bij nacht'. Vandaar. De verklaring van de bijnamen is niet altijd even duidelijk.

Voornamen die we mooi vinden

Tegenwoordig zijn voornamen sterk onderhevig aan de mode. Zo was anno 2014 de populairste jongensnaam in Nederland Bram en de populairste meisjesnaam Sophie. Door de grote mobiliteit van de beroepsbevolking is de samenstelling van de dorpsbevolking sterk veranderd. Een zelfde combinatie van voornaam en familienaam zal zich tegenwoordig minder snel in Udenhout voordoen. Dat probleem is nu verschoven naar de globale en virtuele wereld van e-mail, facebook en twitter.

Mooie voorbeelden

Kees van Jan van Betjes is dus de filosoof professor dr. Cornelis Verhoeven. Hieronder enkele andere mooie namen:

Kees van Truikes (Brekelmans)
 Jan van Martientjes of Jan van Martientje Miekies (Bertens)
 Bart van Peere of Bart van Peer Miekies (Bertens)
 Marie van Hein de Putter, wat staat voor Marie Pijnenburg – Kolsteren
 Willem van de rooie Hermus (Bertens)
 Harrie van Heintjes of Harrie van Keeën (Brekelmans)
 Janus van Peere (Brekelmans)
 Janus van Driekskes (Van de Plas)
 Piet van Graard Kee Graarte (Verhoeven)
 Pieter van Jôsjes (Verhoeven)
 Jan van Joan van Kubke Neijkes (Van Vugt)
 Jan van Hannes van Jaon van Sein Joosten (Bertens)
 Jan van Jaoneke Willeme (Martens)
 Jaones van Jannes Miekies (Bertens)
 Jaones van Hendrikke (Vermeer)
 Heintje van den Fransen boer (Van Iersel)
 Knilles Jantjes (Van de Pas)
 Frens van Nellekes (Van Iersel)

De familienaam Verhoeven

De naam Verhoeven is een herkomstnaam; de naam is afgeleid van de plaats waar men vandaan kwam. In dit geval van een hoeve. Niet alle Verhoevens of Van der Hoevens zijn van dezelfde origine. In de 13^e eeuw werd in Brabant op grote schaal werk gemaakt van de ontginning van onbewerkte gronden. Dit gebeurde vaak via zogenaamde hoeveverkavelingen: het opdelen van de te ontginnen grond in regelmatige percelen met een oppervlakte van 12 bunder, die men hoeven noemde. In Oisterwijk is een grote familie Verhoeven ontstaan waarvan de veertiende-eeuwse Aert van der Hoeven de stamvader is. Hij ontleende zijn naam aan het gehucht Hoeven, thans de omgeving van de Hoevenseweg. Of de hier behandelde Biezenmortelse Verhoevens ook van die Aert afstammen is nog onzeker.

Bij de volkstelling van 1947 waren er in Nederland 9.747 dragers van de familienaam Verhoeven. In Noord-Brabant woonden de meesten, 5.574 in totaal. In 125 Brabantse gemeenten kwam de naam toen voor. In Udenhout leefden toen 101 personen met de naam Verhoeven.

In 2007 woonden er in geheel Nederland 15.525 mensen met de achternaam Verhoeven.

Meest voorkomende achternaam in Udenhout

Als men het van de achternamen van de in Udenhout gesloten huwelijken mag afleiden, was de naam Verhoeven de meest voorkomende achternaam in Udenhout en Biezenmortel in de 19^e eeuw. Op de tweede plaats kwam Brekelmans en op de derde Van Iersel.

De stamhuizen

De tak van de familie Verhoeven – van dit hoofdstuk – woont al generaties lang in Biezenmortel op dezelfde boerderij in de Biezenmortelsestraat.

In 1783 werd die boerderij genoemd in een erfdeling van de familie Verhoeven. Maria Elis Brok, weduwe van Peter Adriaan Claes Willem Verhoeven, was op 7 juli 1783 in Udenhout begraven. Op 6 september 1783 kwam haar familie bij elkaar om voor de Oisterwijkse schepenen de nalatenschap te verdelen. Twee van haar kinderen waren al overleden: Anna Maria getrouwd met Cornelis Burgmans (zie stamboom Burgmans) en zoon Nicolaas getrouwd met Antonetta van de Pasch en vader van Gerardus (1773-1848). Het stamhuis viel in 1783 toe aan deze Gerardus en zijn vijf broers en zusters. Het stond omschreven als een huis, schuur, schop, varkenskooi, hof, boomgaard en weiland, groot vier lopen gelegen te Udenhout in den Biesmortel. De hoeve was gerechtigd in de Helvoirtse heide; verschillende Biezenmortelse boeren mochten vanouds strooisel op de Helvoirtse heide verzamelen voor in de stal. Bij de boerderij hoorden ook verschillende percelen grond: de groote Weij van 5 lopen, een perceel akkerland genaamd De Streep, akkerland genaamd bij Wijne, twee heibodems in Helvoirt, akkerland in Udenhout op de Groote Plak en een perceel broekveld aan de Roeltjesdijk.

Behalve de boerderij in Biezenmortel was er ook nog een huis met schop in de Groenstraat en huis en erf in het dorp aan de Kruisstraat te verdelen.

In 1853 vond wederom een boedelscheiding plaats. Dit keer tussen de vier kinderen van Gerardus Verhoeven en Johanna Schellekens. De boerderij wordt dan omschreven als: Eene bouwhoeve, bestaande in een landbouwershuis met schuur en verdere getimmeren, voorts erven, tuin, boomgaard, bouwlanden, hooilanden en houtgewasschen. In totaal groot 7,65 hectare en geschat op f4.235,-. Verder waren er nog enkele percelen heigrond op de Hooge Heide en de Helvoirtse Heide en roerende zaken, veestapel en graan te verdelen. De totale waarde was f17.977,-. Alle onroerende goederen werden toegedeeld aan zoon Johannes.

Verhalen

Roversbende de Swartmaekers

In 1694 is de familie Verhoeven het slachtoffer van een rondtrekkende roversbende genaamd de Swartmaekers. Die werden zo genoemd omdat de bendeleden voor ze op rooftocht gingen hun gezicht zwart maakten om zo onherkenbaar te blijven. Het gezin van Lijske, weduwe van Freijs Claas Verhoeven en het gezin van haar zwager Arien van Iersel en Maijke Claas Verhoeven werden in hun eigen huis bedreigd door deze bende en moesten voedsel en drank aan hen afstaan. De families kregen allerlei verwensingen naar hun hoofd geslingerd zoals: “Gij hoere gij hecx swijgt stille of wij sullen u de cop in bruyen en in de schouw optrecken”. De bende brengt de nacht door in de boerderij van Lijske maar wordt 's-morgens door de gewaarschuwde politiedienaren opgepakt. Daarmee loopt het voor de familie Verhoeven goed af. Enkele andere leden van deze bende hadden namelijk een boer in Haaren beroofd, waarbij de familie mishandeld werd en de zoon van de boer en een knecht om het leven kwamen. Eén van de hoofddaders, Peter Jan van Achelen, werd in februari 1696 veroordeeld. Hij werd met een zwartgemaakt gezicht op het schavot door de scherprechter “leevendigh geraebraekt, het hoofd afgeslaeghen en op een pin geseth en het

lighaam op een rat geseth". Hij werd dus eerst gefolterd door het breken van al zijn ledematen, vervolgens onthoofd, waarna zijn lichaam op een rad en het hoofd op een pin werden gezet.

Omdat de beroving in Biezenmortel van de familie Verhoeven minder ernstig was, werden de betrokken bendeleden op het schavot in Den Bosch voor hun misdaden "slechts" gezeseld, gebrandmerkt en voor tientallen jaren verbannen uit de Meijerij van Den Bosch.

Linnengoed

In een aparte akte werd in 1783 een inventaris gemaakt van alle bezittingen van Maria Brok weduwe van Peter Verhoeven. De onroerende zaken kwamen hierboven al ter sprake. Ook haar huisraad is geïnventariseerd. Opvallend is het grote aantal stuks linnengoed. In haar huis werden maar liefst 54 slaaplakens, 32 tafellakens, 22 hemden, 10 boterdoeken, 17 oorfluwijnen (kussenslopen), 17 kovens (wijd gewaad), 18 mutsen, 6 witte neusdoeken, 7 bonte doeken, 3 rokken, 4 schorten, 3 mantels, een stuklijf, een rouwfalie en 70 ellen linnen aangetroffen. Aan contanten werd 140 gulden aangetroffen. Het goud en zilver dat de weduwe bezat, was inmiddels verkocht en had 9 gulden en 17 stuivers opgebracht.

Plaatsvervanger voor militaire dienst

Wanneer een jongeman in het huwelijk trad, moest hij een bewijs overleggen dat hij aan zijn verplichtingen vanwege de dienstplicht had voldaan. Niet iedereen hoefde in dienst. Dat werd bij loting bepaald. Om het risico uit te sluiten dat je een lotje trof dat je tot de militaire dienst verplichtte, kon je vooraf regelen dat in dat geval iemand anders je plaats zou innemen. Vanzelfsprekend moest de plaatsvervanger daarvoor worden betaald. Meer hierover kunt u lezen in het hoofdstuk over de familie Schapendonk. Ook Gerardus Verhoeven (1849-1919) had voorafgaand aan de loting een plaatsvervanger geregeld. Bij de lichte van 1869 trok Gerardus nummer 17. Dat nummer werd opgeroepen voor militaire dienst. Zijn plaatsvervanger nam de dienst over op 7 mei 1869 bij het derde regiment der infanterie. De dienstplicht van de plaatsvervanger duurde tot 6 mei 1874, vijf jaar derhalve.

Op de fiets geraakt door het schot van een jager

Gerrit Verhoeven was in de zomer van 1945 op de fiets op de terugweg van een paardenconcours in St.-Oedenrode. Onderweg werd hij per ongeluk geraakt door een schot hagel van een jager. Gerrit viel van zijn fiets en brak een heup. Van het ene kwam het ander, de ene na de andere complicatie, waaronder een nierbekkenontsteking. Een goede medicatie ontbrak. Gerrit overleed op 25 maart 1946. Het overlijden van Gerrit had natuurlijk grote impact op Piet en Jans Verhoeven. Het was dan ook niet verwonderlijk dat in het lied, dat op hun gouden bruiloft werd gezongen, aandacht aan het overlijden van Gerrit werd besteed:

*Wie gaf er van hun kinderen een terug aan onze Heer?
Het zijn toch onze ouders. Gerrit ziet nu op hen neer.*

De stamreeks

- I. Willem Jan Wouter Verhoeven x Mariken Jan Joost van Iersel
- II. Claes Verhoeven x Maria Verhoeven
- III. Adriaen Verhoeven x Maria Wouter Joost Hendricx
- IV. Peter Verhoeven x Maria Brok
- V. Nicolaas Verhoeven (Udenhout, 1739) x Anthonet van de Pas
- VI. Gerardus Verhoeven (Helvoirt, 1773) x Johanna Schellekens
- VII. Johannes Verhoeven (Udenhout, 1806) x Cornelia Martens
- VIII. Gerardus Verhoeven (Udenhout, 1849) x Henrica Robben

Het gezin van Graard Verhoeven en Henrica Robben

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
--	------	---------	----------	-----------

1	Anna Cornelia (Kee)	20 september 1886 Udenhout	J. van Gorp	30 december 1971 Udenhout
2	Johanna Maria (Jans)	29 september 1887 Udenhout	M. van de Pas	14 september 1973 Boxtel
3	Johanna Adriana (Jenne)	9 december 1888 Udenhout	J. van Gestel	19 juni 1969 Hilvarenbeek
4	Petrus Johannes (Piet)	19 april 1890 Udenhout	J.M. den Ouden	23 maart 1985 Udenhout
5	Maria (Marie)	22 mei 1891 Udenhout	C. van Gorp	25 januari 1983 Haaren

Kwartierstaat Verhoeven-Robben

- 1 **Petrus Johannes Verhoeven** * 19 april 1890 + 23 maart 1985 Helvoirt
- 2 **Gerardus Verhoeven** * 3 juni 1849 Udenhout + 5 oktober 1919
x 29 april 1885 Berkel-Enschot
- 3 **Henrica Robben** * 28 oktober 1848 Berkel-Enschot + 25 februari 1908 Udenhout
- 4 **Johannes Verhoeven** ~ 7 november 1806 Udenhout + 19 september 1861 Udenhout
x 4 mei 1848 Udenhout
- 5 **Cornelia Martens** * 8 juli 1818 Udenhout + 24 mei 1882 Udenhout
- 6 **Petrus Robben** ~ 13 maart 1809 Udenhout + 4 december 1876 Berkel-Enschot
x 28 april 1847 Berkel-Enschot
- 7 **Johanna de Jong** * 6 april 1815 Berkel-Enschot + 8 mei 1861 Berkel-Enschot
- 8 **Gerardus Verhoeven** ~ 23 september 1773 Helvoirt + 13 januari 1848 Udenhout
x 2 mei 1802 Helvoirt
- 9 **Johanna Schellekens** ~ 9 juli 1772 Udenhout + 24 mei 1849 Helvoirt
- 10 **Willem Martens** ~ 13 oktober 1789 Udenhout + 13 juni 1856 Udenhout
x 30 mei 1816 Udenhout
- 11 **Adriana Maria van Iersel** ~ 6 juni 1793 Udenhout + 18 mei 1863 Udenhout
- 12 **Henricus Robben** is geboren gedoopt op 7 juli 1781 Udenhout + 2 oktober 1837 Berkel-Enschot
x 1 februari 1807 Oisterwijk
- 13 **Maria Verhoeven** ~ 25 januari 1781 Udenhout + 4 oktober 1812 Udenhout
- 14 **Cornelis de Jong** is geboren gedoopt op 31 mei 1782 Udenhout + 25 juli 1861 Berkel
x 1 juni 1810 Oisterwijk
- 15 **(Johanna) Maria Reijnen** ~ 1 november 1782 Oisterwijk + 29 december 1861 Berkel
- 16 **Nicolaas Verhoeven** ~ 5 juli 1739 Udenhout [] 10 november 1781 Helvoirt
x 5 mei 1765 Helvoirt
- 17 **Anthonet van de Pas** ~ 1 januari 1742 Helvoirt [] 29 januari 1809 Helvoirt
- 18 **Cornelis Schellekens**
x 22 januari 1769 Oisterwijk
- 19 **Huijberdina van den Bijgaart** ~ 16 april 1745 Oisterwijk + 17 oktober 1815 Helvoirt
- 20 **Willem Martens** ~ 9 november 1746 Udenhout [] 26 maart 1801 Udenhout
x 2 maart 1783 Oisterwijk
- 21 **Cornelia Vugts** ~ 13 mei 1760 Udenhout + 28 juli 1843 Udenhout
- 22 **Cornelis van Iersel** ~ 12 oktober 1756 Udenhout [] 16 mei 1807 Udenhout
x 27 januari 1788 Udenhout

- 23 **Cornelia Berkelmans** ~ 22 juni 1761 Udenhout + 7 februari 1841 Udenhout
- 24 **Francis Robben** ~ 5 november 1734 Udenhout [] 18 juni 1798 Berkel-Enschot
x 29 mei 1763 Oisterwijk
- 25 **Petronella van Rosch** ~ 2 mei 1741 Udenhout + 16 maart 1824 Berkel-Enschot
- 26 **Peter Verhoeven** ~ 28 november 1749 Udenhout [] 24 juni 1785 Udenhout
x 23 april 1780 Drunen
- 27 **Maria van Broekhoven** ~ 21 maart 1755 Udenhout + voor 1793
- 28 **Jan de Jong** ~ 15 september 1750 Oisterwijk
x
- 29 **Cornelia van Baast** ~ 6 november 1746 Oisterwijk
- 30 **Hendrik Reijnen** ~ 18 november 1732 Tilburg + 29 september 1816 Enschoot
x 3 februari 1765 Oisterwijk
- 31 **Cornelia de Kort** ~ 27 juli 1737 Oisterwijk [] 16 november 1803 Oisterwijk

Familieleden

Verhoeven Melkgeiten VOF

Vanouds was het bedrijf van de familie Verhoeven, zoals de meeste boerenbedrijven, een gemengd bedrijf. Harrie en Nel Verhoeven hadden koeien, varkens en kippen. De koeien stonden op de stal aan huis, de varkens in de losse schuur naast de boerderij en de kippen in de "kippenkooi". Eind jaren zestig werd een nieuwe varkensstal gebouwd maar ook een nieuwe koeienstal, een zogenaamde "grupstal" voor 38 koeien. In 1992 nam zoon Gerrit de boerderij over van zijn ouders. Later schakelden Gerrit en zijn vrouw Carla over naar een ander tak, namelijk de geitenhouderij. Omstreeks 1998 gingen de koeien weg en een jaar later de varkens. Melkgeiten en -lammeren kwamen er voor in de plaats. Tegenwoordig bestaat de veestapel uit 1200 melkgeiten en 400 lammeren.

De familiefoto

In en rond de houtzagerij

Jan P. van de Voort

Schrijver dezes is geboren (1942) en getogen in Udenhout, maar verliet op 19-jarige leeftijd (1961) het dorp om te gaan studeren in Nijmegen. Mijn herinneringen aan het familiebedrijf van de firma 'J.C. van de Voort Houthandel en Zagerij' beslaan de jaren 1946-1961 en 1965-1967, toen ik ook nog enige jaren in Udenhout heb gewoond. Van belang is om te weten, dat wij tot 1955 woonden op Stationsstraat C 225 (nu Kreitenmolenstraat 81) en daarna in het naastgelegen huis aan de houtwerf (nu Kreitenmolenstraat 83). Daar woonde mijn grootvader Jan Cornelis van de Voort met zijn dochter Cor. Hij was de oprichter van het bedrijf in 1892. Na zijn overlijden, in 1954, werd besloten om van huis te ruilen. Na de verbouwing en de inrichting van een kantoor voor de firma in de bijbouw, trokken onze ouders en wij daar in.

Het werk op de houtzagerij

Aanvoer van bomen

Een houtzagerij heeft bomen nodig. Hoe kwamen die daar? Ik weet nog dat ik met mijn vader mee mocht om bij de Hemeltjes bomen te kappen. Dat gebeurde toen nog niet door met een motorzaag (die werd toen nog niet gebruikt) de boom boven de grond door te zagen en de stronk er later uit te trekken. Nee, het was nog echt handwerk met bijl en trekzaag, houtbrekerswerk.

Enkele jaren na de oorlog kocht de firma een bos bij het kasteel van Neder-Hemert. Daar was in de oorlog hevig gevochten en er zaten granaatscherven in de bomen. De prijs was laag, maar gaf later veel ongemak: de raamzaag stuitte bij het zagen op heel wat scherven, waardoor de zagen ontzet raakten.

Eind jaren vijftig importeerde de firma eikenhout uit Frankrijk. Dat was vooral het werk van broer Kees. Dat ging via een Nederlandse agent en via een contactpersoon in Frankrijk, een zekere Rossowski, van Russische afkomst. Ik mocht een keer met broer Kees mee naar het bos van Compiègne om hout te kopen. We gingen eerst naar Parijs, waar Rossowski mij Parijs toonde door met zijn Volkswagen over de Parijse avenues te rijden. Ook werd een avond doorgebracht in de Folies Bergères waar ik voor het eerst schaars geklede dames zag dansen, toen een opwindende avond voor mij. Maar het rondgaan in de bossen om geschikte bomen uit te zoeken was voor broer Kees het doel. Hij schatte de bruikbare lengte van de eikenbomen, mat de omvang, las in het 'kubiekboekje' de inhoud af en schreef die op. Dat was de basis voor de inkoop. We stonden 's morgens om zes uur op, en na een ochtend werken reed men soms wel meer dan een uur om een goed restaurant voor de lunch te vinden. Na een middag werken reden we ook weer een of twee uren naar een hotel-restaurant waar wij dineerden en konden logeren. Toen heb ik een voorliefde gekregen voor de Franse keuken.

Op de werf

Het Franse eikenhout werd aanvankelijk per schip aangevoerd in de Piushaven in Tilburg en vandaar per vrachtauto naar de werf in Udenhout vervoerd. Later kwamen de vrachtauto's ook rechtstreeks vanuit Frankrijk. Het was dan soms dagen achtereen een komen en gaan van vrachtauto's en bomen lossen. Het lossen van een vracht bomen veroorzaakte een donderend geluid en een trillende grond.

Op de werf moesten de geschikte bomen uitgezocht worden voor bepaalde producten. Dat deed vooral Janus Voort, broer van mijn vader. De bomen werden versleept met paard en mallejan. Kees Damen was de voerman van het in mijn ogen ontzagwekkend grote Zeeuwse of Belgische paard. Later kwam er een tweedehandse legerkraan, merk Chevrolet, die maximaal 2500 kg kon hijsen. Als 15- of 16- jarige jongens vonden mijn broer Huub en ik dat een prachtig apparaat en konden er al spoedig goed mee rijden en ook wel bomen ophijsen en verplaatsen. Wanneer de betreffende chauffeur er niet was (broer Kees of Bertus van den Broek), wilde ik maar al te graag inspringen. Maar als ome Janus te hard foeterde wanneer het niet helemaal goed ging (terecht want het was wel gevaarlijk), dan liep ik soms kwaad weg. En hij was dan machteloos, want hij kon de kraan niet bedienen. Dat was wel een allemachtig goed gevoel. Een anekdote: toen onze Huub een keer een boom van wel 3000 kg omhoog wilde takelen – te zwaar dus – en dat niet lukte, riep onze ome Janus ‘Slaot um!’. Maar ja, een kraanwagen is geen paard.

Toen wij nog lagere schoolkinderen waren, was de werf voor ons een heel groot speelveld. Je kon er heerlijk springen op die hopen bomen en er verstoppertje spelen. Maar als er meisjes bij waren, dan werd er al gauw vanuit het huis van grootvader tegen het raam getikt door tante Cor. Die vond dat vanuit meer dan een opzicht gevaarlijk.

Omstreeks 1956 kreeg de firma een auto, een Volkswagen. De werf was wel zo groot, dat je er tot in de 3^e versnelling mee kon rijden. Zo leerden we er al een beetje autorijden. Ook was het heerlijk om met de brommer, merk Victoria, over het terrein te scheuren.

In de zagerij

De vroegste herinnering aan de zagerij is het indrukwekkende grote vliegwiel van de dieselmotor in de machinekamer. Ik kon daar heel lang gefascineerd naar kijken. Ook bewogen er allerlei andere onderdelen van de machine. Het rook er naar dieselolie.

Overigens moet men geen al te grote voorstelling van de zagerij maken. Het was een van planken opgebouwde grote schuur, maar dan wel overnaads opgetrokken. De voor- en achterzijde waren grotendeels open vanwege de rails voor de zaagslee. Het was er dikwijls koud en winderig, vooral in de winter wanneer het vroom. Er was dan geen andere verwarming dan een olievat, waarin hout werd gestookt. Je kon er je handen enigszins boven verwarmen.

Ook zie ik nog voor me hoe er in 1950 een nieuwe raamzaag met zaagslee werd aangelegd. Die kwam uit Duitsland. Een ploeg van een viertal Duitsers onder leiding van een heel dikke monteur verbleef maanden in Udenhout. Ze logeerden bij ‘De Schol’. Ze lunchten bij ons thuis. Ik zie nog voor mij de torenhoge stapel boterhammen die ons moeder voor ze maakte. Wanneer een boom in de zagerij was gesleept, werd die met vereende krachten met stevige stokken en spieën via enige schuine balkjes op de slee geduwd en daar met haken vast gezet. Daar heb ik dikwijls bij geholpen. O wee wanneer je iets niet goed deed. Dan werd je uitgeoeterd om het nooit meer te vergeten. Terecht, want ook dat was gevaarlijk werk. Stel je voor, dat een dikke boom terugrolde van de slee.

Mijn vader bediende de raamzaag. Terwijl die aan het zagen was, ging hij verder met het slijpen van de zagen en het controleren van de stand van de zaagpunten. Handwerk, dat hij zo tientallen jaren verrichtte.

Was een eerste bovenste deel van een boom afgezaagd, dan moest die – een schab – naar buiten op de schabbenhoop gebracht worden. Dat heb ik veel gedaan. Was het een dikke schab, dan sneed die bijna door mijn handen en moest ik me verbijten om de schab niet eerder los te laten. Dat doet een Van de Voort niet; die gaat door. Ook heb ik veel zaagmeel geruimd. Dat werd periodiek opgehaald door slagers, o.a. uit Waalwijk. Wij kregen in ruil daarvoor heerlijke gerookte hammen en worsten.

Soms hielp ik ook ome Janus of Marinus Weijtmans (die woonde in Helvoirt ongeveer naast De Zwarte Leeuw) om een *biel te kantrechten* op de cirkelzaag (een blok hout vlakke zijden geven). Dan moest je goed uitkijken om niet met je vingers dicht bij de cirkelzaag te komen. Daar was ik heel attent op, want mijn vader had op zijn achttiende zijn duim er mee afgezaagd. Ik heb hem dan ook nooit zien schrijven, uitgezonderd drie keer per jaar zijn handtekening zetten op mijn schoolrapport.

Economie

Van elke boom werd niet alleen een schab afgezaagd, maar ook nog een of soms twee planken. Dat waren planken van mindere kwaliteit: ze waren te smal of er zat spint in. Al die planken werden afgenomen door de boeren uit Udenhout en omgeving. Na de oorlog kwam de varkenshouderij op. Daarvoor moesten varkensstallen gebouwd worden. De planken daarvoor gingen ze bij ons halen. Na ongeveer zeven jaar was de varkenshouderij minder lucratief – dat heette ook de varkenscyclus – en dan gingen de boeren over op de kalveren. Ook dat vereiste weer stallen en planken, enzovoorts. Zo werd de economische conjunctuur zichtbaar op de werf. Alle varkens- en kalverstallen in de regio zijn toen van ons hout gebouwd. De firma heeft er misschien wel evenveel mee verdiend als met het moeilijke bestek zagen voor de marine of met het plaathout voor de meubelindustrie. Maar daarover praatten de Voorten niet. Wel over de jacht. Toen ben ik maar economische en sociale geschiedenis gaan studeren.

De familienaam Van de Voort

De familienaam Van de Voort is een herkomstnaam. In het verre verleden zal een voorvader gewoond hebben bij een 'voorde', dat is een doorwaadbare plaats in een riviertje. De Udenhoutse familienaam Van de Voort vindt haar oorsprong in het buurtschapje de Voort op de grens van Haaren en Helvoirt.

Bij de volkstelling van 1947 waren er 2.805 naamdragers met de familienaam Van de(r) Voort. In 2007 was in Nederland het aantal dragers met de naam Van de Voort 1.108 en Van der Voort 3.869. De naam komt voor in heel Nederland, vooral in Zuid-Holland (1.250) met concentraties in het Westland, rond Leiden en Amsterdam, en in Noord-Brabant (487) in en rondom Eindhoven, Someren en in het gebied van de Meijerij, zoals Helvoirt, Haaren, Oisterwijk en Udenhout.

De stamhuizen

Stamvader van de familie Van de Voort in de Meijerij is Jacob Hendrick Jacobs van de Voort (ca. 1530 – overleden vóór 7 april 1580), gehuwd vóór 1559 met Jenneke Embrecht Jan Peijnenborch. Op 21 november 1561 kocht Jacob Hendrick Jacobs de hoeve de Wijngaertranck van Peter Johannes Wilhelmus van Haeren. Deze hoeve, die reeds in 1369 vermeld stond, lag op de grens van Helvoirt en Haaren, in het buurtschap de Voort. Ter plaatse is de bedding van het riviertje de Ley het smalst en kon deze rivier het beste worden overgestoken. Aan deze rivierovergang danken de nakomelingen van Jacob Hendrick Jacobs hun familienaam.

Zijn nazaat Petrus van de Voort (gedoopt Helvoirt 28 maart 1730, begraven 4 november 1791 te Udenhout) vestigde zich te Udenhout. Hij was op 3 oktober 1763 te Oisterwijk getrouwd met Adriana Huijbert van Laarhoven. Zij kregen een zoon Johannes (1764-1842) en twee dochters. Johannes, dagloner, trouwde op 6 november 1817 met Maria Robben uit Udenhout. In 1850 woonde dit gezin in wijk D nr. 29. Ze kregen drie zonen: Wilhelmus (1825), Johannes (1828) en Adriaan (1833). In het Bevolkingsregister van 1861 en 1871 worden ze alle drie aangeduid als houtzager. Wilhelmus, ook Hermus genoemd, was gehuwd met Gertruda Somers. We komen hem en zijn broers voortdurend tegen bij allerlei houtverkopen en ook hun zonen zaten in het hout: Jan Cornelis (1863) en Martinus (1869) stonden te boek als houtbreker en later houtkoopman, en Adrianus Gertrudis als wagenmaker. Zij woonden in de Groenstraat (1861: B 52), maar Jan Cornelis (Kees) verhuisde naar de Stationsstraat, nu Kreitenmolenstraat, waar hij in 1904 het nog bestaande huis op nr. 83 bouwde naast het terrein van de houtzagerij.

Op 10 mei 1892 was Kees van de Voort getrouwd met Maria Kruissen en was hij 'voor zijn eigen' begonnen met een houtzagerij. Zijn zonen Janus (1895-1968) en Jan (1901-1978), die gehuwd was met Leentje Danklof (1906-1957), volgden hem omstreeks 1950 op. Zo vader zo zoon: Kees (1933) en Huub van de Voort (1943-1996) voerden later de directie. Zij werden opgevolgd door de zonen van wijlen Huub van de Voort, met name Maarten (1969) en Pepijn (1974). In 2013 is het bedrijf verhuisd naar het industrieterrein aan 'het spoor' (Ambachtsweg) en is het oude werfterrein verkocht aan 't Achterhuis Historische Bouwmaterialen BV (L.A.J. van Alebeek).

Verhalen

Het gilde Sint-Antonius Sint-Sebastiaan

Verschillende leden van de familie Van de Voort komen we vanaf 1849 tot heden tegen in het archief van het gilde Sint-Antonius en Sint-Sebastiaan. Ze leverden verschillende koningen. Hun koningsschilden zijn deels bewaard in de collectie van het gilde.

In 1858 liet Jan van de Voort het volgende rijm in het schild graveren:

*Al met een goede moet Kwam ik aangetreden
en Schoot den Vogel af Van Boven naar beneden
Zoo dat ik Koning word Al van deese Edele Gilde
daarom geef ik tot gedacgtenis naar mij(n) vermoge(n) een schild.*

A.C. van de Voort (Janus) werd zowel in 1920 als in 1923 koning. Op zijn fraaie schild uit 1920 is de zaagmachine van het merk Kirchner afgebeeld met daaronder het vers:

*Ik schoot den vogel neer • dat is gewis een eer.
Toch zeiden buur en vriend: Gij had hem wel verdiend.*

Had hij in 1926 het koningsschieten weer gewonnen, hij zou keizer zijn geworden, maar zijn broer Jan verhinderde dat, want hij won. Het fraaie vers getuigt van dit gebeuren:

*Jan van der Voort, 5 October. Vers:
't Was oog om oog en tand om tand.
Ik zonder duim aan rechter hand
Schoot eindelijk den vogel neer
En kreeg mijn broeders koningseer.
Reeds zes jaar was in onze woning
Mijn broeder Sint-Sebastiaans koning.
Keizer kon hij nu niet halen
Zijn schot moest voor het mijne falen.*

Zijn zoon Kees werd in 1987 koning en diens zoon Thom in 1996, waarna vader Kees zoon Thom weer als koning opvolgde in 1999.

Jan was op 18-jarige leeftijd zijn duim kwijtgeraakt bij het werken aan de cirkelzaag. Volgens het verhaal werd hij met de auto van 'gouden' Willem van Iersel naar het ziekenhuis in Tilburg gebracht, staande op de treeplank.

Hoge heg

De wagenmaker en de smid hadden vroeger veel contact en zaten meestal dicht bij elkaar met hun bedrijven. Dat had een reden. Als de wagenmaker de ijzeren repen rondom een karwiel moest doen, dan ging hij naar de smid om daar gebruik te maken van het hete vuur. Zo ook in Udenhout, waar smid Janus Kruissen en wagenmaker Jan van de Plas in de Groenstraat nét niet naast elkaar woonden. Er stond een dubbel burgerwoonhuis tussen. Janus van de Voort was op een goede dag op bezoek bij zijn oom smid Kruissen, die

mopperde omdat één van de bewoners van het genoemde dubbel woonhuis zijn heg zó hoog had laten groeien, dat de smid en de wagenmaker elkaar niet meer konden zien en ook moeilijk meer met elkaar konden communiceren. Dit laatste was belangrijk, want de wagenmaker moest van de smid weten wanneer het vuur heet was voor het plaatsen van de ijzeren repen op de karwielen. “Gaaf dat hier zo” was de opmerking die Janus maakte. Verder werd er niets gezegd. De volgende ochtend was de hele heg van voor tot achter tot de grond toe afgezaagd. Ze hebben nooit geweten wie dat gedaan had!

Hertha

Willem van de Voort was een verwoed jager. Dat zat in de familie. Ook zijn broers Janus en Jan en andere familieleden hielden zich graag op met de jacht. Willem had een jachthond, zo'n bruine gevlekte. Als Willem een fazant of konijn had geschoten, dan riep hij zijn hond “Hertha”. De hond zette de haren overeind en ging op zoek naar de fazant of het konijn. Toen de hond dood was, liet Willem, zoals dat vroeger vaker werd gedaan, van de huid van de hond een vest maken. En als daarna Willem “Hertha” riep, dan gingen de haren op z'n vest overeind staan.

De stamreeks

- I. Jacob Hendrick Jacob van de Voort (circa 1530) x Jenneke Peijnenborch
- II. Peter van de Voort (circa 1565) x Judith van Laarhoven
- III. Andries van de Voort x Cornelia Godschalck
- IV. Adriaan van de Voort x Elisabeth Rochus Aert Henricx Anchems
- V. Peter van de Voort x Barbara Cuipers
- VI. Adriaan van de Voort (Helvoirt, 1690) x Jenneke van Sprangh
- VII. Petrus van de Voort (Helvoirt, 1730) x Adriana van Laarhoven
- VIII. Johannes van de Voort (Udenhout, 1764) x Maria Robben
- IX. Wilhelmus van de Voort (Udenhout, 1825) x Gertruda Somers
- X. Jan Cornelis van de Voort (Udenhout, 1863) x Maria Kruissen

Het gezin van Kees van de Voort en Maria Kruissen

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Wilhelmus Gertrudis (Willem)	21 april 1893 Udenhout	Maria Beekmans	24 september 1944 Tilburg
2	Adrianus Cornelis (Janus)	14 januari 1895 Udenhout	Ongehuwd	14 september 1968 Udenhout
3	Gertruda Adriana Hendrika (Truus)	13 augustus 1896 Udenhout	Bart van Dongen	23 maart 1981 Udenhout
4	Cornelia Adriana (Cor)	14 april 1898 Udenhout	Ongehuwd	10 augustus 1974 Ammerzoden
5	Wilhelmina Maria (Mientje)	19 november 1899 Udenhout		11 september 1911 Tilburg
6	Johannes Antonius (Jan)	6 mei 1901 Udenhout	Leentje Danklof	27 februari 1978 Udenhout
7	Maria Cornelia	16 september 1902 Udenhout		21 november 1905 Udenhout
8	Cornelis Adrianus	11 februari 1904 Udenhout	frater Deodaat	14 april 1971 Oisterwijk

Kwartierstaat Van de Voort-Kruissen

- 1 **Wilhelmus Getrudis van de Voort** * 21 april 1893 Udenhout + september 1944
- 2 **Jan Cornelis van de Voort** * 8 november 1863 Udenhout + 28 maart 1954 Udenhout
x 10 mei 1892 Udenhout
- 3 **Maria Kruijssen** * 10 augustus 1866 Udenhout + 26 januari 1947 Udenhout
- 4 **Wilhelmus van de Voort** * 22 juni 1825 Udenhout + 26 februari 1909 Udenhout
x 29 april 1858 Berkel-Enschot
- 5 **Gertruda Somers** * 18 mei 1833 Udenhout + 13 januari 1892 Udenhout
- 6 **Cornelis Kruijssen** * 23 februari 1822 Tilburg + 1 april 1895 Udenhout
x 27 april 1861 Boxtel
- 7 **Adriana van Iersel** * 18 februari 1822 Haaren + 18 maart 1901 Udenhout
- 8 **Johannes van de Voort** ~ 5 november 1764 Udenhout + 22 oktober 1842 Udenhout
x 6 november 1817 Udenhout
- 9 **Maria Robben** ~ 9 april 1795 Udenhout + 24 december 1866 Udenhout
- 10 **Joannes Somers** ~ 28 januari 1798 Tilburg + 24 juli 1843 Udenhout
x 30 april 1829 Udenhout
- 11 **Henrica Marcelissen** ~ 7 april 1802 Udenhout + 13 december 1889 Udenhout
- 12 **Adriaan Kruijssen** ~ 11 augustus 1781 Udenhout + 15 december 1827 Udenhout
x 12 april 1815 Tilburg
- 13 **Anna Maria Deckers** ~ 6 december 1789 Tilburg + 6 februari 1865 Udenhout
- 14 **Martinus van Iersel** ~ 9 juni 1775 Diessen + 19 maart 1848 Haaren
x Udenhout 19 april 1807
- 15 **(Joanna) Maria van Wagenberg** ~ 23 juni 1779 Udenhout + 11 april 1848 Haaren
- 16 **Petrus van de Voort** ~ 28 maart 1730 Helvoirt [] 4 november 1791 Udenhout
x 9 oktober 1763 Oisterwijk
- 17 **Adriana van Laarhoven** ~ 2 februari 1727 Udenhout overleden [] 17 maart 1783 Oisterwijk
- 18 **Willem Robben** ~ 15 september 1770 Loon op Zand + 30 augustus 1830 Udenhout
x 4 mei 1794 Loon op Zand
- 19 **Johanna van der Crabben** ~ 25 februari 1767 Udenhout [] 20 januari 1809 Udenhout
- 20 **Norbertus Somers** ~ 23 april 1751 Tilburg [] 28 december 1801 Tilburg
x 26 februari 1775 Tilburg
- 21 **Geertrui Haans** ~ 28 mei 1755 Tilburg [] 15 oktober 1804 Tilburg
- 22 **Laurens Marcelissen** ~ 21 augustus 1751 Udenhout + 7 februari 1831 Udenhout
x 5 april 1788 Drunen
- 23 **Johanna van de Zande** ~ 8 mei 1760 Drunen + 9 juni 1811 Udenhout
- 24 **Jan Kruijssen** is geboren Berkel gedoopt op 3 augustus 1739 Udenhout [] 4 februari 1795 Udenhout
x 11 juni 1780 Udenhout
- 25 **Willemijn Hendriks** ~ 1 februari 1746 Oisterwijk [] 26 juni 1795 Udenhout
- 26 **Francis Deckers** ~ 17 augustus 1755 Tilburg + 28 juni 1806 Tilburg [] 1 juli 1806 Tilburg
x 22 februari 1789 Tilburg
- 27 **Hendrika Couwenberg** ~ 30 augustus 1767 Oosterhout + 7 oktober 1832 Tilburg
- 28 **Geert van Iersel** ~ 12 september 1733 Udenhout + 23 november 1817 Udenhout

x Oisterwijk 10 januari 1762

29 **Josina van Rijsewijk** ~ 19 mei 1742 Udenhout [] 4 maart 1782 Udenhout

30 **Jan Baptist van Wagenberg** ~ 22 januari 1735 Tilburg overleden [] 7 maart 1789 Tilburg
x 1 maart 1772 Helvoirt

31 **Adriana van Deursen** ~ 5 maart 1750 Udenhout + 12 mei 1837 Haaren

Familieleden

Jan Cornelis (Kees) van de Voort, oprichter van de houthandel

Het meest prominente lid van de Udenhoutse familie Van de Voort is ongetwijfeld Jan Cornelis van de Voort (1863-1954). Hij startte in 1892 de houthandel en houtzagerij onder zijn naam. In 1894-1895 bouwde hij de stoomhoutzagerij aan de spoorlijn Tilburg – 's-Bosch. De stoommachine van 20 pk had hij in Sneek gekocht. Het personeel bestond uit 11 mannen en 1 kind. In 1904 verplaatste hij de houtzagerij naar de Stationsstraat (nu Kreitenmolenstraat) en ging er ook zelf wonen. Het ketelhuis aan het spoor verbouwde hij tot woonhuis en bouwde verder een blok van vier arbeiderswoningen voor zijn personeel bij de spoorwegovergang. Zijn activiteiten in de houthandel en houtzagerij bleven niet beperkt tot Udenhout. Volgens de overlevering bezocht hij periodiek bekende horecagelegenheden in Amsterdam (Krasnapolski) en Utrecht (Noord-Brabant) waar de zakenwereld bij elkaar kwam. Zijn bedrijf was gespecialiseerd in beslagen palen (met bijl en dissel bewerkte boomstammen tot vlakke vierkante of ronde palen), waar de Nederlandse Spoorwegen en de Limburgse mijnen er honderdduizenden van nodig hadden. Hij leverde ook grote aantallen beslagen palen voor de Westkapelse Zeedijk en voor bouwwerken en havenuitbreidingen van Amsterdam en Schiedam. Behalve enige vaste krachten had hij soms wel tot 80 arbeiders in dienst voor het kappen, zagen en bewerken van het hout. Hij kocht dat niet alleen in Udenhout en verre omgeving, maar bijvoorbeeld ook in Wassenaar (landgoed De Pauw) en Den Haag.

Kees van de Voort beperkte zich niet tot hout. Hij was iemand die selfsupporting wilde zijn. Hij verwierf in de loop der jaren veel grond, zowel door het ontginnen van percelen als door de aankoop van bossen en weilanden. Een van zijn grotere aankopen was het oude leengoed (1269) 'De Moffenhoeve' gelegen op de Schoorstraat. Hij kocht het van Jhr. Alexander Joseph Hubert Marie Verheyen, bewoner van het kasteel te Loon op Zand. Eerder, in 1896, had hij de 'Prinsenvelden' op de Schoorstraat gekocht van Jhr. Ludovicus Marie Guislaine van Pottelsberghe de la Potterie uit Gent.

Kees van de Voort was ook maatschappelijk actief: lid van het College van Zetters (vóór 1906), raadslid van 1913-1919 en wethouder van 1937-1941 en 1945-1946. Op 1 maart 1948 trok hij zich uit het bedrijf terug, 85 jaar oud. Hij overleed 28 maart 1954.

Willem Gertrudis van de Voort, oorlogsslachtoffer

Zijn zoon Willem van de Voort was bedrijfsleider bij de houtzagerij van de Firma Appels aan de Stationsstraat. Tijdens de Tweede Wereldoorlog verborg hij daar munitie voor de ondergrondse. Door loslippigheid of verraad is de Duitse bezetter daar achter gekomen. Hij werd, met Jan Appels en diens broer Adrianus, op 24 september 1944 gearresteerd en waarschijnlijk op diezelfde dag op het terrein van de Willem-II-kazerne in Tilburg gefusilleerd. Hun lijken werden pas drie jaar later, op 25 september 1947, gevonden op een terrein bij de Willem-II-kazerne. Janus Appels was hoofd van de ondergrondse in Udenhout. Willem ligt begraven op het kerkhof van de Sint-Lambertuskerk. Zijn naam staat ook geschreven in de Mariakapel op de Schoorstraat. Hij was gehuwd met Maria Antonia Carolina Beekmans (1894-1985).

Wim van de Voort, kunstenaar

Wim van de Voort, tweelingbroer van historicus Jan van de Voort, is een bekende kunstschilder en –tekenaar in den Bosch en omgeving. Als jongen van 15 maakte hij al rake

portretten, in houtskool op behangselpapier van Rath & Doodeheever, van dorpelingen, onder andere in Huize Felix en Huize Assisië. Ook schilderde hij portretten van zijn vader en oudste broer en diens echtgenote. Veel waardering is er voor zijn geheel eigen symbolische beeldtaal. Hij exposeerde vooral in Noord-Brabant, waaronder ook in Udenhout tijdens de heemdagen van juni 2004.

De familiefoto

Rôome van de koei

Hans Pickhard en Kees van Kempen

De boeren van het kleine buurtschap de Mortel brachten lange tijd hun rômkannen zelf naar de melkfabriek. Willeke Denissen en Frens van de Wouw of hun zonen reden om de anderse week met de platte kar, ook voor hun burens Janus van Wagenberg en Jaoneke de Bakker. Ze reden naar de melkfabriek om er hun verse rôome te leveren en na het spoelen van de lege kannen deze weer keurig bij iedereen terug te brengen. Later kwamen er grote melkopslag tanks waarbij de melk met vrachtwagens van Campina bij de boerderijen werd opgehaald.

Van de koe naar de consument

Bertha 14 en Sjoukje

De familie Van Wagenberg in de Mortel had een gemengd bedrijf zoals er in Udenhout en Biezenmortel vele waren: koeien, varkens, kippen, natuurlijk een paard en gemiddeld zo'n 10 ha bouw- en weiland. Daarnaast een groentetuin voor eigen gebruik. Het gezin leefde met de kalender van het werk op de boerderij en de kalender van de kerk. De fiets in de goei kamer en vader 's zaterdags naar de barbier. Eén keer per jaar werd er een varken geslacht. De inkomsten bestonden vooral uit het melkgeld, de verkoop van eieren en de verkoop van varkens. Het was heel gebruikelijk het werk zoveel mogelijk samen te doen. Met vier dochters en een zoon kon je in korte tijd veel doen, de koeien melken, de varkens voeren, de eieren rapen. En bij grote klussen wisten de vier boeren van de kleine buurtschap elkaar te vinden, bij de oogst, maar bijvoorbeeld ook bij het kalven. Daar werd niet over nagedacht. Dat was vanzelfsprekend.

Van Wagenberg had acht koeien. Dat was in de jaren vijftig aan de hoge kant. En de koeien hadden zoals overal hun namen. Als een koe Bertha 14 heette, dan werd haar eerste kalf vrijwel automatisch Bertha 15 genoemd en twee jaar later haar tweede kalf Bertha 16. In 1962 was er bij Ties van Wagenberg weer eens een kalf geboren. De schetser kwam – als altijd – een tekening maken van het kalf en vroeg aan Ties: “En hoe mag de jongedame heten?”, waarop Ties antwoordde: “Sjoukje”. Het was kort nadat Sjoukje Dijkstra voor de eerste keer wereldkampioene kunstrijden was geworden, en het kalf moest natuurlijk ook een kampioen worden.

Rôome en melk

In Udenhout sprak men in geval van melk recht van de koe niet van melk, maar van rôome. Dat product, recht van de koe en recht van de boer, stond bij mensen op tafel. “Mag ik wat melk van je?” klonk op z'n Udenhouts als “maag ik efkes 'n bietje rôome?”. De melkkannen, waarmee de rôome werd opgehaald bij de boeren, waren geen melkkannen maar rômkannen en de boeren, die de rômkannen vervoerden naar de fabriek, waren geen melkboeren maar rômboeren.

Overigens heette in het dorp de consumptiemelk wel melk en de melkventer langs de deur was de melkboer. Ook de fabriek werd niet vernoemd naar het ingekochte product, de rôome, maar naar het eindproduct; men zei melkfabriek of boterfabriek.

Normaal gesproken zou ook de rôome van de vier boeren in de Mortel worden opgehaald door rôomboeren om naar de fabriek te brengen. Maar er was geen enkele rôomboer bereid om elke dag door de onverharde Mortel te rijden voor pakweg een zestiental rômkannen. Vooral het stuk tussen Van Wagenberg en Denissen was het grootste deel van het jaar een grote modderpoel. Willeke Denissen zag er wel een bijverdienste in om voor de vier boeren de rômkannen naar de fabriek te brengen. Het is in enkele variaties zo gebeurd, dat alle vier meededen of lange tijd Denissen en Van de Wouw.

Roomleij

Op korte afstand van de voormalige melkfabriek, dat is nu de supermarkt Emté, stroomt een riviertje, links van de ambtswoning van de directeur van de voormalige landbouwschool. De melkfabriek haalde de rôome op bij de boeren, verwerkte die op de fabriek tot consumptiemelk, yoghurt, rijstepap, vla of boter, die aan de fabriek werden opgehaald door melkventers. De fabriek moest natuurlijk de melkkannen, waarmee de melk van de boeren werd opgehaald, maar ook de enorm grote opslagtanks elke dag schoonmaken. Al het afvalwater werd geloosd in de vlakbij stromende Leij. Het afvalwater had een witte kleur. Dat gaf ook het riviertje de kleur van melk. Afhankelijk van hoe hoog het water in de Leij stond en afhankelijk van de hoeveelheid regen, behield de beek haar witte kleur soms tot voorbij de Mortel.

In de volksmond werd het beekje in de loop van de jaren genoemd naar de herkomst van de witte kleur. De witte Leij kreeg in het dorp de naam Rômleij, natuurlijk vernoemd naar de rôome.

Het woordje Roomleij is een verkeerde vertaling van de naam Rômleij naar het Nederlands. De enige echte juiste vertaling van de Rômleij zou zijn de Melkleij. Maar goed, het oude Udenhouts is vernederlandst en we doen het met de naam de Roomleij. Net zo goed als we het doen met de Franse woorden lamp, trottoir en portemonnee en de Engelse woorden manager, item en downloaden.

De Rômleij liep achter de boerderij van Janus van Wagenberg door richting het Verzonken Kasteel bij Willeke Denissen (vanaf de Groenstraat de eerste boerderij in de Mortel). Zo maakte de rôome vanuit de Mortel als het ware een rondje.

Koeien melken was vroeger “vrouwenwerk”. De meeste boeren konden niet eens melken. Als de boerin, een van de dochters en de boerenmeid net gemolken hadden, lag er een soort schuim bovenop de melk. Dat was meer lucht dan melk. Een goede melker herkende je aan het schuim op de melk. Als men de melk een tijdje liet staan om af te koelen, kwamen er vetdeeltjes (de boter) boven drijven. Dat was de zogenoemde roomlaag. Wilde je echt boter maken, dan moest je de melk met een karnstaaf bewerken, zodat er klonten boter boven kwamen drijven. Met de schuimspaan schepte men de boter van de melk, waarna men de klonten boter bewerkte tot boterkluiten. De resterende melk was karnemelk. Via een andere methode kon de boer in plaats van boter kaas maken. De resterende melk was dan geen karnemelk, maar wrongel.

Melkventers of melkboeren

De verkoop van consumptiemelk steeg geleidelijk aan. Het ging om ruim 3 miljoen liter melk rond 1950 en ruim 12 miljoen liter in 1965. In die tijd waren er 25 melkventers in dienst voor Udenhout, Biezenmortel en de omliggende plaatsen. Daarnaast werd de melk afgeleverd bij 11 slijters. Eén zo'n slijter was het zuivelhuis van Peer van Oene in de Slimstraat. Maar Peer ventte ook met melk en deed dat tot aan 1938 met een hond als trekdier. Die hond was in vaste dienst van de melkfabriek en kreeg in 1938 per brief ontslag. Oudere Udenhouters kennen ongetwijfeld melkventers zoals Joske Mathijssen, Ties Heessels en Sjekke Verhoeven, die met paard en wagen door het dorp trokken.

De fabriek

De melkfabriek is gebouwd in 1916 op initiatief van de Boerenbond. Je mag wel zeggen: pas in 1916, want de eerste plannen waren er al in 1907. Er kwam een einde aan de kleinschalige handmatige verwerking van de basisproducten op de boerderij. Er kwam een fabriek waar de melk van de boerderij werd verwerkt tot boter, consumptiemelk en later ook yoghurt en vla. Al bij al had het initiatief wel tien jaar geduurd. Er waren namelijk 400 koeien nodig wilde een fabriek rendabel kunnen werken en dat was pas in 1916 het geval.

De noodzakelijke schaalvergroting van de zestiger jaren bracht de continuïteit van de fabriek in gevaar. Na eerst samenwerking te hebben gezocht met onder andere de Haarensse melkfabriek, volgde in januari 1965 de fusie met CTM in Tilburg. Na de overname verwerkte de Melkfabriek van Udenhout nog 12 jaar lang melkpoeder tot andere producten, onder andere 'klop-klop'. Daarna was het gedaan met de melkverwerking in Udenhout. Tegelbedrijf Jan Elands kocht het complex op en omstreeks 1990 werd de fabriek doorverkocht aan Em-Té.

Moderne tijden

De modernisering in de jaren zestig raakte niet alleen de fabriek, maar ook elke individuele melkveehouder kreeg ermee te maken. In korte tijd schoten de grote lig-boxenstallen als paddenstoelen uit de grond. Boeren kregen veel meer vee, moderne technieken van machinaal melken werden toegepast en opslag van melk ging in het vervolg in tanks, die werden leeggehaald met grote tankwagens van Campina. Er kwamen een melkoverschot en Europese regelgeving.

Ties van Wagenberg was in 1969 een van de eerste melkveehouders die een lig-boxenstal had. Dat leidde in de beginjaren er toe dat er vaak groepen boeren van elders met de bus naar de Mortel kwamen om een kijkje te nemen naar alle moderne verworvenheden. Christ Wouters van de Voorlichting regelde dat. Er was vooral ook veel belangstelling vanuit België. Soms zelfs uit Japan.

De familienaam Van Wagenberg

De familienaam is een herkomstnaam. Wagenberg is een dorp in de gemeente Drimmelen in West-Brabant. De stamouders zullen derhalve afkomstig zijn uit dit dorp.

De naam komt niet veel voor in Nederland. In 2007 116 keer. Bij de volkstelling van 1947 werden 80 naamdragers geteld. Daarvan woonden er 62 in Noord-Brabant en 13 in Gelderland. In Udenhout woonden in 1947 zeven personen met de naam Van Wagenberg. Er werd toen in Udenhout ook nog één persoon geregistreerd met de naam Wagenberg dus zonder "van".

Ook Helvoirt, Vlijmen en Vught kennen enkele families Van Wagenberg. De tak uit Vlijmen stamt af van een zoon van het echtpaar Van Wagenberg – van Avendonk. Johannes van Wagenberg uit de Vlijmense tak was behalve landbouwer en tapper ook veearts. Hij werkte blijkbaar ook in Udenhout blijkens een nota van het voor die tijd aanzienlijke bedrag van 50 gulden en 65 cent aan de gemeente Udenhout voor de ontruiming en zuivering bij besmettelijke veeziekten. Later bracht de Vlijmense tak fabrikanten voort onder andere in de lederindustrie en groentenverwerking.

De stamhuizen

De familie Van Wagenberg heeft verschillende generaties in de Mortel gewoond. De familie pachtte daar één van de drie boerderijen. Twee boerderijen waren sinds mensenheugenis in bezit van het Oisterwijkse armbestuur. De derde boerderij, die de familie Van Wagenberg pachtte, was lang in particulier bezit. De eigenaren waren de familie Van Iersel, de tak van burgemeester Van Iersel en zijn zoon Gouden Willem. Het was een mooie grote boerderij die

op 26 oktober 1944 bij de bevrijding is afgebrand. Burgemeester Sjef van Iersel verhuurde de boerderij voor 625 gulden per jaar aan Adriaan van Wagenberg. Adriaan was gehuwd met Adriana Brekelmans die in 1853 overleed. Hij hertrouwde in 1856 met Cornelia van der Schoot. Cornelia was de inwonende dienstbode van burgemeester Van Iersel, die na het huwelijk van zijn dienstbode op zoek moest naar een nieuwe. Mogelijk door bemiddeling van Adriaan van Wagenberg wordt die gevonden in de persoon van Maria Brekelmans, de jongere zus van Adriaans eerste vrouw.

De enige zoon van burgemeester Van Iersel, Willem (alias Gouden Willem) erfde later de boerderij in de Mortel. Toen Willem in 1924 overleed, werd de boerderij publiek verkocht. Het Oisterwijkse armbestuur wist de boerderij te verwerven zodat daarmee alle drie de boerderijen in de zogenaamde Kleine Mortel in hun bezit waren.

Na de oorlog werd in de Mortel een nieuwe boerderij gebouwd, een zogenaamde wederopbouwboerderij. J.A. van Esch maakte in 1950 daarvoor de bouwtekeningen. In de jaren negentig van de vorige eeuw verwierf de gemeente Tilburg de boerderij in de Mortel voor een nieuwe uitbreidingswijk.

Verhalen

Boerderij in brand op Bevrijdingsdag

De dag van 26 oktober 1944 staat bij de familie Van Wagenberg nog in het geheugen gegrift, als was het gisteren gebeurd. De dag van de bevrijding. De Canadezen kwamen vanaf Helvoirt over de Biezenmortelsestraat en de Groenstraat de bevrijding brengen. Intussen probeerden de Duitsers te ontkomen, vluchtend over de spoorlijn. De Canadezen schoten met lichtspoorruitie om te kijken waar hun kogels terecht kwamen. Als die werden beantwoord, was de vijand dichtbij. Maar de lichtspoorruitie kwam ook terecht op rieten daken van boerderijen.

Die dag gingen er acht boerderijen, twee dubbele woonhuizen en een schuur in vlammen op. De acht boerderijen waren die van Brekelmans in de Gijzelsestraat, van Swaans en van Van de Plas op 't Endeke, van Jonkers en van Simons in de Groenstraat, van Mathijssen en van Bronner in de Kreitenmolenstraat en ook die van Van Wagenberg in de Mortel.

De familie Van Wagenberg zat in de schuilkelder, zoals bijna heel Udenhout dat die dag deed. Vader, moeder en vijf kinderen en ook de buurvrouw Net Denissen – van de Ven en haar moeder Jans van de Ven. Jans had een ernstige vorm van reuma en was liggend op een bed de schuilkelder ingeschoven. De Canadezen schoten met lichtspoorruitie richting spoorlijn en een van die kogels kwam terecht op de varkensstal achter de boerderij. De varkensstal vloog in brand. Alle Udenhouters hadden die dag genoeg aan zichzelf. Er was die dag geen brandweer. En zo kon het vuur overslaan op de boerderij. Het rieten dak vatte gemakkelijk vlam. Janus van Wagenberg kon zijn rundvee nog in veiligheid brengen, maar de varkens gingen verloren. Het gezin moest hals-over-kop uit de schuilkelder, kruipend over de hofpad naar een achtergelegen sloot. Oma Van de Ven werd op een ladder gebonden en zo uit de schuilkelder getrokken.

Ties van Wagenberg spreekt nog altijd zijn verwondering uit over de ernst van de situatie. De schuilkelder lag pal achter de varkensstal, maar anderhalve meter diep. De kelder was afgedekt met planken en daar bovenop stond de mustermijt. Als die vuurpijl niet op de varkensstal terecht was gekomen, maar op de mustermijt, was de ramp niet te overzien geweest.

Moeder en de kinderen hebben overnacht bij Willeke Denissen op bedden, die men uit de schuilkelder had gehaald. De boerderij brandde tot de grond toe af. De volgende ochtend

zag Annie van Wagenberg haar vader haast wezenloos naar de verbrandde resten kijken. "Het is de enige keer dat ik vader heb zien huilen".

Het gezin Van Wagenberg heeft ongeveer een jaar gewoond bij twee ongehuwde tantes, zussen van moeder, achter in de Slimstraat waar later de Heksenketel was gevestigd. Het vee werd op meerdere plaatsen ondergebracht, maar vooral ome Marinus van Rijsewijk – een zwijgzame man – op de Houtsestraat heeft heel veel kunnen betekenen voor zijn zus en zwager. Na ruim een jaar kwam er een noodboerderij in de Mortel en in 1955 de nieuwe boerderij, die er nog altijd staat.

Hoog bezoek

De eerste drie boerderijen in de Mortel, van De Bakker, van de Wouw en van Van Wagenberg, waren eigendom van de *den Oisterwijkse Arme*. Een keer per jaar kwam het voltallige bestuur van acht man een hele dag naar de Mortel, 's morgens op een adres, op lunchtijd op een tweede adres en 's middags op het derde adres. Het adres waar de lunch werd gebruikt, wisselde elk jaar. Het was eigenlijk wel een feestdag. Er kwamen gemoedelijke mensen een kijkje nemen op de boerderij en geïnteresseerd informeren naar het wel en wee van het gezin. Men pakte royaal uit met koffie en koek en een royale koffietafel als lunch. Iedereen in de 's zondagse kleren. Het ging niet over zakelijke onderwerpen zoals de jaarlijkse huurverhoging. Dat was het werk van een van de bestuursleden, Driek Schoenmakers, die daarvoor afzonderlijk naar de Mortel kwam.

De stamreeks

- I. Floris Jacob van Wagenberg x Angela Voskens
- II. Adrianus van Wagenberg (Tilburg, 1702) x Cornelia van Avendonk
- III. Jan Baptist van Wagenberg (Tilburg, 1735) x Adriana van Deursen
- IV. Martinus van Wagenberg (Udenhout, 1774) x Petronella Couwenberg
- V. Adriaan van Wagenberg (Udenhout, 1809) x Cornelia van der Schoot
- VI. Adriaan van Wagenberg (Udenhout, 1858) x Maria de Jong

Het gezin van Adriaan van Wagenberg en Maria de Jong

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Adriaan (Janus)	27 januari 1889 (geboorteakte) 28 januari 1889 (bidprentje) Udenhout	J.C. van Rijsewijk	29 oktober 1977 Udenhout
2	Jan Cornelis (Jan)	22 januari 1891 Udenhout	J. Schellekens	21 juni 1966 Den Bosch
3	Franciscus Cornelis (Frans)	25 november 1892 Udenhout	M. van Uden	6 september 1987 Vught
4	Adriana (Jana)	23 juli 1894 Udenhout	J.M. Bertens	16 februari 1985 Udenhout
5	Wilhelmus	30 december 1895 Udenhout	Broeder Filippus	8 februari 1980 Tilburg
6	Josephus Lambertus	1 maart 1898 Udenhout		5 oktober 1917 Udenhout
7	Antonius (Toon)	7 januari 1900 Udenhout	Petronella van Uden	21 juli 1958 Esch
8	Johanna Petronella	11 april 1903 Udenhout	Zuster Mariana	26 augustus 1990 Zundert

Kwartierstaat Van Wagenberg-de Jong

- 1 **Adriaan van Wagenberg** * 27 januari 1889 Udenhout + 29 oktober 1977 Udenhout
- 2 **Adriaan van Wagenberg** * 21 februari 1858 Udenhout + 2 mei 1934 Udenhout
x 30 april 1888 Udenhout
- 3 **Maria de Jong** * 12 juni 1859 Loon op Zand + 21 juni 1935 Udenhout
- 4 **Adriaan van Wagenberg** ~ 3 november 1809 Udenhout + 29 mei 1883 Udenhout
x 24 januari 1856 Udenhout
- 5 **Cornelia van der Schoot** * 10 maart 1820 Udenhout + 22 maart 1894 Udenhout
- 6 **Cornelis de Jong** * 2 oktober 1811 Udenhout + 14 september 1868 Enschoot
x 22 april 1858 Udenhout
- 7 **Elisabeth Teurlings** * 8 december 1829 Udenhout + 24 september 1913 Udenhout
- 8 **Martinus van Wagenberg** ~ 18 juli 1774 Udenhout + 4 maart 1835 Udenhout
x 28 februari 1802 Oisterwijk
- 9 **Petronella Couwenberg** ~ 16 november 1775 Udenhout + 6 februari 1833 Udenhout
- 10 **Laurens van der Schoot** ~ 9 maart 1790 Tilburg + 6 april 1864 Udenhout
x 29 april 1819 Udenhout
- 11 **Cornelia Leermans** ~ 4 juni 1790 Udenhout + 6 juni 1861 Udenhout
- 12 **Martinus de Jong** ~ 2 januari 1785 Tilburg + 3 mei 1850 Udenhout
x 23 september 1810 Udenhout
- 13 **Cornelia Simons** ~ 1 augustus 1786 Udenhout + 2 januari 1871 Udenhout
- 14 **Adriaan Teurlings** ~ 5 maart 1798 Udenhout + 30 december 1865 Udenhout
x 27 juli 1826 Udenhout
- 15 **Adriana van Iersel** ~ 19 november 1795 Oisterwijk + 8 februari 1867 Udenhout
- 16 **Jan Baptist van Wagenberg** ~ 22 januari 1735 Tilburg overleden [] 7 maart 1789 Tilburg
x 1 maart 1772 Helvoirt
- 17 **Adriana van Deursen** ~ 5 maart 1750 Udenhout + 12 mei 1837 Haaren
- 18 **Adriaan Couwenberg** ~ 24 januari 1734 Udenhout [] 20 september 1794 Udenhout
x 26 mei 1771 Udenhout
- 19 **Maria Helena de Kort** ~ 17 januari 1745 Haaren [] 24 november 1788 Udenhout
- 20 **Cornelis van der Schoot** ~ 13 maart 1752 Tilburg [] 18 juni 1808 Tilburg
x 7 januari 1775 Udenhout
- 21 **Johanna Maria Schoenmakers** ~ 29 december 1750 Udenhout + 9 juni 1825 Tilburg
- 22 **Peter Leermans** ~ 10 december 1757 Udenhout + 23 augustus 1831 Udenhout
x 25 mei 1788 Udenhout
- 23 **Francisca Jorissen** ~ 26 december 1757 [] 17 december 1804 Udenhout
- 24 **Cornelis de Jong** ~ 30 maart 1743 Tilburg [] 22 augustus 1800 Tilburg
x 16 juni 1782 Udenhout
- 25 **Johanna van Broekhoven** ~ 17 november 1750 Udenhout [] 20 mei 1794 Tilburg
- 26 **Hubert Simons** ~ 30 april 1750 Udenhout + 7 juni 1832 Udenhout
x 1 mei 1785 Tilburg
- 27 **Petronella van Geenhoven** ~ 29 april 1757 Tilburg + 19 mei 1833 Udenhout

- 28 **Antonie Teurlinx** is geboren Berkel gedoopt op 14 februari 1767 Udenhout + 27 juli 1834 Udenhout
x 30 oktober 1796 Oisterwijk
- 29 **Elisabeth Smetsers** ~ 20 januari 1758 Oirschot + 29 januari 1829 Udenhout
- 30 **Antonie van Iersel** ~ 3 december 1752 Oisterwijk + 22 juni 1814 Oisterwijk
x 29 april 1787 Oisterwijk
- 31 **Elisabeth Poirters** ~ 28 november 1754 Oisterwijk + 17 december 1827 Oisterwijk

Familieleden

Wilhelmus van Wagenberg, de Goede Filippus

Wilhelmus van Wagenberg is geboren op 30 december 1895. Hij ging in het klooster bij de Broeders Penitenten op 17 januari 1918 en heeft de professie gedaan in 1922. Hij heeft 63 jaar lang mogen werken in de diverse huizen voor geestelijke gezondheidszorg. Hij stond binnen de orde bekend als de "Goede Filippus". Hij overleed op 18 februari 1980.

De familiefoto

Hoofdstuk 17

Familie WEIJTERS – VAN ESCH

De Hemeltjes

Kees van Kempen en Kees Weijters

Aan het einde van de Molenhoefstraat, in het buitengebied waar Udenhout grenst aan Berkel en Tilburg, ligt sinds mensenheugenis café de Hemeltjes.

T Hemels Heijke, zo staat het gebied dat we nu de Hemeltjes noemen te boek in het register uit 1698 waarin de verkopen uit de Haarensche gemeent staan genoteerd. Het is opvallend dat het *Hemels Heijke* blijkbaar onder Berkel lag. Akten uit 1720 spreken weer van Udenhout. Arnold Jan van Grevenbroeck en Gerardus Jan Heunen kochten in 1698 ieder zo'n beetje de helft van *De Hemeltjes*. Een deel van het gebied heette in 1771 *het Hemeltje* en in 1813 *de Hemeltjens*. Helaas is niet overgeleverd waar deze veldnaam vandaan komt. Het is niet de enige veldnaam in Udenhout met een bijbelse inslag. Aan de Asschotse steeg lag *Het Paradijs* en in Biezenmortel *De Hel*.

De Hemeltjes, café en thuishaven van Sint Maurits

Drie generaties Weijters exploiteerden café de Hemeltjes

Op 22 juni 1894 werd Jan Weijters door koop eigenaar van het café, gelegen in wijk A, huisnummer 66, binnen de gemeente Udenhout. Hij betaalde er 1.600 gulden voor. Eerdere eigenaren waren Walterus Smolders (vóór 1882), Josephus van Weert (1882-1888) en Johannes van der Meer (1888-1894). Het café lag aan het eind van de straat, die bij de koop nog Slimstraat werd genoemd en later Molenhoefstraat. Aan de zuidzijde was het pand begrensd door een zandweg met daarachter bos en heide in de Zwaluwbunders op het grondgebied van Tilburg. Tot aan de jongste gemeentelijke herindeling lag aan de oostzijde het grondgebied van Berkel-Enschot. Uit de boedelbeschrijving, opgemaakt door notaris Vroemen te Udenhout voor de akte van scheiding de dato 6 november 1919 blijkt, dat Jan en Willemijn ook een boerenbedrijfje exploiteerden. Ze bezaten onder andere twee koeien, twee varkens, een geit, ongedorst graan, hooi, *vruchten te velde*, een kafmolen en landbouwgereedschap. De inventaris van de herbergkamer bestond uit een biljart met toebehoren, tafels, stoelen en banken, lampen, een spiegel, schilderijen en een kachel, glaswerk en een voorraadjie drank. De beschrijving bevat verder een opsomming aan huisraad, meubilair, bedden, dekens, lakens en slopen en ander linnengoed. Jan Weijters deed de boerderij, voor het café zorgde zijn vrouw Willemijn.

In de akte van scheiding werd met instemming van alle betrokken erfgenamen het café annex woonhuis toebedeeld aan het jongste kind Martinus Josephus (Sjef) Weijters, van beroep klompenmaker. Zijn echtgenote werd de kastelein van de Hemeltjes. Op 27 februari 1925 kocht Sjef een perceel grond te Tilburg (Hemeltjes) kadastraal sectie A nummer 1385, groot 29 aren van de erven Van Iersel.

In 1953 nam de derde generatie het café over. Jo Weijters zette samen met zijn vrouw Joke de exploitatie van het café voort. Behalve dat velen uit Udenhout, Berkel-Enschot en Tilburg tot de vaste bezoekers van het café behoorden, zochten ook passanten tijdens de zomermaanden verkoeling op het terras onder de drie lindebomen.

Het café had maar een kleine bar, waar de kastelein zo maar net achter kon staan. Een tap was er nog niet. Als er al bier werd gedronken, was dat bier uit flesjes. De stamgasten dronken nagenoeg allemaal een borrel. De kastelein wist precies welke gast welke borrel, een jonge klare, een oude klare, een citroentje of een cognacje. Als er al eens een gast kwam die naar Franse cognac vroeg, werd zonder verdere mededeling een originele vieux, *made in Schiedam*, geschonken. De vaste stamgasten kwamen vooral uit Tilburg, maar ook een enkele notabele uit het dorp wist de weg naar de Hemeltjes te vinden. 's Zondags vooraan in de kerk, overdag meneer en 's avonds dronken. De Hemeltjes was ver genoeg van het dorp af om buiten het gezichtsveld van het dorp om dronken te kunnen zijn. Al zal de weg te voet naar huis over de onverharde Molenhoefstraat niet altijd even gemakkelijk zijn geweest. In het café hing een prijslijst. Begin jaren zestig kostte een borrel 80 cent (35 eurocent). Met de hand was er *Hero* bijgeschreven op de kaart. De cassis was een nieuwe drank. Elke avond elf uur sloot het café. Dan kwam de veldwachter Kersten op zijn motor langs voor een controle. Dat uur heette het politie-uur.

Boven de deur van het café naar de woonkamer hing een bijzondere tekst:

Bemint God! Eerbiedigt de koningin!

Reglement:

De dronkaard krijgt hier geenen drank,
De vloeker zet ik uit mijn huis met klank.
Die hier wol vechten of wil kijven
Zal men gauw de deur uit drijven.
Nochtans verkoop ik gaarne drank
Bij rein plezier en schoon gezang.
Hoewel gij hier zit voor uw geld,
Zorg dat gij geen slechte praat vertelt.
Wanneer het politie-uur slaat
Is het tijd dat gij naar huis toe gaat.
Want later tapt men hier niet meer,
Noch voor den boer noch voor den heer.

Bij gebrek aan opvolging en in verband met zijn slechte gezondheid verkocht Jo in 2001 het café annex woonhuis bij inschrijving en daarmee kwam een einde aan een periode van 107 jaren, waarin drie generaties Weijters eigenaar/gastheer waren van "de Hemeltjes". Jo ging wonen in de Boomgaardstraat nummer 11. Hij overleed op Eerste Kerstdag 2008 in Zorgcentrum Torentjeshoef te Berkel-Enschot.

Het oude pand is enige jaren terug geheel afgebroken en vervangen door nieuwbouw. Ook de historische naam verdween. De naam is nu *Boer Robben*.

De familienaam Weijters

De familienaam Weijters is zeker een patroniem, een naam die verwijst naar de voornaam van een van de voorouders. In deze stamreeks gaat dat terug naar ene Jan Wouters medio 16^e eeuw. Zijn kleinzoon was Joannes Laureijs Weijters alias Jan Wouters.

Bij de volkstelling van 1947 woonden er in heel Nederland 233 personen met de achternaam Weijters. Daarvan woonden ruim de helft in Tilburg en directe omgeving. Udenhout telde 34 personen met de naam Weijters. In 2007 waren er 377 naamdraggers in heel Nederland.

De stamhuizen

Eigendom in den Brand, de Clijne Mortel en omtrent Moffenhoeve

Uit de Protocollen van de Schepenbank van Loon op Zand blijkt, dat Anneke Cornelis van Riel, weduwe van Jan Heijliger Weijters, op 26 augustus 1719 goederen verkocht te Udenhout, met procuratie van de Schepenen van Venloon. De koper was Otto Juijn, drossaard van de heerlijkheid Venloon. Het betrof twee moervelden, een moerveld genaamd het Wouwveldeken, deels uitgeturfd, 25 roeden te Udenhout in den Brand, en een moerveld genaamd het Segveldeken, 15 roeden als voor. Het verkoopwaarde bedroeg 167 gulden en 10 stuivers .

Op de zelfde datum verkochten Laureijs en Hendrik Jan Wijters, eveneens aan de drossaard, hun deel van het moerveld, genaamd het Segveldeken, groot 18,5 roeden voor de som van 40 gulden.

Op 2 december 1734 verkocht Heiliger Wijters, dragonder in het regiment van Baron Matta, "tegenwoordig in garnizoen in Maastricht", aan Arien Claes van de Schoot 1/7 deel akkerland en bos, genaamd in de Wouwer, 7 lopen te Udenhout in de Clijne Mortel.

Op 18 april 1736 verkocht Catarijna Cornelis Oomen, weduwe van Peter Laurens Weijters, haar aandeel in land en bos gelegen op het Winkel.

Op 20 februari 1802 verkochten Cornelis, Peter, Jan, Hendrik, Willem en Cornelia Weijters een weiland, genaamd het Latbosch, 2 lopen te Udenhout omtrent de Moffenhoeve.

Nou ja, Berkel

Jan Weijters (Wijters), in 1835 geboren te Berkel, was houtzager/ klompenmaker van beroep en woonde aanvankelijk te Berkel op het Kerkeind A 4.

Op 7 oktober 1870 kocht hij "Een huisje, erf en tuin staande en gelegen te Berkel, gemeente Berkel Enscht Heukelom in Sectie B nummers 900 en 901 ter grootte van 9 aren 60 centiaren" voor de koopsom van tweehonderd gulden. Dat huisje bestaat, hoewel enkele keren verbouwd, nog en is gelegen aan de Waalwijkseweg, vanaf de Molenhoefstraat gezien links daarvan in een driehoek van wegen. Dat is grondgebied Berkel, maar Jan woonde al heel dicht bij de Hemeltjes. In deze boerderij verkocht zijn vrouw Willemijn aan voerlui en passanten tegen betaling een borreltje. Een drankvergunning? Wat niet weet, wat niet deert.

Café de Hemeltjes

Bij een openbare verkoping op respectievelijk 8 en 22 mei 1888 ten overstaan van notaris Verkuijlen te Udenhout kocht Jan Weijters "een dennenbosch en heide in de Hemeltjes, sectie A nummer 1255 groot achttien aren voor de prijs van vijf en veertig gulden".

Op 8 en 22 juni 1894 kocht hij op de openbare verkoping krachtens artikel 1223 van het Burgerlijk Wetboek van Waltherus Smolders, schoenmaker en herbergier:

- Een huis, met afzonderlijke woning, erf en tuin, gelegen aan het einde van de Slimstraat, sectie F, nummers 2240 en 2241, groot tezamen dertien aren, vijf en tachtig centiaren.
- Bouwland sectie F 2239, groot een hectare, zeven aren, vijf en zeventig centiaren voor de som van zestienhonderd gulden.

Hiermee werd Jan eigenaar van het café, dat vernoemd werd naar de omgeving met die naam, gelegen in wijk A, eerst huisnummer 66, later nummer 75, binnen de gemeente Udenhout.

Verhalen

Scherpschuttersvereniging Sint-Maurits

Jan Weijters had de Hemeltjes amper gekocht of al in hetzelfde jaar 1894 werd er voor het vermaak met kruisbogen geschoten. In 1921 richtte Sjef Weijters met enkele geïnteresseerden de Scherpschuttersvereniging Sint Maurits op. De vereniging is ontstaan uit een kruisboogschutterij, die elke zondagmorgen bij café de Hemeltjes kwam schieten. Die vereniging had als naam "vreemdelingen onder elkander". Enkele van deze vreemdelingen

wilden wel eens wat anders dan met de kruisboog schieten en probeerden het met het geweer. Dit beviel hen zo goed, dat zij besloten tot het oprichten van een geweschuttersvereniging. Er is in 1926 een concours geweest waarbij om een gouden medaille is geschoten. Bij dit concours was het zeer slecht weer. Scherpschuttersvereniging Weerbaarheid uit Udenhout won de gouden medaille. Op het hoogtepunt stonden er op het erf van de Hemeltjes negen schutspalen van 18 à 19 meter hoogte. In 1938 organiseerde Sint-Maurits bij de Hemeltjes een nationaal concours. Er waren 125 deelnemers uit alle windstreken van Noord-Brabant, onder andere uit Cuijk, Oirschot en Nuenen. De leden van Sint-Maurits konden zelf niet mee doen, want die hadden hun handen vol aan de organisatie van het concours. Ze hielden er wel honderden guldens aan over.

Het deelnemen aan een nationaal concours was niet zo vanzelfsprekend. Een keer was het concours in Sint-Agatha bij Cuijk. Er heeft een lid van Sint-Maurits aan deelgenomen. Hij ging er op de fiets naar toe. En met prijzen weer terug. In de oorlogsjaren van 1940 tot 1945 werd er op de teerdag binnen met een luchtbuik geschoten om een koningstitel. Na de oorlog bloeide St.-Maurits op naar een hechte vereniging van 36 leden. In 1948 won de club het kampioenschap van de Bond "Udenhout en omstreken". Men schoot in die tijd met oude geweren uit de Tweede Wereldoorlog en van voor de oorlog op de wipvogel, die op een 18 meter hoge schutsboom stond. Op 4 april 1948 werd er geschoten bij café Boslust op de Schoorstraat. Op 17 mei 1948 was er een wedstrijd bij café De Weijer aan "het spoor". Daar was ook het gilde St.-Sebastiaan gevestigd. Het schietterrein was net over de overweg in de Kreitenmolenstraat. In de jaren zestig kwamen de grote successen met het behalen in 1967 van het kampioenschap van Nederland "opgelegd schieten", bijna een thuiswedstrijd op het terrein van het gilde St.-Antonius/St.-Sebastiaan op de Schoorstraat in Udenhout. Leden van de familie Manni, Adams, van Hest en Weijtmans behaalden het ene na het andere kampioenschap. Een clubteam won in 1985 in Groningen het kampioenschap van Nederland op de vrije-hand. Kort nadat Jo Weijters de Hemeltjes had verkocht, zijn de schutsbomen op het erf achter het café verwijderd. De scherpschuttersvereniging leed toen al een slapend bestaan en is op 1 januari 2006 ontbonden.

Teerdag

Voor Scherpschuttersvereniging Sint-Maurits had een jaarlijkse teerdag, oorspronkelijk op Maria Hemelvaart, 15 augustus, gelijktijdig met het koningschieten – zeg maar de jaarlijkse clubkampioenschappen – later op de zaterdag na Driekoningen, net zoals het gilde Sint-Joris. De teerdag van Sint-Maurits vond uiteraard plaats in en bij café de Hemeltjes. Voor de teerdag werden varkens aangekocht en geslacht, zo vertelde Jo Weijters in een interview met Piet Naalden, er werden hammen gerookt die beschikbaar waren als prijzen. Zoals gebruikelijk in die tijd wilde ook de scherpschuttersvereniging de jaarlijkse teerdag beginnen met een H.Mis, maar pastoor Van Eijl weigerde dat, omdat er ook vrouwen lid waren van de vereniging. De kapucijnen van Biezenmortel bleken wel bereid de H.Mis te verzorgen. De scherpschutters fietsten in alle vroegte naar Biezenmortel voor een heilige mis en daarna naar de Hemeltjes om aan hun koningschieten en teerdag te beginnen. Het was bij Sint-Maurits heel gebruikelijk de teerdag af te sluiten met het voordragen of opvoeren van sketches, net zoals dat gebruikelijk was op bruiloften.

De stamreeks

- I. Jan Wouters(-sen)
- II. Laurentius of Laureijs Jan Wouters x Anneke Jan Wouter van Broekhoven
- III. Joannes Laureijs Weijters alias Jan Wouters (Loon op Zand, 1611) x Maria Hendrick Verhoeven
- IV. Henricus Jan Laureijs van de Water alias Hendrick Johanneszoon Wijters (Loon op Zand, 1646) x Elisabeth Petrusdochter van Buel
- V. Heiliger Hendrik Weijters (Loon op Zand, 1699) x Allegonda Willem Jonckers
- VI. Heijliger Weijters (Udenhout, 1729) x Joanna Adriana van de Loo

- VII. Adriaan Heijliger Weijters (Udenhout, 1766) x Cornelia Lambertus van de Voort
 VIII. Joannes Weijters (Udenhout, 1799) x Johanna Maria van der Aa
 IX. Johannes (Jan) Weijters (Berkel, 1835) x Wilhelmina van Abeelen
 X. Martinus Josephus (Sjef) Weijters (Berkel-Enschoot, 1882) x Helena Maria (Leentje) van Esch

Het gezin van Sjef Weijters en Leentje van Esch

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Johannes Franciscus (Jo)	15 juni 1922 Udenhout	Johanna (Joke) van Zon	25 december 2008 Tilburg
2	Petronella Wilhelmina (Nelly)	25 december 1924 Udenhout	Johannes Cornelis (Jan) Vermeer	10 december 2005 Tilburg

Kwartierstaat Weijters-van Esch

- 1 **Johannes Franciscus Weijters** * 15 juni 1922 Udenhout, + 25 december 2008 Udenhout.
- 2 **Martinus Josephus Weijters** * 28 december 1882 Berkel-Enschoot, + 16 januari 1945 Udenhout.
x 28 april 1921 Berkel-Enschoot
- 3 **Helena Maria van Esch** * 9 juli 1886 Berkel-Enschoot, + 13 april 1959 Udenhout.
- 4 **Johannes Weijters** * 30 september 1835 Berkel, + 19 oktober 1916 Udenhout.
x 4 mei 1865 Berkel-Enschoot
- 5 **Wilhemina van Abeelen** * 3 januari 1839 Udenhout, + 30 juli 1919 Udenhout.
- 6 **Franciscus van Esch** * 2 februari 1842 Haaren, + 3 juni 1919 Berkel-Enschoot.
x 26 februari 1870 Boxtel
- 7 **Petronella van Hamont** * 14 maart 1842 st Michielsgestel, + 19 maart 1909 Berkel-Enschoot.
- 8 **Joannes Weijters** ~ 30 augustus 1799 Udenhout, + 3 juli 1847 Berkel-Enschoot.
x 3 mei 1829 Berkel-Enschoot
- 9 **Johanna Maria van der Aa** ~ 27 november 1802 Oisterwijk, + 16 maart 1877 Berkel-Enschoot.
- 10 **Arnoldus van Abeelen** ~ 15 april 1787 Udenhout, + 20 augustus 1849 Udenhout.
x 2 mei 1822 Udenhout
- 11 **Cornelia van den Braak** ~ 26 september 1793 Udenhout, + 25 augustus 1849 Udenhout.
- 12 **Andries van Esch** ~ 17 augustus 1800 Helvoirt, + 5 februari 1875 Haaren.
x 27 januari 1827 Haaren
- 13 **Christina van Riel** ~ 26 februari 1801 Haaren, + 19 oktober 1870 Haaren.
- 14 **Martinus van Hamont** * 10 april 1814 St Michielsgestel, + 20 november 1887 Boxtel.
x 11 mei 1838 St Michielsgestel
- 15 **Catharina Kelders** ~ 17 mei 1808 Schijndel, + 14 december 1886 St Michielsgestel.
- 16 **Adriaan Weijters** ~ 19 april 1766 Udenhout, + 15 januari 1817 Berkel-Enschoot.
x 22 mei 1791 Udenhout
- 17 **Cornelia van der Voort** ~ 29 januari 1759 Haaren, + 9 maart 1830 Berkel-Enschoot.
- 18 **Johannes van der Aa** is [] 28 december 1804 Berkel-Enschoot.
x 8 mei 1796 Oisterwijk
- 19 **Johanna van Iersel** ~ 12 juli 1771 Berkel, + 29 augustus 1819 Berkel-Enschoot.
- 20 **Lauwerens van Abeelen** ~ 10 augustus 1755 Udenhout, + 5 januari 1837 Berkel-Enschoot.
x 2 mei 1784 Udenhout
- 21 **Elisabeth Hamers** ~ 8 december 1750 Helvoirt, [] 23 maart 1804 Berkel-Enschoot.

- 22 **Antonij van den Braak** ~ 24 januari 1761 Helvoirt, + 19 mei 1829 Udenhout.
x 20 februari 1791 Udenhout
- 23 **Joanna Pijnenburg** ~ 27 maart 1765 Udenhout, + 27 januari 1847 Udenhout.
- 24 **Johannes van Esch** ~ 12 november 1753 Haaren, [] 28 november 1804 Helvoirt.
x 15 februari 1794 Helvoirt,
- 25 **Johanna van Groenendaal** ~ 17 oktober 1766 Oisterwijk, + 14 oktober 1834 Haaren.
- 26 **Martinus van Riel** ~ 12 november 1768 Haaren, [] 29 december 1802 Haaren.
x 16 maart 1800 Haaren
- 27 **Johanna van Arendonk** ~ 20 november 1775 Haaren, + 10 oktober 1811 Haaren.
x 4 november 1804
- 28 **Peter van Hamont** ~ 31 juli 1786 St Michielsgestel, + 19 juli 1822 St Michielsgestel.
x 9 februari 1812 St Michielsgestel
- 29 **Helena Denissen** ~ 1 juni 1788 St Michielsgestel, + 2 november 1860 St Michielsgestel.
- 30 **Adriaan Kelders** ~ 5 augustus 1766 Schijndel, + 11 september 1830 Schijndel.
x 6 september 1807 St Michielsgestel
- 31 **Maria van den Bersselaar** ~ 18 oktober 1777 St Michielsgestel, + 3 september 1850 Schijndel.

De verschillende families Weijters

Joannes Weijters (nummer VIII in de stamboom) had zeven kinderen: Adriaan (1830-1901), Joanna (1831-1914), Cornelis (1833-1867), Joannes (1835-1916), doodgeboren kind (1838), Franciscus (1841-1903) en Arnoldus (1843-1922). Drie van de zonen, Cornelis, Johannes en Franciscus, hebben gezorgd voor drie verwante "familietakken" Weijters:

Cornelis, voorouder van Kees Weijters, schrijver van dit hoofdstuk

Cornelis Weijters, geboren op 8 september 1833 te Berkel-Enschot, trouwde Christina van Nieuwburg uit Haaren. Zij hadden drie kinderen, waarvan een doodgeboren. Hun tweede kind, Johannes, geboren in 1865 te Oisterwijk, trouwde met Cornelia Smeulders, dochter van Martinus Smeulders en Maria Elisabeth Kolen. Zij hadden een zoon Jacobus Martinus Weijters, geboren in 1897 te Tilburg. Jacobus huwde op 29 juli 1924 met Maria Helena Cornelia Smulders, dochter van Norbertus Smulders en Maria van Osch. Zij kregen vijf kinderen. Hun derde kind is Kees Weijters, geboren op 18 januari 1931 te Tilburg en gehuwd met Dimpfina Maria Huberta van Bebber, geboren te Tilburg op 13 januari 1937. Kees Weijters is in Udenhout bekend als lid van enkele kerkkoren, dirigent en cantor.

Franciscus, voorouder Bart Weijters voorbij de overweg

Franciscus Weijters, geboren in 1841, huwde Petronella Heerkens (1842-1912). Hun zoon Christiaan is in Udenhout geboren op 24 april 1884 en overleden op 8 oktober 1966. Christiaan huwde in 1913, Antonia van de Wiel (1887-1963), geboren in Apeldoorn. Christiaan en Antonia kregen elk kinderen, waarvan er vijf als baby of peuter zijn gestorven. De zes kinderen die ouder mochten worden zijn: Franciscus, Martina, Petrus, Lambertus, Johannes en Petronella, allemaal geboren in Udenhout. De vierde van het gezin is Bart Weijters, hij was gehuwd met Cornelia Scheffers, dochter van Franciscus Scheffers en Francina van der Velden. Bart Weijters woonde voorbij de overweg. Hij had één dochter, Ineke Weijters.

Johannes, voorouder van de familie Weijters van de Hemeltjes

Johannes, geboren in 1835, is stamvader van de familie Weijters die we kennen van de Hemeltjes, zoals hiervoor beschreven in de rechte lijn van de stamreeks. Er zijn vele Weijters-nakomelingen aan deze stamreeks verbonden.

Jan Weijters huwde Wilhelmina van Abeelen en zij hadden zeven kinderen. Sjef, die het café overnam, was de jongste van de zeven. Een zoon, Marinus, is in januari 1879 slechts drie dagen oud geworden. De andere drie zonen waren alle drie klompenmaker, Jan junior en Kees te Berkel en Marinus te Udenhout. Dochter Cornelia was eerst getrouwd met winkelier Hanneske Heerkens en na diens vroege dood voor de tweede keer met Schijven. Dochter Arnolda trouwde Wilhelmus Verschuuren, postbode te Udenhout.

Kees Weijters (1872-1924), zoon van Jan Weijters en Wilhelmina van Abeelen, huwde Antonette Verschuuren. Dit echtpaar kreeg vijf kinderen:

1. Marietje Weijters huwde Harrie Oerlemans, die vele jaren wethouder van Udenhout was. Een van hun kinderen is Mia, die huwde met Ad van Zon.
2. Jan Weijters huwde Tina van den Bersselaar. Een van hun kinderen is Mari, die in het dorp bekend was als dirigent van het dameskoor.
3. Nelly Weijters huwde Noud van Roermund. Dit gezin woonde in de Kreitenmolenstraat naast de Rabobank.
4. Mien was ongehuwd en woonde op Huize St.-Felix.
5. Dinie Weijters huwde Jac de Merode en woonde in Eindhoven.

De familiefoto

Hoofdstuk 18

Familie WITLOX – VAN DE WOUW

Huize Assisië*Bjorn Witlox*

De familie Witlox woonde op het Voorste Winkel tussen Udenhout en Biezenmortel. Behalve het werk op het eigen boerenbedrijf werd in de vorige eeuw ook gewerkt voor de broeders van Huize Assisië; op de boerderij maar ook in de verpleging.

Broeders Penitenten brengen werkgelegenheid***Gasthuishoeven worden Huize Assisië***

De overste van Huize Padua te Boekel, broeder Lucas (Joannes Hermanus Kortz – Fonneman 1825-1902), schrijft op 29 oktober 1900: “Mej. Dorothea van Beugen heeft ons aangeboden een stuk grond gelegen onder Udenhout groot 44 à 45 hectaren bevattende drie boerderijen tegen een lijfrente van jaarlijks achthonderd gulden zolang zij leeft benevens de kosten van beschrijving... In het vooruitzicht daarop te vestigen eene afdeling van onze vereeniging in eene inrichting voor lijders die niet vallen onder de krankzinnigenwet.” Twee dagen later antwoordt monseigneur Van de Ven dat broeder Lucas dit eerst met de pastoor van Udenhout moet bespreken. Op Nieuwjaarsdag 1901 gaat deze overeenkomst officieel in. Broeder Ivo Pijnenburg heeft broeder Lucas dan inmiddels opgevolgd als overste op Huize Padua.

Dorothea van Beugen ontvangt kort hierop nog een aanslag van grondbelasting maar maakt meteen bezwaar tegen deze belasting aan haar adres. In 1913 zullen de Broeders Penitenten Dorothea nog eens verzoeken om twee geplande sanatoria te financieren, maar zij wijst de broeders vriendelijk af.

Dorothea Arnolda Johanna Maria van Beugen (1845-1929) wordt in 1895 erfgename van Petrus Franciscus van Beugen uit Den Bosch, die in 1854 de Oostelijke en Westelijke Gasthuishoeven als belegging had gekocht. Het betreft zeer oude pachtboerderijen, die vanaf zeker 1381 vanuit Den Bosch verpacht werden. Haar vader Petrus Franciscus was een zoon van de goud- en zilversmid Joannes Franciscus van Beugen en Mara Tomas en was koopman van beroep. Hij werd de laatste jaren van zijn leven verpleegd in Huize Padua in Boekel. Dat zal ook de reden voor zijn ongetrouwd gebleven dochter zijn geweest om haar boerderijen in Biezenmortel te bestemmen voor de stichting van het latere Huize Assisië.

Overigens was in eerste instantie sprake van een verkoop van de boerderijen aan de broeders voor een bedrag van f24.000. Dat werd later gewijzigd in een koopsom van f15.000 ineens en de levenslange lijfrente van f800 per jaar. Gezien de voor die tijd toch hoge leeftijd van 84 jaar die mejuffrouw Van Beugen behaalde, was dat achteraf gezien toch niet zo'n goede zet geweest, Van enige vorm van een schenking, die de broeders wellicht voor ogen hadden, is uiteindelijk dan ook geen sprake geweest.

Voor de paters Kapucijnen in haar woonplaats Den Bosch heeft mejuffrouw Dorothée van Beugen meer betekend. Ze bleek bereid de bouwkosten van het Bossche Kapucijnenklooster te dragen en ze heeft later de Kapucijnen in Den Bosch en elders steeds ruimhartig ondersteund.

De boerderij

De Gasthuishoeven waren drie hoeven op het Hooghout oftewel Hoogeind. Hout aan het eind van een toponiem werd vroeger vaak verbasterd tot eind. Zo ook bij Udenhout → Udeneind → Udenend → Unent. De Gasthuishoeven waren de oorspronkelijke Oostelijke en Westelijke Gasthuishoeven op het terrein van het huidige Prisma en later kwam daar de verworven hoeve op 't Winkel (nu Capucijnenstraat 93) bij. De hoeven danken hun naam aan het gasthuis van Agnes van den Broek in Den Bosch, waar negen vrouwelijke bloedverwanten van haar vaders- en moederskant of, als die er niet voldoende waren, andere arme vrouwen konden worden gehuisvest. Het gasthuis werd ondergebracht in een huis in de Beurdestraat in Den Bosch, nabij de St.-Barbarakapel. De vrouwen in Den Bosch leefden van de opbrengsten van onder andere de Biezenmortelse pachtboerderijen. De Oostelijke hoeve was bij de bouw van Assisië zo bouwvallig, dat deze werd afgebroken in mei 1901. De Westelijke hoeve stond 70 meter van de Oostelijke en werd de boerderij van Assisië, die later is vervangen door nieuwbouw. De derde boerderij staat er nog.

Al voor de schenking van de Gasthuishoeven aan de broeders Penitenten is Willem van Ostaden er zetboer. Hij beheert de hoeve op 't Winkel. Met de spelling van Ostade en Ostaden hadden ze ook bij het bevolkingsregister moeite, want de laatste letter n is er apart nog eens achteraan geschreven en bij zijn kinderen staat weer Ostade zonder n. Willem is geboren in Haaren (11 oktober 1860) en komt uit Cromvoirt op 13 juli 1896 naar Udenhout. In 1896 verdient hij 8 gulden per week. Hij is getrouwd met de Helvoirtse Cornelia Schoonus en zij hebben de volgende kinderen: Adrianus Willem, geboren op 22 april 1897, Marinus Philippus, geboren op 26 mei 1898, en Wilhelmina Maria, geboren op 27 augustus 1902.

De Westelijke Gasthuishoeve wordt in 1896 gepacht door Johannes Beerens voor f325,- per jaar en de Oostelijke Gasthuishoeve wordt gepacht door Cornelis de Jong voor f275,- per jaar. In deze jaren vlak voor de schenking zien we dat enkele zonen en dochters van lokale families arbeid en klusjes verrichten op deze boerderijen en landerijen van Van Beugen. Regelmatig terugkerende namen in de administratie zijn W. van de Braak, Van de Ven, Van Balkum, Van de Wielen, Martin Pijnenburg, Johan de Laat, Heerkens, Van Iersel en Mina en Abina de Jong. De naam Witlox komen we in 1897 tegen als Jan Witlox twee karren hooi haalt in Vlijmen voor de Gasthuishoeven. Willem van Ostaden wordt later vanwege zijn leeftijd op non-actief gesteld en wordt op 19 november 1927 opgevolgd door Graard Pijnenburg. Willem sterft op 7 juli 1928.

Uit de administratie blijkt ook dat er vanaf de Gasthuishoeven enkele malen per dag naar Den Bosch werd gereisd en veel naar Vlijmen om hooi te halen. Udenhoutse boeren haalden vroeger hun hooi veelal uit de polder.

Een andere naam die we veel tegenkomen is die van de knecht Frans Scheffers. Met nieuwjaar krijgt hij zowaar een extraatje van f2,50.

Als in Oss een huis van de Broeders Penitenten, het Hooghuys, zijn deuren gaat sluiten, vallen twee gebeurtenissen samen. De sluiting van het Hooghuys en de schenking van de Gasthuishoeven. Voor de stichting van Assisië is dit een solide begin. Er wordt geadviseerd om 50 "idioten", zoals de patiënten toen werden genoemd, op te nemen, niet onder toezicht van de lokale geneesheer, maar met een eigen geneesheer. Op 25 november 1903 betreft men het eerste paviljoen en in januari 1905 het tweede.

Werkgelegenheid

In 1904 waren er 47 patiënten waarvan er dertig Rooms Katholiek waren. Het eerste bestuur bestaat uit overste broeder Laurentius, broeder Gerardus en broeder Felix. Broeder Laurentius van den Boogaard zou van 1913 tot 1919 algemeen overste van de broeders Penitenten worden. De prijs voor het opnemen van een patiënt bedroeg in deze eerste jaren f225,- per jaar. De patiënten kwamen uit heel Nederland; Amsterdam en Arnhem bv. Deze gemeenten betaalden vaak die kosten. De eerste ledikanten werden gemaakt door L. van Lith uit Erp. Daarna kreeg Van de Plas uit Udenhout de opdrachten voor ledikanten en

nachtkastjes. In 1907 geven de Broeders de opdracht om de weg naar het station recht te maken.

In december 1910 worden reeds 163 patiënten geteld.

In 1913 besluiten de broeders geen buurtgenoten en kinderen van medewerkers ter kerk te laten komen. Ook geven ze geen benen (beenderen, dierenbotten, etensresten) meer weg. Geneesheer-directeur dokter Smulders ging er in het begin "niet zo in", zoals een broeder het in een kroniek formuleert. In de jaren 1916-1917 verdiende hij f4000,- per jaar. Dit werd jaarlijks met f100,- verhoogd. Zijn zoon werd psycholoog op Assisië. In 1916 wordt de boerderij verbouwd en biedt dan plaats aan 50 koeien, 20 stuks jongvee en 72 varkens. Hier werkten 1 broeder, 4 knechten, de bedrijfsleider, 4 voorlieden en 5 arbeiders.

Het gezin Witlox – van de Wouw woonde op 't Winkel (Winkelsestraat 9) en er waren drie zoons van werk te voorzien. De jongste, Mark, nam in eerste instantie de ouderlijke boerderij over. Tot hij in Helvoirt op de Hoendernest kon gaan boeren. De boerderij op 't Winkel werd overgenomen door dochter Mina en haar man Willeke de Groot. Met de komst van een dergelijk groot instituut als Assisië kwam er veel meer werkgelegenheid voor de mensen in de omgeving. De oudste zoon Jan kon terecht op de boerderij van Assisië. Hij bleef op 't Winkel wonen (Winkelsestraat 15). De middelste zoon Marinus had in 1915 gemobiliseerd gelegen op Slot Loevestein. Daarna werkte hij een tijd op een boerderij in Helvoirt. Tot hij op Assisië aan de slag kon als verpleger. Assisië was hiermee een ideale mogelijkheid voor boerenzonen die geen toekomst zagen in het boeren. Even later werd Marinus begeleider in de arbeidstherapie. Hij werkte met een ploegje jongens in de tuinderij, waar hij het toezicht had op de jongens en hen leerde in de groentetuin en fruitboomgaard te werken. De groenten werden in de keuken van Assisië verwerkt. Toen hij ouder werd kreeg hij de leiding over een barak met jongens die handenarbeid deden, zoals matten vlechten en andere eenvoudige werken. Twee van zijn zoons komen uiteindelijk ook op Assisië / Padua te werken. Zoon Jan (1930-1993) werkt eerst bij de NS, maar kan dan op Assisië een opleiding tot verpleger volgen. Hij runt daarna jarenlang samen met zijn vrouw een huis voor verstandelijk gehandicapten in Haarlem. Zoon Martien (1938 -) wordt verpleger op Huize Padua in Boekel.

De familienaam Witlox

De naam Witlox is al eeuwen welbekend in Cromvoirt, Vught, Helvoirt, Haaren en Udenhout. De meest voor de hand liggende verklaring van de naam is die van een witte lok in donker haar. Andere logische verklaringen zouden kunnen zijn: een opvallend hoogblond iemand of een herkomst van het oude woord voor veenpluis: Witlok. Hiermee zou het kunnen duiden op een toponiem. De naam Witlock komt vóór 1300 al voor in Tienen (België) en in Engeland. Ook op basis van YDNA kan met deze buitenlandse familie nog geen connectie worden gemaakt.

De naam werd in de geschiedenis op vele creatieve manieren geschreven. Witloc, Witlockx, Witloock, Witloeck en tot ver in de 20^e eeuw nog als Witloks. De overgang van Witloc naar Witlooczoon naar Witlox vindt al eind 14e eeuw plaats.

Bij de volkstelling van 1947 kwam de naam Witlox 392 keer voor in Nederland. Het overgrote deel (311 naamdraggers) kwam uit Brabant. Daarvan woonden er 48 in Udenhout. Ook in de gemeente Vught woonden nog relatief veel Witloxen: 42 personen. In Rotterdam woonden 23 personen met de naam Witlox. In Limburg werden 21 Witloxen geteld en in de overige provincies was het aantal beperkt tot minder dan 10. In 2007 wonen in heel Nederland 786 personen de naam Witlox dragen.

Stamhuizen

In het hertogelijk cijnsboek van 1340-1351 staat ene Joannes Witlocke opgetekend om 7 nieuwe schellingen, en 3 nieuwe penningen belasting te betalen. In andere bronnen uit die tijd zien we Joannes Witlocke gegoed in de Gijzel en op de Leendonk. De Leendonk was een aloude ontginning ter hoogte van het huidige Laar op de grens van Udenhout en Helvoirt. Deze Joannes wordt gezien als de stamvader van de Witloxen en de tak die we hier volgen gaat aantoonbaar terug tot deze Joannes. De eerste keer dat de naam Witlox daadwerkelijk in Udenhout wordt genoemd is in 1397.

Als we ons richten op Udenhout dan is 't Winkel het gebied dat onlosmakelijk met de Witloxen verbonden is. Sinds zeker 1487 houden de Witloxen zich daar op. De tak die we hier volgen komt in 1769 van Cromvoirt naar Udenhout. Op 5 februari 1769 trouwt Martinus Johannes Witlox met de uit Udenhout afkomstige Johanna Maria Adriana, dochter van Adrianus van de Pas.

Winkelsestraat 9

Jan Witlox en Cato van de Wouw woonden met hun gezin in de Winkelsestraat 9 (C 122, C 129). Jan pachtte dit van de familie Van Claarenbeek uit Ravenstein, nazaten van de Udenhoutse grootgrondbezitter Heiliger van Iersel, die op 't Voorste Winkel meerdere boerderijen bezat. Jan was er een simpele keuterboer. Achter de boerderij lag een strook land die doorliep tot aan het Endeke aan de Groenstraat.

Klein Duitsland

Op 13 maart 1934 schrijft het gezin van Marinus Witlox en Wilhelmina van den Broek zich in op Hooghoutseweg 4. Na hun huwelijk in 1928 had het stel in Haaren gewoond. In 1934 kreeg Marinus een uitgelezen mogelijkheid om een gedeelte van Klein Duitsland te kopen. Het gezin woonde hier tot 1961 toen Marinus van zijn vriend Pieter van Dam een pand tegenover de kerk kon kopen.

Slimstraat 10

Uit de overlevering weten we dat dit opvallende pand in de Slimstraat rond 1860 gebouwd is. Het gezin Witlox trok er in 1961 in terwijl nog een zoon en een dochter thuis woonden. De rest was al uit huis. In 1977 koopt zoon Piet het huis en vader en moeder vertrekken naar de Eikelaar. Piet verbouwt het pand grondig en zal er met zijn gezin tot 1996 blijven wonen.

Verhalen

Signalement

Uit de verklaring, die Hendrik Witlox – geboren in 1781 – bij zijn huwelijk moest overleggen ten bewijze dat hij aan zijn verplichtingen wegens de dienstplicht had voldaan, blijkt zijn signalement: lengte: 1.76 m; aangezicht: langwerpig; voorhoofd: rond; ogen: blauw; neus: spits; mond: groot; kin: spits en haar/wenkbrauwen: bruin.

Staar

Jan Witlox (1865-1953) woonde zijn hele leven op 't Winkel. Aan het eind van zijn leven kreeg hij staar en werd hij nagenoeg blind. Hij trok in bij het gezin van zijn zoon Marinus in Klein Duitsland. Als ze hem dan vroegen of hij het niet erg vond om bijna blind te zijn zei hij: "ik heb van mijn leven al genoeg gezien". Terwijl hij in 88 jaar nauwelijks buiten 't Winkel was geweest.

Ge gaat toch nie vur lul staon

Marinus Witlox (1896-1981) had in 1963 de bejaardenbond van Udenhout opgericht en woonde vanaf 1977 met zijn vrouw Wilhelmina van den Broek op de Eikelaar. Daar werd een nieuwe gymclub opgericht, maar mannen voelden zich te goed om daaraan mee te doen. Ge

gaot toch nie vur lul staon. Marinus trok eigenhandig een korte broek aan en liet eens zien dat het toch ook wel iets voor mannen kon zijn.

Vliegverkeer pesten

Piet Witlox (1945-2004) hield van het bouwen van vliegtuigjes en vliegers. Van houtjes en speciaal vliegerpapier bouwde hij zelf vliegers die hij in den duin, in de wei of op vakantie bij de tent opliet. Hij bond dan een stuk zilverpapier aan de vlieger die dan vaak zo hoog kwam dat hij het vliegverkeer ermee kon pesten. Kwajongensstreken zijn hem altijd bijgebleven.

De stamreeks

- I. Jan Witloc (circa 1315)
- II. Henrick Jan Witloc (circa 1340) x Margaretha
- III. Henrick Henrick Witlock (circa 1380) x Elisabeth
- IV. Jan Henrick Witloc (circa 1410) x Engelke Peter Brocken
- V. Willem Jan Witlocx (circa 1450) x Margriet Loers
- VI. Henrick Willem Witlocx (circa 1480) x Kathelijnn Laureijs Loeijen
- VII. Laureijs Hendricx Witlocx (circa 1500) x Meriken Henrick Bouwens
- VIII. Adriaen Laureijs Witlox (1530) x Heijlwich Adriaen Brocken
- IX. Laureijs Adriaens Witlox (circa 1560) x Peternella de Meijer
- X. Adriaen Laureijs Witlox (circa 1600) x Elisabeth Anthonis Aert Raymaecker
- XI. Lourentius Adriaen Witlox (circa 1630) x Adriana Theunissen
- XII. Anthonij Freijssen Witlox (Cromvoirt, 1665-1670) x Marie Teuwis
- XIII. Jan Antonij Witlox (Cromvoirt, 1700-1710) x Catrijn Dielisse Stoeldraijers
- XIV. Martinus Johannes Witlox (Cromvoirt, 1743) x Johanna Maria Adrianus van de Pas
- XV. Hendrikus Witlox (Udenhout, 1781) x Christina Helena Vollaars
- XVI. Johannes Witlox (Helvoirt, 1830) x Wilhelmina van Nieuwburg
- XVII. Johannes Witlox (Udenhout, 1865) x Johanna Catharina van de Wouw

Het gezin van Jan Witlox en Cato van de Wouw

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Petrus Johannes (Jan)	15 maart 1894 Udenhout	F.C. van den Oetelaar	4 september 1962 Udenhout
2	Johannes Petrus	15 april 1895 Udenhout		9 oktober 1895 Udenhout
3	Marinus Wilhelmus (Marinus)	20 juni 1896 Udenhout	W. van den Broek	28 september 1981 Udenhout
4	Wilhelmina Maria	22 september 1897 Udenhout		5 september 1898 Udenhout
5	Goverdina (Dina)	2 september 1898 Udenhout	J. van Geel	1 september 1967 Hilvarenbeek
6	Wilhelmina Lucia (Mina)	13 december 1899 Udenhout	W. de Groot	15 april 1992 Udenhout
7	Cornelia Maria (Kee)	31 augustus 1901 Udenhout	M.W. van den Oetelaar	25 juli 1987 Udenhout
8	Marcus Adrianus (Mark)	16 januari 1903 Udenhout	1 A.G. van Haaren 2 M. de Kruijf	14 oktober 1979 Tilburg

Kwartierstaat Witlox-van de Wouw

- 1 **Petrus Johannes Witlox** * 15 maart 1894 Udenhout + 4 september 1962 Udenhout
- 2 **Johannes Witlox** * 13 augustus 1865 Udenhout + 10 januari 1953 Udenhout
x 23 mei 1893 Udenhout
- 3 **Johanna Catharina van de Wouw** * 29 augustus 1862 Moergestel + 8 juli 1942 Udenhout

- 4 **Johannes Witlox** * 17 mei 1830 Helvoirt + 12 februari 1865 Udenhout
x 19 mei 1864 Udenhout
- 5 **Wilhelmina van Nieuwburg** * 4 april 1841 Haaren + 29 januari 1908 Udenhout
- 6 **Peter van de Wouw** ~ 17 januari 1809 Moergestel + 20 oktober 1884 Moergestel
x 23 augustus 1849 Moergestel
- 7 **Maria Vriens** * 7 januari 1823 Moergestel + 3 augustus 1889 Moergestel
- 8 **Hendrikus Witlox** ~ 26 maart 1781 Udenhout + 20 mei 1843 Udenhout
x 1 mei 1825 Udenhout
- 9 **Christina Helena Vollaars** ~ 1 juli 1799 's Hertogenbosch + 15 maart 1863 Udenhout
- 10 **Adriaan van Nieuwburg** ~ 14 april 1796 Haaren + 4 maart 1862 Haaren
x 5 mei 1821 Haaren
- 11 **Godefrida van den Boer** ~ 26 september 1797 Haaren + 19 april 1880 Haaren
- 12 **Jacobus van de Wouw** ~ 5 november 1777 Moergestel + 29 april 1857 Moergestel
x 15 december 1806 Moergestel
- 13 **Maria Baaten** ~ 10 december 1787 Moergestel + 19 augustus 1861 Moergestel
- 14 **Antonij Vriens** ~ 6 mei 1784 Moergestel + 16 maart 1849 Moergestel
x 24 januari 1813 Moergestel
- 15 **Cornelia de Laat** ~ 14 maart 1789 Oostelbeers + 3 januari 1837 Moergestel
- 16 **Martinus Witlox** ~ 29 juli 1743 Cromvoirt [] 13 juli 1799 Udenhout
x 5 februari 1769 Udenhout
- 17 **Johanna Maria van de Pas** ~ 11 mei 1743 Udenhout [] 22 november 1784 Udenhout
- 18 **Peter Vollaars** ~ 29 april 1763 's Hertogenbosch + 9 maart 1802 's-Hertogenbosch
x
- 19 **Anna Elisabeth Roels**
- 20 **Cornelis van Nieuwburg** ~ 17 juli 1763 Haaren + 9 november 1837 Haaren
x 1 juli 1787 Haaren
- 21 **Woutrina de Rooij** ~ 24 april 1755 Diessen + 18 mei 1820 Haaren
- 22 **Cornelis van den Boer** ~ 9 augustus 1774 Haaren + 17 maart 1847 Haaren
x 26 juni 1796 Helvoirt
- 23 **Catharina Ansems** ~ 26 februari 1775 Esch + 14 mei 1861 Haaren
- 24 **Joannes van de Wouw** ~ 1 november 1741 Moergestel [] 8 oktober 1796 Moergestel
x 21 november 1773 Moergestel
- 25 **Jacoba Timmermans** ~ 16 mei 1746 Moergestel [] 3 juni 1795 Moergestel
- 26 **Jan Baptist Baaten** ~ 19 december 1752 Moergestel + 22 december 1838 Moergestel
x 24 april 1784 Moergestel
- 27 **Petronella Schellings** ~ 27 augustus 1762 Moergestel + 7 januari 1823 Moergestel
- 28 **Martinus Vriens** ~ 16 november 1755 Moergestel + 27 oktober 1836 Moergestel
x 4 mei 1783 Moergestel
- 29 **Catherina van Groenendaal** ~ 3 april 1762 Moergestel + 14 juli 1834 Moergestel
- 30 **Petrus de Laat** ~ 16 april 1764 Hilvarenbeek [] 3 september 1791 Oostelbeers
x 18 maart 1787 Hilvarenbeek
- 31 **Joanna Janssen** is geboren Diessen + 26 januari 1792 Diessen

Familieleden

Als een familie sinds 1300 in een kleine regio voorkomt, dan komen er onherroepelijk prominenten uit voort. De familie Witlox heeft vooral in Helvoirt en Haaren prominenten en bestuurders opgeleverd. In Udenhout in mindere mate. Personen met de naam Witlox die de regionale bekendheid overstegen waren: Willem Witlockx (klokkengieter en kanonnengieter te Antwerpen, geboortig van Moergestel), Jos Witlox (hoofdredacteur van de Maasbode); de moeder van Mies Bouwman heette ook Witlox van haar achternaam.

In Udenhout kennen we vooral Café Witlox in de Slimstraat uit eind 19e eeuw – begin 20e eeuw, Pieter Witlox, de kolenboer uit de Kreitenmolenstraat, en Thijs Witlox uit de Groenstraat die met zijn hele gezin emigreerde naar Canada.

Marinus Witlox, kerkmeester en oprichter bejaardenbond

Marinus werd in 1896 op 't Winkel geboren. In 1915 ging hij in dienst en diende tijdens de mobilisatie als sergeant op Slot Loevestein. Daarna kreeg hij verkering met Wilhelmina van den Broek die vanuit Baardwijk mee was gekomen met burgemeester De Goeij. Ze was hun kindermisje. Marinus was begeleider op Assisië. In zijn vrije tijd speelde Marinus toneel op Assisië. Zoals zijn vader dat al voor hem was, was Marinus lid van het Onze Lieve Vrouwe gilde, ook wel de brandstichters genoemd. Deze groep mannen droeg tijdens de processies de flambouwen en liepen daarmee voorop. In de kerk hing een groot bord waarop deze brandstichters hun naam konden afhangen. Als opvolger van Harrie Brekelmans werd Marinus in 1959 lid van het kerkbestuur. In 1963 richtte hij samen met anderen de bejaardenbond op. Al vanaf de jaren vijftig organiseerde hij met deze sociaal betrokken Udenhouters uitstapjes voor ouden van dagen.

Piet Witlox, Scouting Udenhout

Piet werd in 1945 in Klein Duitsland geboren. Piet is in Udenhout alom bekend en geliefd geworden door zijn jarenlange inzet voor Scouting. Zijn oudere zus Tine was akela van de welpen en Piet is vanaf 1953 van welp opgeklimmen tot groepsleider. Na 50 jaar heeft hij in 2003 zijn activiteiten overgedragen aan anderen. Samen met Harrie Besselink stond hij aan de wieg van het Genootschap van de Udenhoutse Broeder. Een groep mensen, die eerst onder de vleugels van SKU een carnavalesk karakter had, maar later is uitgegroeid tot een begrip in Udenhout en waar jaarlijks een lid aan wordt toegevoegd. Iemand die verdienstelijk is geweest voor de Udenhoutse gemeenschap. Een soort vrijwilliger van het jaar. Zijn laatste levensjaren was Piet spreekstalmeester bij het *koekloteren* op de kermis en heel even was hij nog voorzitter van de Vincentiusvereniging. In 1988 kreeg hij van Pastoor Prinsen een ontwerp voor bovenlichten in de binnendeuren van de kerk. Vanuit zijn beroep als zilversmid en fijnmetaal-bewerker figuurzaagde hij deze ramen uit aluminium en sindsdien sieren ze de deuren in de kerk.

De familiefoto

Literatuur, bronnen, webtips

Voor alle hoofdstukken is dankbaar gebruik gemaakt van de volgende websites en bronnenmateriaal:

- ✓ www.regionaalarchieftilburg.nl: op deze website is een genealogische databank opgenomen die o.a. de akten van de burgerlijke stand van Udenhout en omliggende gemeenten ontsluit. Van die akten is op de site ook een scan beschikbaar. Verder zijn bijvoorbeeld indexen op schepen- en notariële akten beschikbaar via de site.
- ✓ www.snoerman.org: op deze website voor genealogisch en historisch onderzoek voor Udenhout en Loon op Zand zijn duizenden uittreksels van notariële en schepenakten opgenomen. Het bestrijkt de periode van de veertiende eeuw tot circa 1830. Verder zijn opgenomen eerder gepubliceerde heemkundige artikelen die betrekking hebben op de historie van Udenhout en Loon op Zand.
- ✓ www.bhic.nl: de website van het Brabants Historisch Informatie Centrum (rijksarchief in Den Bosch). Op deze website is ook een uitgebreide database met genealogische gegevens uit heel Brabant opgenomen. Tevens zijn indexen en uittreksels van oude akten beschikbaar.
- ✓ www.meertens.knaw.nl. Van deze website is vooral de Nederlandse familienamendatabank geraadpleegd. Daarin zijn gegevens over Nederlandse familienamen te vinden zoals de verklaring van de naam en waar en in welke mate de naam voorkwam in de volkstellingen van 1947 en 2007. Aanvullend is gebruik gemaakt van het Nederlands repertorium van familienamen, deel XI van Noord-Brabant uit 1977.
- ✓ De aantekeningen van de in 2006 overleden Frans van Iersel, lid van het bestuur en van het Schrijversteam van Heemcentrum 't Schoor Udenhout – Biezenmortel. Hij publiceerde veel heemkundige artikelen in *De Kleine Meijerij* en in de *Wegwijzer*. De familie Van Iersel heeft zijn aantekeningen na zijn overlijden beschikbaar gesteld aan 't Schoor voor verdere publicatie.
- ✓ Aantekeningen van Harrie van den Bersselaar bij een conceptversie van dit boek.
- ✓ Aantekeningen van Piet Naalden bij een conceptversie van dit boek.
- ✓ Bidprentjesarchief van Kees van den Bersselaar en Bert van Asten, geïndexeerd en gedigitaliseerd door Riet Heessels.

Inleiding

- ✓ <http://www.voorleesbijbel.nl/bijbel/perikoop.asp?lntPerikoopId=636>
- ✓ <http://www.voorouders.net/help/regels-voor-het-vernoemen/>
- ✓ <http://www.voornamelijk.nl/sem-tess-populairste-babynamen-tot-met-september/>
- ✓ <https://www.justis.nl/producten/naamswijziging/>

Pagina's op internet die meer informatie over dit hoofdstuk geven:

- ✓ <http://www.meertens.knaw.nl/nfb/> - Nederlandse familienamenbank
- ✓ http://www.naamkunde.net/?page_id=152 - de naamwet van 1970
- ✓ http://www.naamkunde.net/?page_id=162 - de naammythe van Napoleon
- ✓ <http://www.vernoeming.nl/wet-van-11-germinal-jaar-xi> - voornaamwet Napoleon
- ✓ <http://www.historischnieuwsblad.nl/nl/artikel/5849/voornamen-in-nederland.html> - artikel over de ontwikkeling van het gebruik van voornamen in Nederland
- ✓ http://home.planet.nl/~posth144/posthumus/Keizerlijk_Decreet.htm - over de invoering van de burgerlijke stand en het decreet van Napoleon over het kiezen van familienamen.

Enige veel geciteerde publicaties die in de literatuurlijst hierna verkort worden weergegeven:

- ✓ Kees van Kempen ... et al., *Over d'n Biezenmortel, van buurtschap tot kerkdorp* (Udenhout-Biezenmortel : Stichting Heemcentrum 't Schoor, 1993); 256 p.
- ✓ Frans van Iersel ... et al., *Over d'n oorlog : Udenhout en Biezenmortel tussen bezetting en bevrijding* (Udenhout-Biezenmortel : Stichting Heemcentrum 't Schoor, [1994]); 304 p.
- ✓ Kees van Kempen ... et al., *Over d'n Unent : tweehonderd jaar zelfstandige gemeente Udenhout* (Udenhout-Biezenmortel : Stichting Heemcentrum 't Schoor, [1996]); 272 p.

- ✓ Kees van den Bersselaar ... et al., *Over de School : opstellen over het onderwijs in Udenhout en Biezenmortel* (Udenhout-Biezenmortel : Stichting Heemcentrum 't Schoor, 2001); 308 p.
- ✓ André van der Lee ... et al., *Over d'n boerenstand : een eeuw boerenleven in Udenhout en Biezenmortel* (Stichting Heemcentrum 't Schoor, 2002); 300 p.
- ✓ L.F.P.M. Brouwer ... et al., *Over heerom en tante zuster: priesters, broeders, fraters en zusters uit Udenhout en Biezenmortel* (Udenhout-Biezenmortel : Stichting Heemcentrum 't Schoor, 2006); 232 p.
- ✓ L.F.P.M. Brouwer ... et al., *Over den Unentse parochie : geschiedenis van de Udenhoutse Sint-Lambertusparochie* (Udenhout-Biezenmortel : Stichting Heemcentrum 't Schoor, 2006); 328 p.

Familie Van Asten

- ✓ Bert van Asten, *Geschiedenis familie Van Asten* (Udenhout, 2006)
- ✓ Brouwer ... et al., *Over heerom en tante zuster*, 38-39

Familie Bergmans-Kuijpers

- ✓ Regionaal Archief Tilburg: bevolkingsregister, Udenhout, Inv. nr. 008 1880-1909 Letters A-K
- ✓ Harry de Volder, Genealogische gegevens Tilburg/Goirle e.o., op: <http://www.genealogieonline.nl/genealogische-gegevens-tilburg-goirle/1103133.php>, geraadpleegd maart 2014
- ✓ L.F.P.M. Brouwer ... et al., *Over heerom en tante zuster*, 38-39
- ✓ Interview R. Van Rijsewijk – Bergmans
- ✓ Kees van den Bersselaar en Frans van Iersel, *Over Udenhout en zijn Rabobank : honderd jaar coöperatief bankieren in Udenhout en Biezenmortel, 1899-1999* (Udenhout-Biezenmortel : Stichting Heemcentrum 't Schoor, 1998)
- ✓ *Nieuwe Tilburgsche Courant*, 24 november 1931; 30 januari 1932; 22 augustus 1933; 21 maart 1934; 14 mei 1936; 29 maart 1939; 22 november 1940; 13 mei 1941
- ✓ Piet Naalden, aantekeningen over de Boerenbond van Berkel

Familie Bertens – van de Pas

- ✓ André van der Lee ... et al., *Over d'n Boerenstand*, 161
- ✓ Interview Anna Van de Ven – Bertens, augustus 2012
- ✓ Bert van Asten, 'Vroeger, een zondag uit 1950', Eikeblad 2009, juli
- ✓ Adri van de Pas, aantekeningen over brood bakken door Toon Teurlings
- ✓ C. Robben, *Udenhout als parochie voor de afscheiding van Oisterwijk*, de Kleine Meijerij 17 (1964) 33
- ✓ Martin van de Ven, herinneringen en foto's familie Bertens

Familie Boers

- ✓ Regionaal Archief Tilburg, 851, Notariële archieven Oisterwijk. 1594-1915, nr. 91 folio 3, 1787
- ✓ Regionaal Archief Tilburg, 847, Schepenbank in de Eninge van Oisterwijk, 1418-1811, inventarisnummer 306 folio 56, 1808
- ✓ Regionaal Archief Tilburg, 847, Schepenbank in de Eninge van Oisterwijk, 1418-1811, inventarisnummer 428 folio 70-71 en 105v-106
- ✓ Regionaal Archief Tilburg, 860, Notariële archieven van Udenhout, 1803-1935, inventarisnummer 34, akte 62, 1836
- ✓ Informatie van Mevrouw Van Roermund – Weijters over de woningen aan het Weverspad
- ✓ Aantekeningen Toon van den Bersselaar omstreeks 1920
- ✓ *Kalender 1996 Dorpsleven Udenhout* (Udenhout : Scouting St Lambertus, 1995)
- ✓ *[Kalender] 2006 Dorpsleven Udenhout en Biezenmortel* (Udenhout : Scouting St Lambertus, 1995)
- ✓ Interview met Mari Boers

Familie Brekelmans

- ✓ F. Smulders, 'Familienamen eindigend op –mans', *De Brabantse Leeuw* 1(1952)107
- ✓ G. Berkelmans, 'De Gasthuishoeven op Hooghout, bakermat van Assisië' (I en II), *De Kleine Meijerij* 31(1980)14-25 en 44-80
- ✓ P. Wuisman, 'Huwelijken te Udenhout in de vorige eeuw', *De Kleine Meijerij*, 30(1979)82-87
- ✓ www.members.home.nl/w.de.bakker1: stamreeks De Bakker
- ✓ Brabants Historisch Informatiecentrum, 567, Memories van successie kantoor Tilburg, 1818-1927, inventarisnummer 95 nummer 20, 1880
- ✓ L.F.P.M. Brouwer ... et al., *Over heerom en tante zuster*, 57-58

- ✓ Kees van Kempen ... et al., *Over d'n Biezenmortel*, 129 en 218
- ✓ Kees van den Berselaar ... et al., *Over de School*, 103-105
- ✓ André Witlox, 'Het Roomse Leven. Onze-Lieve-Heer-Op-Onze-Zolder', artikel op www.cubra.nl/andrewitlox/witlox04misjespelen.htm
- ✓ Interview Kees van Kempen en Frank Scheffers met pater Toon Brekelmans, Lies Brekelmans-Kuijpers, Willemien van Gorkom en Ben van den Brand, 5 juli 2014

Familie Denissen

- ✓ Kees van Kempen ... et al., *Over d'n Biezenmortel*, 112
- ✓ Joost van der Loo, *Leven en werk van Kiske de Smid (van der Loo) en Mie van den Bosch (1863-1938)* (Berkel-Enschot, 1994)3
- ✓ Hans van der Zanden, 'DNA uit Haarens zand: stamreeks van der Zanden', *De Kleine Meijerij* 62(2011)14
- ✓ L.F.P.M. Brouwer ... et al., *Over heerroom en tante zuster*, 65
- ✓ Joost van der Loo, *De vooroorlogse autogeschiedenis van Udenhout* (Stichting De Brand, 2009) 84-85
- ✓ Frans van Iersel ... et al., *Over d'n Oorlog*, 194
- ✓ J. van Sprang, 'Uit Oisterwijks verleden, de man in het koperen harnas', *De Kleine Meijerij* 12(1958)2, 22-23
- ✓ P. Wuisman, 'Het koperen harnas', *De Kleine Meijerij* 24(1973)94
- ✓ W. de Bakker, *Het VVV-huisje van Oisterwijk*, de Kleine Meijerij 57 (2006) 49
- ✓ *De Tilburgsche Courant* 8 maart 1874
- ✓ www.advandenoord.nl/biografieen/Denissen
- ✓ Brabants Historisch Informatiecentrum, 567, Memories van successie kantoor Tilburg, 1818-1927, inventarisnummer 9 akte 99, 1822; 90 akte 82, 1877; 140 akte 78 en 87 akte 21, 1902
- ✓ Annie van Roessel – Kolen, 'De Rotte kermis op 't Gommelen', *Unentse Sprokkels* 4(2007)27-29
- ✓ Aantekeningen J. Wilborts.
- ✓ Aantekeningen en genealogische gegevens van Jan Denissen, Schoorstraat Udenhout

Familie Van Iersel

- ✓ Harrie van Iersel, *De familie Van Iersel in Udenhout en omgeving* (Udenhout : Van Iersel, 2008)
- ✓ Kees van Kempen ... et al., *Over d'n Biezenmortel*, 159-161
- ✓ L.F.P.M. Brouwer ... et al., *Over heerroom en tante zuster*
- ✓ Annie van Roessel – Kolen, 'Uit het fotoalbum van de Biezenmortelse familie Van Iersel', *Unentse Sprokkels* 4(2007) 39-48
- ✓ Frans van Iersel, *40 jaar voetbalclub Biezenmortel : jubileumuitgaven bij het 40-jarig bestaan van V.C.B. : 1961-2001* (Udenhout-Biezenmortel : Heemcentrum 't Schoor, 2001)39
- ✓ Frans van Iersel ... et al., *Over d'n oorlog*, 88-93
- ✓ Frans van Iersel, 'Udenhoutse boeren in conflict met Helvoirt', *De Kleine Meijerij* 57(2006)4,125-136
- ✓ Interview met Jan (Nederweert) en Sjef (Biezenmortel) van Iersel, zonen van Jan van Iersel en Kee Kemps
- ✓ Joost van der Loo, *De vooroorlogse autogeschiedenis van Udenhout*, dl. 2 (Udenhout : Stichting De Brand, 2009), 39
- ✓ Ad van de Dries – van der Velden, *Het Brabant van toen, vertellingen over het leven van alle dag uit Midden-Brabant door ooggetuigen tussen 1900 en nu* (Tilburg, 1979)211-220
- ✓ Aantekeningen van Kees Coppens, Helvoirt, 1993

Familie Mallens

- ✓ Interview Lia Clement en Frank Scheffers met Riet Mallens – van de Ven (Biezenmortel), Rob Mallens (Oisterwijk) en René Mallens (Biezenmortel)
- ✓ Frans van Iersel ... et al., *Over d'n Oorlog*, 102-105
- ✓ Aantekeningen van André Witlox over het kerkelijke kunstatelier v/h J.A. Verbunt, 2013
- ✓ G.W.A. Smulders, *Het jongeboeren vraagstuk in verband met industrialisatie en beroepskeuze* (Boxtel : Noord-Brabantse Christelijke Boerenbond, 1948)
- ✓ Frans van Iersel, Udenhoutse boeren in conflict met Helvoirt, *De Kleine Meijerij* 57(2006)4,125-136
- ✓ Aantekeningen van André van der Lee van zijn herinneringen aan gemeenteraadslid Jos Mallens, 2014
- ✓ Piet Naalden, aantekeningen over de Rabobank

Familie Van Riel

- ✓ N.M.J.M. van Riel en J.A.N. van Riel, *Het Brabantse geslacht van Anthonius van Riel, stamgebied Tilburg* (Eigen uitgave, 1989)
- ✓ Regionaal Archief Tilburg, 1198, Collectie ansichten, foto's, negatieven en glasnegatieven Udenhout en Biezenmortel, nummer 2509, 'Broer en zus, Peer en Mina van Riel met 2 Oostenrijkse jongens', 1920
- ✓ W.A. Fasel, *Geschiedenis van Udenhout*, 1975
- ✓ Boerinnenbond N.C.B., slachtcursus "De slacht op de boerderij"
- ✓ Interview met Wil en Betsie van Riel, 2014
- ✓ Piet Naalden, aantekeningen over slager Rein Heerkens

Familie Robben

- ✓ Ton Robben en Wim de Bakker, *De familie Robben, drie eeuwen in Udenhout*, (Udenhout, 2005)
- ✓ L.F.P.M. Brouwer ... et al., *Over heerroom en tante zuster*, 116-118
- ✓ L.F.P.M. Brouwer ... et al., *Over den Unentse parochie*, 23-26
- ✓ J.P. van de Voort, 'Het huishoudend notitieboek van Anthonij Robben, burgemeester van Udenhout', *De Kleine Meijerij*, 17(1963)3, 34-36
- ✓ F.W. Smulders, 'Leynen alias van den Plas', *De Brabantse Leeuw* 2(1953)60-62
- ✓ C. Robben, 'Over Elias Robben, zielzorger en later eerste pastoor van Udenhout', *De Kleine Meijerij* 18(1965) 2-6
- ✓ W. de Bakker, 'Robben uit Leynen alias van den Plas, vooral te Udenhout', *De Brabantse Leeuw* 31(1982)147-162 en 32(1983)12-25
- ✓ A.J.M. Robben, 'Een stamboom van bidprentjes', *De Kleine Meijerij* 25(1974) 72-76
- ✓ Frans van Iersel, 'De Udenhoutse botermijn', *De Kleine Meijerij* 47(1996) 71-82
- ✓ Kees van den Bersselaar, Aantekeningen over Huishoudelijk Notitieboekje van burgemeester Robben, 2014

Familie Schapendonk

- ✓ F.W. Smulders, 'Oude Udenhoutse families', *De Kleine Meijerij* 3(1949-1950)2-3
- ✓ L. de Brouwer, 'De Tongerlose hoeven in Udenhout', *Unentse Sprokkels* 3(2006-10-21)
- ✓ R. de Bakker, L. van Roessel, J. de Jong en W. Maarse, *KVO Udenhout-Biezenmortel 75 jaar* (Udenhout : KVO, 2003)14
- ✓ L.F.P.M. Brouwer ... et al., *Over heerroom en tante zuster*, 126
- ✓ *Kalender 1983 Dorpsleven Udenhout* (Udenhout : Scouting St Lambertus, 1982)
- ✓ Kees van den Bersselaar en Frans van Iersel, *Over Udenhout en zijn Rabobank : honderd jaar coöperatief bankieren in Udenhout en Biezenmortel, 1899-1999* (Udenhout-Biezenmortel : Stichting Heemcentrum 't Schoor, 1998) 25
- ✓ Website van de familie Schapendonk www.members.home.nl/h.schapendonk
- ✓ Website van het Udenhoutse gilde Sint-Antonius en Sint-Sebastiaan: www.members.home.nl/sintantoniussintsebastiaan
- ✓ P.J.M. Wuisman, 'Onderlinge verzekering tegen de conscriptie in Udenhout', *De Kleine Meijerij* 24((1973)9-11
- ✓ Gesprek met mevrouw Sjan Schapendonk – van de Pas, november 2014, Udenhout
- ✓ Gesprek met Ad Schapendonk, november 2014, Haaren
- ✓ Piet Naalden, aantekeningen over *toffelen*

Familie Teurlings

- ✓ Interview Frank Scheffers met Ad en Marja Teurlings, Udenhout 22 maart 2014
- ✓ Interview Adri van de Pas met Jan Teurlings Udenhout
- ✓ Interview Adri van de Pas met Graard Teurlings Udenhout
- ✓ Brabants Historisch Informatiecentrum, 567, Memories van successie kantoor Tilburg, 1818-1927, inventarisnummer 78 nummer 135, 1865
- ✓ A. Vorselaars en J. Scheirs, *Molens, maalterijen en meelfabrieken in Tilburg* (Tilburg, 2007)55 e.v.
- ✓ L.F.P.M. Brouwer ... et al., *Over heerroom en tante zuster*, 133
- ✓ Kees van Kempen ... et al., *Over d'n Unent*, 182
- ✓ F. Jansen ... et al., *De Meijerij van 's-Hertogenbosch : stad en land, boerderijen, kastelen en kloosters, landgoederen en buitenplaatsen* (Wijk en Aalburg : Pictures Publishers, 2009)180-188
- ✓ www.genealogieonline.nl/stamboom-van-den-bogaard: tak Teurlings
- ✓ M.C. van Iersel, 'Brood bakken in het bakhuis', *De Kleine Meijerij* 17(1963-1964)116-119, 18(1965-1966)7-9 en 57-59

- ✓ G. Berkelmans, 'Teulings en Teurlinx', *De Kleine Meijerij* 15 (1961-1962)10, 9-13
- ✓ J. A.W. Swane, Mulders in Brabant XXI Teulings in de Brabantse Leeuw 1969 blz. 19 e.v.
- ✓ www.geneanet.org: Teulingsclan door Ad W.M. Teulings
- ✓ Piet Naalden, aantekeningen over het kneden van het deeg

Familie Vercammen

- ✓ Rob Weijtmans, *Gilde St Joris Udenhout 1594-2006* (Udenhout : Gilde St. Joris, 2006)199-200
- ✓ *Gedenkboek Sint-Odulphuslyceum 1899-1974* (Tilburg, 1974)
- ✓ G. Steijns, 'Zorgvlied uit de zorgen?', *Tilburg, tijdschrift voor geschiedenis monumenten en cultuur* 20(2002)2,47-63
- ✓ Annie van Roessel, 'Het onderwijs in Biezenmortel', in: Kees van Kempen ... et al., *Over d'n Biezenmortel*, 181
- ✓ Joost van der Loo en Annie van Roessel, 'Bedrijvigheid', in: Kees van Kempen ... et al., *Over d'n Unent*, 185
- ✓ Richard Landwehr, 'The European volunteer movement in World War II', *The Journal of Historical Review* 2(1981)1, 59
- ✓ Leon Degrelle, 'Epic: The Story of the Waffen SS', *The Journal of Historical Review* 3(1982-1983)4
- ✓ Piet Naalden, aantekeningen over waterputten bij de achterdeur

Familie Verhoeven

- ✓ Jean Bastiaensen, 'De oorsprong van het Oisterwijkse geslacht Verhoeven, voorheen Vander Hoeven en de manso', *De Kleine Meijerij* 53 (2002),1, 13
- ✓ Frans van Iersel, 'Udenhoutse boeren in conflict met Helvoirt', *De Kleine Meijerij* 57(2006)4,125-136
- ✓ Kees van Kempen ... et al., *Over d'n Biezenmortel*
- ✓ Frank Scheffers, 'Een bende van de Swartmaekers opgepakt in den Biezenmortel', *Unentse Sprokkels* 6 (2009)49-55
- ✓ *Bijdragen betrekkelijk den staat ende verbetering van het schoolwezen in het Koninkrijk Holland*, Volume 9.2 (1809), XI stuk, Slagtmaand, 104-105
- ✓ Wim de Bakker, 'Kwartierstaat van doctor Cornelis Verhoeven, Kees van Jan van Betjes uit Udenhout', *De Kleine Meijerij* 52(2001).2, 55-59
- ✓ Joost van der Loo, 'De families achter bekende Udenhoutse bijnamen : Mijntje de Jong alias Mijntje Bus en Adrianus van der Meer alias Janus de Schout', *De Kleine Meijerij* 62(2011)4,121-128
- ✓ <http://www.betekenis-babynamen.nl/c/populaire%20nederlandse%20namen%202012>

Familie Van de Voort

- ✓ <http://members.home.nl/sintantoniussintsebastiaan/koning.htm>
- ✓ Anton Fasel, 'De Moffenhoeve te Udenhout', *De Kleine Meijerij* 21(1970)1,19-20
- ✓ Harrie van Iersel, *De familie Van Iersel. In Udenhout en omgeving* (Udenhout, 2008), 87 en 89
- ✓ J.N. Leget, 'Van de Voort te Haaren', *De Brabantse Leeuw* 31(1982)5, 129-146
- ✓ J.P. van de Voort, 'De schutse St. Antonius en Sebastiaan te Udenhout', *De Kleine Meijerij* 16(1963)5,75-7
- ✓ J.P. van de Voort, *Honderd jaar J.C. van de Voort Houthandel en Zagerij te Udenhout 1892-1992* (Udenhout, 1992)
- ✓ J.P. van de Voort, 'Ondernemende Udenhoutse houthandelaren: hun inschrijvingen bij houtaanbestedingen 1873-1930', *Unentse Sprokkels* 9(2012)40-45
- ✓ Mark van de Voort, Jan. P. Van de Voort en Hendrik van der Beek, *Wim van de Voort Andachtsbild* (Eindhoven, 2008)
- ✓ René Frencken, *Wim van de Voort* (2006)
- ✓ Ton Frenken, "... Het gemieter gaat altijd door", *Een fuga van de dood* (Schijndel : Stichting Kulturele Evenementen Groepen (KEG), 2001)

Familie Van Wagenberg

- ✓ Joost van de Loo, 'Naspeuringen betreffende de Helvoirtse-Vlijmense familie Van Wagenberg', *De Kleine Meijerij* 61(2010)122-130
- ✓ Henk Haen, *Willem van Iersel (1865-1924)* (Udenhout-Biezenmortel : Heemcentrum 't Schoor, 2014) (=Unentse biografieën 1), 46
- ✓ J.N.G.M. Ketelaars, *Helpen met hoofd en hart, Fragmenten uit het recente verleden van de Parochiële Charitas Instelling in Oisterwijk* (= Oisterwijkse Historische Brochurereeks deel 4)

- (Oisterwijk : Het Kwartier van Oisterwijk, 2011), 19, 27, 29 en 30-31
- ✓ Interview met Cees en Annie Robben – van Wagenberg en Ties en Nelly van Wagenberg, 27 juni 2014
  - ✓ Piet Naalden, aantekeningen over het melken van koeien

Familie Weijters

- ✓ Archief van de familie Weijters
- ✓ Interview van Bert van Asten en Kees van Kempen met Sjef Weijters, 19 september 2014
- ✓ Kees van Kempen ... et al., "Over d'n Unent", 185-186
- ✓ Jozef Wijdemans, 'Genealogie : Onze familienaam, 10', *Rond de Schutsboom*, 8(1988)2, 6
- ✓ Interview van Piet Naalden met Jo Weijters, 20 februari 2006
- ✓ Heemcentrum 't Schoor, archief krantenknipsels, map 16.03.06. *Brabants Dagblad*:
  - 14-4-2001: Einde aan een eeuw De Hemeltjes
  - 11-5-2001: Alles blijft bij het oude bij de Hemeltjes
  - 30-4-2003: Tweede leden voor cafe de Hemeltje
  - 16-6-2004: De Hemeltjes moet 'huiskamer' blijven
  - 16-3-2006: Cafe de Hemeltjes ruziet met Tilburg
  - 22-1-2009: Trauma-heli naar de Hemeltjes na valpartij
- ✓ Verzamelde aantekeningen van Kees van den Bersselaar
- ✓ Informatie Mia van Zon - Oerlemans

Familie Witlox

- ✓ Archief Broeders Penitenten Erfgoedcentrum Kloosterleven St. Agatha:
  - 93 Stukken betreffende de familie van Beugen en Huize Assisië. Met inhoudsopgave, 1894-1929
  - 650 Register houdende staten van uitbetaalde lonen en inventarissen van de veestapel van boerenhoeve (ante-akten), 1896-1900
  - 663 Correspondentie betreffende grondbelasting, alsmede een brief met betrekking tot het tiendrecht met betrekking tot perceel van Huize Assisië, 1861, 1905
  - "Archiefboeken Huize Assisië", houdende kroniek, financiële overzichten en afschriften van documenten, 1902-1970 (2 delen)
  - 1486 I, 1902-1955
  - Grootboek van Huize Assisië, 1925-1939 (3 delen):
    - 1588 1925-1928
    - 1589 1929-1932
    - 1590 1933-1939
  - 1667 Verslagen van vergaderingen van het bestuur van Huize Assisië, 1904-1945
- ✓ Ineke Merks-van Brunschot, *Broeders Penitenten 300 jaar burgers in pij en de ontwikkeling van eigentijds vrijwilligerswerk in organisatie-sociologisch perspectief* (Tilburg : Stichting Zuidelijk Historisch Contact, 1996)
- ✓ G. Berkelmans, 'De Gasthuishoeven op Hooghout, bakermat van Assisië' (I en II), *De Kleine Meijerij* 31(1980)14-25 en 44-80
- ✓ Bram Bouwens en Jan Hoek, *Enkel den mensch, Assisië –negentig jaren zorg voor zorg*, (Udenhout-Biezenmortel, 1994)

Colofon

Schrijversteam Heemcentrum 't Schoor

Dit boek is tot stand gekomen door het enthousiasme van de auteurs, allen amateurs, die in dit boek een uitdaging hebben gevonden. Het is een zeer uitgebreide groep rondom het schrijversteam van Heemcentrum 't Schoor Udenhout – Biezenmortel. Het zijn Annelies van den Assem – van Uden, Bert van Asten, Jan de Beer, Kees van den Bersselaar, Luud de Brouwer, Lia Clement – Verhoeven, Jan Denissen, Riet Heessels – Felen, Kees van Kempen, André van der Lee, Wim Maarse, Adri van de Pas, Maris Philippa, Hans Pickhard, Annie van Roessel – Kolen, Frank Scheffers, Jan van de Voort en Bjorn Witlox. Onze dank gaat uit naar alle familieleden die meegeholpen hebben om de geschiedschrijving van hun familie uit te zoeken en op papier te zetten, in het bijzonder Frank Bertens, Frans Burgmans, Petra Kooijman – Denissen, Henk Denissen, Jan Denissen, Berry van Gorkum, Martien van Iersel, Wilma de Jong, Henk Lommers, Annelies van de Plas, Margot van de Plas, Kees Weijters, Rob Weijtmans en Cees de Werdt. Ook dank aan de vele mensen met wie we interviews mochten houden. Allen geweldig veel dank.

Zeer in het bijzonder heel veel dank aan Frank Scheffers die, voordat het team aan dit boek begon, al heel veel jaren informatie heeft verzameld over families, hun namen, de plaats waar ze woonden, de stambomen, etc. Frank heeft daarmee een hele stevige basis gelegd voor dit boek.

Dank aan Bert van Asten en Riet Heessels – Felen die vele jaren weken achtereen archieven hebben bezocht om familiegegevens te achterhalen.

Dank aan Bjorn Witlox, die alle kwartierstaten heeft vormgegeven.

Verantwoording

Het team dat dit boek heeft samengesteld wil op deze plaats graag verantwoording afleggen over de keuze van de in dit boek opgenomen families. We hebben als basiscriterium gehanteerd dat een familie omstreeks 1840 in Udenhout of Biezenmortel moest wonen en dat deze familie nog steeds in Udenhout of Biezenmortel woont en aantoonbaar familie van elkaar is. Dan houd je een keuze van ruim 60 families. Vervolgens wilden we maximaal 40 families van ongeveer 10 pagina's per familie en de keuze valt dan op families waarover we al veel gegevens hebben en de families natuurlijk van direct betrokkenen in ons team. Verder heeft een oproep in de Wegwijzer in de zomer van 2012 geleid tot spontaan aanbod van families om gegevens aan te reiken en mee te werken aan het boek. Daar maakten we natuurlijk dankbaar gebruik van.

Het schrijversteam van Heemcentrum 't Schoor Udenhout – Biezenmortel heeft als uitgever bewust de keuze gemaakt om de huidige 38 families te verdelen over twee boeken, deel 1 en deel 2. Het mag duidelijk zijn dat deel 2 mag worden gevolgd door deel 3. Daarom nodigen wij families uit ook hun familiegeschiedenis op papier te zetten in dezelfde opzet als we dat in de delen 1 en 2 hebben gedaan. Zodra er 15 families beschikbaar zijn, brengen we deel 3 uit.

Fotomateriaal

Heel veel dank aan al die families die ons hun mooiste familiefoto's ter beschikking hebben gesteld voor dit boek. Het is fantastisch zoveel medewerking te krijgen. Wij hopen dat met het publiceren van uw foto's u voldoening vindt in het beschikbaar stellen ervan. Verder hebben we foto's gebruikt uit de persoonlijke collecties van Kees van den Bersselaar, Jan Denissen, Hans Pickhard, Annie van Roessel – Kolen en Frank Scheffers en uit de collectie van het heemcentrum.

Mochten er onbedoeld foto's zijn opgenomen waaraan rechten zijn verbonden, dan kan contact worden opgenomen met de uitgever.

Lay out

Hans Pickhard

Drukker

Drukkerij ELKA Tilburg

Oplage

De oplage van de beide delen 1 en 2 van dit boek is 500 exemplaren.